

Güncel:	2
Halk ayaklanmasının olasılıkları	
'Köklerinin kazınması farz' olanlar	9
<i>Haluk Erdem</i>	
Kemalizm ve komünizm	21
<i>Haydar Özkan</i>	
Dostluk mu, düşmanlık mı?	27
Milli Mücadele döneminde Türk-Sovyet ilişkileri	
<i>Osman Eroğlu</i>	
100. Yıldönümünde 1908 Devrimi	31
<i>Erdem Halitoğlu</i>	
1971 Devrimci kopuşunda Kemalizm	39
ve Ulusal Sorun	
<i>Zeynep G. Akan</i>	
Şen ola dünya! Mutlu ol Amerika!	51
44. "İmparator" Barack Hüseyin Obama	
Nakba'dan Gazze'ye: Umuda 'Kurşun' işlemez	60
Burası Ortadoğu!..	69
<i>Zafer Efeoğlu</i>	
Kriz günlerinde Marks'ist olmak ve Grundrisse	72
<i>Bedrettin Kılıç</i>	
Partizan'ın kördüğüm hali-II	76
Ulusal sorun pazar sorunu mu?	
Babailer ve Anadolu'da isyan ateşi	89

GÜNCEL:

Halk Ayaklanmasının Olasılıkları

Emperyalist merkezlerden başlayarak yayılan dünya ekonomik kriziyle Türk faşist rejiminin krizinin üst üste binmesi düzeni istikrarsızlaştırırken, emekçi, ezilen sınıfların mücadele ve direnişleri Batı'da bir halk ayaklanmasının olanaklarını ne ölçüde barındırıyor? Bu yazıda bu sorunun yanıtını irdeleyeceğiz.

I

Kitle eylemlerinde genel bir artışın yanı sıra, özellikle yasadışı eylem biçimlerinin öne çıkışı, bir halk ayaklanmasının olasılıklarına işaret eden temel bir veri olur. Yasadışı olanın meşrulaşması, kitlelerin yasaları fiilen çiğneyen eylemlerinin belli bir yaygınlık ve süreklilik kazanması, kitlelerin düzen dışına doğru kayışının bir belirtisidir. Böylece halk kitleleri yürürlükteki yasaları aşarlar, egemenleri kendi belirledikleri eylem hukukuna uymaya zorlarlar.

Son iki yılın sınıf mücadelesinin verileri, bilimsel bir titizlikle ve soğukkanlılıkla incelendiğinde, kitle eylemlerinde yasadışı yönün, fiilen yasaları aşan ve yasalara rağmen gerçekleşen yönün, sınırlı ve tereddütlü de olsa gelişmekte olduğu saptanabilir. 1 Mayıs'ta Taksim, devletin açık

yasağına rağmen geniş kitlelerce zorlandı, devletin Taksim yasağı politikası önemli ölçüde zayıflatıldı. Yasal Telekom grevinin içinde, sermayenin üretimi parçalayarak uyguladığı sınıf zoruna karşı işçilerin iletişim kablolarını kesme (sabotaj) eylemleri gerçekleşti. Tuzla Tersanelerinde yasalara rağmen, iki kez fiili grev gerçekleştirildi. Türk ekonomisinde kriz baş gösterdiğinden bu yana irili ufaklı sayısız işletmede işçiler işyeri işgalleri gerçekleştirdi, özel mülkiyet hukukunu kitle zoruyla çiğnedi. Tezcan Galvaniz fabrikasında işten atılan işçiler D-100 otoyolunu keserek Gebze'ye yürüdü, fabrikayı işgal etti Fabrika işgalleri Dostel Makine, Prysmian, Sinter gibi ağır sanayi işletmelerinde de, Key Tekstil, Selga Tekstil gibi hafif sanayi işletmelerinde de görülmeye, giderek yaygınlaşmaya başladı. Selga işçileri, polis saldırısı karşısında işyerini boşaltmayıp barikatlarla direnerek nitelik bir sınırı aştılar. Brisa'da işten atılmalar işgalle yanıtlandı. Ankara Üniversitesi yemekhanesinde öğrenci-işçi ortak eylemi olarak gelişen yemekhane işgali de bu eylem biçiminin başka bir örneği.

Ankara'da geçtiğimiz yaz, susuzluğa mahkum edilen yoksullar su tankerlerine el koydu.

Mahallelerde halk sağlığını tehdit eden baz istasyonlarının kaldırılması için yol kesme eylemleri, hatta bilfiil istasyonları tahrip etme gibi eylem biçimleri görüldü.

Bu yasadışı eylem biçimleri, barışçıl/yasal biçimleri içeren daha geniş bir yelpazenin içinde yükselmekte ve keyfiliğin değil tümüyle katı bir zorunluluğun ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Barışçıl eylem biçimleriyle sınırlı kalmak, işçi sınıfına ve yoksullara hak kazandırmadığı gibi, anlamlı, güçlü bir mücadelenin örgütlenmesine dahi olanak sağlamamaktadır. Bu eylem biçimleri hayatın gerçekliği tarafından fiilen aşılmıştır Gereksizleşmemiştir; ancak salt kendi başlarına yetersiz, hatta bazen anlamsız kalmaktadırlar.

İşçi sınıfını kuşatan grev-örgütlenme-eylem yasaklarının katılığı, harekete geçmek istediği her durumda sınıfı boğmakta, "kazanmanın yegane yolu" olarak fiili eylem tarzını zorunlu kılmaktadır. Bugün yasadışı olanın yarın yasal olması sınıf mücadelesinin kazanım hattıdır ve yasalar sokakta yapılıır.

İşçi sınıfı -sermayeye ücret köleliği zincirleriyle bağlı bu sınıf-krizle birlikte, kendi yaşam koşullarının alt üst olmasına yol açan bir işsizlik dalgasıyla yüz yüze kaldı. Ücretli köleler, geçimlerinin temel kaynağı olan ücretten yoksun bırakılarak sokağa atıldı. Yüzbinlerce işçi çalışmaya ve eve ekmek götürmeye en çok ihtiyaç duydukları bir anda, kapı önüne kondu. Kriz öncesi dönemdeki düşük ücretli, yoğun ve uzun saatler süren çalışma, yerini ücretten yoksunluğa bıraktı. Çoğu yerde çalışan işçilerin ücretleri aylarca ödenmemeye başladı. Sayısız işçi, ücretleri ve kıdem tazminatları dahi ödenmeksizin sokağa atıldı. Sermayenin bu çıplak sınıl zoruna karşı, işçiler kendi sınıf zorlarını -henüz geri biçimlerde de olsa-yer yer devreye soktular. Üretim alanlarını bazı yerlerde işgal ederek, kapitalistlerden haklan olanı istediler. Kimi yerde çalışma haklarını, kimi yerde tazminat veya ücretlerini...

İşyeri işgallerinin, ekonomik mücadelenin temel bir biçimi olmanın yanı sıra, fiili-yasadışı niteliği nedeniyle politikleşmeye de açık bir biçim olarak taşıdığı zengin olanaklar ortaya çıktı. Sınıf mücadelesinin grev biçiminden ziyade işyeri

işgalleri biçimi zorunlu olarak öne çıktı. Sadece çalışan işçilerin değil, işten atılanların da uygulayabileceği, sadece sendikacıların değil, tüm işçilerin katılabileceği bir eylem biçimi olması, işyeri işgallerinin öne çıkışının bir nedenidir. Diğer bir neden ise, yasal grev hakkına getirilen sayısız kısıtlamadır. İşyeri işgallerinin yanı sıra fiili grev eylemi olarak iş bırakmalar da yaygınlaşmaktadır. Kriz koşullarındaki ağırlaştırılmış işsizlik tehdidinde rağmen, işçi sınıfı yığınları arasında sendikalaşma çabaları artıyor, yayılıyor.

Özetle, emperyalist metropollerden başlayarak dünyaya yayılan ekonomik kriz, işçi sınıfının düzenle en geri uzlaşma düzeyini dahi olanaksız kılarak bu sınıfı düzenin karşısına dikilmeye zorluyor, sarsıyor ve harekete iliyor. Batı'da, derinlere doğru işlemeye devam eden sosyal uyanışın fiili öncü gücü olarak Türkiye proletaryası, kendisine dayatılan koşulları eylemiyle reddetmeye yöneliyor. Bu yönelimin içinde barındırdığı potansiyel enerjiyi fiili eylem gücüne dönüştürmek için öncü müdahalenin misliyle artırılması gerekiyor.

DİSK ve KESK'te yaşanan kısmi canlanma, bu dip akıntısının yüzeye vurmuş ifadesi oluyor. (Sendikaların bürokratlaşmış nitelikleri nedeniyle kitlelerin eğilimlerini ancak minimum düzeyde emebildikleri gerçeği saklı kalmak kaydıyla.) Ancak sendika konfederasyonlarının dahi 1 Mayıs'ta Taksime çıkma kararına imza atarak devletle açıktan karşı karşıya gelmeye cesaret etmesi ve kimi sendikaların yasadışı/fiili eylem biçimlerine cevaz vermeye başlaması, işçi hareketinin gelişmesinin yegane yolunun yasaları aşmak olduğu gerçeğinin bir başka ifadesi oluyor. İşçi kitlelerinin halen kendi temsilcileri olarak gördükleri sendikaların bu tavrı, yasadışı biçimlerin işçi kitleleri arasında yaygınlaşmasını teşvik ediyor.

Kent yoksullarının evlerinin başlarına yıkılmasına karşı zaman zaman şiddetlenen direnişlerini; tekellerin baz istasyonları gibi halk sağlığına açıkça zarar veren uygulamalarının her türlü kanunsuzluk yoluyla himaye görmesi karşısında kent yoksullarının yer yer 'kendi yollarından' bunları engellemek için yasaları aşan eylemler

gerçekleştirmesini de tabloya eklemek gerekiyor.

II

Yarı askeri faşist diktatörlüğün yeniden yapılandırılması ve egemen sınıf bölükleri arasında iktidar paylaşımı kavgası da ortaya saçılan belge, bilgi ve gerçeklerle ezilen halk kitlelerinin uyanmasına, bilinçlenmesine ve gözlerini açmalarına neden olmaktadır.

Devletin ve ordunun gerçekleştirdiği gizli örgütlenme ve faaliyetlerin deşifre olması, halk yığınlarının bilincindeki devlet imgesini sarsmakta, antifaşist bilincin gelişimine alan açmaktadır.

Bu toplumsal zeminle örtüşür biçimde, antifaşist kitle eylemi düzeyinde de bir gelişme yaşanmaktadır.

Hrant Dink'in katliyle yüzbinlerin sokağa dökülmesi, hem devletin kontrgerilla gerçeğini, hem de Ermeni katliamcılığını sorgulamaya yönelmesi bunun en çarpıcı örneğidir. "Hepimiz Ermeniyiz"le başlayan demokratik sorgulama, "Özür Diliyorum" kampanyasıyla devam etti. Türk halkının ileri kesimleri, resmi ideolojinin bir küfre dönüştürdüğü Ermeni kimliğine sahip çıktı, Ermeni halkına yönelik tarihteki katliamlarla yüzleşti.

Batı'da Newrozlara Türk halk katılımının artması, barış talepli 1 Haziran mitingi, sınır ötesi savaş tezkeresine karşı Ankara'da sendikaların düzenlediği miting (9 Kasım 2007), Kürt sorununda Türk işçi emekçi kitlelerinin ileri kesimlerinde yaşanan aydınlanmayı yansıtmaktadır. Süregiden savaşın arttırdığı can kayıpları, bir yandan büyük yığınlar arasında Türk şovenizmini örgütleyip güçlendirirken, diğer yandan da, gerçeğin gelişen yönü olarak, alttan alta resmi çözümsüzlük siyasetinin sorgulanmasına, "evlatlarımız neden ölüyor?" sorularının yükselmesine yol açmaktadır. Bu sorgulama dinamiği, asker annelerinin "Vatan sağolsun demiyorum" haykırılarına yansımaktadır. Orduyu gerilla bölgesinde askeri operasyonlarda paralı asker (uzman er-erbaş) kullanmaya; kirli savaşta ölen askerlerin kardeş ve çocuklarını askerden muaf tutmaya zorlayan da bu aynı dinamiktir.

Şemdinli'de ve sonrasında Ergenekon'da devletin kimi kirli savaş pratiklerinin ortaya serilmesi de Türk halkının savaşı sorgulamasına neden oldu. Kayıplar, köy yakmalar, ölüm çukurları, Danıştay vb. kontrgerilla eylemleri bu süreçte ortalığa döküldü. Adalet talebinin geniş yığınlar mal edilmesinin olanakları hiç olmadığı kadar büyüdü. Devrimci öncü güçlerin, kendi silahlı eylemleriyle, ezilenlerin adaletini somutlayan bir pratik hat geliştirememeleri -nedenleri bir yana bu sürecin önemli bir eksikliği oldu.

Alevi hareketi, ilk kez olarak, kendi taleplerini yükseltmek için büyük bir Ankara mitingi düzenledi. Alevilerin bu kitlesel buluşması. Alevi hareketinin taleplerini de devrimci bir tarzda formüle etti. DTP şahsında Kürt hareketinin temsilcileri de mitinge çağrıldı. Diyanet'in dağıtılması talebinin kitlelerin elinde bayraklaşması, Ankara'daki rejimi sarstı, panikletti. Bu aynı zamanda Alevi hareketi içindeki devletçi-yol düşkünü kesimin de tecrit olması anlamına geliyordu. Dün bayrak mitingleriyle milliyetçi-faşist kesimlere yedeklenen Alevi halk yığınları, bugün kendi taleplerini yükselterek kendileri bir taraf haline geliyorlar. Resmi ideolojiyi zorluyor, çatlatıyorlar.

Krizin ağırlaştırdığı yoksulluk koşullarında ezilenlerin devlet zoruyla susturulması, bastırılması için polis zorbalığı tırmandırıldı. Kent merkezlerinde, emekçi semtlerde yoğunlaştırılan kimlik kontrollerine, polis cinayetleri eşlik etti. Emekçilere yönelik bu terör, onlarca cana mal oldu. Yunanistan'da bir halk ayaklanmasının fitilini ateşleyen polis zorbalığı, Türkiye'de sınırlı bir demokratik mücadeleye konu edilebildi. Polis cinayetlerinde katledilenlerin ailelerinin girişimleriyle kimi davalar açıldı, adalet arandı. Polis cinayetleri ve ailelerin adalet arayışı, geniş yığınların gündemine girdi. Polis cinayetleri, devletle siyasal bir sorun yaşamamış halk kesimlerini doğrudan devlet iktidarıyla karşı karşıya getiriyor, siyasallaştırıyor.

Kimi üniversitelerde sivil faşist çetelerin saldırılarına karşı geliştirilen militanca direnişler, lise öğrencileri arasında aynı yönde başlayan kıpırdanmalar, geçmişin devrimci önderlerine ve

sosyalizme artan ilgi, gençliğin politik mücadeleye kattığı enerjinin yükselmekte olduğunu gösterir.

Sonuç itibariyle, ekonomik kriz nasıl ki emekçi halk yığınlarının günlük yaşamlarını sarsıp dağıtarak onları uyandırıyor ve mücadeleye iliyorsa, rejim krizi de ürettiği sayısız politik krizle ezilen halk kitlelerinin politikanın gerçekleri hakkında bilgilenmesine yol açıyor. Bu sürecin arka planında faşist rejimi sarsan Kürt ulusal savaşı ve Kürt halk kitle mücadelesi duruyor. Devletin politik biçimi, emperyalist küreselleşme sürecinin burjuva ihtiyaçlarını yanıtlamadığı gibi, ezilen sınıf ve kesimlerin geliştirdiği politik bilinç ve mücadele sonucunda da sürdürülemez hale geliyor. Birinci eğilim, sermaye oligarşisinin liberal "değişim" programında ifadesini bulurken, ikinci eğilim ezilenlerin devrimci demokratik hareketinde ifadesini buluyor. Devletin/ordunun dokunulmazlığı, sorgulanamazlığı sarsılıyor. Halk yığınlarında gelişen demokratik bilinçle faşist rejim arasındaki çelişki genişliyor ve derinleşiyor.

III

Kürt ulusal hareketi, 1999'da Kürt devriminin yenilgisinin ardından sokulduğu çürütme koridorundan, burjuva-emperyalist çözüm arayışlarının bitmek bilmez dehlizinden 2004 1 Haziran atılımıyla çıktı. Burjuva çözüm arayışlarına kapıyı açık tutmaya devam etmekle birlikte, gerillanın etkin bir unsur olarak devreye sokulduğu yeni bir dönem başladı. Gerilla, Kürt halk kitlelerini etrafında birleştirdi, yeni bir ulusal kenetlenme yarattı. Kürt ulusal savaşı, önce öz savunmayla sınırlı tarzda, ardından saldırı unsurunu da içeren bir tarzda ağır ağır tırmandı. Oremar, Bezele baskınları gibi askeri zaferler ve Şemdinli serhildanı, Amed serhildanı, 2008 Newrozu, 2008 Ekim'inde Erdoğan'ın Kürt illerinde serhildanlarla karşılaşması gibi kitle zaferleri hareketin ulaştığı yeni düzeyi ortaya koydu. Hareket, tüm mücadele biçimlerini birleştiren bir hatta ilerledi. Meclis'te DTP grubu kurulması, ulusal mücadelenin yeni bir kazanımı oldu. DTP burjuva politika arenası içinde, ezilenlere ait, kolayca tasfiye edilemeyecek bir alan açtı ve bu alanda tutundu. Kürdistan'da

devletin otoritesi gerilerken, ulusal hareketin otoritesi güçlendi. Sömürgecilik eskisi gibi yönetemez hale geldi. Devrimin yenilgisıyla bir süre geriletelen devrimci durum, Şemdinli olaylarının ardından Kürdistan'da yeniden tüm şiddetiyle sökün etti. Kürt halk kitlelerinin sömürgeci-inkarıcı düzeni eylemli reddi; Şemdinli'nin bir hafta boyunca halk otoritesi altına alınması, Amed'de gerilla cenazelerinin onbinlerin omuzlarında taşınması ve kent merkezinin dört gün boyunca özgürleştirilmesi; Kasım 2008'de sömürgeciliğin Başbakanının Kürdistan seferinin hemen tüm kentlerde yaşamın durdurularak, barikat direnişleriyle karşılanması gibi örnekler yaratarak ilerledi.

PKK, 2004'ten itibaren adım adım geliştirdiği yeni çizgisini 2007'de programını ileri çekme hamlesiyle tamamladı. "Demokratik Cumhuriyet" in yerine, "demokratik özerk Kürdistan" talebini geçirdi. Kürdistan'ın dört parçasının birliğini yeniden programına aldı. İran sömürgeciliğine karşı savaşımı yükseltti. Güney Kürdistan'da Medya Savunma Alanlarındaki otoritesini, bölgedeki köyleri de kapsayacak tarzda, bir direniş iktidarlaşması yönünde kurumsallaştırdı.

Özellikle 22 Temmuz seçimlerinden sonra, AKP'ye karşı tavrını-tutumunu netleştirdi, AKP'nin TRT-Şeş gibi burjuva çözüm adımlarına da tavır aldı. Uzlaştırıcı çizgiyi halk kitlelerinden tecrit etmeye yöneldi. 2009 yerel seçimleri sömürgeci düzen partisi AKP ile ulusal demokratik parti DTP arasında bir referanduma dönüştü. Yerel seçimlerde Kürt halk yığınları düzen partisi AKP'den yaygın ve derin bir kopuş süreci yaşadığını ortaya koydu.

Bu gelişme zemini üzerinde, PKK, neoliberalizme karşı sınırlı düzeyde bir halkçı çizgi de geliştirmeye başladı. DTP Meclis Grubu işçi mücadelelerinin yanında yer aldı, Meclis'te neoliberal yasalara karşı tavırlar geliştirdi. Öcalan "tekellere/finans kapitale karşı mücadele"den söz etmeye başladı.

DTP, Batı'da ilk kez bir seçimde düzen partileriyle ittifak arayışına girmede. Devrimci, sosyalist hareketlerle ilişkilerini güçlendirdi.

Kürdistan'da devrimci durumun alevlenmesi ve

Kürt ulusal öncüsünün silahlı mücadeleyi tırmandırması, Batı'da da tüm politik güçler üzerinde belirleyici bir etki yarattı. Burjuva liberal değişim programının savunucuları,

Kürt sorununda burjuva çözüm arayışlarını yeniden gündeme aldılar. AKP, generaller partisinin de onayıyla, TRT-Şeş gibi bir güdük adımı atmak durumunda kaldı. Güney Kürdistan bölgesel yönetimiyle PKK'nin tasfiyesi eksenli görüşmeler başlatıldı.

Aynı dönemde bir Türk-Kürt boğazlaşması yaratmak yolundaki kontrgerilla kışkırtmaları tırmandırıldı. Sokaklarda azgın şoven gösteriler düzenlendi. Türkiye devrimci hareketi PKK'yle mesafeli ilişkisini sorgulamaya başladı. 2008 Newrozu, devrimci hareketlerin bugüne kadarki Newrozlar içinde görece en kitlesel ve geniş düzeyde katılımlarına sahne oldu.

Kürdistan'da halk ayaklanmaları ve silahlı savaşım biçimlerinde yükselen mücadele, devletin inkar politikasına ağır darbeler indirmiştir. Sömürgeci düzen ve onun inkar-imha politikası çatırdamaktadır, eskisi gibi gitme olanağı kalmamıştır. Kürt ulusal mücadelesi, genel olarak rejimi istikrarsızlaştıran, rejimin kırılmasını artıran, inkar çizgisindeki kırılmalarla yığımlardaki şoven bilincin de kırılmasının olanaklarını yaratan bir rol oynamaktadır. Kürdistan merkezli gelişmeyle birlikte, Kürtlerin yoğun olarak bulunduğu Batı metropollerine de mücadele ateşini yaymaktadır. Dolayısıyla, sadece kendi içinde değil, Batı'daki bir halk ayaklanmasının olanakları bakımından da çok anlamlı ve önemli bir gelişme düzeyi yaratmaktadır. Tarih, bir kez daha Batı'daki toplumsal mücadele dinamiklerini, Kürdistan'dan yükselen harekete yanıt verme çağrısıyla yüz yüze bırakmaktadır.

IV

Kürdistan'daki geniş ve derin ulusal yangının Batı'ya da sirayet eden etkileri bir yandan, Batı'daki halk kitlelerinin gelişen demokratik bilinci ve antifaşist tepkileri diğer yandan, işçi sınıfının merkezinde durduğu yoksul, ezilen halk katmanlarının yaşam koşullarına yönelik eylemli itirazları beri yandan (henüz zayıf da olsa)

Türkiye'de/Batı'da bir halk ayaklanmasına doğru gidişin işaretleri olarak görülebilir. Batı'da neoliberal programın, Kürdistan'da ulusal inkarın eskisi gibi sürdürülme imkanlarını oyarak ilerleyen bir toplumsal mücadeleler birikimi oluşmaktadır. Batı'daki ayaklanmanın bir kerede olup bitecek bir tarzda yaşanmayabileceği, kısmi ve art arda gelişecek ayaklanmalar biçimini alabileceği olasılığını da hesaba katmak gerekir.

Hiçbir toplumsal olgu tek yanlı değildir. Toplumsal ilişkilerin incelenmesinde çelişkileri şiddetlendiren faktörlerin yanı sıra, bunları görece yumuşatan, denge unsuru olan faktörler de söz konusudur. Konumuz özelinde, bir halk ayaklanmasına doğru ilerleme olasılıklarını barındıran toplumsal faktörlerin yanı sıra, egemen sınıflarca örgütlenen ve bunları dengeleyen karşıt faktörlerden söz etmemek, konuyu tek yanlı ele almak olur.

Küçük kentlerden ve metropollerin kenar ilçelerinden başlayarak merkezlere doğru ilerleyen tarikatlaşma ağı, yoksullara bir nevi sosyal güvence sağlayarak onların öfkesini emmekte ve kaderciliği örgütlemektedir. AKP Hükümeti eliyle yaygınca örgütlenen toplumsal gericilik, ilerici-devrimci mayalanmaları boğmanın bir yöntemi olarak etkince geliştirilmektedir. Sosyal devlet uygulamalarının kademeli olarak tasfiye edilmesine koşut olarak, yoksulluğu en derin yaşayan kesimlerde devletin sadaka dağıtımını, biriken buharı dışarıya salan sübap rolünü oynamaktadır.

Antifaşist-demokratik bilincin gelişimiyle ortaya çıkan yığınsal talepler ve beklentiler, liberal "değişim" programıyla yaratılan sahte hayallerle uykuya yatırılmaya, Avrupa Birliği potasında biriktirilmeye çalışılıyor. Bazı demokratik orta sınıf kesimleri, yaşadıkları toplumsal çözülmenin öfkesini "laik-İslamcı" gerilimi çerçevesinde açığa vurmaya yöneliyorlar, böylece egemenlerin bir kanadına yedekleniyorlar. Keza ezilen Alevi halk yığınları "şeriat tehdidi" umacıyla korkutulmuş devletin otoriter-milliyetçi laiklik anlayışına sığınmaya zorlanıyor. Bu, CHP etrafında kümelenme biçiminde kendisini gösteriyor. Yoksul, ezilen yığınların emperyalist boyunduruğa öfkeleri, devlerin özel örgütlenme

çabalarıyla Kürt halkına ve ulusal harekete yönelik şoven bir histeriye dönüştürülmek isteniyor. PKK ve Kürt hareketi "dış güçlerin" bir uzantısı olarak sunulurken antiemperyalist öfkeye yön şaşırtılıyor.

Egemen sınıfların ekonomik ve rejim krizinin üst üste bindiği bu tarihsel anda, devrimci müdahalenin zayıflığı, bu türden denge politikalarının etkinlik alanını da artırıyor. Çözümü devrimi koşullayan çelişkilerin zemininde ortaya çıkan bu iki krizi devrimci kriz yönünde itecek bir irade çaba olmaksızın da halkın öfke patlamaları söz konusu olabilir. 2001 krizinde esnafların Tandoğan'da polisle çatışması gibi olaylar yaşanabilir. Ancak devrimci öncü, kendiliğinden patlamaları bekleme değil, bu patlamaları irade biçimde hazırlama çizgisinde yürümelidir. Toplumsal çelişkilerin dışa vurduğu patlama dinamiklerinin mi, denge faktörlerinin mi ağır basacağına nihayetinde halk ayaklanması yönündeki bilinçli-iradi hazırlığın ve kitle girişkenliğinin örgütlenmesinin de yadsınamaz bir rolü vardır, olacaktır.

Hiç kuşkusuz yüzeydekinin derinine inebilmek ve dip akıntılarını sezebilmek, devrimci önderliğin temel görevleri arasındadır. Genel bir kural olarak devrimler, isyanlar, halk patlamaları "önceden bilinemez", "tarihi saptanamaz." Devrimci önderlik, devrim kahinliği yaparak değil, toplumsal-politik gerçekliğin diyalektik analiziyle yön belirler. Diyalektik, toplumsal çelişkilerin yol açacağı değişimleri ve hareketin yönünü öngörmeyi mümkün kılan devrimci bir silahtır. Diyalektik, devrimci öncünün elinde, bir toplumsal patlamanın yaklaştığını halk barikatlara inmeden önce görebilmek için vardır. Toplumsal olguları hareket halinde/dinamik tarzda değil, "hep olduğu gibi" düşünmeye, algılamaya dayanan bir düşünce tarzı diyalektik değil metafiziktir. Ne yazık ki emekçi solunun düşünce dünyasına hâkim olan da bu yaklaşımdır.

Önümüzdeki dönemde, Batıdaki sınıf mücadelesinin hali hazırda en zayıf noktasını oluşturan şiddet öğesinin görece ağırlığının artması, ezilenlerin şiddetinin daha önce görülmedik kitlevi biçimlerinin görülmesi hiç de sürpriz olmayacaktır. Günlük yaşam düzenlerim

sürdüremez hale gelen kitleler, kurulu düzeni sorgulamaya ve eylemleriyle sarsmaya daha açık hale gelecektir. Bu koşullarda yaşanan Mart 2009 yerel seçimleri hem ezilenler hem de ezenler cephesi bakımından hayati bir öneme sahip olmuştur. Bu seçimlerde devrimci, ilerici, yurtsever ve sosyalist 24 kurumun "düzen partileriyle ittifakı" kategorik olarak reddeden bir deklarasyona imza atmış olması önemli bir gelişmedir. İlk kez bu denli geniş bir birliktelik halinde düzen partileriyle sınırlar net biçimde çizilmiş, ilkesel olarak bu ilan edilmiştir. Ezilenlerin birliğini önleyen en önemli politik neden burjuva partileriyle birliktir. Ezilenlerin politik cepheleşmesi, burjuva düzen partileriyle birliğin ilkesel/kategorik reddi yolundan geliştirilebilir.

Bileşenlerinden kimilerinin (Halkevleri, TOP, ÖDP vb.) belirli kentlerde CHP, DSP gibi düzen partileriyle ittifak pratiklerini sürdürüyor olması ya da DTP'nin daha önceki seçimlerde aksi yöndeki pratikleri, bu deklarasyonun değerini ortadan kaldırmaz. TKP gibi sosyal şoven bir partinin bu ittifakta yer alması ise, birlik yönünde basınç yapan toplumsal dinamiklerin gücünü ortaya koyar. Bu partinin ittifaktaki varlığı baştan itibaren pamuk ipliğine bağlı olmuş, DTP çatısından seçime giren adaylara oy istemek söz konusu olduğunda, bu partiyle birlikte yürümenin sınırları da ortaya çıkmıştır. EMEP'in salt adaylar tartışması nedeniyle son anda kendini ittifak dışına atması, Büyükşehirlerde CHP karşısına aday çıkarma cesaretini gösterememesi, grupçu ve sallantılı bir tutum açığa çıkarmıştır.

Bu birliktelik salt bir seçim ittifakı da olsa düzen partileriyle, yani ezenlerin siyasi güçleriyle ezilenler cephesindeki siyasi güçlerin arasındaki mesafenin açılmakta olduğunu gösterir. Bunda ekonomik kriz ve Kürt ulusal hareketinin sola kayışı etkili oluyor. Geçmiş seçimlerin deneyimlerinin (örneğin 2004'te SHP'yle Güçbirliği!) oynadığı olumsuz rol de bu değişimde belli bir rol oynuyor. Marksist Leninist öncünün geçmiş seçimlerde düzen partileriyle ittifaka kategorik olarak karşı duran pratiği, bugün ona haklı bir saygınlık ve prestij sağlıyor.

Diğer yandan ezenlerin politik güçleriyle,

ezilenlerin politik güçlen arasındaki mesafenin açılmasıyla; ezilenlerin farklı öncü bölükleri arasındaki yaklaşma hareketi, birlikte gerçekleşiyor. Başka bir deyişle, ezilenlerin öncü bölüklerini birbirine doğru çeken toplumsal dinamiklerle, burjuva düzen güçleriyle aralarındaki mesafenin açılmasına neden olan toplumsal dinamikler özdeştir. Aynı toplumsal-ulusal sarsıntı, ezenlerle ezilenler arasında politik fay hatları açarken, ezilenleri de aynı cephede birleştirmeye zorlamaktadır. Son dönem SSGSS yasasına karşı oluşan "birlik" isteği, seçimlerde de kendi formunda bir yol almıştır.

Yerellere doğru indikçe somutlaşan bu ittifak biçimleri, merkezi ittifaktan daha dar biçimler olsa da nihayetinde toplamda oldukça anlamlı bir ezilenler birliği oluşturmaktadır. Seçimler vesilesiyle Kürdistan'da DTP adayları etrafında ulusal-demokratik birliğin, Batı'da ise -kimi tutarsız, ikircimli, bir yüzü düzen partilerine dönük, kariyerist ya da herhangi anlamlı politik bir faaliyeti olmayan unsurları barındırsa da- emekçi solunun parti ve örgütleri etrafında antifaşist, antineoliberal, demokratik-halkçı

birliklerin oluşması önemsenmelidir. Ne var ki bu bir seçim ittifakıdır ve ömrü de seçim sonuna kadardır. Bu tip bir ittifakın seçimden sonra sürdürülmesi ya da yeniden oluşturulması, belirlenmiş bir pratik yönelim ve bu yönde öncü iradelerin itilimiyle başarılabilir.

Şimdiden söylenebilecek olan; ezilenlerin saflarında yer alan bu parti ve örgütlerin birleşik mücadelesinin gerçekleştiği oran ve düzey kadarıyla, derinde, toplumsal mücadele dinamiklerini kışkırtan, birleştiren ve daha büyük mücadelelere sevk eden bir rol oynayacaktır. Ezilenlerin anlamlı bir siyasal cepheleşmesi, ezilen sınıflar ve ezilen Kürt halkı arasında bu örgüt ve partilerin temsil ettiğiinden daha geniş kesimleri birleştirip harekete geçirecektir. Açıktır ki bu tip bir birliktelik ancak devrimci öncülerin bağımsız hareketiyle açacağı yoldan akacak yatak bulur ve ancak aktıkça yatağını genişletir. O halde komünist öncünün bağımsız devrimci girişkenliğiyle, çeşitli düzeyde örgütlenecek ezilenlerin cephesel birliklerini oluşturmak, birbirini tamamlayan süreçler olarak ele alınmalıdır.

'Köklerinin Kazınması Farz' Olanlar: Kemalizm, Gayrimüslimler Ve Kürtler

Haluk Erdem

Başlangıçta Avrupacı aydınların oluşturduğu İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) daha sonra onlara katılan ilerlemeci askeri ve sivil bürokrasinin önderliği altında diğer muhalif kesimlerin desteğini arkalayarak bir burjuva devrime (1908) önderlik etmişti. Kürt ileri gelenlerinin bir bölümü İTC içinde yer alıyordu. Ermenilerin bir bölümü de İTC'yle ittifak halindeydi. Yaklaşık 350 yıldır kendi bölgelerinde özerk devletler (sancaklar) olarak yaşaya gelen Kürtlerin bu statüsü Osmanlı Devleti tarafından sınırlandırılmak ve giderek kaldırılmak isteniyordu. Devletin bu yöndeki girişimlerine kimi Kürt devletleri isyanla karşılık vermiş, ne var ki isyanlar bastırılmış, isyancıların ileri gelenleri sürgün edilmişti. Cizre-Botan'da patlak veren ayaklanmanın 1847'de bastırılmasından sonra Meclis-i Has'ın padişah Abdülmecid'e sunduğu; "Aslında fiilen birtakım zalim ve serkeşlerin elinde olan Kürdistan'ın tamamının fethedilmesi, ikinci bir Vaka-i Hayriye'dir. Bedirhan Bey'i ve ailesini ve yordakçılarını Kürdistan'da bırakmak doğru değildir. Bunların hepsinin oralardaki köklerini kazımak şarttır" görüşü ve padişahın bunu; "Bunların tümünün oralardaki köklerinin derhal kazınması neredeyse

farzdır" diyerek perçinlemesi Osmanlı Devletince Özerk Kürt devletlerine karşı yürürlüğe konan politikayı özetlemektedir.

1847'deki Bedirhan ayaklanmasından sonra bu kez 1880'de Şeyh Ubeydullah hem Osmanlıya hem de İran Kaçar devletine karşı isyan başlattı. Talepleri arasında Kürdistan'ın bağımsız bir bölge olarak tanınması da vardı.

Osmanlı'nın "kök kazıma" politikası nedeniyledir ki, padişahın yetkilerinin kısıtlanarak meşrutiyet ilan edilmesini hedefleyen İTC'nin kuruluşuna Kürtler de katılmıştır. İTC'yi kuran beş kişiden ikisi Kürt'tü[1]. Bir kısım Kürt aydınları ve her iki isyanın liderlerinin oğulları[2] da İTC'nin ileri gelenleri arasındaydı.

Çarlık Rusya'sının "Hasta Adam" Osmanlı Devleti üzerinde ilerideki olası hak iddialarına dayanak noktası yapmaya çalıştığı, kendileri gibi Ortodoks olan Ermenilerin hamiliğine soyunması, Osmanlı Hanedanlığını, zanaatçılık ve tarımla meşgul olan ve Anadolu'nun birçok bölgesinde ve şehrinde nüfusça yoğun Ermenilere karşı saldırganlaştırdı. 19. yy'ın sonuna gelindiğinde Adana'da olduğu gibi Ermenilere yönelik katliamlar gerçekleştirilmeye başlanmıştı.

Ermenilerin önemli bölümü Kürdistan bölgesinde Kürt beyliklerinin hegemonyası altında yaşıyordu. Onların kendi yurtlarında eşit ve bağımsız yaşama özlemi kimi Kürt beylerini korkutuyordu. Bundan dolayıdır ki, 1891'de devlet yanlısı Kürt aşiretlerden kurulan Hamidiye Alayları[3] bölgedeki Hıristiyanların korkulu rüyası haline gelmişti. Bu nedendir ki, Ermenilerin bir bölümü de Meşrutiyet ve devlet restorasyonunun ilerleme sağlayacağı umuduyla İTC'yle çeşitli düzeylerde ittifaklar kuruyordu.

1908 Devrimi gerek Balkanlar'da, gerekse de Ege'de ve Anadolu'nun diğer yörelerinde Türk olmayan halklar nezdinde de büyük bir heyecan ve umut yaratmıştı. "Osmanlılık" şemsiyesi altında olsa da meşrutiyetin ilanı ile birlikte özgürlük ve adaletten yana biraz olsun nefes alabileceklerini düşünüyordular.

Geçici Rahatlama Daha Büyük Felaketlerin Habercisi Mi?

Ne var ki, devrim daha baştan içinde barındırdığı zayıflıklardan dolayı ilerleme olanaklarından yoksundu ve bu nedenle de güdük kalmaya mahkûmdu. Devrime önderlik eden parti esasen eski bürokrasi içindeki etkinliği ile padişahı meşrutiyet ilan etmeye mecbur kılmıştı. Ticaret burjuvazisi ve yerel egemenler (toprak sahipleri) ile padişahlığın istibdadından acı çeken farklı din ve mezheplerden halklar ile yoksul geniş halk yığınları devrimin toplumsal dayanaklarını oluşturuyordu. Buna karşın halk yığınları örgütsüzdü ve belirtildiği gibi farklı ulusal, dinsel, mezhepsel aidiyetlere bölünmüştü. Padişahın yetkilerinin sınırlandırılması ve yönetimde temsiliyet imkanı bulmak, toprak sahiplerinin işine geliyordu. Fakat bunlar da, bir yandan merkezi idarede burjuva restorasyonundan yanayken, yerel idarede ferdi hakimiyetlerini sürdürmek istiyorlardı. Bu aynı zamanda devlet yönetiminde yenileşme ama iktisadi temelde eski sömürü biçimlerini sürdürme anlamına geliyordu. Toprak sahipliğinin ve hakimiyetin bu feodal niteliği, burjuva gelişmenin engellerinden biriydi. Keza emperyalizmin yarı-sömürgesi haline gelmiş olması da mülkiyetin bu feodal niteliğiyle birleşince kapitalist gelişmenin hızı daha da yavaşlıyordu. Devrimin temel itici gücü olması

gereken burjuvazi çok cılızdı ve olduğu kadarıyla ticaretle meşguldü. Daha da önemlisi ticaret neredeyse bütünüyle gayrimüslimlerin elindeydi. Mülk sahipliği uluslara bölünmüştü. İktidarı elinde tutanlar bürokrasiye ve mülkiyetin feodal biçimlerine dayanıyor ve bu iktidar Türk-Müslüman egemenlerde yoğunlaşıyor; buna karşın olduğu kadarıyla burjuva mülkiyet gayrimüslimlerin elinde bulunuyordu. Türk ticaret burjuvazisi henüz iktidardaki burjuva ilerlemeciler için bir toplumsal dayanak oluşturacak güçten yoksundu.

Merkezi ve yerel hegemonyayı elinde bulunduran ve bu hegemonyaya dayanarak gelişmek istenen Türk-Müslüman mülk sahipleri, ticaret ve zanaatı elinde bulundurdukları kadar geniş bir tarımsal nüfusu oluşturan Rum ve Ermeni engeline çarpıyordu. Birçok Kürt aşireti de padişaha bağlı Hamidiye Alaylarında birleşerek bölgedeki Ermeniler, Süryaniler gibi gayrimüslimler üzerinde tam hakimiyet kurmak peşindeydiler. Buna karşın Ermeniler arasında uyanan burjuva ulusal bilinç onlar arasında ulusal hak eşitliği ve bağımsızlık eğilimlerini güçlendiriyordu. Arap topraklarında da kimi yerel feodal egemenler merkezden yeni tavizler koparma ve bağımsızlaşma arayışlarına giriyorlardı. Balkanlar'da ise tam bir karmaşa hakimdi. Balkan halkları burjuva devrimin başlıca destekçilerindendi ve devrim bu bölgedeki özerklik ve bağımsızlık taleplerinin güçlenmesine yol açmıştı. Devlet eski ve iktidar biçimi yeniydi. Oysa bütün sorun o köhnemiş devlet ve o devletin üzerinde yükseldiği toplumsal maddi gerçektir. Henüz hiçbir kuvvet o toplumsal maddi temeli değiştirecek güç ve yönelime sahip değildi. Aynı zamanda imparatorluk üzerinde hakimiyet kavgası veren emperyalist güçler, bütün bu çelişkilere kendi lehlerine müdahale ederek her biri kendince avantajlı duruma gelmek istiyordu. Emperyalistlerin bu yandaki çabaları çelişkileri daha da şiddetlendiriyordu.

"Milli İktisat"ın Kanlı Ve Vahşi Temeli Ve "İç Düşmanlaştırma

Balkanlar'da başlayan savaşta imparatorluğun Avrupa topraklarının (Müslüman Arnavutluk dahil) neredeyse bütününe kaybedecek duruma

gelmesi, farklı dinlerden ve uluslardan müteşekkil bir "Osmanlılık"ın sürdürülemeyeceğinin yeni bir göstergesiydi. Feodal bir toplumsal temel üzerinde bir burjuva ulus yaratılamazdı. Birbirinden farklı ulusal ve dinsel kökenden gelenleri, tek bir burjuva ulusal bütünlük içinde yanaştırmak ya egemen ulusun diğerlerini iktisadi ve kültürel olarak kendine tabi kılması, asimile etmesi ya da çok uluslu bir burjuva ulusal devlet inşasına girişilmesi ile mümkündü. Ki bu ikincisi de ancak gelişkin bir burjuva toplumsal temeli gerektiriyordu. Osmanlı için bu iki durum da daha baştan sözkonusu edilemezdi. İktidara Türkler (Müslümanlar) ve olduğu kadarıyla burjuva iktisada gayrimüslimler hakimdi. Türk egemenler, diğerlerini kendine tabi kılacak kadar bir burjuva iktisadi temele sahip olmadıkları gibi kültürel olarak da en gen topluluklardan biriydi. Balkanlar 'elden gitmişti' ve geriye kalan topraklarda egemenlik daha keskin bir devlet zoruyla sürdürülmek istendi. "Milli iktisat" tam da bu koşullarda hız kazandı.

"Milli iktisabın başlıca hedefi kapitalist gelişmenin önünü devlet müdahalesiyle açmak değil, Rum, Ermeni, Süryani gibi Hıristiyan ulusların ve Yahudilerin iktisadi hayattaki egemenliklerine son vererek bunların elindeki sermayenin Türk mülk sahibi sınıflara akışını sağlamaktı. Türk burjuvazisinin bunu iktisadi yoldan gerçekleştirecek gücü olmadığına göre geriye "bürokratik zor" bir başka değişle "devlet zoru" kalıyordu. Ama bu kaçınılmaz olarak salt kanlı ve vahşi bir "sermaye devri" değil, Hıristiyan ve Müslüman inanca mensup ulusların bir arada yaşamasının bütünüyle imkânsızlaştırılması, halklar arası düşmanlaştırma anlamına da geliyordu.

Yalnızca büyük mülk sahibi olanlar değil, küçük bir tarladan/dükkandan başka bir şeyi olmayanlar da saldırının hedefindeydi. Osmanlılar tarafından sömürgeci hegemonya için Balkanlara yerleştirilen Türkler, oraların Osmanlı'dan kopmasıyla geriye göç etmekteydi. Onlara toprak lazımdı. Bütün bunların bir ifadesi olarak gayrimüslimler kovulması gereken birer "yabancı" ve "iç düşman" olarak algılanmaya ya da gösterilmeye başlandı. 1914'te "Talat Bey ... ülkeyi iç düşmanlardan ... her türlü mezhebe bağlı

tüm Hıristiyanlardan... tamamen temizlemek istediğini" anlatıyordu.[4] Yine, Celal Bayar'a göre savaş öncesinde sadece İzmir ve civarında 130 bin dolayında Rum Yunanistan'a göçertilmişti. Kuşçubaşı Eşref de, 1. Dünya Savaşının ilk aylarında Ege mıntıkasında Rum ve Ermem nüfustan bir milyondan fazla kişinin sürüldüğünü belirtiyordu.[5] Keza 1916 ve 1917 yıllarında Samsun, Giresun, Amasya vb. Karadeniz yörelerinde Rum köylere yakılıyor ve buralarda yaşayanlar sürgüne zorlanıyordu. Göçertilenlerin mallarına el konuluyor, boşaltılan köylere Müslüman muhacirler yerleştiriliyordu.

Batı'daki toprakların artan kaybı ve artık Batıya doğru genişlemenin imkansızlığı, Arapların bağımsızlaşmaya dönük artan girişimleri devlet bürokrasisinin yönetim çarkını denetim altına alan ittihatçıları Doğuya açılmaya yönlendirmişti. Doğu "Turan"dı. Bütün Türkler birleştirilecekti.

1. Emperyalist Paylaşım Savaşı, Osmanlı devletinin iç çelişkilerini daha da keskinleştirmişti. Osmanlı devleti sınırları içinde yer alan, kendilerini farklı dinsel-mezhepsel aidiyetlerle ifade eden farklı uluslar ve topluluklar için neredeyse bir "beka" anı gelip çatmıştı.

Savaşla birlikte Alman emperyalizminin güdümüne giren İttihatçılar, "bir vatan için iki millet fazla" diyor ve "ikinci millet" Ermenileri "bir biçimde halletme" yoluna gidiyordu. İttihatçılar vatani Ermenilerden temizleyerek Türkleri "tek millet" haline getirmeye çalışırken, diğer yandan Rumları yaşadıkları yerlerden ayrılmaya mecbur bırakacak saldırıları sıklaştırarak Türk milletinin 'bekası' için kanlı ve vahşi sermaye birikimi ve başkalarını vatansızlaştırarak milletleşmenin bir başka cephesini açıyordu.

İstanbul hariç, Anadolu'nun dört bir yanında yüzbinlerce Ermeni tehcir adı altında vahşi bir soykırıma tabi tutularak yok edildi. Bu soykırımın baş sorumlularından Talat Paşanın tuttuğu defterlerde bile tehcire zorlanan Ermenilerin sayısı yaklaşık olarak bir milyon olarak verilmektedir. Ermenilerin çoğunlukta olduğu ya da yoğun olduğu şehirlerde Ermeni nüfus ya sıfıra düşürülmüş ya da çok küçük rakamlara indirilmişti.[6] Böylece "iki millet' Ten biri yok

edilmiş, vatan "tek millet'e kalmıştı. Süryaniler de Ermenilerle birlikte tehcir edilenler arasındaydı. Rumlar ise aynı yıllarda katliam ve envai çeşit baskı ve zorbalıkla sürgüne zorlanmaktaydı. Ayrıca gayrimüslimlerin yetişkin erkek nüfusu "zor"la askere almıyordu. Ama savaştırmak için değil, en aşağılık koşullarda en ağır işlerde çalıştırmak ve aynı zamanda kıtlık ve bakımsızlıktan kırılmalarını sağlamak için "Amele Taburlarında konumlandırılıyorlardı.

Resmi tarihçilerin yaptığı gibi bu vahşi soykırım, katliam, sürgün ve her türlü aşağılamayı "savaş sırasında düşmanla işbirliğini engelleme" gerekçesiyle açıklamak en az soykırım, katliam ve sürgünler kadar alçakça bir tutumdur. Her şeyden önce sürgün ve saldırılar savaştan önce de vardır. İkincisi, Ermeni tehciri sadece savaş bölgelerini değil, İstanbul hariç her yeri kapsamıştır. Örneğin savaş cephesiyle uzaktan yakından ilişkisiz İzmit'te yaşayan 56 bin Ermeni'nin 53 bini, Kayseri'de 47 binin 41 bini, Adana'da 51 binin 38 bini vb. tehcire tabi tutulmuşlardır. Öncelikle belirtilmelidir ki, emperyalizmle doğrudan işbirliği içinde olanlar, ordunun başına bir Alman generalini (Liman Von Sanders) geçirecek kadar Alman emperyalizminin güdümüne giren İttihatçılardır. Eğer "işbirlikçiler" aranacaksa onlar herkesten önce Türk egemen sınıflarıdır. Diğer yandan İttihatçılar 1908 Devrimi'nde ittifak yaptıkları Anadolu'nun bu kadim halklarını, iktidara gelince arkadan hançerlediler. Onları binlerce yıldır yaşayageldikleri vatanlarından söküp atmak için hiçbir zorbalıktan kaçınmadılar. Kimini soykırımla yok ettiler, kimini sürgüne zorladılar. Eğer bir ihanet aranacaksa bu herkesten önce Türk egemen sınıflarından gelmektedir. Bu halkların bu alçakça ihanete karşı durması, kendini, ailesini, ulusunu, topraklarını, vatanını savunmaya girişmesinden daha haklı ne olabilir ki? Rakip emperyalist devletlerin bu durumu fırsat bilip çelişkileri kullanması ya da bu halkların can havliyle varlıklarını korumak için sığınmak ve ittifak arayışına girmeleri nasıl olur da ihanet olarak nitelenebilir? Ermeniler, Rumlar, Süryaniler, bir başka deyişle gayrimüslimler, Osmanlı boyunduruğu altındaki ezilen ulus ve ulusal topluluklardı. Devlet Müslüman-Türk

unsurun elindeydi. Nasıl olur da ezilenlerin, soykırım, katliam ve sürgünlere karşı direnişi "ihanet"le suçlanabilir? Vatanları, ulusal varlıkları en vahşi yöntemlerle gasp edilenler gasp edenler tarafından "vatana ihanet"le itham edebilirler mi? Dahası, pek çok ulusun vatanlarını kapsayan feodal Osmanlı İmparatorluğuna isyan, nasıl "vatana ihanet" olarak görülebilir? Tıpkı Bulgarlar, Yunanlılar, Sırlar vb. gibi Ermeni ve Rumlar da feodal otokrasiye karşı ulusal bağımsızlık bayrağını açmışlardır.

Elle tutulur ilk siyasi formunu İttihat ve Terakki'de bulan Türk uluslaşması, gayrimüslim halkların binlerce yıldır yaşadıkları topraklardan zorla sökülüp atılarak vatansızlaştırılması ve böylece onların kadim vatanlarını gasp etme, onların binlerce yıllık iktisadi, kültürel birikimlerini yağmalama üzerinden gelişme yoluna girmiştir.

Osmanlı Şemsiyesi Altında "Öz Kardeşlik

I. Emperyalist Paylaşım Savaşından Osmanlı'nın yenilgiyle çıkması ve Mondros Mütarekesinden (30/10/1918) yaklaşık yedi ay sonra (15/5/1919) Yunan Kraliyet Ordusu'nun ABD ve İngiliz ordularının açtığı yoldan İzmir'e çıkması, imparatorluk sınırları içindeki güçlerin yeniden mevzilenmesine yol açacaktı. Hanedanlık galip emperyalistlere teslim olmuş, savaşa katılmanın ve yenilginin mimarları olan İttihat ve Terakki yöneticileri kaçmıştı. Buna karşın, bu parti hem bürokrasi içinde, hem de Türk yerel egemenleri arasında en örgütlü güç olmaya devam ediyordu. İzmir'e Yunan Ordusu'nun çıkması, bu bölgenin Yunanistan tarafından ilhakı ihtimalini doğurmuş, keza Doğu'da bir Ermenistan kurulma olasılığı Türk egemen sınıfların yerel egemenlikleri dahi koruma sorunuyla karşı karşıya bırakmıştı. Mülk sahibi Türklerde varlıklarını koruma telaşı "Milli mukavemet" oluşumlarının ana sebebiydi. "Milli mukavemet" pratikte daha ziyade Yunan işgaline ve gayrimüslim halkların devlet kurmasına karşı bir direniş anlamına geliyordu. Bu "mukavemet" Türk ve Kürt ulusal ittifakı üzerinde yükseliyordu. Sivas Kongresi'nde ABD mandacılığına M. Kemal de karşı çıkmamış, dahası kongre kararıyla ABD senatosuna manda konusunda bir mektup yazılmıştı.[7] Mandacılığın

daha sonra sürdürül memesinin nedeni, ABD'nin başlangıçta bu yöndeki eğiliminden vazgeçmesiydi. "Milli mukavemet" cepheden, özel bir antiemperyalist nitelikte olmamasına karşın, emperyalizme bağımlılığa değil ama emperyalist işgale son verilmesi yönünde mücadele hedefi nedeniyle sınırlı ve nesnel olarak anti-emperyalist bir içerik taşıyordu. Rumlar ve Ermeniler de "Milli mukavemet" halindeydiler. Ama onlar için bu "mukavemet" egemenliklerini değil, Türk egemenlere karşı "varlık"larını korumak ve güvencelemeye dönüktü. İşgalciler onlar için bir dayanak noktası, bir "kurtarıcı güç"tü.

M. Kemal liderliğinde birleşen İttihatçılardan arta kalanlar ve işgal karşısında harekete geçenler İttihatçılara göre daha gerçekçi bir yol izleyerek "vatan"! kurtarabileceklerini düşündüler. Batı'da "milli mukavemet"e yönelik Türk mülk sahibi sınıfların bazı çabaları olsa da bunlar hem çok çok cılızdı, hem de Türk halk tabakaları bu sınıfların önderliğindeki bir direniş isteğinden uzaktı. Yıllardır savaşlar ve kıtlık içinde bitap düşen halk için bu yerel egemenlerin ve Osmanlı subaylarının peşinden bir maceraya atılmak düşünülecek şey değildi. "Siyasi zümrelerin şimdiye kadar menfaatleri uğrunda halkı oyuncak kabul etmiş olmaları, ahalide her türlü teşkilata karşı bir tür çekingenlik doğurmuştu.[8] İşgale maruz kalan bölgelerde Türk mülk sahibi sınıflar mülklerini koruma telaşıyla göndere Yunan ve İngiliz bayrakları çekmekle meşguldü. İşgale henüz uğramamış ama işgale uğrama tehlikesi olan kimi yerlerde şuralar (konseyler) kurulmuştu. Ne var ki, bunlar etkin bir direniş savaşı örgütlemeye yönelimine sahip değildiler. Türk yoksul halk tabalarının bir bölümü ise Çerkeş Ethem, Demirci Mehmet Efe gibi liderler etrafından toplaşmakta, işgale karşı devrimci gerilla savaşıma katılmakta ya da bu savaşı desteklemekteydiler. Denebilir ki, Türk burjuvazisi ve her türden büyük mülk sahipleri M. Kemal'de yeni siyasi temsilcilerini bulurken, yoksul köylüler Çerkeş Ethem ya da Efelerden siyasi temsilcilerini yaratmışlardı. Batı Anadolu'da Yunan işgal güçlerinin ilerleyişine direnen ve yer yer onu geriletken vuruşlarına rağmen, gerilla savaşı işgali püskürtecek güçten

uzaktı ve geniş halk yığınları burjuvazinin, toprak sahiplerinin ve subayların peşinden gitmeye hiç niyetli değildi.

Bu koşullar altında M. Kemal ve çevresi için Kürtlere dayanmadan, onları kazanmadan esaslı bir direniş örgütlemenin olanaksız olduğu açıktır. Ne var ki, öncelikle İTC ile Kürtlerin bozulan ilişkilerini düzeltmek gerekiyordu. İTC'nin "Türkçülük"e dümen kırması Kürtlerle ilişkilere de yansımıştı. 1914'te yürürlüğe konan iskan politikaları uyarınca 1916'da Kürtçe coğrafi ve yerleşim yerlerinin isimleri Türkçe'ye dönüştürülmeye başlanmıştı. Değişik yerlere göç etmiş Kürt nüfusunun Türk nüfus içinde yüzde beş oranında dağıtılarak asimde edilmesi yoluna gidilmekteydi. Bu asimilasyon çabaları nedeniyle birçok İTC üyesi Kürt, Hürriyet ve İtilaf Partisine katılmıştı. Keza yine bu dönem Kürtler arasında Osmanlı devleti içinde kalarak özerklik ve bağımsız Kürdistan olmak üzere temel iki eğilim belirginleşmişti. M. Kemal, özelik eğilimine yaslanarak bağımsızlık yanlılarını İngilizlere hizmetle itham ederek ve hepsini Ermenistan'ın kurulması halinde var olduğu kadarıyla egemenliklerini yitirecekleri yönünde korkutarak kazanmaya çalışıyordu.

"Doğu vilayetleri halkının, Ermeni çetelerin acımasızlığına ve taarruzlarına hedef olmuş, en büyük felaketi görmüş bir unsur olmak sıfatıyla, birlik ve fedakarlık lüzumunu en önce takdir ettikleri iftiharla görülmektedir. Fakat Anadolu'nun öteki tarafları böyle değildir." M. Kemal bu sözlerde de açıkça ortaya konulduğu gibi Ermeni soykırımının işbirlikçi baş suçlularından Kürt yerel egemen sınıfların olası bir Ermenistan devletine dair çelişkilerini kullanarak aynı yerdeki ifadesi ile ' Kürden bir öz kardeş olarak" bağrına basarak "tekmil milleti bir nokta etrafından birleştirme" yoluna gitmiştir. Kürt feodal beylerinin bir bölümü de kendi egemenlikleri altında olması gerektiğini düşündükleri toprakların bir kısmının Ermenilere bırakılmasından duydukları korkuyla M. Kemal'in "öz kardeş" çağrısına uyararak onun etrafında birleşmiş, böylece işgalcilere karşı Türk burjuvazisi ve toprak sahipleri ile Kürt feodal beylerinin ittifakı gerçekleşmişti. Batı'da Yunan işgali ve Doğu'da kimi şehirlerin Ermenilerin

egemenliğine bırakılması ihtimali bu "öz kardeş"ler arasındaki "milli birlik'in temelini oluşturmaktaydı. M. Kemal, "Düşmanlarımızın Türk ve Kürdün ezici çoğunluğuna rağmen Doğu vilayetlerimizi Ermenilere hediye ettikleri ve er geç İzmir gibi ve belki de daha ağır bir akibete uğrayacağı pek muhtemeldir"[9] sözleriyle durumu ifade etmişti.

Erzurum ve ardından Sivas kongreleri, kurulan ittifakın iki kilometre taşıydı. Erzurum Kongresinde Kürtlerin küçük bir bölümünün temsil edildiği; Sivas Kongresi'nde neredeyse hiç Kürt temsilcinin olmadığı doğrudur. Fakat bu durum gerçeği değiştirmez, Kürtlerin ana bölüğü her iki kongrede alınan kararlar doğrultusunda hareket etmiştir.

Türk burjuvazisi ve toprak sahiplen Batı'da Türk yoksul köylü gerilla hareketine ve Doğu'da da Kürt ulusuna dayanarak "Milli mücadele"ye girişiyordu. Az çok konumunu güçlendirir güçlendirmez, her iki kesimin politik temsilcilerine ihanet hançerini saplayarak, her iki kesimi de vahşice ezerek, hakimiyetini perçinleyecekti.

“Öz Kardeş”Liğe İhanet

M. Kemal ve çevresi Kürtlerle sıkı bir ittifak yapılmadan herhangi bir başarının elde edilmesinin olanaksızlığının farkındaydı. Ama bunu gerçekleştirebilmenin ilk koşulunun Kürtlerin milli haklarının koşulsuz kabulü ve kurulacak yeni devlette Kürtlerin milli haklarının tam teminat alınacağına dair güvence verilmesi olduğunun bilincindeydiler. O nedenle, "milli mukavemet" ya da "milli mücadele" denirken "millet" Türklerden (ki Laz ve Çerkezler de ayrıca ifade ediliyordu) ve Kürtlerden oluşan "Osmanlı milleti" olarak anlaşılıyordu, yani "Osmanlı Milleti" ya da "Türkiye" şemsiyesi altında Türklerin ve Kürtlerin milli-varlıkları tanınarak öz kardeşliği.

"Doğu vilayetlerinde yerleşmiş bütün unsurların milli ve siyasi hukukunun gelişim serbestisi sağlanacağı!"[10]... Türk ve Kürdün tarihi ve ırki hukukunun (Osmanlılık) milliyeti altında toplanması ve her iki ırkın menfaatlerinin uzlaştırılmasının... biri diğerinin hakkına tecavüz

etmemesinin kabul olduğu!"[11] ... Doğu vilayetlerindeki İslam varlığının devamı(nın), ancak Türk ve Kürdün ittifakına bağlı (olduğu), bu ittifak(m) her ne surette olursa olsun bozulduğu gün ... kesin ölüm dakikalarına girilmiş (olacağı)"[12] ... Bölgede yaşayan bütün İslami unsurların) yekdiğerine karşılıklı saygı ve fedakarlık duygusuyla dolu ve ırki ve toplumsal durum ve çevre şartlarına saygılı öz kardeş (oldukları)"[13]..."

Beyannamenin (Sivas Kongresi) birinci maddesinde; "Osmanlı Devleti'nin düşünülen ve kabul edilen hududunun Türk ve Kürtlerin oturduğu araziye kapsadığı ... bununla birlikte Kürtlerin gelişme serbestisini sağlayacak tarz ve suretle örfi ve toplumsal hukuka kavuşmaları dahi yerinde görülüp, yabancılar tarafından görünüşte Kürtlerin bağımsızlığı maksadı altında yapılmakta olan yalan dolanın önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerce bilinmesi hususu(nun) uygun görüldü(gü) !" [14]... Diniyle, kültürüyle, istekleriyle birleşmiş ve yek diğere karşılıklı saygı ve fedakarlık duygularıyla dolu ırki ve toplumsal haklarıyla çevre şartlarına tamamen saygılı (olunacağı)"[15] Bütün temel resmi belgelerde, hemen çoğunda da birinci maddede, hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak tarzda Kürtlerin milli haklarının teminat altında olduğu belirtilmiştir.

Aynı yönde teminatlar bizzat M. Kemal tarafından da defalarca ifade edilmiştir.

"Kürtlerin devletten ayrılarak İngilizlerin himayesinde bağımsız Kürdistan kurmaları teorisini tasvip etmem. Çünkü bu teori, muhakkak Ermenistan lehine İngilizler tarafından tertip edilmiş bir plandır... Kürtlerle Türkler birbirinden koparılmayı kabul etmez öz kardeşler; bugün için vicdani borcumuz, Kürtler, Türkler bütün İslami unsurlar tek vücut ve tek yürek olarak bağımsızlığımızı savunmak ve vatanın parçalanmasını önlemektir. Kürt kardeşlerimizin hürriyeti ve refahın ve ilerlemenin vasıtalarını sağlamak için sahip olmaları gereken her türlü hukuk ve imtiyazların verilmesine tamamen taraftarım[16]... Sizler gibi, din ve namus sahibi büyükler oldukça, Türk ve Kürdün yekdiğerinden ayrılmaz iki öz kardeş olarak yaşamakta devam

eyleyeceği ve Makam-ı Hilafet etrafında sarsılmaz bir vücut halinde iç ve dış düşmanlarımıza karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir[17]... Yüce Meclisimizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkeş değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir, fakat hepsinden meydana gelen İslami unsurlardır[18]... Genel olarak prensip şudur ki; Milli hududlar olarak çizdiğimiz daire içinde yaşayan ve çeşitli İslami unsurlar birbirlerine karşı ırki, çevresel, ahlaki bütün hukukuna saygılı öz kardeşir... Kürt, Türk, Laz, Çerkeş ve sair bütün İslami unsurların çıkarları ortaktın[19]... Milli hududumuz nedir? Elbette Türklerin ve elbette geleceğimizle ortak çalışma yapmış olan Kürtlerin oturduğu yerler(dir)[20]... Hangi ilin halkı Kürt ise onlar kendi kaderlerini özerk olarak ilan edeceklerdir. Bundan başka Türkiye halkı söz konusu olurken, onları da birlikte ifade etmek gerekir... TBMM hem Kürtlerin, hem de Türklerin yetkili vekillerinden oluşur ve bu iki unsur bütün menfaatlerini ve kaderlerini birleştirmiştir."[21]

Uluslararası görüşmelerde de sarf edilen sözler farksızdır.

"TBMM hükümeti Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir...[22] Türkler ve Kürtler... iki kardeş unsurdur... (ve) mükemmel bir eşitlik temelinde yaşamaktadır...[23] Türklerin ve Kürtlerin kaderlerini birleştirip mükemmel bir eşitlik temelinde yaşadıkları ve aynı siyasi haklardan yararlandıkları Türkiye" [24] vb...

Bütün bu resmi belgeler, taahhütler, en üst yönetici elitin beyanları, Kürt yerel egemenlerin çoğu için inandırıcı olmuş ve kaderlerini Türk egemen sınıfların yeni temsilcisi olmaya aday olanlarla birleştirmişlerdi. Bunun nasıl büyük bir aldanma olduğunu anlamaları için çok geçmesi gerekmeyecekti.

Aslında Türk burjuva ulusal kurtuluşçularını, bu resmi taahhütleri art arda sıraladıkları dönemde bile iki yüzlü, sahtekâr ve ihanetçi karakteri açığa çıkmıştı. Şubat 1920'de tam da taahhüt edilenlerin pratiğe geçirilmesi amacını güden Alevi-Kürt aşiretlerin (Koçgiri)[25] talepleri reddedilmiş ve üzerlerine asker gönderilmiştir. "Türklerin ve Kürtlerin ortak meclisi" Kürt ayaklanmasını

bastırmak için "Zo (Ermeni) diyenleri temizledik, Lo (Kürt) diyenlerin köklerini de ben temizleyeceğim" diyen sakallı Nurettin Paşa komutasındaki birliği görevlendirmişti. Bu ayaklanma Kürtlerin bölünmüşlüğüne de net biçimde açığa çıkarmıştı. Kürtlerin bir kısmı taahhüt edilen ulusal taleplerin karşılanması için ayaklanırken, diğerleri uluslararası kuruluşlara Ankara hükümeti ile beraber olduklarını ilan eden telgraflar çekiyor, Meclisin Kürtlerin de meclisi olduğunu göstermek için yerel giysilerle meclise geliyorlardı. Meclisteki Kürtler verilen vaatlere öyle inanıyorlardı ki, Koçgiri gibi ayaklanmaların süreci baltalayacağı ve işgalcilere yarayacağını düşünüyorlardı. Bu hatalarının bedelini ağır ödeyeceklerdi.

"Arkadaşlar ben Kürdüm, Kürdoğlu Kürdüm. Fakat Türkiye'nin yükselmesini, Türkiye'nin şerefini, Türkiye'nin gelişmesini temin eden Kürtlerdenim..." diyen Bitlis Mebusu Meclis'te şunları söylüyordu: Kürtler "Türkiye ile birleşik bir gelecek tayin etmiştir. Türkiye topluluğu esasını kabul etmiştir... Efendiler Lozan'daki barış konferansı heyeti yalnız Türkleri temsil etmiyor, Kürtleri de temsil ediyor... Bütün kanaatlerini bir ilke topladılar, o ilke Türklerle kader birliği yapmaktı... Lord Curzon'a bağıryorum ki: Bizler Kürdistan'ın gerçek vekilleriyiz. Senden ve senin siyasetinden Musul'u istiyoruz. Ve alacağız... (aksi taktirde) petrol kuyularındaki İngiliz siyasetinin yanı başında kanlı kuyular hazırlayacak olanlar yine o Kürtlerdir"[26] Bunları söyleyen Yusuf Ziya Bey, çok değil, 1 yıl sonra Beytüşşebap ayaklanmasıyla ilgisi olduğu gerekçesi ile tutuklanacaktır; sonrasında ise Şeyh Sait İsyanının başlatıcısı ve örgütleyicisi Azadi Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldığı için 1925'te üç akrabası ile birlikte kurşuna dizilecekti. Türklerle kader birliğine canı gönülden inanmış Kürtler nasıl olmuştu da bir yıl içinde bambaşka bir tutum almıştı? Değişen neydi? M Kemal ve yakın çevresi iktidarı sağlama aldığından emin olduğunda yaptığı ilk iş, Kürtlere verdiği bütün sözleri unutmak, resmi taahhütleri yok saymak, kısacası Kürtlere ihanet etmek olmuştu. M. Kemal, "öz kardeşliği hançerlemişti, hem de sırtından!

İhanete Karşı İsyân

"Kürdistan" tanımı. Kanuni Sultan Süleyman'ın fermanlarında (1525-1553) vardı ve Kanun-i Osmani'de "Kürdistan beyleri ve hakimleri" özel olarak tarif edilmişti[27] Padişah I. Ahmet, 1604 tarihli fermanında 'Umum Kürdistan' terimini kullanmıştı. 17. yüzyıl yazarı Evliya Çelebi ünlü seyahatnamesinde ayrıntılarıyla 'Kürdistan' bölgesini ve şehirlerini anlatmıştı. Sadrazam Mustafa Reşit zamanında (1847) yönetim birimi olarak "Kürdistan eyaleti" kurulmuştur. 13 Aralık 1847 tarihli Takvim-i Vekayı de yayınlanan düzenlemedeki eyaletin merkezi Ahlat'tı ve Diyarbakır, Muş, Van, Hakkari, Cizre, Botan ve Mardin'i kapsıyordu. Merkez sonra sırasıyla Van'a, Muş'a ve Diyarbakır'a taşındı. 1856'da bu eyaletin sınırları yeniden düzenlendi, 1864'te ise Diyarbakır ve Van vilayetlerine bölünerek son buldu.[28]

M. Kemal'in Kürt beylerine ve Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin'e yazdığı mektuplarda da "Kürdistan"dan ve Kürt haklarından söz ettiği biliniyor. Birinci Meclis'in Doğu'dan gelen üyelerine 'Kürdistan' milletvekili deniyordu. Gel gör ki, 1923'ten sonra "Kürdistan" terimi yerini Şarki Anadolu vb. uydurma terimlere bırakır. Yalnız bu değil elbette... Kürt dilinin okul ve mahkemelerde kullanımı kısıtlanmış, Kürdistan'daki tüm hükümet görevlerine Türkler atanmış, 1923 seçimlerine TBMM müdahale etmiş, köylere yönelik ordu baskısı had safhaya çıkmış, orduda Kürtlere ikinci sınıf muamelesi yapılmış, yeraltı zenginliklerinin işlenmesinde Kürtler devre dışı bırakılmıştı. Şeyh Sait ayaklanması bu gelişmelerin sonucuydu. Bu ayaklanma, ulusal nitelikteydi ve İslami vurgu bu niteliğin yanında önemsizdi. M. Kemal'in Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcında bunu "İslam Halifesini kurtarmak için bir hareket" olarak sunması nasıl ki bunu ulusal bir hareket olmaktan çıkarmazsa, Şeyh Sait'in Kürt ulusal taleplerini dini bir formda ifade etmesi de bu ayaklanmanın niteliğini değiştirmez. Ayaklanmanın İngilizlerin himayesinde gerçekleştiği iddiası da resmi palavradır. İngilizleri petrol kuyularına gömmekten söz eden Yusuf Ziya, ayaklanmanın liderlerinden biri olarak suçlanıp kurşuna dizilmiştir.

Şeyh Said İsyanı davasını gören Şark İstiklal Mahkemesi reisi Mazhar Müfit Bey ise şöyle demişti: "Kiminiz hasis şahsi menfaatlerinize bir zümreyi âlet, kiminiz ecnebi kıskırtması ve siyasî hırslarını rehber ederek, hepimiz bir noktaya, yani Müstakil Kürdistan teşkiline doğru yürüdünüz." [29]

Şeyh Sait isyanı (13 Şubat 1925) başladıktan sonra ilan edilen Tahrir-i Sukun yasasıyla (4 Mart 1925) tüm Cumhuriyet sınırlarında var olduğu kadarıyla bütün demokratik hak ve özgürlükler rafa kaldırıldı. Öyle ki, salt başbakanın isteği ve Cumhurbaşkanının onayı ile her türlü örgüt ve yayın yasaklanabiliyor ve bu eylemleri işleyenler İstiklal Mahkemesi'ne çıkarılabiliyorlardı. İstiklal Mahkemelerinin de kararları kesindi ve bu mahkeme üyeleri de hükümetçe Meclis içinden seçiliyordu. Bu sınırsız bir diktatörlük ve zorbalık demektir. Kürtlerin, komünistlerin, mücadeleci sendikacıların, her türden ilerici oluşum ve fikrin, dahası M. Kemal ve çevresine muhalif herkesin kendini ifade etme olanağı yok edilmişti. Nitekim egemen sınıfların diğer partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmış ve ardından İzmir suikastı bahanesiyle iktidar içi muhaliflerin çoğu idam edilerek, Kemalist diktatörlük tek parti diktatörlüğü olarak perçinlenmişti.

Şeyh Sait isyanı nedeniyle isyan bölgesinde kurulan İstiklal Mahkemelerinde 5110 kişi yargılanmış, 410 kişi idamla, 1911 kişi hapisle cezalandırılmıştır. İsyanın ardından Şark İslahat Planı ilan edildi. Plan gereği, sürgünler başlatıldı. 1927'de, 'Bazı şahısların Şark mıntıkalarından Garp vilayetlerine nakline dair Kanunla sürgünün çapı genişletildi. Buna karşın idamlar ve sürgünler, köy yakmalar ve hapisler Kürt ulusal uyanışını ve isyanını söndürmeye yetmedi. 1926-'30 arasında süregiden ayaklanma sırasında Ağrı Cumhuriyeti ilan edildi. Yezidi-Sunni-Alevi Kürt aşiretlerin birliği kadar Ermenilerin bir bölümünün de (Taşnak Partisi) yer aldığı Xoybun (Bağımsızlık) örgütünün üyelerince başlatılan bir isyandı bu. İsyan vahşice bastırıldı. "Türkün demir kartalları asilerin hesabını temizlemektedir ... köyler tamamen yakılmaktadır. Zilan Deresi ağzına kadar ceset dolmuştur" (Cumhuriyet Gazetesi)[30] İşte Türk egemen sınıflarının ırkçı, katliamcı yüzlerinin başka söze gerek

bıraktırmayacak kadar açık ifadeleri!

Ayaklanmaları bastırmak Türk egemen sınıflarının bölgeyi tamamıyla kontrol ettikleri anlamına gelmiyordu. Hakimiyeti sağlamak için Umumi Müfettişlikler kuruyor, bu müfettişlere olağanüstü yetkiler vererek, Kürdistan'nın siyasi ilhakını bir an önce gerçekleştirmek istiyorlardı.

Sömürgeleştirme adımlarının ifadesi olan umumi müfettişlerden birinin Dersim Raporu, siyasi ilhakın hangi yöntemlerle gerçekleştirilmeye çalışıldığına tipik bir örnektir: "Dersim'in hariçle münasebetlerini keserek ... ticaretine mani olmak, aç kalacak halkı zamanla kendiliğinden ilticaya zorlamak ... Her tarafı esaslı suretle kapattıktan sonra kuşatma çemberini tedricen daralttırmak ve fenalıklardan dolayı yakalananları derhal Dersim'den çıkararak Garba atmak ve serpiştirmek." [31] Kürdistan'ı sömürgeleştirmek için siyasi ilhakın tamamlanması şarttı. Bu olmadan iktisadi ilhak zaten söz konusu olamazdı. Dönemin Erkanı Harbiye Reisine sunulan bir raporda, sömürge (koloni) amacı açıkça ifade edilmiştir: "Dersim evvela koloni gibi nazarı itibara alınmalı. Türk camiası içinde Kürtlük eritilmeli, ondan sonra ve tedricen öz Türk hukukuna mazhar kılınmalıdır." Umumi müfettişlik kurumunun sömürge valiliğine denk düşüğü, sadece bizim yakıştırdığımız bir nitelendirme de değil. Bizzat dönemin İçişleri Bakanı Cemil Uybaydın'ın Mustafa Kemal'in talebiyle hazırladığı raporda da bu kurum böyle nitelendirilmektedir. Bu raporun başlığı şöyledir: "Kürdistan umumi valilikle ve müstemleke (sömürge, bn.) usulüyle idare edilmelidir [32]

Görülecektir ki, Kemalizmin Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Kürtlere ilişkin politikası ırkçı ve asimilasyondur ve Kürdistan'ı sömürgeleştirme amacına dönüktür. Bu amaca ulaşmak için izlenen başlıca yollar Kürtlüğü yok saymak, sürgün ve Türkler içinde eritme ve yer yer soykırıma varan katliamlarla diz çökmeye zorlamaktır. Ağrı İsyanının ardından konuşan İsmet İnönü'nün basma yaptığı açıklama şöyledir: "Bu ülkede sadece Türk ulusu etnik ve ırksal haklar talep etme hakkına sahiptir. Başka hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur." [33]

Dönemin Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt ise

şöyle söyler: "Türk bu ülkenin yegâne efendisi, yegâne sahibidir. Saf Türk soyundan olmayanların bu memlekette tek hakları vardır; hizmetçi olma hakkı, köle olma hakkı. Dost ve düşman, hatta dağlar bu hakikati böyle bilsinler!" [34]

Dersime dönük politikalar asimilasyonun en tipik örneğidir. 1935'de Dersim'in adı "Tunç Eli" olarak değiştirildi. Yine aynı kanuna dayanılarak Elazığ, Tunceli, Erzurum, Bingöl'ü içeren sömürge valiliği (Dördüncü genel müfettişlik) oluşturuldu. Dersim isyanı sırasında soykırıma girildiği ise İhsan Sabri Çağlayangil'le yapılan bir röportajda şöyle dile getirilir: "Ordu zehirli gaz kullandı... Bunları fare gibi zehirledi. Yediden yetmişe o Dersim Kürtlerini kestiler. Kanlı bir hareket oldu. Dersim davası da bitti. Hükümet otoritesi de köye ve Dersime girdi." [35]

1934'te çıkarılan İskan Kanunu, Kürtlere, Türkçe konuşup Türk gibi yaşamayı dayatıyor; "Türk kültürüne temsili istenilen nüfus" ibaresiyle Kürtlerin Türklere temsili (benzetilmesi) alenen kanun hükmüne bağlanıyordu. M. Kemal. "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyası başlatıyor, Kürtçe birkaç kelime konuştu diye Kürt köylüleri ağır para cezalarına çarptırılıyordu. Batı'da, büyük şehirlerde ise aynı kampanya, sokaklarda gayrimüslimler üzerinde bir teröre dönüştürülüyor, toplu taşıma araçlarında anadillerini konuşan Ermeniler, Rumlar vb. "Vatandaş Türkçe konuş!" nidalarıyla karşılaşıyordu. Soyadı kanunu da "Türkleştirme" politikasının unsurlarından bir başkasıydı. Yalnızca coğrafik yer isimleri değil, kişilerin "soy" "simleri de "öz Türkçe"leştirilerek, Kürt kimliği her düzeyde yok edilmek isteniyordu. [36]

İrkçi Hezeyan, Kanlı Birikim

Kemalistler Kürtleri "Türkleştirme"ye çalışıyordu. Ama aynı zamanda Türklerin Türkleştirilmesi sorunu vardı. Zira Anadolu Türkleri yılların ağır baskı ve sömürü koşulları altında iktisadi ve kültürel olarak Türk egemen sınıfları tarafından en çok istismar edilmiş ve en geri bırakılmış topluluktur. İktisadi ve kültürel olarak daha ileri olan Balkanlar'dan gelen muhacirler arasında ya da kendini Türklük içinde sayan Kafkas

kökenlilerde Türk ulusal bilinci nispeten belirginken, Anadolu Türklerinde bu bilinç en alt düzeydeydi. Bunlar kendilerini daha ziyade "Müslüman" olarak ifade etmeye eğilimliydi. M. Kemal'in kılık kıyafet kanununa, soyadı kanuna bu denli önem vermesi şapka takmayanın kellesini götürmesi, aynı zamanda Türkü Türkleştirme politikasının ifadesiydi. Tekkelerin kapatılması da, Müslümanlığın devlet kontrolünde Sünni-Hanefi mezhebinde tekleştirilmesi de yine aynı amaca dönüktü. İsteniyordu ki, bir Türk kendisini yalnızca Türk kimliği ile ifade etsin. O nedenle "laiklik" bir nevi yeni "din" ve M. Kemal bu "dinin" peygamberi gibi sunuluyordu. Daha sonra Anıtkabir de bu dinin sunağı haline getirilecekti. Böylece "Türk" herhangi bir Müslümandan ayrı kendine has bir kimlik kazanacaktı.

Kızılbaş olan Anadolu Türkleri ise isyanlarla ezile ezile Sünniliğe (önemli bölümü) asimile edilmiş, ama aynı zamanda sefalet ve cehalet içinde bırakılmıştır. Kemalistler, 1925 tarihli Tekke ve Zaviyeler Kanunuyla, dedeliği, seyitliği, çelebiliği yasaklayarak, Alevileri inançlarını özgürce yaşamaktan men etti. Kurtuluş Savaşı sırasında M. Kemal'in destek istediği ve bu desteği aldığı Hacı Bektaş Dergahı da yasaklanarak kapatıldı.

İrkçılık öyle bir boyuta varacaktı ki, M. Kemal 26 Eylül 1932'de Diyarbakır'da,

"Türk eli büyüktür ve yalnız o büyüktür. Her yeri dolduran Türk'tür ve her yanı aydınlatan Türk'ün yüzüdür"[37] diyecek kadar kendinden geçmiştir. Yine aynı dönemlerde bütün dillerin Türkçe'den ve bütün ulusların (Afrikalılar, Çingeneler vb. hariç, onlar aşağı ırktan sayılıyordu) Türklerden meydana geldiği ileri sürülecek kadar akıl sağlığından yoksun görüşler ortaya atılıyordu. Ve bunlar bizzat M. Kemal'in önderliğinden resmi tez haline getiriliyordu. Anadolu'da yaşamış bütün eski medeniyetlerin de Türk olduğunu ileri sürdüler. O dönem tam bir kafatası ırkçılığı rüzgarı esiyordu. Öyle ki, insanlar ellerinde mezura kafalarını ölçüyor, ölçüye uymayanlar bunalıma giriyordu. İş, mezarları açmaya kadar varmıştı. Örneğin, 1935'te Mimar Sinan'ın mezarı açılmış, kafatasının Brakisefal (Yassı-Yuvarlak) olduğu (kafatasının eninin boyuna olan oranı

0.80-0.90 ölçülerinde) açıklanmış, "Bütün Türkler brakisefal olduklarından büyük mimarın yalnız kültür itibarı ile değil, ırk itibarı ile de Türk olduğu bir kez daha meydana çıkmış" sayılıyordu.[38]

Bu kafatası ırkçılığı doğrudan M. Kemal'den kaynaklanıyordu.[39] Onun isteği ve onun kontrolünde Afet İnan, 1931'de "Türk halkının ve Türk Tarihinin Antropolojik Karakteri üzerine" adlı doktora çalışmasında 64 bin denek üzerine kafatası ölçümleri yapmış, M. Kemal bu çalışmayı redakte etmiş ve onaylamıştır. Kafatasçılığın birkaç yıl sonra sönümlenmesinin yegane nedeni; Türkiye'de yaşayanlar arasında bu kafatası ölçülerine sahip yeterince insan olmadığını anlaşılmıştı. Türk Tarih Kurumu, Türk Dil kurumu. Halkevleri aynı dönemdeki ırkçı-faşist yönelimin ifadeleri olarak ortaya çıkmışlardı.

Sonuçta, "Türk olmak için önce kanı Türk olmak lazımdır, ondan sonra dili Türk olmak lazımdır, ondan sonra dileği Türk olmak lazımdır" diyen ırkçı-faşist Nihal Atsızla "Vazifemiz Türk vatani içinde bulunanları behemahal Türk yapmaktır. Türklere ve Türkçülüğe muhalefet edecek anasırı kesip atacağız." [40] diyen İnönü arasında herhangi bir fark kalmaz.

Bu ırkçı hezeyanın Kürtler kadar gayrimüslimlere de yönelmesi kaçınılmazdı. Elbette bu yönelim yeni değildi. İzmir ele geçirildikten sonra gayrimüslimlerin oturduğu bölgede büyük bir yangın çıkartılmış, onbinlerce gayrimüslim hunharca katledilmiş ve sürgüne zorlanmıştı.

Türk kurtuluş savaşından sonra da yüzbinlerce Rum, nüfus mübadelesine tabi tutularak göçertilmişti. Bunların 300 bini Batı Anadolu'dandı ve bunlardan geriye kalan arazi, ekilebilir toprağın yüzde 15'iydi. Bunlara Doğu Karadeniz ve Orta Anadolu'dan göçertilen Rumları ve daha önce soykırıma uğratılan Ermenileri ve yine katliamlara maruz bırakılarak göçertilen Süryanileri eklediğimizde Türk egemen sınıflara doğru sermaye devrinin kanlı ve vahşi yüzüne bir kez daha tanıklık ederiz. (İşçilerin en basit haklardan dahi yoksun olarak kölelik koşullarında çalıştırılmasını söz konusu etmiyoruz bile.)

Bu kanlı ve vahşi birikim 1930'larda yeniden ivme kazandı. 1934'te Çanakkale ve Trakya bölgesinde yerleşik Yahudiler, CHF Trakya teşkilatının örgütlediği olaylar sonucu mal ve mülklerini geride bırakarak can havliyle başka şehirlere ve ülkelere kaçmıştı.

1942'de çıkarılan Varlık Vergisine tabi tutulan mükelleflerin yüzde 87'si gayrimüslimdi. Ermeni tüccarlar kapital güçlerinin %232'si, Museviler %179'u, Rumlar %156'sı oranında vergilendirilirken, Türkler de sadece %4.94, yani yüzde beş bile olmayan bir vergiye tabi tutulmuştu. Vergilerini ödeyemeyenler -ki birçok gayrimüslim için bu olanaksızdı, kesilen vergi bütün varlıklarını aşiyordu mülklerini haraç mezat satışa çıkarıyor, mal varlıkları yağmalanıyordu ve bu da yetmeyerek toplama kamplarına gönderiliyorlardı. Türk burjuvalaşması böyle gerçekleşiyordu. 1941'de Amele Taburları bir kez daha kurulmuştu. 25 ile 45 yaş arasındaki gayrimüslim erkeklere en rezil koşullarda askerlik yaptırılıyor, bunlar tünel ve yol inşaatlarında köle olarak çalıştırılıyorlardı.

Gayrimüslim azınlıkların bu kanlı tasfiyesi, bu topraklarda o tarihe kadar birikmiş burjuva kültürün de tasfiyesi anlamına geliyordu. Dahası, Ermenilerin, Rumların yığınsal olarak katledilmeleri ve sürülmeleri, pek çok vasıflı işçinin, zanaat ustasının, bilinçli, sosyalist işçinin kaybını getirdiği için, işçi sınıfı mücadelesinin de daha baştan yaralanmasına yol açmıştı. Osmanlı döneminde sendikaları, ilk sosyalist gazeteleri, dernekleri kuranlar arasında pek çok Ermeni veya Rum işçi vardı. Gayrimüslim halklara yönelik bu kanlı tasfiye, Türk burjuva cumhuriyetinin daha baştan yapısal olarak antidemokratik biçimlenişinin temellerinden birisini oluşturdu.

Kürdistan'ın sömürgeci boyunduruk altına alınması, gayrimüslimlerin vatansızlaştırılarak mal varlıklarının gasp edilmesi, mülksüz Türklerin -işçi ve yoksul köylülerin emeklerinin yağmalanmasına dayalı Türk burjuvazisinin kanlı ve vahşi sermaye birikiminin ideolojik-politik ifadesi olan Türk ırkçılığı, İttihat Terakki'de köklense de, en uç noktasına M. Kemal'le ulaşmıştır. M. Kemal'den sonra da bu ırkçı faşist politika çeşitli düzeylerde sürdürülmüştür. 6-7

Eylül 1955 katliamı, gayrimüslimlere dönük gözü dönmüş saldırganlık örneklerinden sadece biridir. Ermenilerden sonra Rumlar da böyle "hal edildiği" için bu ırkçı-faşist politika 50'lerden sonra daha ziyade Kürtler üzerinde şekillenmiştir. 27 Mayısçıların Kürt raporu bu yönde tipiktir: "Bölgenin, kendilerini Kürt sananlar lehindeki nüfus yapısını Türk lehine çevirmek için sürgün, mahalli radyolarda Türkçe güftelerle mahalli havalanın çalınması, kendilerini Kürt sananlara ırk bakımından Türk siyasi düzeninin kendi menfaatleri bakımından en elverişli, emin ve imkan sağladığının anlatılması, kendilerini Kürt sananların menşelerinin Türk olduğunun ispatı olarak yayınlanması" istenmiştir. 12 Eylül'ün "kart-kurt" palavraları da biliniyor.

2008'de Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün Brüksel'de sarf ettiği sözler buraya kadar anlattıklarımıza vuruluş resmi onaylı bir mühürdür.

"İzmir Ticaret Odası'nda bir dönem görev almıştım. Bu odanın kurucuları arasında bir tek müslüman yoktu ve tamamen Levantenlerden[41] müteşekkildi. Cumhuriyetin kuruluş öncesi de Ankara'da Ermenilere, Rumlara, Musevilere ve Müslümanlara ait dört mahalle bulunurdu. Ege'de, verimli topraklar azınlıkların elindeydi. Ulus oluşturma sürecinde en önemli adım mübadele olmuştur. Düşünün Ege'de Rumlar veya Türkiye'nin pek çok yerinde Ermeniler devam etseydi, bugün acaba böyle bir milli devlet olabilir miydik?"

Dipnotlar

- 1 - Arapkirli Abdullah Cevdel ve Diyarbakırlı İshak Sukuti
- 2 - Botan Emirinin oğlu Bedirhan Bey ve Şeyh Ubeydullah'm oğlu Seyit Abdülkadir Efendi
- 3 - 100 Sünni aşiretten 36 alay oluşturulmuştu. 1910'da sayı 66'a ulaştı. "Hamidiye" ismi 1909'da "Aşiret Hafif Süvari Alayları" halini aldı.
- 4 - Almanya'nın İstanbul Büyükelçisinin bir rapora düştüğü not.
- 5 - Bayar, Ben de Yazdım, C. 5, s: 1568, 1576
- 6 - Erzurum, Bitlis, Diyarbakır, Trabzon, Elazığ'da hiç Ermeni bırakılmamıştı. Erzurum'da, yaklaşık 125 bin, Bitlis'te 114 bin, Van'da 67 bin, Diyarbakır'da 56 bin, Trabzon'da 37 bin, Elazığ'da 70 bin Ermenden geriye kimse

kalmamıştı. Sivas gibi Ermeni nüfusun en yoğun olduğu bir şehirde 141 bin Ermenden geriye yalnızca 8 bin kalmıştı.

7 - Kongre'de yalnızca Erzurumlu Raif Hoca ABD mandasının bir Ermenistan kuruluşuna yol açacağı kuşkusuyla mandacılık aleyhine konuşma yapmıştı. M. Kemal ve yakınları mandacılık düşüncesine karşı çıkmamışlardı.

8 - M. Kemal'in K. Karabekir'e yazdığı şifre 16 Haziran 1919

9 - M. Kemal, Bitlis vilayeti vekaletine telgraf 18 Haziran 919

10 - Vilayeti Şerkiye Müdafai Hukuk Cemiyeti Nizamnamesi md. 2 2/12/1918

11 - Aynı derneğin ilk toplantı kararı no: 1 13/12/1918

12 - Müdafai Hukuk Cemiyeti Erzurum Kongresine gizli rapor, 8/6/1919

13 - Erzurum Kongresi kararları madde: 1, 1023/7/1919. Bu maddenin aynısı 4-11/7/1919'daki Sivas Kongresi'nde kabul edilen Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti nizamnamesine alınmıştır.

14 - Amasya Görüşmesi 2. Protokolü madde: 1 22/10/1919

15 - Misak-ı Milli Madde: 1, 28/1/1920

16 - M. Kemal'den Cemalpaşazade Kasım Bey'e telgraf 16/6/1919

17 - M. Kemal, Hacı Kaya ve Mustafa Ağalara telgraf 15/9/1919

18 - M. Kemal, 1/5/1920, Söylev ve Demeçler

19 - M. Kemal, 3/7/1920, TBMM Gizli Celse

20 - 16/10/1919, M. Kemal, TBMM Gizli Celse

21 - M. Kemal, İzmit Basın Toplantısı, 16-17 Ocak 1923

22 - İ. İnönü, Lozan Barış Konferansı, 23/1/1924

23 - F. Okyar, Haliç Konferansı, 19/5/1924

24 - F. Okyar, Milletler Cemiyeti Meclisi, 2030/9/1924

25 - Hafik, Zara, İmranlı, Refahiye, Kemah, Divriği, Kangal, Kuruçay, Ovacık coğrafyasındaki 135 köy.

26 - Yusuf Ziya Bey, Bitlis Mebusu, 3-4 Ocak 1923, Meclisteki konuşmalarından.

27 - Kürt derebeyleri tımar sahiplerinden farklı olarak toprak rantının mirasla geçen yararlanma hakkına sahipti ve

Osmanlı idari sistemi içinde yönetici (kendi bölgesinde) konumunda idi.

28 - Aktaran, Ayşe Hür, Taraf Gazetesi, 19.10.2008

29 - Akt.: Mete Tunçay, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi, Tarih Vakfı Yayınları, 2005, s. 137.

16 Temmuz 1930

30 - Birinci Umum Müfettişi İbrahim Tali (Öngören), 1931

31 - Dersim, Jandarma Genel Komutanlığının Raporu, Kaynak Yayınları, 1998, s. 174 ve 184. Cemil Uybaydm'ın raporunun başlığını aktaran: Ümit Kardaş, 1921-1938 arası devletin Kürt politikası, Taraf Gazetesi

32 - Milliyet, 31 Ağustos 1930

33 - Milliyet, 19 Eylül 1930

34 - Çağlayangil'in 1986 tarihli bu ses kaydını Ayşe Hür, Taraf Gazetesi'ndeki köşesinde açıkladı. (16.11.2008)

35 - DTP Eşbaşkanı Ahmet Türk'ün soy ismi de buna bir örnektir.

36 - Atatürkçü Düşünce, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s: 540

37 - 15 Ağustos Akşam. Yeri gelmişken belirtmek gerekir, Sinan'ın Kayseri'nin Ağırnas Köyünden bir Ermeni olduğu ve devşirildiği biliniyor. Kimi tarihçiler Rum olabileceğini de belirtiyor. Türk olmadığı konusunda ise kimsenin kuşkusu yok.

38 - Gazi Üniversitesi'nden Yard. Doç Dr. Cengiz Dönmez, "Atatürk'ün ileri sürdüğü Türk Tarih Tezinin ana hatlarını" şöyle özetliyor: "1. Medeniyetin ilk çıkış yeri Orta Asya'dır, 2. Brekisefal ve beyaz ırkın ilk yurdu Orta Asya'dır, 3. Türkler brekisefal ve beyaz ırktan olup, ana yurtları Orta Asya'dır, 4. İlk medeniyetin yaratıcısı Türkler olmuştur" (Gazi Ün. Web sayfasından alınmıştır.)

39 - CHF Halkevleri talimatnamesinde, Halk Evlerinin Macaristan'daki 'Milli Kültür Cemiyeti', Çekoslavakya'daki 'Mazarih Halk Terbiye Müessesesi', İtalya'daki faşist 'Dopolavora', Almanya'daki Nazi partisi örgütleri vb. örneklerden esinlendiği belirtilir.

40 - Türk Ocağı'nda yaptığı konuşma. Vakit Gazetesi, 25 Nisan 1925.

Çağlar Keyder'in hesabı.

41 - Gayrimüslim tüccarlara verilen ad.

Kemalizm Ve Komünizm

Haydar Özkan

Türkiye'de özgün bir komünist hareketin gelişimi bakımından temel ideolojik veçhelerden birisini, kemalizmle hesaplaşma ve ondan kopuşma oluşturmuştur.

İlerici, devrimci, sosyalist akımların, özel olarak da komünist, Marksist iddialı akımların doğuş aşamalarından başlayarak mutlaka kemalizmle bir imtihandan geçtikleri rahatlıkla saptanabilir. Çünkü kemalizm, egemen Türk burjuvazisinin ve onun devletinin ideolojisidir.

Kemalizm ve komünizm arasındaki ilişki devamsal değil kopuşsaldır.

Kemalizm, hem Anadolu'da emperyalist işgal koşullarında gelişen ulusal direnişin başına geçen ve ilerici bir rol oynayan milli burjuva hareketinin adıdır; hem de Osmanlı ve Hilafet'in tasfiyesiyle yeni tipte bir devleti, Türk burjuva cumhuriyetini kuran politik devrimi gerçekleştiren devlet kadrosunun ideolojisidir. Kemalizm, hem 20'li30'lu yılların Kürt ve gayrimüslim düşmanı Türk şovenizminin bayraktarıdır, hem de 1930'larm Mussolini ve Hitler'in etkisindeki kafatasçı Türk ırkçılığının kurucusudur. Kemalizm, hem 195060'larda Amerikancı "Hür Dünya" bloğunun ileri karakolu olan Türk devletinin ideolojisidir, hem de aynı dönemde ithal-ikameci ekonomi modeli temelinde 'milli

kalkınma' projesinin ideolojik çatısı olmuştur. Kemalizm, hem 12 Mart darbesinin faşist antikomünist ideolojisidir, hem de 12 Eylül darbesiyle buna eklenen Türk-İslam sentezidir. Kemalizm, hem dinin siyasal üstyapı alanından sosyal alana sürülmesinin ve kontrol altına alınmasının ideolojisidir, hem de Sünni-İslam inancının Türk uluslaşmasının yapıtaşlarından birisi haline getirilmesinin, bir 'devlet dini' geliştirilmesinin ideolojisi olmuştur. Kemalizm, hem emperyalist küreselleşme sürecine eklenmenin "muasır medeniyet"çi, Batıcı ideolojisidir, hem de bu aynı süreçte eski yönetme ayrıcalıklarını yitiren devlet bürokrasisinin gerici direncinin bayrağıdır. (Muslafa Kemal ve arkadaşlarının önderlik ettiği ulusal kurtuluş savaşının ve cumhuriyetin kuruluşunun ayrıntılı bir tarihsel çözümlemesi bu yazının konusunu açıyor. Bu konuda dergimizin 33. sayısında yer alan "Türk Ulusal Kurtuluş Hareketi ve kemalizmin iki yönü" başlıklı yazı incelenebilir.)

Opörtünist sol, Kemalist Türk burjuvazisini ve onun cumhuriyetini ilericiliğın tarihsel taşıyıcısı sayar, onun tüm tarihini ilericilikle, bağımsızlıkçılıkla mükâfatlandırır. Oysa Marksizm'in teorik temelini oluşturan tarihsel materyalizm, burjuvazinin tarihsel ilericiliğının kapsamını ve sınırlarını ortaya koyar. Kemalist

burjuvazi, Kurtuluş Savaşındaki antiemperyalist rolünü, savaşı emperyalistlerle geniş bir uzlaşma temelinde bitirerek sonlandırmıştır. Kemalist cumhuriyet, dönemin uluslararası dengelerinden güç alarak siyasi bağımsızlığı bir süreliğine sürdürse de antiemperyalist değildir, proemperyalisttir, yani emperyalizm yandaşıdır (bunu Lozan'da tasdiklemiştir). Uluslararası alanda Sovyetler'e karşı emperyalizmin safında olmaktan başka, emperyalist sermayeye de kapıları 'cömertçe' açmıştır, Osmanlı'nın emperyalist mali sermayeye borçlarını üstlenerek emekçi halkın cebinden ödemiştir. Burjuva modernleşmeciliği bakımından ilerici rolünü ise feodal Osmanlı devletinin ve Hilafetin tasfiyesi ve yerine yeni tipte bir devletin, burjuva cumhuriyetinin kurulmasıyla ortaya koymuştur. Kuşkusuz, feodal Osmanlı'nın yerine burjuva cumhuriyetinin kurulması, İslami-feodal Osmanlı hukukunun yıkılması, burjuva hukukun benimsenmesi, dine dayalı eğitim ve yargı sisteminin kaldırılması, dinin siyasal üstyapıdan sürülmesi, bir politik devrimdir ve tarihsel bakımdan da ileri bir adımdır. (1920-23 dönemi TBMM idaresine göre, ilan edilen cumhuriyetin yapısının daha geri, demokrasi olgusunu dışlayan bir nitelikte olması, açık burjuva diktatörlüğüne geçiş için bir köprü olması, ayrı bir tartışmanın konusudur.) M. Kemal ve Türk milli ticaret burjuvazisi Cumhuriyetin kuruluşunun bir halk devrimine dönüşmemesi için yığınları politikadan uzaklaştırmış, toprak devrimini gerçekleştirmemiş, aksine Osmanlı'da fiili mülk sahibi olan toprak ağalarını yasal mülk sahibi yaparak konumlarını güçlendirmiştir.

Kemalist ve sosyal-kemalist tarihçilerin ilerencilik-gericilik kavgası olarak okudukları tarihsel olaylar, birçok durumda arka planında Türk egemen sınıf fraksiyonlarının durduğu gerici dalaşlardır. Burjuvazi ve toprak ağalarının bir bölümü, cumhuriyetin kuruluşunun ardından M. Kemal'in önderlik ettiği cepheyle farklılaşsa da nihayet M. Kemal cephesi tarafından politik olarak tasfiye edilmiştir. Devlet; yasama-yürütme-yargı M. Kemal ve sonrasında İnönü şefliğinde burjuvazi ve toprak ağalarının elinde 'birleşmiş; 1946'dan itibaren ise, burjuvazi ve toprak ağaları arasında farklı politik arayışlar

sonucu kemalizm egemen sınıfların bir devlet ideolojisi olarak kalsa da, politikada burjuvazi ve toprak ağaları için "teklik" hükmünü yitirmiştir. Kurtuluş Savaşı boyunca olduğu gibi, Cumhuriyetin kuruluşu ve sonrasında da Türk milli ticaret burjuvazisi toprak ağalarıyla kol koladır. Bu iki sınıf, koyu halk düşmanı bir rejim kurmuştur. Burjuva sınıf iktidarının kuruluşu ve kurumsallaşması eşliğinden itibaren ilericiliğin taşıyıcısı ancak ve yalnızca işçi sınıfı, ezilen köylülük ve ezilen halklar-milliyetler olmuştur. Politik bakımdan da Türk milli ticaret burjuvazisi, Kurtuluş Savaşı döneminde TBMM aracılığıyla görece burjuva demokrasisinin uygulanması, yürütülen savaştan kaynaklanan antiemperyalist rol ve Kürt ulusunun tanınması gibi ilerici yönlerini cumhuriyetin kuruluşuyla yitirmiştir. Komünistlerin ödevi, iki gericilik arasında seçim yapmak değil, her türlü gericiliğe karşı işçi sınıfı ve ezilenlerin ilerici-devrimci iradesini açığa çıkartmaktır.

Kemalist burjuvazinin kurduğu Türkiye Cumhuriyeti devleti, Türk burjuvazisinin politik aracıdır, aygıtıdır. Kuruluşundan itibaren devle yönetme ayrıcalığı kadar devlet olanaklarından doğrudan faydalanma bakımından da devlet bürokrasisinin üst katmanları, burjuva egemen sınıf katmanlarından birisidir. Burjuva cumhuriyeti, politik sınıf olarak Türk burjuvazisinin uzvu olagelmiştir. Kemalizme bulaşık sol, Şefik Hüsnü'den günümüzdeki uzantılarına kadar, Türk burjuvazisini salt bir sosyal sınıfa indirgemiş, Türkiye Cumhuriyeti devletine ise 'kendinde' bir varlık atfetmiştir. Cumhuriyet ve orduyu ilerici güçler saymış, onlara emperyalizmin değil Sovyetlerin, burjuvazinin değil, emekçilerin tarafında yer alma çağrısı yapmıştır. Burjuvaziye karşı mücadeleyi de büyük ölçüde ekonomik alanla sınırlamış, politik sınıf olarak burjuvazinin devletini yıkmaya yönelmemişlerdir bile. Bu akım, programatik görüşleri ne olursa olsun, kendi tarihi boyunca hep devleti ilerici yöne sevk etmekle uğraşmış, 27 Mayıs gerici darbesini de bu yönde tarihsel bir hamle olarak sahiplenmiştir

Komünist hareketin kemalizmin mirasını devralacağı ve o temelde sosyalizme ilerleyeceği fikri-yaklaşımı antimarksisttir. Her şeyden önce,

kemalist hareketle komünist hareketin yan yana bulunduğu ve Anadolu'daki ulusal mücadeleye dair hegemonya savaşımı verdiği bir dönem yaşanmıştır (1919-1921) ve bu dönem, kemalist burjuvazinin komünist önderleri katletmesi ve Meclis'teki THİF grubunu tasfiye etmesiyle noktalanmıştır. Bu yaklaşım, tam da bu kırımın ardından yaşanan çizgi kırılması koşullarında, Şefik Hüsnü TKP sinin savrulduğu yeni çizgiden köklenir. 1960'larda, başta Doğan Avcıoğlu(Yön), Doğu Perinçek(PDA) gelmek üzere reformist, revizyonist takımların amentüsü olmuştur. 70'lerde bu fikir Yalçın Küçük'te teorik ifadesini bulmuştur. Y.Küçük, D. Perinçek gibi kişilikler bugün fikirlerinin mantıkî sonucu olarak Ergenekon çöplüğünde konaklasalar da, hala SİP-TKP gibi bu çizgiyi savunan akımlar vardır. Sosyalizmi kemalizme yamama eğilimlerinin nihayetinde proletaryanın sınıf bağımsızlığının terk edilmesi ve devlet kapitalizmine razı gelme anlamına geldiği tarihsel bakımdan açığa çıkmış, billurlaştırılmıştır.

Komünizm, burjuva devletin yıkılmasını, yerine yeni tipte bir devletin, işçi-emekçi konseyler cumhuriyetinin kurulmasını hedefler. Kemalizme bulaşık sol, burjuva devletin korunmasını ve ilerletilmesini, sola doğru iteklenmesini esas almıştır. Komünizm, başta Kürt ulusu gelmek üzere ezilen halklar üzerindeki ulusal zulmün son bulmasını savunur. Kemalizme bulaşık sol, Türk burjuva devletin 'tekliğinin' (Türk burjuvazisinin milli baskı siyasetinin) korunmasını 'antiemperyalist bir görev' saymıştır. "Kemalizm bizi ileri götürmez. Biz kemalizmden geri gidemeyiz" (Y. Küçük) çizgisindeki akımlar, kemalizmin halkçı olmayan, tepeden burjuva modernleşmesini sahiplendikleri (bu temelde halka tepeden baktıkları) gibi, cumhuriyet burjuvazisinin kurulularını da 'Marksizm adına' sahiplenmek garabetine düşmüştür. "Cumhuriyet düşmanlarına karşı" miting yapan, "çözülen cumhuriyete sahip çıkmayı" öncelikli görev sayan bugünün SİP TKP'si bunun tipik örneğidir.

Mustafa Suphi ve arkadaşlarının katledilmesiyle komünist hareketin yaşadığı çizgi kırılmasının ardından, komünist hareketin yemden kendi ayakları üzerinde dikilmesi, kendi göbeğini kesmesi, kemalizme hesaplaşma ve kopuşla

birlikte olabilirdi, öyle de olmuştur. Bu başlangıcın tarihsel öncüleri, 1971 devrimci önderleri ve onlar arasında en ileri düzeyi oluşturan İbrahim Kaypakkaya'dır. Kaypakkaya'nın farkı, bu kopuşmayı en bilinçli yaşaması ve teori katma yükseltmesidir.

1971 devrimciliği, halen belli oranda kemalizmin etkisinde kalan bir devrimciliktir. Ama Taraf Gazetesi vb. liberal sivil toplumcu cenahın tüm karaçalmalarına karşın, 1968-71'in orijinalitesi bu değildir. 68'den '71'e uzanan kesit, tersine, kemalizmden kopuşun başladığı tarihtir. 1968 hareketi, kemalizmle ağır derecede bulaşık bir solculuğu miras olarak devralır, omuzlarındaki bu ağır geleneğe rağmen, adeta el yordamıyla ilerleyerek kopuşmaya yönelir. Bu kopuşmanın düzeyleri farklı derecelerdir. Ancak fiili varlığıyla 71 devrimciliği kemalizmden kopuşma halindedir.

Komünistler, ulusal nihilist değillerdir, bir ulusun tarihinde halka ait, ilerici, mücadeleciler ne varsa sahiplenirler. Ama onlar burjuvazinin ilericiliğinin sınırlarını da, burjuvazinin tarihiyle aralarındaki sınırları da kalınca çizerler. Kurtuluş Savaşı'na baktıklarında da öncelikle Ege'deki direnişçi köylü çetelerini, Kürdistan'daki yoksulların özgüçleriyle Fransız emperyalizmine direnişini, savaş boyunca emekçi, çalışan halkın muazzam fedakarlığını, direngenliğini vb. görürler. Mustafa Kemal'de somutlaşan milli burjuvazinin önderliğinin, aynı zamanda Kurtuluş Savaşı'ndaki ve TBMM'deki bütün sosyalist, halkçı, ilerici, hatta burjuva demokrat eğilimlerin tasfiyesi anlamına geldiğini asla unutmazlar. Sadece Türk ulusal kurtuluş savaşı değil, ama örneğin bu savaş esnasında milli burjuvazinin gerici egemenliğine isyan olarak gerçekleşen Koçgiri Ayaklanması da ilerici tarihimizin bir parçasıdır.

Kemalizm, Hıristiyan azınlık milliyetlerin katledilmesi, sürülmesi, azınlık burjuvazinin mülklerine el konarak yeni yetme Türk burjuvazisinin sermaye birikimine eklenmesi demektir. Kemalizm, Kürdistan'ın süngü yoluyla yeniden fethi, Osmanlıdaki Kürt sancakları düzeninin dağıtılması, Kürdistan'ın siyasi ilhakı demektir. Buna giderek ekonomik ilhak da

eklenmiş ve Kürdistan Türk burjuvazisinin sömürgesi haline getirilmiştir. Kemalizmin köklerinde derin bir tekçi milliyetçilik, Türk şovenizmi yatar.

Kemalizm, Türk ulusal rengini taşıyan bir sermaye birikiminin yokluğu koşullarında ortaya çıkmış bir burjuva hareketidir. Cılız Türk burjuvazisi, SSCB'ye güvenemeyeceği gibi, sermaye birikimini elinde bulunduran gayrimüslim burjuvaziye de güvenemezdi. Onun için en güvenilir müttefik, bu yüzden, toprak ağaları sınıfı olmuştur. Gayrimüslim burjuvazi ve kimi asi Kürt feodalleri mülksüzleştirilmiş, bu da sola 'ilerici bir önlem' gibi sunulmuştur.

'Sol kemalist' akımlarla komünist ve devrimci akımlar arasında temel ayrım noktalarından birisi, burjuva devlete yaklaşımda ortaya çıkarken, bir diğeri halklar/milliyetler sorununda görünür. Bugün, kemalizmle komünizm arasında bir "antiemperyalizm" başlığındaki (gerçekte var olmayan) ortaklığı değil, işbirlikçi burjuva devlete yaklaşımda, Kürt sorununda, ezilen milliyetler sorunlarındaki ayrımı, aykırılığı vurgulamak gereklidir.

Kemalist ideoloji, 30'lu, 40'lı yıllar boyunca nasyonal faşist bir yönde savrulmuş, 1945'ten sonra emperyalizmin yeni sömürgeciliğine göre yeniden dizayn edilmiş; 1971-80 askeri darbeleri ile devletin açık faşist ideolojisi olarak biçimlendirilmiştir. Emperyalist küreselleşmeyle birlikte, devletin yeniden yapılandırılması sürecinde egemen sınıfların devleti yöneten ve merkezinde ordunun üst kademelerinin durduğu kesimleri tarafından ayrıcalıklarını korumanın aracı olarak 1930 ların nasyonal faşist ideolojisi olarak yemden bayraklaştırılmıştır. İşbirlikçi burjuvazi nezdinde artık eski önemini yitirmesi de kemalizme herhangi bir ilerici vasıf yüklenmez.

Kemalizm "sınıfsız, imtiyazsız kaynaşmış bir zümreyiz" ideolojisi demektir. İşçi ve yoksul köylü düşmanıdır. Devletten bağımsız her türlü emekçi sınıfsal örgütlenmenin reddi, ezilmesi, bastırılması demektir. Kemalizm, komünist hareketin de vahşice ezilmesidir ve süreç içinde sola sadece devlet bünyesinde, köksüz ve çorak bir varoluş hakkı tanımıştır. Sınıf mücadelesi öğretisine sıkıca bağlı komünist hareket, ancak

kemalizme cepheden tavır alarak, onun tekçi sınıf egemenliği dayatmasını fiilen yararak ilerleyebilirdi, öyle de olmuştur.

Kemalizm, dinin devlet egemenliğine alınması, devletçileştirilmesi ve devlet egemenliğini güçlendirme aracına dönüştürülmesi demektir. Kemalizm, bir yandan üretim ilişkilerinde feodalizme dokunmazken, siyasi-kültürel üstyapıda feodalizme özgü unsurların tasfiyesi ve tepeden bir burjuva kültürünün inşası girişimidir. Kemalistlerin, toprak ağalarına işlemeyen 'büyük devrimcilik' (!) kılıcı, fes giyen halkın boynuna inmiştir. M. Kemal, çağdaş burjuva toplumun imkanlarından yararlanmaktan dahi çok uzak, yoksulluk, işsizlik, topraksızlık gibi sorunlara eklenen, devlet ve ağa baskısı altında inleyen geniş halk yığınlarının temel hiçbir sorunuyla ilgilenmemişken, köylünün başından fesi çıkartıp şapkayı giydirmek için kan dökmüş, devlet terörü estirmiştir. Bu nedenle ezilen köylülüğün ekonomik-sınıfsal temelli, yer yer isyana varan muhalefeti, 1950'lere kadar dinsel forma bürünmüş, yöneten-yönetilen çelişkisi bu biçim içerisinde de patlak vermiştir. 1960'lardan 1990'lı yılların başına kadar yalnızca kemalizme mesafeli olanlar tarafından değil, kendisini kemalist ideolojinin en sadık izleyicisi sayan burjuva politikacılar tarafından da Sünni İslam, emperyalizmin çıkarlarına uygun olarak komünizme karşı toplumsal barikat olduğu kadar, bir siyasal silah olarak da desteklenmiş, geliştirilmiş ve kontrollü olarak politikleştirilmiştir. 12 Eylül faşist darbesi ve Türk-İslam sentezinin resmi ideoloji katına yükseltilmesi, bunun doruğunu oluşturur. Bu koşullar altında, kontrol dışına taşan politik İslamın (1990'larda sosyalizmin dünya çapındaki gerilemesine bağlı olarak ve kapitalizmin sosyal sonuçlarından dolayı şehirlere doluşan halk yığınlarıyla buluşarak) devlet yönetiminden pay isleyecek kadar güçlenmesinin yarattığı çelişki; devlet yönetimindeki ayrıcalıklarından uzaklaştırılmak istenen (merkezinde askeri elitin durduğu) kesimin toplumsal dayanak arayışı, bu kesimler nezdinde 1930'lar laikliğini yeniden gündemleştirmiştir. "Laiklik", bu kesimin ayrıcalıklarının korunmasının, "anti-Amerikacılık"la birlikte ikinci bayrağı olmuştur.

Laiklik üzerine bütün nutuklarına karşın bu en "saf kemalistler ne Diyanet'in kapatılmasını istemişlerdir, ne de zorunlu din derslerinin. Bunun ötesinde aynı kesimler Kürdistan'daki Kürt ulusal hareketine karşı ideolojik olarak dini geliştirme yönünde yoğun çaba harcamaktan, Hizbullah gibi en kanlı ve vahşi örgütleri kurmaktan da geri durmamışlardır.

Mustafa Kemal, burjuva devrimler çağının çoktan kapandığı bir dönemin, burjuvazinin dünya çapında gericileştiği emperyalizm/tekelci kapitalizm çağının bir figürüdür. Sol' Kemalist akımların, son dönemlerde kemalizme kan taşımak için öne sürdükleri üzere, Mustafa Kemal'in Fransız jakobenleriyle ya da Latin Amerika bağımsızlık kahramanlarıyla (Jose Marti, Bolivar vb.) bir tutulması, hatta kıyaslanması dahi kabul edilemez. M. Kemal, proleter devrimleri çağında, SSCB'nin yanı başındaki bir ülkede, cılız bir burjuva sınıfının temsilcisi olarak, işçi-köylü korkusunu hücrelerine kadar yaşamış, militan bir antikomünisttir. Aşağıdan gelecek halk eyleminin kontrolden çıkabileceği korkusuyla, savaş biter bitmez halk kitlelerini politikadan uzaklaştırmıştır. Köylüleri özgürleştirecek bir toprak devrimini yapmadığı gibi, köylülüğün geleneksel feodal ilişkilerce hapsedilmesi durumunu sürdürmüş, toprak ağalarıyla sıkı bir ittifak yapmıştır. Her türlü halk örgütlenmesini dağıtmış, her şeyi devlete ve dolayısıyla kemalist burjuvaziye bağımlı kılmıştır. Simon Bolivar, Venezuela'dan başlattığı kurtuluş savaşını, Kolombiya, Peru ve Bolivya'yı kapsayacak şekilde sürdürecektir ve emperyalizme karşı kıtasal bir devrime dönüştürmeye yönelecek denli enternasyonalisttir. Bu dört ülkeyi bir halklar federasyonunda birleştirmiş, tüm Amerika'yı kapsayacak bir federasyon için girişimde bulunmuştur. Bolivar, beyaz ırkçılığına karşı durmuş, siyahları kölelikten kurtarmaya çalışmış, Kızılderililerin esaretine karşı durmuştur. Bolivar, zaferin ardından, toprak sahipleri oligarşisine karşı mücadele yürütmüş, yoksul köylülerin çıkarlarını da gözetken burjuva demokratik bir düzen kurmuştur. Nihayetinde toprak sahipleri oligarşisi tarafından yenilgiye uğratılmış ve Kolombiya'da (sürgünde) ölmüştür. Fransız

Jakobenler, toprak ağalarının önden regime ini yıkmakla kalmamış, onların başlarını da giyotinle vurmuş, köylülüğü toprak devrimiyle özgürleştirmiş, burjuva devrimini bir halk devrimi formunda gerçekleştirmişlerdir. M. Kemal, ne bir jakobendir (düpedüz jirondendir, jakobeni jakoben yapan giyotin değil, o giyotinin aristokrasinin boynuna inmesidir!) ne de bir Bolivar'dır. O, İbrahim Kaypakkaya'nın yerinde benzetmesiyle Türkiye'nin Çan Kay Şek'idir.

Kemalizm, burjuva devletin yeniden yapılandırılması sürecinde, egemen sınıfların kendi aralarında ve egemen sınıflarla emperyalizm arasında değişen ilişkilere bağlı olarak farklı burjuva çevrelerin farklılaşmış çıkarlarına denk gelecek biçimde yemden tanımlanmaktadır. Bu çerçevede emperyalizmle daha sıkı bir entegrasyona girmek isteyen işbirlikçi tekelci burjuvazi, mevcut kemalizmi yük olarak görmekte ve onu entegrasyonun önünde bir engel olmaktan çıkarmakta, generaller partisi ise ayrıcalıklarını korumak için kemalizmi bir savunma aracı olarak kullanmaktadır. Nihayetinde her birinin "kendi" Mustafa Kemal'i vardır. Kemalizmin liberal eleştirisi de sonuçta işbirlikçi burjuvazinin yönelimini yansıtır. Keza toplumsal çelişkilerin (laik-İslamcı, Türk-Kürt, Türk-azınlık din ve uluslar vb.) keskinleşmesi, halklarımızın, başta Kürt ulusal mücadelesi gelmek üzere demokratik mücadelelerinin ve devlet kontrolü dışı politik İslamın yükselişi ile kemalist ideolojik-politik hücre duvarlarını parçalaması da antikemalist yeni liberal arayışları körüklemiştir. Buna karşın liberalizmin ana bölüğü esasen kemalizmin farklı bir versiyonunu inşa etmeye yönelir, nihayetinde "Ama hangi Atatürk?" (Taha Akyol) sorusuna ulaşır. Nasyonalistler M. Kemal'de azınlık Türk şovenizminin dayanağını bulurken; liberaller onun Türk kapitalizminin kurucusu ve proemperyalist/Batıcı kişiliğinde kendi dayanaklarını bulurlar. Nasyonalistler 'Sarı Zeybekle coşarken, liberaller 'Mustafa'yla popüler bir kemalizm ararlar. Tümü için Burjuva Kemal, bir baba, kurtarıcı, halk düşmanı varoluşlarının temelini atan, sömürü ve soygun düzenlerinin kurucusudur. Kemalizm, tüm varyantları ve formlarıyla, toplam olarak, Türk burjuva

ideolojisinin potası olagelmiştir. Resmi ideolojinin yaşadığı kriz, içinde bulunduğu potayı eritmiş, kemalizm kaçınılmaz olarak eski katı biçimini kaybetmeye, adeta bir oyun hamuruna dönüşmeye; bu hamurdan elinde kalanı kendine göre şekillendirmeye çalışan burjuva fraksiyonların elinde nereye uzatırsan oraya çekilebilecek şekilsiz bir yığma dönüşmektedir. Türk devletiyle birlikte, bir kez daha, kemalizm de yeniden yapılandırılmaktadır.

Tek ırk, tek dil, tek mezhebe dayalı ve "sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış kitle" martavalı üzerinden yükseltelen Türk burjuva devletinin inşasının ve bugüne kadar sürdürülmesinin ideolojisi olan kemalizm, artık yarattığı devlet gibi sürdürülemez oluşunun bunalımını yaşamaktadır. Hangi biçimde olursa olsun onun yeniden inşası çabası gencidir. Onun gecikmiş ölümünü devrimci yönde hızlandırmak görevi, komünistlerin omuzlarındadır.

Dostluk Mu, Düşmanlık Mı?

Milli Mücadele Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri

Osman Eroğlu

“Birkaç yıldır her iki milletin de emperyalist devletlerin elinden çekmediği kalmamıştır; bizi başarıya götüreceğ olan işte budur.” Lenin“Sovyet Hükümeti’nin, Türkiye’ye Mustafa Kemal’e yardımcı olduğunu biliyorsunuz. Biz, başında Mustafa Kemal’in bulunduğu bir hareketin komünist hareketi olmadığını bir dakika bile unutmuyoruz. Ankara’daki halk hükümetinin ilk toplantısında tutulmuş zabıtların sureti gözümün önündedir. Mustafa Kemal’in başında bulunduğu hareket Halife’nin şahsını düşmandan kurtarmak istiyor... Bu düşünüş bu fikir komünist ilkelerine uyar mı? Hayır.” Zinovyev Bütün diğersosyal bilim disiplinleri gibi, Tarih bilimi de Fransız devriminden sonra toplum mühendisliğinin bir parçası olarak geliştirildi. Tarihsel olan güncel olarak üretildi ve güncel olana tarihten izdüşümler bulundu. Dolayısıyla şimdinin gerçeğine, yani zaman algısına, tarih aracılığıyla yapılan müdahalelerle, güncellik yerini tarihe bıraktı ve şimdiki zamanda genişleyen geçmiş, hayatın her alanını istila etti. Marks’ın 18 Bruimere’de “Büyük toplumsal alt üst oluş dönemlerinde yeni kuşakların üzerine çöken, eski kuşakların ağırlığı” derken kast ettiği tam da buydu.

Irak’a müdahale günlerinden sonra egemenler arasındaki savaş, egemen paradigmayı da çatlattı. Bugünlerde Silivri’de Ergenekon olmaktan yargılanan mağluplar; laiklik hassasiyetinden elitizm, Kürt düşmanlığından şovenizm ve yabancı düşmanlığından anti-emperyalizm

(burada kast edilen ABD düşmanlığıdır aslında ve köksüz, her an satılmaya müsait bir anti-emperyalizmdir bu) üretip, Kemalizmin yeni bir sürümünü icat ederek, o günlerde sürmekte olan savaşta orta-sınıf beyaz Türkleri örgütlemeyi denediler ve bu tasarıda da belli oranda başarılı oldular. Bu yeniden üretim sürecinde, Kemalizm bütün yönleriyle yeniden ele alındı, zımparalandı, cilalandı. Özellikle Kemalizmin anti-emperyalizmi ve halkçılığı tartışılırken; milli mücadelede Kemalizm ve Sovyet ilişkilerinin dostaneliği bu tartışmaların zemini oldu.

Lenin ve Mustafa Kemal mektuplaşmaları, General Frunze’nin Türkiye ziyareti, Aralov’un olumlu izlenimleri, Sovyetlerin Türkiye’ye mali ve askeri yardımı ve Lenin’in Mustafa Kemal’e ‘yoldaş’ demişliği yeniden hatırlandı ve tüm bunlar, başından itibaren Türkiye’nin mücadelesinin (Lenin’in bile cevaz verdiği) anti-emperyalist, sosyal ve olumlu anlamda korperatist bir devlet olmasının delaleti olarak görüldü.

Marks ve Engels, Alman İdeolojisi’ndeki görünen ile gerçek aynı olsa bilime gerek kalmazdı tespiti, bilhassa tarih ile ilişkilendirirken oldukça önemlidir, zira, tarihe mal olmuş her an geçmişin şimdi de yeniden genişlemesi olarak tarihsel ve güncel bir üretimdir bir yanıla ve bu yüzden tarihsel süreçler güncel olarak ele alınıp değerlendirilirken, en fazla dikkat edilmesi gereken nokta tarihsel bağlamın ve tarihsel an’a egemen olan hakim sosyo-ekonomik-kültürel

yapının unutulmamasıdır.

Dolayısıyla, sol-Kemalizm ya da Ergenekon çevresinin ısıttığı Türk-Sovyet ilişkileri tarihinin de tarihsel bir bağlamı ve sosyo-ekonomik-askeri bir arka planı ve (yazılmamış olsa da) asgari bir programı vardır.

Öncelikle belirtilmesi gereken şudur ki; Sovyetler ile Türkiye ilişkileri her zaman problemlidir ve asr-ı saadet üretmeye yetecek bir sıcaklık ve yaklaşma hiçbir zaman olmadığı gibi; bu ilişki sık sık krizlerle gölgelenmiştir. Bunun en önemli sebebi, bu ilişkinin iki farklı dünyanın gönülsüz ilişkilenişi olmasıdır.

Türkiye’de durum “Atatürk’ün gençliğe hitabesi”ndeki gibidir: Ülkenin sınırları bile belirsizdir ve boydan boya işgal edilmiş, silahsızlandırılmış, orduları terhis edilmiş tersanelerine ve fabrikalarına el konulmuştur. Eski müttefik Almanya, mağluptur ve Türkiye, İngiltere’nin öncülüğündeki muzafferlerin insafına terk edilmiştir. Tek umut, Osmanlı ordusunun karşısında bir tek zafer bile kazanamadığı eski Rus çarlığını yıkıp, yerine Sovyetleri kuran Bolşeviklerde gibidir.

Bu bağlamda, Türkiye en azından askeri-iktisadi anlamda yardım almak üzere Sovyetlerle ilişkiye geçer. Tüm sıkıntılı pozisyonlarına rağmen Kemalistler, Sovyetlerle ilişkilendirirken kurdukları dil, dostane olmak bir yana tam da İttihat Terakki’den miras düzen kurucu bir diskurunu ağızla konuşmaktadır.

Bu konudaki ilk örnek Fuat Sabit Bey’in, Çiçerin’e sunmuş olduğu belgedir, belge gayet uzun fakat biz önemli gördüğümüz kesimini kısaltarak alıyoruz:

“Bugüne kadar yükümlü olduğumuz kapitülasyonlar nedeniyle ülkede büyük endüstri kurulmamıştır, olanlarsa yabancıların elindedir, ... Büyük toprak sahibi beyler güçlü değildir. Hükümet siyasetinin etmenleri memurlar, ordu ve ulema’dır. Memurlar doğuşlarından belli bir sınıfa bağlı değildirler. Yani, yalnız zenginlerin ya da toprak sahibi beylerin çocukları değildir. Her sınıf halktan toplanmış ve de çoğunlukla Rumeli ya da diğer alınmış yerlerin Türk olmayan halkından meydana gelmiş ve Anadolu halkına karşı

birleşmiş ve çok defa saldırgan bir durumda olmaları bu özelliklerini oluşturur diyebilirim: Türk ya da varlıklı memurlar hükümet koltuğuna oturduktan sonra özel bir zihniyet ‘memur zihniyeti’ kazanır ki, kendini halktan yüksek görür ve halka baskı için kendinde bir hak bulur. Subaylar ise yine her sınıf halktan alınır, hükümet mekanizmasının en temiz ve aydın unsuru olup...”(1) Şeklinde devam eden belge ile Kemalistler, Türkiye’de sınıflar da sınıf mücadelesi de yok, yalnızca gavurun-gayrimüslimin zulmü var makamından konuşarak daha başından korperatist tezlerini ortaya koymuşlar ve Sovyetlerle ilişkilerin gayet pragmatik bir siyasetin mecrasında akacağına sinyallerini vermişlerdir.

Öte yandan, Türk-Sovyet ilişkilerinin, Türkiye açısından asıl temelini oluşturan askeri ve mali yardım meselesi de Türk yetkililer tarafından o yıllarda sık sık istismar edilen bir mesele olmuştur. Öncelikle meclisin önemli bir kesimi açısından Sovyet yardımı, Azerbaycan ve Evliye-i Selase Vilayetleri denilen Batum gibi Gürcü kentlerinin Sovyetler tarafından “ucuza kapatılmış” olmasının tazminatı olarak görülüyor, bu durum açıkça dile getiriliyor ve eğer meclisin talepleri gerçekleştirilmezse Sovyetlerle ilişkilerin kesileceği tehdidi savruluyordu:

“İşte bu programı izleyen Bolşevikler, bugüne kadar karşılığında hiçbir fedakarlık olmayarak Türkiye’nin kendi ellerinde olduğu propagandasını yapmışlar ve bu propagandayı İngilizlerle pazarlıkta bir değişim malı olarak kullanmışlardır. Türkiye’ye bir kuruş vermeyerek onu avutabilmişlerdir; Azerbaycan’ı kolayca işgal edip sömürmüşler, Türkiye’nin Müslümanlarla bağlantısını fiilen engellemekle birlikte Ermeni isteklerini Ermenilere uygun bir biçimde çözebilecek bir durumda olduklarını gerek Ermenilere ve gerek batı dünyasına göstermişler ve kanıtlamışlardır.”(2)

Gene aynı dönemde, Türk-Sovyet ilişkilerinin en muhabbetli görüldüğü günlerde, 16 Mart 1921’de imzalanan Türk-Sovyet dostluk anlaşmasından yalnızca 17 gün önce TKP önderleri Trabzon’da Kemalistlerin bir tertibiyle öldürülür. Üstelik, Mustafa Suphiler, Sovyet diplomat heyetiyle

Türkiye'ye giriş yapmışlardır ve bir takım hile silsilesi ile Suphiler heyetten ayırılmış ve katledilmiştir.

Bu yıllarda, Türk-Sovyet ilişkilerine ilişkin Türkiye açısından bir başka önemli görünüm de, Sovyet dostluğunun değerinin, gerçek anlamda bir 'dostluktan' ziyade, Türkiye emperyalistler ile masaya oturduğu zaman elini güçlendirebildiği oranda değerlendirilmesidir. Ki Meclis'in o yıllarda emperyalistler ile pazarlık yapabilmek için Sovyet dostluğundan başka elinde neredeyse hiçbir koz yoktur.

Lozan görüşmeleri de bu minvalde gerçekleşir; Türkiye görüşmelerin başından itibaren Sovyetlerin görüşmelerden uzaklaştırılmasına memur edilir ve bunu gerçekleştirebileceği oranda emperyalistlere karşı sadakatini ispat etmiş olacağı ima edilir. İsmet İnönü ve Rıza Nur başkanlığındaki Türk heyeti bu görevi başarıyla yerine getirirler ve Sovyet heyeti, Lozan görüşmelerini Sovyetlerin yardımıyla hak edebilmiş Ankara Meclisinin eliyle masadan kovulur. Bu konuda, delegasyonun başkan yardımcısı Rıza Nur'un hatıratında, Lozan görüşmelerinin sonuçlanma arefesine ilişkin İngiliz heyeti başkanı Lord Curzon ile yapılmış ilginç bir sohbet var:

"Curzon, ama siz Ruslarla berabersiniz nasıl olur? dedi. Dedim ki, 'biz daima İngilizler ile dost olmak fikrindeyiz. Türk milleti sizi sever. Rus'u sevmez. Rus, Türk'ün tabii düşmanıdır. Bu vaziyet eskidir ve bugün de değişmemiştir. Harbi umumi bunu bozamamıştır. Ruslar ile şimdi pek dostuz; fakat bu sizin kabahatinizdir. Bize bir tekme vurdunuz, Rus'un kucağına attınız şimdi dostluk kucağını açınız, size koşarız.'"(3)

Türkiye Meclisinin o yıllarda Sovyetler ile ilişkileneceği bu meyandadır. Bu ilişkileneceğinin iç politikaya elbette bir yansıması da vardır. Ve bu yansıma, gelişmekte olan Türk Sovyet ilişkilerinden bağımsız olarak zaten Ekim Devriminin heyecanının Anadolu'yu çepeçevre sarması olarak gerçekleşmiştir. Bu anlamda Mustafa Kemal hem bu heyecanın (Eskişehir, İstanbul, İzmir başta olmak üzere pek çok bölgede Komünist örgütler kurulmuş, Sütçü İmam gibi halk kahramanlarının Bolşevik olduğu söylentisi

ortalığa yayılmış ve Çerkez Ethem gibi güçlü bir komutan, soldan konuşur olmuş, Kazım Karabekir, askerlerine rütbe söktürmüş ve kalpaklarına kırmızı nişan koydurmuştur...)(4) bertaraf edilmesi ve Sovyet-Türk dostluğunun limitlerinin çizilmesi için iki şey yapar.

İlki Müdafai Hukuk ve Yenigün gibi gazetelerin çıkarılması ve komünizm üzerine yazılar yazılıp, komünizmin Kemalistler için ne ifade ettiği uzun uzadıya anlatılmasıdır:

"Halihazırda komünist fikirlerin teşkil ettiği program, memleketimiz için sadece zararlı değil, aynı zamanda hatta tahripkardır. Bir asker bir vatani olması gerektiğini idrak ederse, onu

savunmak için ortaya çıkmaz, milletlerden nefret edilmeyeceğini düşünüp, gidip Yunanlılarla dövüşmez."(5)

Görüleceği üzere, daha o günlerden anti-komünizm, ezen ulus milliyetçiliğinin inşası bağlamında, TC için düzen-kurucu bir rol oynamıştır.

İkinci olarak da, M. Kemal günümüz ölçüleri içinde bile rahatlıkla faşist olarak tanımlanabilecek bir kadroya resmi bir komünist parti kurdurur ve böylelikle komünizmin örgütlenme alanını ipotek altına almaya çalışır.

Sovyetler ise bir yandan Kızıldordu'nun, Varşova önlerinde durdurulmuş olması ve Alman-Macar devrimlerinin yenilgiye uğramasıyla dünya devrimi öngörüsünde değişikliğe gitmiş ve Tek Ülke'de sosyalizm stratejisine geçmiş olmanın sancıları ve tartışmalarıyla boğuşmakta; öte yandan da emperyalizm destekli Beyaz Orduya karşı bir iç savaş sürdürmektedir. İngiliz emperyalizmi, İtilaf devletleri ve onların işbirlikçisi İstanbul hükümeti aracılığıyla Anadolu üzerinden Sovyetlerin güneybatısına sokulmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla Ankara hükümeti ile kurulacak ilişki, politik-ideolojik görevler bir yana öncelikle askeri bağlamda gayet kritik ve önemlidir.

Öte yandan, Sovyetler için mesele yalnızca politik değil aynı zamanda bir o kadar da ideolojiktir. Zira, ikinci enternasyonalde yaşanan büyük kopuşmanın ardından ve Sovyetler ile büyük oranda ikinci enternasyonal örgütlülüğü altında

bulunan Avrupa işçi sınıfı fiili olarak müttefik olamamış-oldurulmamıştır. Dolayısıyla, Sovyetlerin öteden beri değer verdiği ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ve Doğunun makus talihli halklarına yardım etme görevi artık yaşamsal bir zorunluluk halini almıştır. Çünkü Sovyetler, Batı Avrupa emperyalistlerinin sömürge ülkelerindeki nefes borularını kesebildiği oranda hem kendisi hem de sömürge halklar nefeslenebilecektir.

Dolayısıyla, Sovyetlerin Türkiye ile geliştirdiği ilişkinin ve tersine olarak Türkiye'nin Sovyetler ve sosyalistler ile geliştirdiği ilişkinin sınırları bellidir. Sovyetler, daha önce denenmemiş bir ittifak olarak Türkiye, İran, Çin'e karşı gayet ihtiyatlıdır: "Üçüncüsü, Çin, İran, Türkiye ve diğer sömürgeler. Bunların toplam nüfusu bir milyardır. Bu ülkelerde burjuva demokratik hareketler ya daha henüz başlamamıştır ya da önlerinde daha çok uzun bir yol vardır" der, Lenin ve Türkiye ile Sovyetlerin ittifakının niteliğini şöyle özetler:

"İstese de istemese de nesnel olarak anti-emperyalist bir savaş veren Anadolu için, bu savaşı yadırgamayan, olsa olsa bunu yeterince kesin ve açık bulmayan, dolayısıyla nesnel bağlaştığı olabilecek tek bir güç vardır. Bu bağlaştık olma durumu ise maddi ve diplomatik bir destek içerir ve bu destek, mücadeleyi kazanmak, hayatta kalabilmek için vazgeçilmezdir." (6)

Öte yandan, bu ülkeler ve bu ülkelerle geliştirilecek olan ittifaklar Sovyet devletinin yumuşak karnıdır ve bu durum öngörülemez bir şey de değildir. "Mesela Efgan'daki milli hareketi takviye ediyoruz. Amanullah Han'a yardım ediyoruz. Fakat emin değiliz ki, yarın bu silahlar bizim aleyhimize kullanılmayacaklar..." (Çiçerin) Buna rağmen, tarihsel anın kaçınılmazlıkları Türkiye ile ittifakı kaçınılmaz kılmış ve Sovyetlerin tüm iyi niyetli çabalarına rağmen, milli mücadelenin önderliği ısrarla İngiliz emperyalizmi ile uzlaşma yoluna gitmiş ve Lozan görüşmelerinden itibaren Türkiye hükümeti

pazarlıklarının önemli bir bölümünü Sovyetleri tasfiye etmek üzerine oturtmuştur.

Sonuç olarak, Sovyetler ile Türkiye arasındaki ilişkinin Sovyetler açısından ideolojik (2. Enternasyonal'den Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı temelinde kopuşmanın bir parçası olarak doğunun sömürgelerine sahip çıkma) ve daha çok da politik (emperyalizmle savaş ve tek ülkede devrimin inşası) bir yönü vardır fakat; milli mücadelenin önderliği Sovyetler ile asla dostane ilişki geliştirmeye çalışmamış, milli mücadele sürerken silah ve para kaynağı; Lozan görüşmelerin başladığında da pazarlık gücünü arttıracak ve gerektiğinde harcanacak bir koz olarak görmüş ve İngiliz Emperyalizmi, Lozan görüşmelerinde Sovyetlerin masadan kovulması görevini, o masada oturma şansını Sovyetlerin sayesinde yakalayan Türkiye delegasyonuna havale etmiş ve İsmet Paşa ile Rıza Nur'un başkanlığındaki delegasyon bu görevi büyük bir memnuniyetle yerine getirmişlerdir.

Bir bütün olarak değerlendirdiğimizde, en geniş hatları bu şekilde tespit edilebilecek olan Türk-Sovyet ilişkileri gayet geniş ve çetrefilli bir konudur; pek çok alanda ideoloji, politika ve günübürlük kaygılar iç içe girmiş gibidir; fakat tüm bu karmaşaya rağmen büyük bir gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz ki; Milli Mücadelenin önderleri Sovyetlere karşı hiçbir zaman dostane duygular beslememiş ve bu durum Lenin'in önderliğindeki Sovyetler tarafından öngörülmüş, en yakın ilişkiler bile büyük bir ideolojik ihtiyatla tahkim edilmiştir.

Dipnotlar:

1. Milli Mücadelede Türk-Sovyet İlişkileri, S. Yerasimos, sf 234-6
2. 2 Eylül 1920 tarihli Meclis kararı. Age. Syf. 249-51
3. Rıza Nur Hatıratı'ndan akt. Osman Özarslan Kemalizm, Sovyetler, Sosyalizm, sf. 89-90
4. Bkz. Doğan Avcıoğlu, Milli Kurtuluş Tarihimiz
5. Akt. Türkiye'de Sol Akımlar, Mete Tunçay, sf. 93
6. Milli Mücadelede Türk-Sovyet İlişkileri, S. Yerasimos, sf. 230

100. Yıldönümünde 1908 Devrimi

Erdem Halitoğlu

Kısa bir süre önce, coğrafyamızda gerçekleşmiş önemli bir olayın yıldönümünü yaşadık. Tarih kitaplarında “2. Meşrutiyet’in ilanı” diye anılan 23 Temmuz 1908 Anayasa Devrimi’nin yüzüncü yıldönümüydü bu. Beklenildiği üzere bu olay akademik çevreler dışında pek kimselerin gündemine girmede.

Günümüz Türkiye’sinin politik sisteminin ve kurumlarının şekillenmeye başladığı tarih noktası olan ve en genel anlamıyla “yarım kalmış burjuva demokratik devrimler” kategorisine sokabileceğimiz 1908 Devrimi, yazının ilerleyen kısımlarında bahsedeceğimiz üzere, Kemalistler ve liberaller tarafından siyasi kaygılardan ötürü farklı şekillerde yorumlanmakla birlikte bu iki kesimin, bu konuda ortaklaştığı noktalar da vardır. Temmuz Devrimi devrimci solun gündemine ise yeterince girmemiştir.

Biz bu yazıda 1908’i bilimsel sosyalizmin perspektifiyle ele almaya çalışacak, bu doğrultuda önce devrimin gelişim sürecini, arkasından devrim tepe noktasına ulaştıktan sonra yeni rejimin ilerlicilik barutunu nasıl da hızla tükettiğini anlatacağız. Yazının sonunda ise 1908’e yönelik farklı yaklaşımların bugün ne anlama geldiğini irdelemeye çalışacağız.

İttihat ve Terakki üzerine birkaç söz

1908 Devrimi’nden bahsederken öncelikle bu devrimin politik öznesi konumunda olan İttihat ve Terakki Cemiyeti’nden (İTC) söz etmek gerekir. Hafızalarımızda iktidardayken gerçekleştirdiği, başta Ermeni Soykırımını olmak üzere bir dizi

katliam ve kontrgerilla eylemiyle kalan bu parti, bugün yeterince iyi bilinmiyor olmakla birlikte 1800’lerin son ve 1900’lerin ilk yıllarında, Osmanlı coğrafyasının en büyük devrimci örgütüydü ve bünyesinde farklı uluslardan ilerici aydınları ve yoksul halk sınıflarının üyelerini barındırıyordu. 1889 yılında Ahmet Cevdet öncülüğünde Tıbbiye-i Askeriye Mektebi öğrencileri arasında kurulan cemiyetin dört kurucusu dört farklı ulustandı. Nitekim örgütün ilk ismi olan “İttihatı Osmaniye” de Osmanlı (tebaasının) birliği anlamına geliyordu ve Türk, Kürt, Ermeni, Rum, Yahudi, Arnavut tüm ulusların eşit haklara sahip olacağı bir siyasal düzenin özlemine ifade ediyordu.

İTC, 1860’lardan itibaren varlık gösteren ve Avrupa’da eğitim görmüş olan materyalist aydınlar tarafından şekillendirilen “Jön Türk” hareketinin son ve en büyük halkasıydı. Bu çizgi, felsefi ve politik anlamda, Auguste Comte ve Emile Durkheim gibi Fransız sosyologlar tarafından geliştirilen pozitivistizmin belirlenimi altındaydı. Bilime ve ilerlemeye aşırı derecede önem veren pozitivistlerin en büyük zaafı, toplumun kurtuluşunu bilimsel gelişmeye bağlamaları ve sosyal mücadeleleri önemsememeleriydi. Nitekim pozitivistizmin temel sloganı olan “düzen ve ilerleme/ düzen içinde ilerleme” öncelikle sınıf mücadelesini reddediyordu ve organik bir bütün olduğu varsayılan toplumun bir bütün olarak ilerleyeceğini öne sürüyordu. Türkiye’ye İttihatçıların baş ideologu Ziya Gökalp tarafından

sokulan bu düşünce, Kemalist Cumhuriyet döneminde, “halkçılık” adını alacak ve “sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir kitleyiz” söylemi özellikle 1930’lu yıllarda sınıf mücadelesine set çekmenin adı olacaktı.

Öte yandan İttihatçılar, klasik anlamda sınıf mücadelesine sıcak bakmamakla birlikte “düzen” kavramını da yeterince içlerine sindirememişlerdi. Bu yüzden örgütlerine “düzen ve ilerleme” yerine “birlik ve ilerleme” anlamına gelen İttihat ve Terakki adını verdiler.

Cemiyetin kuruluşuyla birlikte Abdülhamit’in despotik rejimine (1876-1909) karşı barışçıl ve silahlı çeşitli biçimlerde mücadele yürüten İttihatçılar, kısa sürede rejimin hedefi haline geldi ve örgütün yönetici kadrolarının büyük bölümü, söz yerindeyse dönemin siyasi mültecilerinin toplanma yeri olan Paris’e kaçtı. İTC’nin merkez yayın organı Meşveret dergisi (“meşveret” kelimesi “karşılıklı fikir danışma” anlamına gelir) buradan çıkarıldı ve Osmanlı topraklarına gizlice sokuldu. 1908 devrimine kadar örgüt önce Ahmed Rıza, daha sonraları Doktor Bahaeddin şakir tarafından Paris’teki merkezden yönetildi.

Burada İttihat ve Terakki’nin sınıfsal yapısından da kısaca söz etmemiz gerekiyor. Abdülhamit rejiminin son yıllarında asker ve sivil memur sınıfı kendi içinde iki tabakaya bölünmüştü. Bunlardan bir kısmı rejimin kendilerine sunduğu ayrıcalıklardan yararlanarak burjuvalaşma eğilimine girmişken, özellikle Balkan bölgelerindeki çok sayıda memur gitgide daha düşük maaşlarla çalıştırılıyor, hatta kimi zaman maaşlarını alamıyor ve çeşitli biçimlerde rejime tepki gösteriyordu. İşte İttihatçıların içinde örgütlendiği ilk kesim daha ziyade bu ikinci gruptu. Yine Rumeli’de, ulusal ve uluslararası ticareti tekeli altında bulunduran İstanbullu Rum ve Ermeni büyük tüccarların boyunduruğundan kurtulmak isteyen küçük tüccarlar da bu örgüte katıldı. Bununla birlikte örgüt bileşenlerinin sınıfsal aidiyetlerinin ağırlıklı olarak toplumun alt kesimleriyle karakterize olması, İttihat ve Terakki’nin program ve temel yönelimler itibarıyla burjuva bir karakter taşıdığı gerçeğini değiştirmez. Zaten Devrim sonrasında bu ayırım da ortadan kalkacak, özellikle de iktidarını

konsolide ettiği 1912-13 yıllarından itibaren İTC kelimesinin her iki anlamında da Türk burjuvazisinin partisi haline gelecekti.(1)

Devrim’in esin kaynakları

İttihat ve Terakki’nin başta Fransa olmak üzere Avrupa ülkelerinde eğitim görmüş aydınlar tarafından biçimlendirildiği, daha sonra ise uzun yıllar Paris’ten yönetildiği düşünüldüğünde kolaylıkla tahmin edilebileceği gibi, 1908 devrimcilerinin dolaysız esin kaynağı 1789 Büyük Fransız Devrimi idi. İttihatçılar 1789’a hem biçimsel olarak hayranlık duyuyor hem de bu devrimin içeriğini kendilerine model alıyorlardı. Buna göre halkın farklı tabakaları Abdülhamit monarşisine karşı birleşecek, bir siyasal devrimle “ulusal egemenlik” kurulacaktı. Ayrıca dinin toplumsal alan üzerindeki tahakkümüne ve ulema sınıfının ayrıcalıklarına da son verilecek ve laik bir yönetime geçilecekti.

Öte yandan bu ulusal egemenliğin siyasi karşılığı Fransa’daki gibi cumhuriyet değil, padişah ve Meclis’in bir arada bulunacağı meşrutiyet rejimi olarak öngörülüyordu. Ancak 1876-1878 yılları arasında uygulanan “1. Meşrutiyet”ten farklı olarak Meclis bu kez Padişah’a değil ulusa karşı sorumlu olacaktı. Ayrıca Padişah’ın Meclis’i feshetme ve Anayasa’yı rafa kaldırma yetkisi bu kez olmayacaktı. Bu ise Sultan’ın bir bakıma fiilen saf dışı olması anlamına gelir. Zaten, geçerken hatırlamak gerekirse, bugün İngiltere’den İsveç’e, Belçika’dan İspanya’ya pek çok burjuva devletin rejimi “cumhuriyet” değildir ve bu ülkeler kâğıt üstünde (ve Türkiye’de 1908-1923 yılları arasında hüküm sürmüş rejimden önemli ölçüde farklı biçimde) de olsa meşrutiyet rejimiyle yönetilmektedir. Ancak Türk burjuvazisinin gelişim düzeyi oldukça cılız olduğu için örneğin İngiltere’de olduğu gibi siyasal sistem üzerinde tam hakimiyet kurma gücünden yoksundu. Dolayısıyla Osmanlı yıkılana kadar padişahın devlet üzerindeki ağırlığı belli ölçülerde devam etti.

1908’in yakın esin kaynakları ise 1905’te Rusya’da ve 1906’da İran’da gerçekleşen anayasa devrimleriydi. Bilindiği gibi Ekim Devrimi’ne giden sürecin ilk halkası olan 1905 Devrimi

Rusya’da çarlık rejimine vurulan ilk büyük darbe olmuştu. Kanlı Pazar olayından sonra harekete geçen kitlelerin gerçekleştirdiği devrimin yenilgisinin sonucunda Çar II. Nikola yayınladığı fermanla Duma Meclisi’ni açmış, daha ileride karşı-devrim safına geçecek olan Kadet Partisi (“Anayasacı Demokrat Parti”) iktidara dâhil olmuştu. İran’da ise 1906 Temmuz’unda kitleler “şah ve dilencinin hukuk önünde eşit olacağı bir millet meclisi” talebiyle harekete geçmiş ve şah’ı Belçika Anayasası temelinde bir anayasayı yürürlüğe sokmaya zorlamışlardı. Müslüman bir ülke olan İran’da yaşanan bu devrim, 1908 devrimcilerinin toplumsal meşruluğu açısından özellikle önemliydi.

(2) Hemen aşağıda göreceğimiz 1906-1907 vergi ayaklanmaları esnasında da bu iki devrime sıkça göndermeler yapılacaktır.

Ülkeyi baştan başa sarsan bir ayaklanma

Tarihteki hiçbir olay gibi 1908 Devrimi de boşlukta doğmadı; bu devrimle Abdülhamit rejiminin son yıllarında birbirinin peşi sıra gelen ayaklanmalar ve bu ayaklanmalarla açığa çıkan toplumsal huzursuzluk arasında dolaysız bir ilişki bulunuyordu. İlk ayaklanmaları örgütleyen gayrimüslim “tebaa” oldu: Rejim önce 1896 yılında Ermeniler tarafından doğudan, daha sonra 1903 yılında Rumeli’de yaşayan çoğunluğu Ortodoks tebaa tarafından batıdan sarsıldı. Her iki ayaklanmanın da oldukça kanlı biçimde bastırılması (bunlardan birincisi sonucunda yüz bin Ermeni katledilmişti(3)) gayrimüslimlerle Abdülhamit rejimi arasına asla kapanmayacak bir husumet yerleştirmişti. Bu husumetin bir uzantısı olarak 21 Temmuz 1905 tarihinde Yıldız Sarayı’nda Sultan’a karşı başarısız bir suikast girişimi gerçekleştirildi. Saray konvoyunun geçişi sırasında patlatılan bomba onlarca kişinin ölümüne, çok sayıda atın ve arabanın paramparça olmasına neden olurken, Abdülhamit’in hayatta kalmasını sağlayan şey planlanmamış bir görüşme nedeniyle bombanın patladığı yere henüz birkaç dakika mesafede olmasıydı.

Rejim karşıtı hareketin geniş bir toplumsal tabana yayıldığı ve bir bakıma Devrim’in ayak seslerinin duyulduğu süreç ise 1906 ve 1907 yıllarında

gerçekleşen, hemen hemen bütün Anadolu’ya yayıldıktan sonra Rumeli’ye de sıçrayan vergi ayaklanmaları süreci oldu.(4) Bu ayaklanmaların fitilini, halkın zaten açıklıktan kırıldığı 1906 yılının ilk aylarında rejimin “şahsi Vergi” ve “Hayvanat-ı Ehliye Rüsûmu” adı verilen iki yeni vergiyi dayatması ateşlemiştir. Özellikle şahsi Vergi yoksul sınıflar aleyhine son derece adaletsiz bir içeriğe sahipti ve tepkiler esas olarak bu noktada yoğunlaşıyordu.

Kıvılcımın çıktığı şehir Kastamonu oldu. şehrin esnaf ve zanaatkârları, Kastamonu’nun “şahsi Vergi”sinin tümünün bu şehrin en varlıklı kişisi olan Enis Paşa tarafından ödenmesini istiyordu. Bu doğrultuda İstanbul’a gönderilen telgrafların hiçbirisine yanıt gelmedi. Bunun üzerine 21 Ocak 1906 günü kalabalık bir kitle harekete geçti;

önce Valilik önünde eylem yapan halk, daha sonra Telgrafhane’yi işgal etti. 10 gün süren ve büyük destek gören işgal eylemi, rejimin temsilcisi olarak görülen Vali’nin görevden alınması talebinde somutlaşıyordu -bu talep 1 şubat günü kabul edildi. Kısa süre sonra Sinop’ta da benzer eylemler yapıldı.

Takip eden aylarda Erzurum’da yaşananlar ise çok daha şiddetli oldu. Onbinlerce Erzurumlu gönderdikleri “arzuhal”lerle şehirlerinin yeni iki vergiden muaf tutulmasını talep ediyordu. Ayrıca toplanan diğer vergilerin de kesinlikle İstanbul’a gönderilmemesi isteniyordu, zira despot yönetimiyle bilinen Vali Nâzım Paşa şehir için kullanması gereken vergilerin bir bölümünü Saray’a göndererek kişisel nüfuz ve imtiyaz sağlıyordu. Nâzım Paşa’nın görevden alınmasını isteyen halk 13 Mart’ta Telgrafhane’yi işgal etti, esnaflar da günlerce kepenk kapattı. Bu kez doğrudan İttihatçılar tarafından örgütlenen bu eylemlere din adamları da destek verirken, ayaklanmayı bastırması istenen erler üstlerine karşı geliyordu. Mart ayı sonlarında memurlar işlerine, öğrenciler okullara gitmemeye başladı ve bugünün terimleriyle “genel grev genel direniş” olarak adlandırılabilir bu süreçte devlet otoritesi fiilen devre dışı kaldı. Ayaklanma zor yoluyla bastırılmayınca İstanbul, Nâzım Paşa’yı görevden alıp Diyarbakır’a atamak zorunda kaldı.

Bununla birlikte civar illerde benzer eylemler

görüldü. Bu eylemler sırasında Samsun'da halkın üzerine ateş açılırken Bitlis'te halkın açtığı ateşle bir polis komiseri öldü, Vali yaralandı. Erzurum'da da 1906 sonuna doğru yeniden başlayan eylemlerde artık devrimciler ve kolluk kuvvetleri arasında şiddetli çatışmalar yaşanıyor, aralarında Vilayet Jandarma Kumandanı'nın da olduğu pek çok kişi hayatını kaybediyordu.

1906-1907 Vergi Ayaklanmaları, kısa zamanda politik bir renge bürünmüştü. Ayaklanmaya destek veren halkın tamamı değilse de bir bölümü, bu eylemleri mutlakıyetçi rejime dönük tepki göstermenin bir aracı olarak görüyordu. Tam da bu nedenle eylemler sırasında dağıtılan yüzbinlerce bildiride halk, şu veya bu valiye karşı değil, Abdülhamit despotizmine karşı ayaklanmaya çağrılmaktaydı.

Yukarılarda söylediğimiz gibi bu tür eylemler bir süre sonra bütün ülkeye yayıldı. Ayaklanmanın İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından yönetildiğinin bilincinde olan Abdülhamit rejimi, çeşitli illerde yüzlerce İttihatçıyı tutuklarken, onlara destek veren çok sayıda asker de terhis veya sürgün edildi. Bununla birlikte bu süreç Cemiyet'e toplum nezdinde büyük prestij sağlamıştı ve İttihatçılar Müslüman ve Gayrimüslim halk arasında hızla örgütlendi.

1907 yılında ise kısa adı Taşnaksütyun olan Ermeni Devrimci Federasyonu ile İttihat ve Terakki örgütü Abdülhamit'e karşı birlikte mücadele etme kararı aldı. Bu, devrimci hareket için büyük bir ivmelenme demektir. 1908 yılı başlarında artık, rejimin baskısının had safhada olduğu başkent İstanbul'da bile örgütlenme ve propaganda çalışması yürütülüyor, zabıtların türlü çabalarına rağmen devrimci afişler şehrin duvarlarını süslüyordu.

Devrim

Temmuz Devrimi'yle sonuçlanacak olan nihai ayaklanmanın katalizörü, Büyük Devletler'in Osmanlı'nın Balkan toprakları üzerinde yeni bir plana girişmesi oldu. 10 Temmuz 1908 tarihinde Rus Çarı ve İngiliz Kralı, Rusya'nın batısındaki Reval (bugünkü Estonya'nın başkenti Talinn) kentinde bir araya gelerek Balkanlar üzerinde denetimlerini arttıracak bir anlaşmaya vardılar.

Buna göre Vilâyat-ı Selâse adı verilen Kosova, Manastır ve Selanik vilayetleri tek bir vali tarafından yönetilecek, bu vali ise Avrupa devletleri tarafından atanacaktı. İstanbul'un da bu anlaşmaya sıcak bakması üzerine ayaklanma başladı. İttihatçılar, Balkan dağlarında konuşlanmış olan ve komitacılık konusunda kendilerine örnek aldıkları gayrimüslim silahlı grupları da kendileriyle birlikte hareket etme konusunda ikna ettiler. Balkanlardaki olağanüstü hareketlilik nedeniyle (ki birkaç gün önce teftiş için gönderilen ve oldukça yüksek rütbeli bir asker olan şemsi Paşa da İTC tarafından öldürülmüştü) İstanbul, vergi ayaklanmalarındakine benzer bir manevrayla, bu kez Sadrazam'ı görevden aldı ve bu göreve daha ılımlı bir kişi olan Sait Paşa'yı atadı. Ancak bu sefer böyle bir düzenleme kitleleri tatmin etmeye yetmeyecekti: 23 Temmuz 1908 günü silahlı halk Manastır ve Selanik'teki hükümet konaklarını ele geçirdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti, Meşrutiyet'i ilan ettiğini duyurdu. Yapacak bir şeyi kalmayan Saray aynı gün, Meclis-i Mebusan'ın yeniden açılacağını ve Teşkilat-ı Esasiye'nin (Anayasa'nın) yeniden yürürlüğe gireceğini açıkladı. Devrim gerçekleşmişti.

Bu noktada bir ara değerlendirme yapmak gerekirse, 23 Temmuz sürecinin bir politik devrim olduğu gerçeğini teslim etmemiz gerekir. Zira bu devrim 30 yıl süren despotik bir rejime büyük bir darbe vurarak Meclis'in yeniden açılmasını ve Anayasa'nın yeniden yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Görece serbest olarak yapılacak seçimlerle halk, burjuva demokratik anlamda yönetime katılabilmıştır. Biraz aşağıda göreceğimiz gibi statik değil dinamik bir süreç olan, fakat kendi içinde sıkışmalar ve geri düşmelerle ilerleyen 1908 devrimi, ertesi yıl Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle tamamlanmıştır.

Başta basın-yayın alanında görülen ve kendi dönemi için olağanüstü denebilecek çeşitlilik olmak üzere pek çok yenilik Türkiye halklarına - bir nebze ve birkaç yıllığına da olsa özgürlüğü tattırmıştır. Ancak bundan daha önemlisi, yine yalnızca birkaç yıl sürecek olsa da halklar arası kucaklaşma ve kardeşleşmeye de tanık olunmuştur. Ağırlıklı olarak Balkanlarda, ama

bunun yanı sıra Anadolu'da günler süren coşkulu Meşrutiyet kutlamalarında farklı uluslardan Osmanlı halkı, Fransız Devrimi'nin "özgürlük, eşitlik, kardeşlik!" sloganına bir dördüncü öğeyi ekleyerek "hürriyet, müsavat, uhuvvet, adalet!" sloganlarını haykırmıştır.

Diğer yandan 23 Temmuz'un "toplumsal devrim" ayağının eksik ve güdük kaldığını da söylemek gerekir. Gerçi 1908'le birlikte o tarihe kadar iktidarı tekelinde tutan toprak ağaları ve onlarla kaynaşmış saray bürokrasisi, iktidarı yavaş yavaş Türk burjuvazisiyle paylaşmak zorunda kalmıştır, ancak burjuva devrimlerinin asli unsurlarından olması gereken feodalitenin tasfiyesi ve toprak reformu gerçekleşmemiştir. Böylece toplumsal gericiğin sınıfsal dayanakları baki kalmıştır.

Bu alt bölümü bitirirken 1908'in getirdiği göreceli özgürlük ortamında işçi hareketi ve sosyalist hareketin de, oldukça yavaş biçimde de olsa filizlendiğini belirtelim. Örneğin 1910 yılının şubat ayında çıkmaya başlayan İştirak dergisi ve bu dergiyi çıkaran çevrelerin aynı yılın Eylül ayında kurduğu Osmanlı Sosyalist Fırkası bu geçici nefes alma ortamının ürünüydü. Yine Devrim sonrasında henüz politik bir içeriğe sahip olmasa da ücretlerin arttırılması ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi talepleriyle çeşitli işçi grevleri de görüldü. Ancak kısa süre sonra çıkarılacak olan Tatil-i Eşgal Kanunu ile bu grevlerin çerçevesi sınırlandırılacaktı.(5)

Klikler savaşı başlıyor

Kısmen kendilerinin örgütlediği, kısmense kendilerinden bağımsız olarak gelişen bir kitle hareketine dayanarak devrimi gerçekleştiren İttihatçıların, Devrim'den sonra da yola bu kitlelere dayanarak devam etmeye pek niyetleri olmadığı gibi, Meşrutiyet'i ilan ettikten sonra ne yapacaklarına dair pek bir fikirleri de yoktu. Bir süre, iktidara doğrudan dâhil olmak yerine İstanbul üzerinde baskı kurmayı tercih ettiler. İçlerinden bir bölümü ise örgütün artık işlevini tamamladığını ileri sürerek İTC'den ayrıldı ve Prens Sabahattin öncülüğünde Ahrar Fırkası'nı kurdu. ("Ahrar", "hür" kelimesinin çoğuludur ve burada "liberal" anlamındadır). Kısa bir süre iktidara Saray, İTC ve Ahrar arasındaki bir denge

hâkim olduysa da, aynı süreçte İttihat ve Terakki, kendi içinde farklı çizgilerde hiziplere bölünmüş vaziyetteydi ve güçten düşmeye başlamıştı.(6)

Cemiyet'in toparlandığı süreç, 1908 Sonbaharında yapılan Meclis seçimleri oldu. Bilindiği gibi Türkiye'de çok partili sisteme geçiş tarihi 1946 yılı olarak kabul edilir ve bu geçiş de DP'nin kurulmasını teşvik eden İsmet İnönü'nün sözde demokratlığına bağlanır. Oysa 1946'da çok partili sisteme geçilmemiş, dönülmüştür. Zira -her ne kadar resmi tarih bunu neredeyse gizliyor olsa da Türkiye coğrafyasında 1908, 1912, 1913 yıllarında da çok partili Meclis seçimleri yapılmıştı. Bunlardan ilki olan 1908 seçimine ise İttihat ve Terakki ile Ahrar Fırkası'ndan Ermeni partilerine kadar çok sayıda parti katıldı. Oy verme hakkının yalnızca "devlete az çok vergi verenler"e, yakın zamanda iflas etmiş olmayan ve yabancı hizmetinde çalışmayanlara (ve elbette münhasıran erkeklere!) ait olduğu, gayrimüslimlerin Türk-Müslümanlara göre daha düşük oranda temsil edildiği bu seçimde, Devrim'in prestijini elinde bulunduran İTC başta İstanbul olmak üzere ülkenin pek çok noktasında mutlak bir galibiyet elde etti. Bizzat hükümet kurmak yerine Meclis ve hükümet üzerinde ağırlık kuran Cemiyet (1909 şubatında güvensizlik oyuyla hükümeti düşürebilmişlerdi) bundan sonra 1876'dan kalma Anayasa'da önemli değişiklikler yapmaya ve burjuva demokratik bazı yasal reformlar yapmaya girişti.

Bu hızlı dönüşüm ortamında İttihatçıların başlıca üç muhalifi vardı. Bunlardan birincisi, yukarılarda bahsettiğimiz ve kendini "liberal" olarak tanımlayan Ahrar Fırkasıydı. İkincisi, yeni rejimin (tüm inançlara eşit mesafede durma anlamında) laik yönelimlerini şiddetle eleştiren ve bir İslam birliğini savunan İttihad-ı Muhammedi örgütü ve bu örgütün çıkardığı Volkan gazetesiydi. Üçüncüsü ise Abdülhamit döneminde sürgün edilen ve Devrim'den sonra ülkeye dönerek çeşitli ayrıcalıklar talep eden, ancak yapılan tahkikatlar sonucunda çoğunluğunun adi suçlardan sürgün edildiği anlaşılan, istedikleri ayrıcalıkları alamayınca da muhalefet saflarına geçen kişilerin kurduğu ve meşruluğunu kendisine verdiği isimde arayan Fedakarân-ı Millet Cemiyetiydi.(7)

Bu üç kesimin şiddetli muhalefeti nedeniyle 1909 yılı başında siyasi atmosfer gergindi. Bu gerginlik ortamın da 6 Nisan 1909 tarihinde, Ahrar çizgisindeki Serbesti gazetesinin başyazarı Hasan Fehmi Bey Galata köprüsü üzerinde güpegündüz vuruldu. İTC, bu cinayetle herhangi bir ilişkisi olmadığını birkaç kez açıklasa da muhalefet bu açıklamaları pek dikkate almadı ve birkaç gün içinde ayaklanmaya varacak gösteriler düzenlendi.

Üzerinden yüz yıl geçmesine rağmen Hasan Fehmi suikastının arka planı hiçbir zaman açığa çıkarılamamıştır. Bu meseleye dair iki yorum vardır. Bunlardan birincisine göre, her ne kadar “üstlenmemiş” olsalar da bu suikastı İttihatçılar düzenlemiştir ve amaç muhalif basına gözdağı vermektir. Nitekim ertesi yıl bir diğer muhalif gazeteci olan Ahmet Samim Bey’in de benzeri şekilde öldürülmesi, ayrıca her iki suikastın da tetikçisi olduğu söylenen Abdülkadir’in 1926’daki İzmir Suikastı davasında(8) tutuklanarak idama mahkûm edilmesi bu olasılığın güçlü olduğuna işaret eder.

İkinci yoruma göre ise bu suikast, hızlı Anayasa değişikliklerinden rahatsız olan geleneksel çevreler ve onlarla birlikte hareket eden, yukarıda sıraladığımız muhalefet gruplarının ince bir tertibidir. Buradaki amaç, cinayetle ilişkilendirilecek İTC iktidarını gayrimeşru konuma düşürerek devirmektir. Bugün Danıştay suikastı, Cumhuriyet gazetesine atılan bombalar ve nice benzerlerinden tanıdık gelen bu senaryonun da gerçek olma ihtimali yadsınamaz. Ancak arka planı ne olursa olsun bir gerçek çıplak olarak karşımızda durmaktadır: Hasan Fehmi’nin öldürülmesi bu coğrafyadaki ilk kontrgerilla eylemidir ve bugünlere kadar uzanan kirli ve kanlı bir geleneği başlatmıştır.

Hasan Fehmi Bey’in cenazesinde başlayan şiddetli muhalefet hareketi birkaç gün içinde silahlı ayaklanmaya dönüştü. 13 Nisan 1909 tarihinde, ağırlıklı olarak dini motifler taşıyan kalabalık bir kitle ve onlara destek veren bazı askerler Ayasofya Meydanı’nı zaptetti. 13 Nisan tarihi, Rumî takvimde

31 Mart’a denk düştüğü için “31 Mart Vakası” diye anılan bu olay sonucunda İTC’nin fiili

iktidarı düştü.

Öte yandan bu durum sadece birkaç gün sürdü. İttihatçı Enver Paşa’nın örgütlediği silahlı gönüllülerden oluşan “Hareket Ordusu” duruma el koymak için Nisan sonlarına doğru Selanik’ten İstanbul’a doğru yürüyüşe geçti ve 25 Nisan tarihinde ayaklanmayı bastırarak Abdülhamit’i tahttan indirdi. Böylece İttihatçılar oldukça kısa bir süre içinde iktidarı geri almış oldular. Ülkenin en önemli askeri güçlerinden olan Hareket Ordusu kendisini Meşrutiyet’in bekçisi ilan etti; Türkiye’de ordunun siyasi alana müdahalesi ve “askeri vesayet” olarak adlandırılan gelenek de bu şekilde başlamış oldu.(9) İçinden çıkılmaz çelişkiler İçinden çıkılmaz çelişkiler ve kaçınılmaz gericileşme Ragıp Zarakolu, 23 Temmuz’un 100. yıldönümünden bir gün önce yayınladığı bir yazısında bu devrimin ana başarısızlık nedeninin Türk olmayan halklarla ortak proje üretmekten kaçınılması olduğunu söylüyordu.(10) Bu tespit genel anlamda doğru olmakla birlikte biraz daha açılmalı ve başka nedenlerle karşılıklı etkileşimi içinde düşünülmelidir.

Yazının ilk bölümlerinde anlatmaya çalıştığımız gibi 1908 Devrimi’ne kitle katılımı küçümsenemeyecek boyutlardadır ve bu nedenle 1908, “tepeden devrim” tanımlamasını pek hak etmemektedir. Diğer yandan devrimden sonra durumun önemli ölçüde değiştiğini söylemek gerekir. Bütün burjuva devrimcileri gibi İttihatçılar da bir aşamadan sonra, kitlelerin devrimi sürükleyebileceği noktadan ürkererek onlarla arasına mesafe koymaya başladılar. (11) Devrim’e katılan halk bu nedenle sonraki sürece dâhil edilmedi; 23 Temmuz’un üzerinden daha 1 yıl geçmeden ülke, arkasında ordunun iki kliğinin desteği olan iki kesimin iktidar savaşı verdiği, “faili meçhul” siyasi cinayetlerin işlendiği bir ülke haline geldi. İTC ilerleyen yıllarda “Dayaklı-Sopalı Seçim”den 1913 hükümet darbesine kadar bir dizi icraatıyla halkla olan bağını kesin olarak kopardı. “İttihat ve Terakki mirasını reddettiğini” söyleyen Kemalistlerin de aynı çizgiyi devam ettirdiğini söylemeye bile gerek yoktur.

Ancak asıl çelişki, İttihatçıların kurguladıkları toplumsal modelle ilgiliydi. Temel kaygılarından

biri “devleti kurtarmak” olan İttihatçıların bu perspektifle hareket ederken devrimci bir siyasal-toplumsal model kurmaları imkansızdı. Feodal toprak ağalarının tasfiyesi, toprak reformu gibi bir perspektifi yoktu İTC’nin. Tersine, iktidara gelir gelmez bu sınıfla sıkı bağlar kurdu. “Devleti kurtarmak”, cılız ve korkak Türk-Müslüman burjuvaziyi Saray’a ve toprak ağalığına bağlayan bir köprüye dönüştü.

Üstelik devletin kimlerle birlikte “kurtarılacağı” da temel bir soruydu. Anayasa ve Meclis Türk olmayan halklarla birlikte elde edilmişti; 1 yıl sonra “İslamcı” Abdülhamit’in devrilmesi de gayrimüslimler tarafından desteklenmişti. Ancak Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında art arda gelen yenilgiler sonrasında İTC Müslüman Türk tebaa dışında kalanlara güvenmeyecekti. Böylece, 20 küsur yıl önce halklar arası eşitlik ve kardeşlik sloganıyla yola çıkan İttihat ve Terakki, adım adım Türkçü-Turancı bir çizgiye yöneldi.

İttihatçılar, bir yandan ülkenin kurtuluşu için bir “milli iktisat” politikası izlemek istiyor, diğer yandan modernleşme serüveninin bu aşamasında bir burjuva egemenliği kurmaya gereksinim duyuyorlardı. Ancak burjuvazinin ezici çoğunluğunun yabancı ülkelerle de oldukça iyi ilişkileri olan gayrimüslimlerden oluştuğu bir ortamda bu iki hedefi aynı anda gerçekleştirmek mümkün değildi. Kendileri açısından yapılabilecek tek şey sermayeyi Türkleştirmekti. İşte 24 Nisan 1915’te Ermeni partilerinin önde gelenlerinin tutuklanmasıyla başlayıp sonraki bir yıl boyunca izlenen zorla göç (tehcir) politikası ve göç yollarında gerçekleştirilen sistematik saldırılarla 1 milyondan fazla Ermeni’nin katledilmesi sonucu soykırım boyutuna ulaşan büyük katliamın önde gelen nedenlerinden birisi bu yönelimdi. Ancak burada durarak altını çizelim: 1915 tehciri yalnızca ekonomik kaygılardan kaynaklanmıyordu ve Ermenilerin hem nüfus içinde sayıca büyük bir yer tutuyor olması, hem de ulusal bilince sahip Ermeni parti ve örgütlerinin siyasal alanda ciddi bir ağırlığının olması, savaş yıllarının Türkçü İTC’sini soykırıma iten, en az ekonomik nedenler kadar önemli diğer temel faktörlerdi. Ayrıca, yazının ilk bölümlerinde bahsettiğimiz gibi, başta 1896 katliamı olmak üzere pek çok olayın gösterdiği

üzere Ermeni öldürmek Osmanlı’da neredeyse bir devlet politikası haline gelmişti. İttihat ve Terakki de, kimi zaman söylendiğinin aksine bu katliamcı politikaları başlatan kesim olmasa da, bu çizgiyi sistematikleştirerek sürdürdü.

Diğer yandan, “sermayenin Türkleştirilmesi” olarak adlandırdığımız politika 1923 sonrasında da çeşitli yöntemlerle devam ettirilerek, süreklilik arz eden bir devlet politikası haline getirildi. Nitekim Türkiye coğrafyası bu politika doğrultusunda 1924 Nüfus Mübadelesi gibi “kansız” uygulamaların yanı sıra 1942 Varlık Vergisi gibi düpedüz faşist uygulamalara ve 6-7 Eylül 1955 olayları gibi kontrgerilla provokasyonlarına da tanık olacaktı.

şu halde 1908 Devrimi’nin -ve onun ideallerinin oldukça erken kesintiye uğradığını söyleyebiliriz. Ancak bu kesintiye ve özellikle de yukarıda bahsettiğimiz savaş yıllarında artan gericiliğe rağmen Temmuz Devrimi’nin tarihsel anlamda ileriye doğru atılmış bir adım olduğunu ve çok sayıda geri unsurun yanı sıra içinde sahiplenilebilecek unsurlar da barındırdığını kabul etmek zorundayız.

Bugün 1908 hakkında yorumlar

Öncesi, anı ve sonrasıyla birlikte bütünlüğü içinde ele almaya çalıştığımız 1908 Devrimi, bugün farklı çevrelerce farklı biçimlerde değerlendirilir ve en başta söylediğimiz gibi bu yorum farkları tamamen siyasi kaygılardan kaynaklıdır.

Yazıda birkaç kez resmi tarihin 1908’i görmezden gelmeye çalıştığımız söylemiştik. Aslında bu tutum, devlet ideolojisi olan Kemalizm’in bilinçli bir tercihinin ürünüdür. Zira Anayasa’nın, Meclis’in, seçimlerin, hatta laikliğin bir biçimde Meşrutiyet’ten beri var olduğunun kitlelerin bilincinde yer etmesi Kemalistlerin işine gelmez. Onlar, ilkokul eğitiminden başlayarak kitlelere 1923’ün ne kadar büyük bir “devrim” olduğunu, M. Kemal’in üstün dehasıyla nasıl da sıfırdan yeni bir ülke inşa ettiğini anlatır dururlar.

Kemalist Cumhuriyet 1908’de bu ülkede önemli bir devrim yaşanmış olduğunu toplumsal hafızadan silmek için çeşitli hamleler yapmış ve amacına da önemli ölçüde ulaşmıştır. Örneğin 23 Temmuz tarihi 1935 yılına kadar “Hürriyet

Bayramı” olarak kutlanırken bu tarihte ulusal bayram olmaktan çıkarılmış, aynı yıl “Dumlupınar Meydan Muharebesi” olarak adlandırılan 1922’deki tek günlük çatışmanın yıl dönümü olan 30 Ağustos “Zafer Bayramı” ilan edilmiştir. Bu gerçek bugün pek bilinmez. Keza Şişli’de çürümeye terk edilmiş Abide-i Hürriyet’in aslında bir anıtmezar olduğu ve altında 1908 Devrimi sürecinde hayatlarını kaybetmiş devrimcilerin kemiklerinin bulunduğu da pek bilinmez.

1908’e liberallerin yaklaşımı ise epey ilginçtir. Liberaller (ve “sol” liberaller) bir yandan Kemalistlerin yaptığının tam tersini yaparak Kurtuluş Savaşı’nın ve sonrasındaki siyasi sürecin tarihsel değerini sıfır kabul eder ve 1908’i “kopuş”, sonrasını ise “süreklilik” olarak tanımlarlar. Ayrıca, sanki kendi içinde homojenlik taşıyormuşçasına “2. Meşrutiyet” döneminin Kemalist Cumhuriyet döneminden daha özgürlükçü olduğunu da iddia ederler. Diğer yandansa bütün kötülüklerin anası olarak “İttihatçı gelenek”i gösterirler. Üstelik onların sorunu sadece yukarılarda bahsettiğimiz katliamlar, kontrgerilla eylemleri vb. ile sınırlı değildir: gizli örgütlenme ve silahlı mücadeleyi de “İttihatçı gelenek”in bir parçası olarak görür ve gayrimeşru ilan ederler. Dolayısıyla liberaller ve Kemalistler, 1908’i hazırlayan devrimci mirası reddetme konusunda ortaklaşırlar.

Sosyalistler ise coğrafyamızın tanıklık ettiği bu önemli olay hakkında çok söz söylememektedir. Genel olarak Temmuz Devrimi’nin bir burjuva demokratik devrim olduğu kabul edilmekle yetinilir. Bu durumun nedeni, İttihatçıların iktidardayken gerçekleştirdiği icraatların yarattığı doğal rahatsızlık olsa gerektir. Ancak Marksistler her tekil olayı kendi tarihsel özgünlüğü içinde değerlendirirler. İTC iktidarı altında yaşananlar, Devrim’in meşruluğuna ve ilerçiliğine gölge düşürmez. Bu bağlamda örneğin 1915’i nefretle anıyor olmak, 1908’den övgüyle bahsetmenin önünde engel değildir.

Son olarak, her ne kadar amaçlanandan uzak bir

sonuca varmış olsa da, 1908, “bu halktan bir şey olmaz”, “bu halk devleti baba olarak görür” vb. türünden demagojilere verilebilecek iyi bir yanıtıdır. Bu topraklar, halk ayaklanmasına dayalı bir silahlı devrim yaşamıştır ve yenilerini de yaşayabilir yaşayacaktır da.

Dipnotlar:

1 - İTC ile ilgili en iyi sınıfsal analizlerden birini ilginç bir şekilde, “Türkçü” sıfatıyla tanıdığımız, ancak Rusya’da geçirdiği yıllarda Marksizm’den de esinlenmiş olan Yusuf Akçura yapmıştır. Bkz: François Georgeon, Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri: Yusuf Akçura (1876-1935), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ek 17: “İttihad ve Terakkinin Toplumsal Tabanı”, s. 175-176.

2 - Ayşe Hür, “1908 Devrimi’nin ilham kaynakları”, Taraf, 20 Temmuz 2008. Bu makalenin yazarının, referans gösterilen makaledeki bazı görüşlere şerh koyduğu belirtilmelidir.

3 - Bu büyük kitle kıyımını gerçekleştiren ve adını Sultan Abdülhamit’ten alan “Hamidiye Alayları” 1915’teki katliamın da vurucu gücü olacaktı. Bu bilgi notu gözden kaçırılmamalıdır.

4 - Aykut Kansu’nun bir kitabı, akademik bir çalışma olmakla birlikte bu ayaklanmaları ayrıntılı bir şekilde ve çok canlı bir dille resmeder. Bkz: Aykut Kansu, 1908 Devrimi, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s. 35-95.

5 - Mete Tunçay, “Cumhuriyet Öncesinde Sosyalist Düşünce”, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Cilt:1, İletişim Yayınları İstanbul 2006, s.298-299.

6 - Feroz Ahmad, İttihatçılıktan Kemalizme, Kaynak Yayınları İstanbul 1999, s.11. Hindistanlı Marksist bir Türkiye tarihçisi olan Ahmad’ın kitabının Kaynak Yayınlarından çıkmış olması okuyucunun kafasını karıştırmamalıdır.

7 - Süleyman Kâniİrtem, 31 Mart İsyanı ve Hareket Ordusu, Temel Yayınları İstanbul 2003, s. 40-47. Dili oldukça ağır olan bu kitap 1946 yılında kaleme alınmıştır ve yazarı anlatılan tarih diliminin doğrudan tanığıdır.

8 - “İzmir Suikastı”, Kemalist Cumhuriyet’in tasfiye ettiği eski İttihatçıların M.Kemale yönelttiği başarısız bir suikast girişiminin adıdır.

9 - Feroz Ahmad, s. 25.

10 - Ragıp Zarakolu, “Anayasal devrim ve Kürt sorununun adil ve demokratik çözümü”, Alternatif, 22 Temmuz 2008.

11 - İttihatçıların “halktan korkması” ile ilgili olarak bkz: Hikmet Kıvılcımlı, YOL, Cilt:1, Bibliotek Yayınları İstanbul 1992, s. 106-108.

1971 Devrimci kopuşunda Kemalizm ve Ulusal Sorun

Zeynep G. Akan

'68 başkaldırısının 40. yıl dönümü, Türkiye ve Kürdistan'da da çok sayıda etkinliğe, eyleme konu oldu. 40. yıl dolayısıyla bir kez daha '68'le, ama özellikle '71 devrimci kopuşunu gerçekleştiren devrimci önderlerle tarihsel ve siyasal bağlarımızı tazeledik. Anılarını saygıyla anıyoruz.

THKO, '71 devrimci kopuşunun, kamuoyuna eylemleriyle adını duyuran ilk örgütüdür. Onun, sınıf düşmanlarının hışmını üzerine çeken en önemli eylemleri, ABD'nin Türkiye'deki varlığı olan asker ve üslerine karşı olmuştur. THKO, bildiriyle adını kamuoyuna deklare etmiştir. Görüşlerinin bütünü ise Türkiye Devriminin Yolu broşüründe toplanmıştır. THKO 1. ve 2. dava savunmaları da örgütün görüş ve eylemlerinin sunumudur. Bu ön bilgidен sonra konumuza geçelim.

THKO 1. Davası duruşmalarında, Kemalizm hakkındaki fikirleri Türkiye'de 50 yıldır sol adına savunulanlar gibidir. Örneğin, Deniz duruşmalarda

"Mustafa Kemal'e gerçekten sahip çıkanlar varsa onlar da bizleriz" demiştir. Toplu savunmada bu duruş şöyle ifadelendirilmiştir: "Biz Atatürk'ten Mustafa Kemal diye bahsediyorsak, onu kendimize yakın hissettiğimizden ve onun gibi büyük bir bağımsızlık savaşçısını kendimize silah arkadaşı kabul ettiğimizdendir." Keza duruşmalarda, "ilga etmekle" suçlandıkları 61

Anayasasının asıl savunucuları olduklarını söylemiş, yürüttükleri mücadeleyi 2. Kurtuluş Savaşı olarak tanımlamışlardır.

Mahkemelerde söylenenler bunlardır evet, ama THKO'nun teorik görüşlerini aynı süreçte Mamak Askeri Cezaevinde inşa eden Hüseyin İnan, idam edilişlerinden sadece iki ay önce kaleme aldığı Türkiye Devriminin Yolu broşüründe, THKO'nun Kemalizmle ideolojik kopuşunu da başlatmıştır. O ise, Milli Kurtuluş Savaşı'na önderlik eden kadroyu şöyle tanımlayarak başlıyor: "Parçalanmış Osmanlı ordusunun ilerici ve reformist kanadı ile şehir küçük burjuvazisi." İnan'a göre; "Ulusal Kurtuluş Savaşından sonra Türkiye'nin tekrar emperyalizmin kontrolüne girmesinin nedeni" de bu önderlik yapısıdır.

Hüseyin İnan, Milli Demokratik Devrim tezini inşa ederken, "Devrimde işçi sınıfının öncülüğünün gerçekleşmemesi halinde, pratikte öncülüğü ele geçirebilecek sınıf küçük burjuvazidir" demektedir. Kemalist kadronun küçük burjuvazinin temsilcisi olduğunu vurgularken sonucu baştan açıklıyor: "Küçük burjuva önderlik altında, toplum, ya kapitalizme kayacaktır ya da geçici bir bocalama döneminden sonra ülke tekrar emperyalizmin kontrolüne girecektir."(1)

Hüseyin İnan'ın, kurtuluş savaşına katılan diğer ulusların varlığı bağlamında yaptığı tartışma da sol içindeki Türk milliyetçisi mirastan bir

kopuşun başlangıcıdır. O şöyle yazıyor: “Kurtuluş Savaşına, Türkiye’nin sınırları içinde yaşayan bütün ulusların ilerici ve anti-emperyalist sınıf ve tabakaları aktif olarak katıldılar. Bağımsızlık savaşının sonunda kurulan hükümette Türk milliyetçiliği hakim durumda idi. Bu nedenle, Türkiye’nin sınırları içinde yaşayan hiç bir ulusa demokratik hak ve özgürlükleri tanınmadı; tam tersine, bütün uluslar asimile edilmeye başlanarak Türk ulusu imtiyazlı bir duruma getirilmeye çalışıldı.”(2)

“Türk burjuvazisi kadar Kürt ya da Arap burjuvazisinin de işbirlikçi ilişkiler içine girerek gayri-millî duruma düşmüş olduğu, emekçi ve ilerici sınıflara karşı ittifak içinde olduğu”nu vurguladıktan sonra, Kürt sorunu başta olmak üzere ulusal sorunda şu çözümü önermektedir:

“THKO, bütün ulusların eşitliğine ve her ulusun kendi kaderini tayin etme hakkına titizlikle saygı gösterip her türlü imtiyaza karşı çıkmaktadır.” Türkiye’nin toprak bütünlüğü içindeki iktisadî hayatın bütünleştirilmesinin emekçi sınıfların yararına olacağı düşünülmekte ve “Kürt emekçilerinin sınıfsal çıkarları da ancak Türkiye halkının ortak mücadelesi ile sağlanabilir” sonucuna ulaşılmaktadır. THKO’nun ulusal soruna önerdiği programatik çözüm ise şöyledir:

“Türkiye’deki tüm emekçilerin çıkarlarına en uygun çözüm yolu da bölgesel özerklik olacaktır. Bölgesel özerkliğin sınırlarını ve kapsamını da ancak aynı sosyal ve iktisadî yaşantıya sahip olan halkların kendileri tayin eder. Biz, bu özerklikte titizlikle Türkiye’de uluslararası (sosyalist) kültürün ve iktisadî yapının korunmasına çalışmalıyız. Çalışmalıyız çünkü; sosyalist, uluslararası kültür ve iktisadî ilişkiler, bütün çalışan sınıf ve tabakaların çıkarıdır.”(3) Keza, THKO’nun Kuruluş Bildirisi’nde de Kürt köylülüğüne yönelik jandarma baskısının enerjik biçimde lanetlendiğini ve “intikamının alınacağı” vurgulandığı anımsanmalıdır. Burada “Doğu’daki komando zulmü”, Batı’daki işçi-emekçilere yönelik zulümle birlikte ele alınmıştır, ortak bir direniş çağrısı yapılmıştır: “Hainler sürüsünün jandarması ve polisi her gün yeni katliamlar hazırlamaya devam ediyor. Doğu’da komando saldırılarında, 16 Haziran’da,

Bossa’da ve daha birçok yerlerde, kurşunlanan ve işkence edilen kardeşlerimizin intikamını henüz alamadık. Alinterimize el koyan hainler sürüsüne karşı isyan bayrağını hep birlikte açalım.” “Sol Kemalist” Doğan Avcıoğlu ve Devrim dergisinin, söz konusu komando operasyonlarını aklayan, savunan çizgide yayın yaptığı da anımsanmalıdır.

Bu kısa alıntılar, zaten enine boyuna ele alınmamış olan Kemalizm ve ulusal sorunlarda THKO’nun, 50 yıllık sosyalizm ile Kemalizmi buluşturma, Kemalizm hayranlığı, Türk milliyetçiliği kuyrukçuluğu görüş ve pratiklerinden bir kopuş başlangıcıdır. Deniz Gezmiş idam sehpasında; “Yaşasın Türk ve Kürt halklarının bağımsızlık mücadelesi” sloganını atarak, bu kopuşu pratiğin ateşinde sınanmaya sunmuştur. Adı yasaklı Kürt halkı, Deniz’in veda haykırışıyla devrimci hareketin bilincine silinmezcesine kazanmıştır. Kopuş başlamıştır, ilerleyen yıllarda ardılları kopuşu daha ileri noktalara taşıyacaktır.

1971 yılı 17 Mayıs’ında İsrail’in İstanbul Başkonsolosunu kaçırap 20 Mayıs’ta cezalandıran THKP-C, bu eylemiyle kendini kamuoyuna deklare etmiştir. THKP-C’nin görüşlerinin toplamı, Mahir Çayan’ın iki ayrı dönemde yazdığı, Kesintisiz Devrim 1-2-3’te toplanmıştır. Ayrıca, mahkeme sorgu ve savunmaları da bir bakıma THKP-C’nin görüşlerinin ve mücadelesinin açıklamalarıdır.

Mahir Çayan, Kemalizm konusunda THKO’nun “küçük burjuva önderlik” tezinden, “küçük burjuva radikalizmi” diyerek bir ölçüde ayrılmaktadır. O şöyle diyor: “Kemalizm, emperyalizmin işgali altındaki bir ülkenin devrimci-milliyetçilerinin bir milli kurtuluş bayrağıdır. Kemalizmin özü, emperyalizme karşı tavır alıştır. Kemalizmi bir burjuva ideolojisi veya bütün küçük-burjuvazinin veya asker-sivil bütün aydın zümrenin ideolojisi saymak kesin olarak yanlıştır. Kemalizm, küçük-burjuvazinin en sol, en radikal kesiminin milliyetçilik tabanında anti-emperyalist bir tavır alışıdır. Bu yüzden, Kemalizm soldur; milli kurtuluşçuluktur. Kemalizm, devrimci-milliyetçilerin, emperyalizme karşı aldıkları radikal politik tutumdur. Ülkede, kendi solunda, emperyalizme

karşı hiçbir devrimci, ulusal-radikal sınıf hareketi olmadığı, dünyada, bugünkü gibi milli kurtuluş savaşlarının destekçisi bir dünya sosyalist blokunun olmadığı bir evrede, emperyalizme karşı, dünyada ilk muzaffer olmuş bir halk savaşını veren radikal-milliyetçiler, bu bakımdan, ülkemizin -kökeni Osmanlı alt bürokrasisinin ilericiliğine dayanan bir orjinalitesidir. Kemalistler için, ülkemizdeki asker-sivil aydın zümrenin jakobenleri diyebiliriz.”(4) Kurtuluş Savaşı sırasında Kemalistlerin “solunda hiçbir devrimci, ulusal-radikal sınıf hareketi” olmadığı tespitinin doğru olmadığı bugün artık açıklıkla biliniyor. M. Kemal ve arkadaşlarının Türk ulusal kurtuluş hareketi üzerindeki egemenliği, tam da böylesi ulusal-radikal akımları; THİF’i, Yeşil Ordu’yu, köylü çetelerini, Mustafa Suphi-Ethem Nejat önderliğini vb. tasfiye ederek gerçekleştirmiştir.

Devamında da şöyle demektedir: “Kemalizm, ülkemizde asker sivil aydın zümrenin geleceğini yansıtan, anti-emperyalist ve antifeodal bir tavır alıştır. Bu yüzden, Kemalizmin sağı solu olmaz. Kemalizm soldur, Milli Kurtuluşçuluktur, emperyalizme karşı bu zümrenin isyan bayrağıdır.”

Bu bağlamda, o mahkeme savunmasında da Kemalizmi ve Atatürkçülüğü, an’daki burjuva siyasetin temsilcilerinden ayrı tuttuğunu açıklamış oluyor: “Milli Kurtuluşçu bir tutum yansıtması açısından bizler sapına kadar Atatürkçüyüz. Onun Milli Kurtuluşçuluk bayrağını, hayatımız da dahil, her şeyimizi ortaya koyarak biz dalgalandırıyoruz.”(5)

Yine de mahkemede yaptığı bu savunma onun Kemalizm hakkındaki düşüncelerini bütünüyle yansıtmaktan uzaktır. O, mahkeme savunmasında “sapına kadar Atatürkçüyüz” derken, diğer yandan, Kemalizm ile sosyalizm arasında aşılmaz duvarlar olmadığını söyleyen M. Belli’yi ve partisini M. Kemal’in komutanlığında Milli Kurtuluş Cephesi olarak niteleyen Doğu Perinçek’i eleştirerek şunları da söylemektedir: “Bizim partimiz, ne milli cephe partisidir ne de bizim partimizin komutanlığı küçük burjuva radikallerine aittir. Biz, sosyalistlerin partisi, Marksist bir partiyiz ve partimizin de eylem

kılavuzu Kemalizm değil, bilimsel sosyalizmdir.”(6)

Kemalizmin sınıfsal ve tarihsel temelini doğru değerlendiremeyen Çayan, yukarıdaki pasajın (Kesintisiz’deki) devamından anlaşılacağı gibi bu tartışmayı, işçi sınıfı önderliğinde bir demokratik devrimin stratejik müttefiklerinin kimler olacağı tartışması bağlamında yapmaktadır. Çayan’ın şu sözleri bunu kanıtlamaktadır: “Bu sorunun bu şekilde tespit edilmesi, ‘72’nin Türkiye’inde gerilla savaşını sürdüren partimizin (içinde bulunduğumuz devrimci öncü savaşı aşamasında) ittifaklar politikası açısından son derece önemlidir. Küçük-burjuva aydın çevrelerde asgari müşterek içinde olacağımız kimlerdir? Bu sorunun cevabı, Kemalizmin doğru tanımlanmasında yatmaktadır. Ayrıca bu tanımlama kitle çizgisinin tespiti açısından da önemlidir. Şöyle ki; Kemalizmi bir ideoloji, asker-sivil aydın zümrenin bir ideolojisi olarak ele alırsak, takip edilecek kitle çizgisi ayrı olur; Kemalizmi asker-sivil aydın zümrenin sol kanadının, emperyalizme karşı, milliyetçilik tabanında takındıkları, milli kurtuluşçu politik tutum olarak ele alırsak ayrı olur.” Evet, sorun, o tarihsel kesitte devrimin dostları, düşmanları kimlerdi; Çayan’ın tartışmasının arka planı burasıdır. O, burjuva sosyalizminden kopmaya çalışmaktadır. Nitekim en yakın durduğu MDD’ci Mihri Belli ile yine Kıvılcımlı ve Doğan Avcıoğlu’yla yol ayrımı esasen burada gerçekleşmiştir. Gerek Belli ve gerekse diğerleri, “sivil asker zümre” dedikleri ve kendilerine Kemalist diyen burjuva güçlerle ittifak kurmak yandaşıydılar. Çayan ise, Kemalizmi bu burjuva kesimlere yakıştırmamakta, olsa olsa bu kesimlerin en radikal kesimlerinin tutumu olacağını ifade etmektedir. Yani, o tarihsel kesitte Kemalistler diye ortalarda boy gösterenlere, siz Kemalist olamazsınız demek, o nedenle de onları antiemperyalist demokratik devrimin müttefik güçlerinin uzağında tutmaktadır.

Hüseyin İnan’ın Kemalizm sınıflamasının arka planında da gerçekte bu vardır. Ancak o, daha çok cezaevinde çalışmanın sonucu ve doğal olarak, teorik düzlemde kalmıştır. Keza, biraz sonra ele alacağımız Kaypakkaya’nın Kemalizmi sınıflama çabasının arkasında da aynı itki durmaktadır.

Mahir Çayan'ın çok kısa ele almış olduğu Kürt ulusal sorunundaki çözüm önerisi de şöyledir:

“Bilindiği gibi, devrimci proletarya, milli meseleyi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının ışığı altında ele alır. Biz, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ışığı altında diyoruz ki; ‘Her şart altında her zaman meseleyi Misak-ı Milli sınırları içinde ele almak gerekir veya Kürt emekçi halkının çıkarlarıyla bağdaşan tek çözüm yolu ayrılma hakkının kullanılmasıdır,’ diyen görüşler yanlıştır. Bu görüşlerin sahipleri, her iki tarafın burjuva veya küçük burjuva milliyetçi unsurlarıdır. Oysa devrimci proletarya meseleyi diyalektik bir tarzda ele alır. Yani; ulusların kendi kaderini tayin etme hakkının öngörüldüğü, ayrılma, özerklik, federasyon vb. çözüm yollarının hangi şartlar altında ve ne zaman geçerli olabileceğini açıkça ortaya koyar.”

Mahir, Kürt sorununun “Misak-i Milli” sınırları içinde çözümünü tartışmaya açıyor. M.Belli gibilerin bu yöndeki darlıklarına karşı çıkıyor, Misak-i Milliyi aşan bir düşünsel açılım getiriyor. Çayan, o günlerin en yoğun tartışma konularından birine, ayrılma hakkının nasıl kullanılabileceğine pratiğin sorunu, günü gelince yanıt verilecek bir sorun olarak bakıyor. Bu yaklaşım, o günün koşullarında da bugün de siyasal bir sorunda önemli bir esnekliği yansıtıyor. Kuşkusuz sorun henüz ayrı devlet kurma hakkının koşulsuz kabulü çerçevesinde konulmamaktadır. Ama zaten Mahir'in konuya sınırlı değinmesinin nedeni muhtemelen mesele üzerinde yapılan tartışmaların halen sürüyor olmasıdır.

Kemalizm ve Kürt ulusal sorunu başta gelmek üzere, ezilen uluslar sorunlarında Deniz, Hüseyin ve Mahir'deki kopuş başlangıcı, İbrahim Kaypakkaya ile köklü bir kopuşa evrilerek ileri bir sıçrama hali almıştır. 12 Mart'ın düşünsel ve eylemsel ortamında ileri sıçramayı, köklü kopuşu sağlayan İbrahim Kaypakkaya olmuştur. O nedenle onun bu iki konuda görüş ve eylemini daha genişçe ele alacağız.

Kaypakkaya'da Kemalizm sorunu

Biraz ön bilgi vermekte yarar var.

1972 yılı Nisan'ında kurulan TKP/ ML-TİKKO'nun önderi Kaypakkaya, ideolojik siyasi

çizgisini ve örgütünü, bugün Ergenekon'un şeflerinden biri olarak yargılanan Doğu Perinçek'in lideri olduğu ve kendisinin de içinde yer aldığı Proleter Devrimci Aydınlik ve daha sonra da TİİKP ile yürüttüğü polemikler içinde kurmuştur. Kemalizm ve milli meselenin merkeze oturduğu polemiklerde, TİİKP program taslağını kalbura çevirdiği çalışması özel bir öneme sahiptir. Program taslağı eleştirisi, devrim ve sosyalizmin bütün meselelerini kapsadığı gibi, dünyanın o günkü koşulları ve Türkiye üzerine farklı fikirlerle ideolojik mücadeleyi içermektedir. O, Marksizm Leninizm'in genel bir propagandasını yapan TİİKP'in yüzüne, sözünü ettiği genel ilkeleri bozduğunu, uzak olduğunu vururken, Türkiye gerçeğine işçi sınıfı, emekçi köylülük, Kürt ulusunun, ama özellikle Kürt yoksullarının penceresinden bakmaktadır. Onun kendi çağdaşlarından tarihsel ileriliğinin mihenk taşını oluşturan da Kemalizm ve Kürt ulusu ve ulusal sorun karşısındaki duruşu oluşturmaktadır. Bunların elbet, onun devlet, ordu, parlamento, ittifaklar konularında TKP'den başlayarak ama özellikle dönemin ve içinden çıktığı örgütün politik aktörleriyle yürüttüğü polemikler içindeki teorik ve politik çözümleme dolayimleri da vardır. Elbette Kaypakkaya bu görüşlere birden ulaşmamıştır. O da, tıpkı Deniz, Hüseyin ve Mahirler gibi, başlangıçta hem Kemalizm hem ulusal sorun konusunda sol içindeki egemen düşüncelerin etkisinde kalmıştı. Ama nasıl Deniz, Hüseyin ve Mahir yüzünü devrime daha net çevirdikçe mevcut olandan kopuşmuşsa, İbrahim de aynı yoldan ilerleyerek daha ileri bir kopuş gerçekleştirmiştir.

Kaypakkaya, eleştirilerini Şafak revizyonistlerinin şu iddialarını ele alarak kurmaktadır: “Kurtuluş savaşımız, ‘proleter devrimleri ve milli kurtuluş savaşları çağının ilk kurtuluş mücadelesidir. ... Kurtuluş savaşımız, Asya'nın bütün ezilen halklarına cesaret ve umut vermiştir. ... İktidarı ele geçiren yeni Türk burjuvazisi, büyüme ve zenginleşmek için devlet eliyle milli burjuvazi yaratmaya girişti. . Kemalist iktidar, siyasi bakımdan bağımsız bir milli burjuva diktatörlüğüdür. M. Kemal'in emperyalist işbirlikçisi olduğunu iddia edenler, burjuva idealistlerdir. . M. Kemal halkımızın ilerici

mirasının bir parçasıdır. ... Lenin, Stalin, Mao Zedung'un M. Kemal tahlilleri bize ışık tutsun.”

Tezleri öne süren Şafak revizyonistleri, 12 Mart ortamında sözde silahlı mücadeleyi hazırlamaya girişmiş, Perinçek, Söke dağlarına çıkmıştır ama bir yandan da elini Kemalist aydınlara, Kemalist ordu güçlerine uzatmaktadır. Bütün bu görüşleri, öteden beri TKP'nin takipçiliği olarak görüp değerlendiren Kaypakkaya, Kemalizmin milli burjuva ideolojisi olarak sunulup kuyrukçuluk yapılmasına, tıpkı TKP gibi demokratik devrimin bu güçlerden beklenmesine tepki içinde Kemalizm üzerine incelemelerini yapar. Bunlara bakarak Kaypakkaya'nın Kemalizm hakkındaki fikirleri için ilk söylenecek söz; onun Kemalizmi sınıflama çabasının arkasında da Çayan ve İnan'daki aynı itkiyle yola çıktığı, devrimci hareketin ideolojik ve siyasi bağımsızlığı ile müttefik devrimci güçlerin doğru belirlenmesi çabası içinde olduğudur. O da bu itkiyle yola çıkmış, çubuğun ucunu öncekilerin tersine bir doğrultuda bükmüş, “komprador burjuvazi ve toprak ağaları”na uzatmıştır. Bu sonuca, hayatın ihtiyacını karşılamak ihtiyacıyla biraz da Stalin ve Şnurof'un tahlillerini zorlayarak varır. Kemalist ideolojinin devrimci çizgiyi iğdiş ettiğini doğru olarak saptar. Kemalist ideolojiyi ve Kemalist diktatörlük dönemini, işçi sınıfı ve emekçiler, Kürt ulusu ve diğer azınlık topluluklar karşısındaki karşı devrimci niteliği ve faşizan uygulamalarıyla gerçekçi bir değerlendirmeye tabi tutar. Bu bağlamda Kemalizm ideolojisine, diktatörlüğüne ve ona hayranlara karşı derin bir sınıf kini duyduğunu her satırına ve her tezine sinmiş, bir başka ifadeyle içselleştirmiş olduğunu görürüz. Onun oldukça ayrı bir yerde durduğunu anlarız. Nitekim, Kaypakkaya o gün Kemalizm için söylediklerine herkesin hışımla karşı çıkacağını vurgularken bunun nedenlerini şöyle açıklıyor: “Şafak revizyonistleri kendi boş hayallerini gerçeklerin yerine koymaya çalışıyorlar; ülkemizde bir yığın revizyonist ve oportünist klik, bilhassa Kemalizm konusunda aynı şeyi yapıyor. Özellikle Kemalizm konusunda orta burjuvazinin gerçeklere aykırı idealist yargıları öylesine beyinlere yerleşmiş, kafalara öylesine tekel kurmuş ki, Kemalizmin komünistçe değerlendirilmesi adeta imkânsız hale gelmiştir.

Şimdi iyi biliyoruz ki, bizim Kemalizm konusundaki yargılarımız, Çetin Altan, D. Avcıoğlu, İlhan Selçuk'tan tutun da TİP, M. Belli, H. Kıvılcımlı, TKP, THKP-THKC, THKO ve Şafak revizyonistlerine kadar bütün burjuva ve küçük burjuva örgüt ve akımlarını öfkeyle ayağa fırlatacaktır. Ama öfkeyle ayağa fırlamaktansa, Türkiye tarihine daha ciddi olarak göz atmaları, onu doğru olarak kavramaya çalışmaları gerekmez mi? Türkiye gerçekleri bize şunu gösteriyor:

Kemalizm demek, fanatik bir anti-komünizm demektir. Kemalistler, M. Suphi ve 14 yoldaşını kahpece ve hunharca boğazlamışlardır. TKP'yi, M. Suphi yoldaşın ölümünden sonra bu isme layık bir parti olmadığı halde, amansız bir şekilde ve her fırsatta ezmiş, bugün Amerikancı faşist sıkıyönetim mahkemelerinin yaptığını, Kemalist iktidar defalarca yapmıştır. Sovyetler Birliği'ne menfaat sağlamayı hesapladığı müddetçe dalkavukluk etmiş, diğer zamanlarda sinsisi ve azgın bir düşmanlık beslemiştir.

Kemalizm demek; işçi ve köylü yığınlarının, şehir küçük burjuvazisinin ve küçük memurların sınıf mücadelesinin kanla ve zorbalıkla bastırılması demektir. Kemalizm; işçiler için süngü ve ateş, cop ve dipçik, mahkeme ve zindan, grev ve sendika yasağı demektir; köylüler için ağa zulmü, jandarma dayağı, yine mahkeme ve zindan ve yine her türlü örgütlenme yasağı demektir.

Kemalizm demek, her türlü ilerici ve demokratik düşüncenin zincire vurulması demektir. Kemalizmi övmeyen her türlü yayın faaliyeti yasaktır. İleride, Kemalist iktidar aleyhine herhangi bir yazının çıkabileceği ihtimali dahi, yayın organlarının kapatılması için yeterli sebeptir. Sonu gelmez 'örfi idareler' memleketi kasıp kavurmaktadır ve her 'örfi idare' yıllarca sürmektedir; Meclis, CHP'nin tepesindeki bir avuç yöneticinin ve onun değişmez başkanı M. Kemal'in elinde oyuncaktır; Anayasa da ve bütün yasalar da öyledir, ülkeyi gerçekte ordu yönetmektedir.

Kemalizm demek; her alanda Türk şovenizminin kışkırtılması, azınlık milliyetlere amansız bir milli baskının uygulanması, zorla Türkleştirme ve kitle katliamı demektir.

Kemalist Türkiye, yarı sömürge Türkiye'dir. Kemalist iktidar, İngiliz-Fransız emperyalizmine ve daha sonra da Alman emperyalizmine uşaklık eden bir iktidar demektir.”(7)

Tabii, bunca karşı iddiadan sonra bütün muhataplara, Lenin ve SB'nin Kemalist Türkiye'yi niye desteklediğini açıklaması da gerekir: “Şimdi Kemalizm dalkavukluğu yapan revizyonistler bize hışımla soracaklardır: Peki öyleyse, Kemalistleri SSCB ve Lenin niye destekledi! Bunun cevabı gayet basittir: SSCB ve Stalin, Japonya'ya karşı Guomintang'ı niçin desteklediyse, bunu da onun için destekledi.”(8)

Kaypakkaya, Kemalizmi sosyalizme ya da tersten, sosyalizmi Kemalizme aşılama eğilimlerine ve M. Kemal'i ilerici tarihten saymalara dair polemikte de sürdürür: “M. Kemal, halkımızın ilerici tarihinin bir parçasıdır, diyorlar. Halkımızın tarihi zaten tümünden ilericidir. Bütün dünya halklarının tarihi ilericidir. Ama M. Kemal, halkımızın tarihinin bir parçası değil, komprador büyük burjuvazinin ve toprak ağalarının ve onlarla birleşen orta burjuvazinin sağ kanadının, yani, gerici sınıfların tarihinin bir parçasıdır. Mesela, bir Fatih Sultan Mehmet ne kadar halkımızın tarihinin bir parçasıysa (!) M. Kemal de o ölçüde halkımızın tarihinin bir parçasıdır.”(9) Burada, Kaypakkaya'nın ideolojik-politik pozisyonu takdire şayandır, Kemalizmin sınıf aidiyetini yanlış belirlemesi, bu doğru pozisyonun yanında tali önemdedir.

Kaypakkaya, M. Kemal'in, Çin ulusal devriminin (1911) önderi Sun Yat Sen ile eşitlenmesine de karşı çıkışı da tam aynı nedenledir ve bir tarihsel gerçeği gördüğünü gösterir: “M. Kemal, Sun Yat-Sen'e değil, Çan Kay-Şek'e benzer; hatta Türkiye'nin Çan Kay-Şek'idir. Sun Yat-Sen, ülkesinde komünistlerle ittifaktan yanadır; birçok komünist, bu arada Mao Zedung yoldaş, Sun Yat-Sen'in partisinin merkez komitesindedir. Sun Yat-Sen Sovyetler Birliği ile samimi ve yakın bir dostluk kurmuştur. Sun Yat-Sen, işçi köylü yığınlarının hayat seviyelerinin yükseltilmesinden ve onlara burjuva demokrasisinin verebileceği azami hak ve özgürlüklerin verilmesinden yanadır; hayatta olduğu sürece de, bunun için mücadele etmiştir. Sun Yat-Sen, toprak ağalarının

amansız düşmanıdır; onlara karşı köylü kitlelerinin menfaatinden yanadır. Sun Yat-Sen, toprak ağalarının değil, köylü kitlelerinin sözcüsüdür.”(10) Arkasından, bu yargısını güçlendirmek için Kaypakkaya, Lenin'in Sun Yat-Sen değerlendirmesini alıntılar. Demek ki, işçiler, kent ve köy emekçileri, aydınlar ve ilerici hareketler karşısında Kemalist rejimin ne yaptığına bakmak gerekir. Tarihe buradan yaklaşmak, sınıfsal bir seçimdir, Kaypakkaya'nın yaptığı da budur.

Kaypakkaya, Kemalizmden başka Türkiye tarihinin belli başlı önemli olaylarını değerlendirmelerde tarihin çarpıtılarak sınıf uzlaşmacı teorilere temel yapılmasına karşı da durmuştur. Bunlardan en önemlisi, 1960 askeri darbesi ve '61 Anayasasıdır. Günümüzde darbeler üzerine yapılan tartışma konularından biri olması ve dahası '61 Anayasası ve ona yol açan '60 darbesini ilerici gören kesimlerin yaygınlığını dikkate aldığımızda bu değerlendirmelerin önemini daha iyi anlayabiliriz. Kaypakkaya'nın konu hakkındaki görüşlerinin hakkını vermek gerekiyor.

Kaypakkaya, 1960 darbesini orta burjuvazinin hareketi olarak değerlendiren Şafak revizyonistlerine karşı şunları vurgular: “Darbeye önderlik eden, darbeden sonra iktidarı eline geçiren İnönücü CHP kliğinin temsil ettiği komprador büyük burjuvazi ve toprak ağalarıdır. Orta burjuvazi ve gençlik, darbenin gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamışlardır ama, önder olarak değil, CHP kliğinin arkasına takılarak.

Eğer Şafak revizyonistleri, İnönücü CHP kliğini orta burjuvazisinin temsilcisi olarak görüyorlarsa, bir kere daha yanılıyorlar.”(11)

Kürtler bir ulus ve KKTH koşulsuz bir haktır

İbrahim Kaypakkaya, “Türkiye'de Milli Mesele” başlıklı çalışmasında, Şafak dergisinin tezlerini sıraladıktan sonra eleştirisine şöyle giriyor: “Şafak revizyonizmine göre milli baskı, Kürt halkına uygulanmaktadır. Türkiye'de milli baskı, hakim Türk milletinin hakim sınıflarının, sadece Kürt halkına değil, bütün Kürt milletine, sadece Kürt milletine de değil, bütün azınlık uyruk

milliyetlere uyguladığı baskıdır.”(12) Eleştiride, bu başlangıç birkaç bakımdan önemli. Öncelikle o tarihe kadar ifade edildiği şekliyle halk sayılan Kürtlerin, bir ulus olduğunu bilince çıkarmıştır. Ulus tanımını Stalin’den aktararak; “Dil, toprak, iktisadi yaşantı birliğinin ve ortak kültür biçiminde beliren ruhi şekillenme birliğinin hüküm sürdüğü, tarihi olarak meydana gelmiş istikrarlı bir topluluk”(13) olduğunu açıklığa kavuşturur. Kürt ulusunun ulusal haklarının teslim edilmesi gerektiğinin bilince çıkarılmasının önü açılmış demektir. Kaypakkaya, eleştirisinin devamında bu gerçekliği açarak asıl politik sonuca işaret eder; Kürt ulusunun ayrılıp devletini kurma hakkı dahil, kendi kaderini tayin hakkının tanınması gerekir. Şafakçıların, halk diyerek ve halkın kaderini tayin hakkından söz ederek geçiştirmeye çalışmasının nedeni tam da budur. Şafakçılar, bir ulusun, dolayısıyla ulusal hak eşitliğinin tanınma zorunluluğundan kaçmaktadır. Ayrıca; “Kürtlerin millet oluşturmadığını ileri süren tez besbelli ki baştan sona saçmadır, gerçeklere aykırıdır ve pratikte de zararlıdır. Zararlıdır; çünkü böyle bir tez, ancak ezen, sömüren ve hakim milletin hakim sınıflarının işine yarar. Onlar böylece ezilen, bağımlı ve uyruk milletlere uyguladıkları milli baskıyı ve zulmü, kendi lehlerine olan bütün imtiyazları ve eşitsizliği haklı çıkaracak bir gerekçe bulmuş olurlar. Böylece proletaryanın, milletlerin eşitliği uğruna, milli baskıların, imtiyazların vs. kalkması uğruna yürütmesi gereken mücadele suya düşmüş olur. Milletlerin kendi kaderlerini tayin hakkı suya düşmüş olur. Hakim milletin uyruk milletler üzerindeki her türlü zulmü ve zorbalığı meşrulaşmış olur.”(14)

Egemen ulus karşısında Kürt ulusunun tam hak eşitliğini savunmak, bırakalım Marksist olmayı, tutarlı demokrasinin ölçütü, Türk milliyetçiliği ve Türk sömürgeciliğinin peşine takılıp takılmamanın mihenk taşıdır. Özel olarak o tarihsel kesitte “Türk milliyetçiliği, Kemalizm hayranlığı ve ordu-darbe şakşakçılığı” hastalıklarıyla muzdarip tarihi gelenekten köklü kopuşun mihenk taşıdır. Kaypakkaya’nın yaptığı budur ve onda özsel olan, ileri olan, öncü olmasını sağlayan bir duruştur bu.

Milli baskıdan nasibini alanın yalnızca Kürt

emekçileri olmadığını bilince çıkarmak, bütün bir Kürt ulusunun bunun muhatabı olduğunu söyleyebilmek, milli baskının sınıfsal baskı ya da sömürüyle karıştırılıp, geçiştirilmesi eğilimlerine de cepheden tavır almayı getirmiştir. Kaypakkaya’nın Kürt ulusu gerçeği karşısında ulaştığı kavrayış, egemen Türk milliyetçiliği çizgisinin tam cepheden reddi demektir. Ulusal baskı ile sınıfsal baskı arasındaki farka işaret ederken bile bunun bilince çıkarılmasına çalışır. Türk egemen sınıflarının milli baskı politikasının kuyrukçusu durumundaki bütün eğilimlerle hesaplaşma olanağı veren bu duruş, Kaypakkaya’nın diğer azınlıklar sorununu görmesini de sağlar. Kürtlerden başka, başta Ermeniler olmak üzere Osmanlı’dan başlayarak ulusal zulme uğrayan, soykırıma uğratılan, sürülen, ulusal hakları zorla elinden alınan ulusal toplulukları sayar. Demek ki, ulusal sorunda egemen burjuvazinin ideolojik hegemonyasını iyice sallamıştır Kaypakkaya.

Milli baskının amacının ne olduğu üzerine yaptığı bir hesaplaşma, Kaypakkaya’nın ulusal sorun ama özellikle Kürt ulusal sorununda revizyonist ve egemen ulus milliyetçiliğinin kuyruğundaki eğilimleri açığa çıkarıcı olmuştur. “Amerikancı iktidarlar, ağır zulüm ve işkencelere Kürt halkını yıldırım için girmişlerdir” diyen Şafak revizyonistlerini eleştirirken şunları söyler: “Elbette Amerikancı iktidarların bir amacı da Kürt halkını yıldırmaaktır. Hatta onların, Türk halkı ve genel olarak Türk, Kürt, Ermeni, Rum, Arap, Laz vb, bütün Türkiye halkı üzerindeki baskılarının amacı da halkı yıldırmaaktır. Ama milli baskının amacı bu mudur? Öyle olsaydı Kürt burjuvazisine ve küçük toprak ağalarına yapılan baskı nasıl izah edilebilirdi? Kürtçeyi yasaklamanın ne anlamı kalırdı? Eğer öyle olsaydı, Amerikancı iktidarların Türk halkına uyguladığı baskıyla, Kürt halkına uyguladığı baskı arasında ne fark kalırdı? Bu amaç, en genel ifadeyle ülkenin pazarlarının maddi zenginliklerinin rakipsiz hâkimi olmaktır. Yeni imtiyazlar edinmek, eski imtiyazları en son sınırına kadar genişletmek ve kullanmaktır. Bunun için hakim ulusun burjuvaları ve toprak ağaları, ülkenin siyasi sınırlarını muhafaza etmek yolunda, ayrı milliyetlerin yaşadığı bölgelerin

ülkeden kopmasını her ne surette olursa olsun engellemek yolunda büyük çaba gösterirler. Ticaretin en geniş ölçüde gelişebilmesi için gerekli şartlardan biri dil birliğidir. Bu amaçla, hakim ulusun burjuvaları ve toprak ağaları kendi dillerinin bütün ülkelerde konuşulmasını ister ve hatta bunu zorla kabul ettirmeye çalışırlar. ‘Milli birlik’, ‘devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü’, ‘toprak bütünlüğü’ şiarları, burjuvazinin ve toprak ağalarının bencil çıkarlarının, ‘Pazar’a kayıtsız şartsız hakim olma arzularının ifadesidir.’(15)

Buradan bakarak Kaypakkaya, Kürt burjuvalarının hareketinin demokratik muhtevasının gizlendiğine dikkat çeker. Onun işaret ettiği bu gerçeği, biz 1990’ların ilk yarısında kimi Kürt burjuvalarının ulusal isyanı desteklemeleri ve sömürgeciliğin onların hayatına bu yüzden kastetmesini görerek yaşadık.

Kaypakkaya, Şafak revizyonizminin, “milli baskının asıl sahibinin emperyalizm” olduğundan dem vurup Türk egemen sınıflarını gözden kaçırmaya çalıştıklarını açığa çıkarır. Emperyalizmin güttüğü ırkçılık politikası ile Türk egemen sınıflarının güttüğü ırkçılık politikasını bilinçlice ayırıştırır: “Türkiye’de ırkçılık politikası, yerli hakim sınıfların politikasıdır. Burjuvazinin siyasi bakımdan en geri kesimlerinin ve feodalizmin politikasıdır. Emperyalizm, menfaatlerine elverdiği yerde, bu sınıfların ırkçılık politikasını kışkırtır ve destekler, elvermediği yerde bu politikanın karşısına çıkar.”(16)

Bu ayırıştırma çok güncel bir duruma işaret ediyor. Bugünkü “Türk ulusalcısı” olarak kendisini niteleyenlerin gerçekte ise ırkçı-faşizmin, şovenizmin “ulusalcı” tezahürü olanların anti-Amerikancı görünüp Kürt ulusal mücadelesine karşı saldırganlaşmalarının o günkü temellerini açığa çıkardığı için önemlidir. Pratikte gördüğümüz gibi, Ergenekoncuların darbe girişimleri ve Cumhuriyet mitinglerinin asıl hedeflerinden biri Kürt özgürlük mücadelesinin varlığıdır. Onların bu eylemlerinde, emekçileri Türk şovenizmiyle zehirleyerek bunu başarmaya çalıştıklarını tespit edebiliriz. Kızıl Elma Koalisyonu’nun ideolojik önderlerinden Perinçek,

dün Kaypakkaya’nın işaret ettiği gibi ‘ırkçılığın asıl sorumlusu emperyalizmdir’ diyerek, Türk burjuvazisini gizlemişti. Bugün Türk milliyetçilerinin/ ırkçılarının, Kürt sorununda demokratik adil bir çözüm talebini dayatmış olan Kürt özgürlük mücadelesini emperyalizmin yedeğinde göstermeye çalışmaları aynı nedenledir. Irkçılığın asıl sorumlusu emperyalizm ilan edilince içerideki düşman gözden gizlenir ve hatta kardeş haline gelebilir. Bugünkü kesitte içerideki şovenlerin durduğu yer tam burasıdır. İşçi ve emekçilerin her ileri atılımında kışkırtma kokusu alanlar da böyledir.

Kürt sorunu turnusol kağıdı

Kaypakkaya, dönemin bütün ideolojik siyasi önderleriyle, örgütleriyle de Kürt sorunu karşısındaki tutumları üzerinde bir hesaplasmaya ve onları ulusal sorundaki Türk milliyetçiliklerini teşhire girişmiştir. İşte bunlardan bazıları: “Doğan Avcıoğlu feodal sopayı sımsıkı kavramış, azgın ve fanatik Türk şovenistlerinin dahi savunmaya cesaret edemeyeceği komando zulümlerini, ‘Bir Komando Subayı Anlatıyor’ (Devrim Gazetesi) başlıklı iğrenç tefrikasıyla müdafaaya kalkışı” diyor ve savunmayı aktarıyor:

“Kadınları askerler aramaktadır. Kadınların aranmasında dedektör kullanılmaktadır. Ağaların dışında köylülerin herkesin gözü önünde dövüldükleri doğru değildir. Soyundurma ve toplu olarak halkı yerlerde süründürme iddiaları asılsızdır. Ancak bazı yerlerde silahlar ve kanun kaçakları teslim edilmeyince şüpheli kişilerin, etkili bir yol olan karısının ve kendilerinin soyundurulup teşhir edileceği tehdidiyle korkutulduğu doğrudur.”(17)

Kaypakkaya, Mihri Belli’den şu alıntıyı yapıyor: “Tarihi köklere dayanan Türklere Kürtlerin arasındaki kardeşliğin, Türkiye’de ulusal birliğin, Türkiye’nin toprak bütünlüğünün hangi biçimde olursa olsun baltalanması, hem Türklerin, hem Kürtlerin gerçek çıkarlarına aykırı sonuçlara varır ve dünyanın bu bölgesinde emperyalizmin durumunu güçlendirir.” Sonra soruyor: “Bu, hakim millet şovenizminin ta kendisi değil midir? Sözde milliyetlerin eşitliğinden yana görünüp gerçekte devlet kurma imtiyazını sadece Türklere

tanyarak, Kürtlerin devlet kurma hakkını ‘ulusal birlik’, ‘toprak bütünlüğü’ gibi demagojik burjuva sloganları ile ortadan kaldırmak, Türk burjuvazi sinin imtiyazlarının savunuculuğunu yapmak değil midir?”(18) Gerçekten de öyle değil mi?

M. Belli’nin bugünkü Kürt özgürlük mücadelesini destekleyen bir aydın tutumu takınarak geçmişteki görüşünü tekzip etmiş olduğunu burada belirtelim. Ama bugün hala, örneğin TKP gibi, benzer yöndeki görüşleri savunan sosyal şoven yaklaşımlar mevcuttur.

Kaypakkaya yazının devamında, Kürt ulusunun devlet kurma hakkını savunma görevini açık seçik ortaya koyuyor: “Biz komünistler, hiçbir imtiyazı savunmadığımız gibi bu imtiyazı da savunmayız. Kürt milletinin devlet kurma hakkını olanca gücümüzle savunuruz

ve savunuyoruz. Biz; bu hakka sonuna kadar saygılıyız, biz; Türklerin Kürtler üzerinde (ve başka milletler üzerindeki) imtiyazlı durumlarını desteklemeyiz, biz; kitlelere bu hakkı tereddütsüz tanımayı öğretiriz, devlet kurma hakkının herhangi bir ulusun tekelinde imtiyaz olmasını reddetmeyi öğretiriz.” Ve Lenin’den aktarmasını yapar: “Eğer ulusların ayrılma hakkı sloganını ileri sürmez ve onu savunmazsak, o zaman ezen ulusun sadece burjuvalarının değil, ama feodal derebeylerinin ve despotizminin de oyununa gelmiş oluruz.”(19)

Bu kadar açık; Kaypakkaya, bugün, ulusal devrimin ortaya çıkardığı yalın gerçekler karşısında bile “ama ayrılık da yanlış” demeyi sürdüren, ayrılma hakkını binbir şarta bağlayarak imkânsız hale getirmekle uğraşan aydınları 38 yıl önce teşhir tahtasına şöyle çivilemişti: “Türkiye’de milli baskının şampiyonları ve onların suç ortakları.”(20)

Kürt ulusal sorununu tarih içinde de inceleyen Kaypakkaya, Lozan Barışı’nın Kürdistan’ın bölünmesini sağlayarak, kendi kaderini tayin hakkını gasp ettiğini vurgulamaktadır: “Lozan Anlaşması, Kürtleri çeşitli devletler arasında parçaladı. Emperyalistler ve yeni Türk hükümeti, Kürt milletinin kendi kaderini tayin hakkını çığneyerek, Kürt milletinin kendi eğilimini ve isteğini hiçe sayarak sınırları pazarlıkla tespit ettiler.”(21)

Kaypakkaya burada, Stalin’in ifadesine atıfta bulunarak bu tarihi haksızlığın giderilmesinin komünist parti programına konmasına karşı çıkar. Hatta bu noktada biraz daha ileri gider, şöyle der: “Türkiye’deki komünist hareket, ancak Türkiye sınırları içindeki milli meseleyi en iyi, en doğru çözüme bağlamakla yükümlüdür. Irak ve İran’daki komünist partileri de milli meseleyi kendi ülkeleri açısından en doğru çözüme kavuştururlarsa söz konusu tarihi haksızlığın hiçbir değeri ve önemi kalmayacaktır.”(22)

Kaypakkaya’nın bu yaklaşımını, tıpkı İrlanda ve İngiliz işçi sınıfı arasındaki ilişkide olduğu gibi önce hayat boşa çıkardı. Türkiye’de komünist partisi (Irak’ta ve İran’da da) Kürt ulusal sorununu doğru bir çözüme kavuşturamadan Kürt ulusu yeniden ayaklandı, bağımsızlık dahil, bütün ulusal taleplerini öne sürdü. (Bugün bağımsızlık talebini geri çekmiş olsa da kavga sürüyor, nasıl karara bağlanacağı da henüz belli değil.) İkinci olarak, komünist hareket zaman içinde bu bakış açısını aşarak, Kürt sorununda bölgesel demokratik ve sosyalist federasyon formülüne ulaştırmıştır. Keza, Kürdistan’ın dört parçasının birleşme hakkı da komünistlerin programında savunulmaktadır.

Devam edelim. Türk Cumhuriyetinin Kürt ulusuna karşı başından itibaren uygulaya geldiği inkar ve imha siyasetini, buna karşı gelişen ulusal isyanları ele alan Kaypakkaya, söz konusu isyanları değil de Kemalist iktidarı destekleyen TKP’yi eleştirir: “TKP yanlış bir politika izlediği için, Türk hakim sınıflarının milli baskı politikasını kayıtsız şartsız destekledi. Kürt köylülerinin milli baskılara duyduğu kuvvetli ve haklı tepkiyi proletarya önderliğinde birleştirmek yerine, Türk burjuva ve toprak ağalarının peşine takıldı, böylece iki milliyetten emekçi halkın birliğine büyük zarar verdi. Kürt emekçileri arasında Türk işçi ve köylülerine karşı güvensizlik tohumları saçtı.”(23)

Kürt isyanlarını bastırmayı “ilericilik, feodalizmin tasfiyesi olarak alkışlayanlar iflah olmaz hakim ulus milliyetçileridir” diyen Kaypakkaya, Şeyh Sait ayaklanmasının arkasında İngiliz parmağı arayanlara verdiği cevapta, böyle bile olsa, komünistlerin görevlerini şöyle sıralıyor: “Birinci

olarak, Türk hakim sınıflarının Kürt milli hareketini zorla bastırma ve ezme politikasına kesinlikle karşı çıkmak, buna karşı aktif bir şekilde mücadele etmek, Kürt milletinin kendi kaderini kendisinin tayin etmesini istemek, yani, ayrı devlet kurup kurmamaya bizzat Kürt milletinin karar vermesini istemek. Bu pratikte, dışarıdan müdahale edilmeksizin, Kürt bölgesinde genel oylama yapılması, ayrılma veya ayrılmama kararının bu yolla veya buna benzer bir yolla bizzat Kürtler tarafından verilmesi anlamına gelir. Kürt hareketini bastırmak için yollanan bütün askeri birliklerin geri çekilmesi, her türlü müdahalenin kesinlikle önlenmesi, Kürt milletinin kendi geleceği hakkında kesin karar vermesi, komünist hareket birinci olarak bunun için mücadele eder.

İkincisi; İngiliz emperyalizminin müdahale politikasını, her millettten emekçilere verdiği zararları kitlelere teşhir eder” diyor.(24)

Doğan Avcıoğlu'nun emperyalizm iddiasına sarılmasını da ibret verici bir durum olarak teşhis ediyor: “Bir milletin kendi kaderini tayin hakkı, emperyalizme alet oldukları ya da olabilecekleri iddiasıyla kısıtlanamaz ya da ortadan kaldırılamaz; böyle bir iddiayla bir milletin ‘ezilmesi ve gadre uğraması’ savunulamaz.”(25)

Kaypakkaya, “Proletaryanın milli meseledeki temel şiarı, her şart altında aynıdır” diyerek, bu pasajın altına Lenin'in şu sözlerini ekler: “Bir millet ya da dil için imtiyaza hayır! Bir milli azınlığın en ufak ölçüde dahi olsa ezilmesine ya da gadre uğramasına hayır!”(26)

Kürt ulusal hareketinin demokratik muhtevası, bunu komünistlerin kayıtsız şartsız destekleme görevleri, hareketin burjuva önderliğinin “olumlu ve olumsuz eylemleri”ne karşı farklı tutumlar geliştirilmesi gerektiği üzerine Lenin'e dayanarak yazdıkları da, Kaypakkaya'nın soruna yaklaşımındaki derinliği yansıtmaktadır.

Kaypakkaya, ayrılma ve ayrılma isteği karşısında komünistlerin tutumlarını iki boyutlu olarak ele alıyor. Önce kendi kaderini tayin hakkının sağa sola çekilmesine, esnetilip yumuşatılmasına karşı çıkıyor. Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı, doğru olarak, ayrılma hakkıdır; ezilen ya da sömürge ulusun ayrılıp ayrı devletini kurma

hakkıdır. Ulusu halka çevirip kendi kaderini tayin hakkının iğdiş edilmesine karşı durduğunu daha önce belirtmiştik. Şimdi de kendi kaderini tayin etmekten, birlikten yana davranmak gibi sonuçlar çıkarılmasına, ya da bunun bir ulusa dayatılmasına şiddetle karşı çıkmaktadır:

“Üçüncüsü, Kürt ulusunun ayrılmasını ‘bir bütün olarak sosyal gelişmenin ve sosyalizm için proletaryanın sınıf mücadelesinin menfaatleri açısından yargılar’bu pasaj yazının içinde Lenin'den alıntıdır bizzat ayrılmayı destekleme veya desteklememe yolunda karara varırdı. Eğer ayrılmamayı proletaryanın sınıf menfaatlerine uygun buluyorsa, Kürt işçi ve köylüleri arasında bunun propagandasını yapardı; özellikle Kürt komünistleri kendi halkı arasında birleşmenin propagandasını yapardı, ayrılma yönünde karar verirse, Türk komünistleri buna razı olur, ayrılma isteğinin karşısına zor çıkarma eğilimleriyle kesin olarak mücadele ederdi.”(27)

Gelecekteki bir olasılık olarak ayrılma halini tartışan Kaypakkaya, Kürdistan'da mücadelenin daha hızlı gelişme olasılığına da işaret ederek ve o taktirde, sınıf bilinçli proletarya ayrılıktan yana davranır, diyor: “Eğer komünist partisi, Kürt ulusunun ayrılmasının proletaryanın menfaatleri açısından faydalı olacağına karar verirse, mesela ayrılma halinde Kürt bölgesinde devrim imkanı artacaksa, o taktirde komünist hareket bizzat ayrılmayı savunurdu; hem Türk işçi ve emekçileri arasında, hem Kürt işçi ve emekçileri arasında ayrılmanın propagandasını yapardı. Her iki halde de, Türk işçi ve emekçileriyle Kürt halkı arasında sıcak ve samimi bağlar doğardı. Kürt halkı, Türk halkına ve komünistlere büyük bir güven ve dostluk duygusu beslerdi. Halkların birliği pekişir, devrimin başarısı kolaylaşırdı.”(28) derken ne kadar doğru bir noktadan geçtiğimiz 15-20 yılın güncel tartışmasına ışık tutuyor. Devrimci demokrasinin değişik bileşenlerinin Kürt ulusal devrimini anlamadan, görmeden ya da kabullenmeden geçirdiği zamanı düşününce insan şaşır kalıyor. Üstelik bunların içinde, Kaypakkaya'nın “sadık izleyicileri”nin olması daha da düşündürücü.

Bu ideolojik ve politik saflaşmada arada duranların, Şefik Hüsnü'den beri TKP'nin

Kemalizm kuyrukçuluğunun vardığı noktada da ondan çok farklı değil. Türk şovenizminin Batı'da linç siyasetini pratikleştirmesi karşısında elleri böğründe ve seyirdeler. Tarih içinde yerleri Kürt halkının kıyımı suçlarının örtbas edicileri, kafa sallayıcıları olarak kesinleşmiştir.

Ulusal sorunu bütün boyutlarıyla inceleme ve sunmaya girişen Kaypakkaya'nın ele alış ve irdelemelerinde her şey elbet doğru değil. Mesela, Stalin'in serbest rekabetçi dönem için öne sürdüğü "ulusal sorunun özünde pazar sorunu olduğu" tezini, emperyalizm döneminde, yani ulusal sorunun sömürgeler genel sorunu olduğu dönemde de geçerli sayması gibi, yaptığı çözümlemenin ve sorunları ele alışının işaret ettiğinin aksine, Kürdistan'ı Türkiye'nin sömürgesi olarak görmemesi gibi önemli yanlışları da vardır. Ayrıca onun, Kemalizmin sınıf bileşimini komprador burjuvazi olarak tespit etmesi, bu noktada teoriyi ve gerçeği zorlamasının bir ibaresidir ve önemli bir yanlışlıdır. Türk komprador burjuvazisi, İstanbul hükümetinden yana tavır almıştır. Kurtuluş Savaşı'na katılan ve M. Kemal'i önder olarak ortaya çıkaran Türk milli ticaret burjuvazisiydi. Keza İbrahim, yeni kurulan cumhuriyetin elde ettiği siyasal bağımsızlığı da yok sayma eğilimindedir. Türk burjuva devletinin, emperyalizmle işbirliği ilişkilerinin gelişimini bir süreç olarak ele almaz, baştan itibaren yarı sömürge sayar.

Ancak tüm bu yanlış ve eksiklerinden daha önemli olarak, onda özsel olan, Kemalizmi güçlü biçimde mahkum etmesi ve ondan kopuşması, ezilen Kürt ulusu gerçeğini görmesi, ulusal haklarının meşruiyeti ve bunun komünistlerce hiçbir koşula bağlanmaksızın savunulması gerektiğini ortaya koyabilmesi, buna sadık bir pratik çizgi izlemesi, her türlü oportünist duruşla da hesaplaşmasıdır. Kaypakkaya'nın, sorunu tartışırken ezen ulus ile ezilen ulusun görevlerini, Lenin'in izinden giderek ayırttığını da bu tabloya eklemeliyiz. Sonraki süreçte, hatta son ulusal ayaklanmada ardılları tarafından hiç hatırlanmayıp gündeme getirilmeyen iki önemli tutum daha var Kaypakkaya'da. Biri, ezen ulus komünistinin görevleri, ezilen ulus komünistinin görevlerinin farkına dair fikirleridir. Lenin'in bu

noktadaki görüşlerini kendi coğrafyasında, Kürt sorununa uyarlayan Kaypakkaya, o gün olmasa bile günümüze büyük bir ışık tutmuştur. İkinci konu da; komünistlerin ezilen ulus burjuvazisinin olumlu-olumsuz eylemi karşısındaki tavır farkına dikkat çekmesidir. Birinci tutum günümüzde ulus sorununda sosyal şoven yaklaşımları suçüstü yakalamanın halen geçerli birer anahtarıdır. İkincisi, komünistlere ezilen ulus burjuvazisinin kendi sınıf çıkarlarını güvencelemesine karşı ideolojik mücadele görevine işaret etmekte ki, bu da öneminden bir şey yitirmiş değil.

Kaypakkaya, bugünden baktığımızda çok erken bir dönemde Kemalizmin sosyalizmin bağımsızca gelişmesinin önünü kesen en önemli ideolojik akım ve Kemalistlerin müttefiklerinin de en tehlikeli politik akım olduğunu görmüş, bu topraklarda komünist bir hareketin öncelikle Kemalizmden kesin ve köklü bir kopuş yaşaması için güçlü bir mücadele vermiştir.

Dipnotlar:

- 1 - Türkiye Devriminin Yolu, Mart 1972
- 2 - agb
- 3 - agb.
- 4 - THKP-C Savunma, s. 130
- 5 - agy., s. 131
- 6 - Yeni Oportünizmin niteliği üzerine, Aydınlık Sosyalist Dergi, Haziran 1970. Doğu Perinçek: "Bizim partimiz, milli kurtuluş cephesidir. Bizim partimizin komutanı Mustafa Kemal'dir. Bizim partimizin üyeleri Amerikan sömürücüleriyle ortaklık etmeyen bütün bir millet'tir." (Doğu Perinçek, İşçi-Köylü Gazetesi, sayı: 7, sf: 4)
- Mahir Çayan: "Bizim partimiz, ne milli cephe partisidir, ne de bizim partimizin komutanlığı küçük burjuva radikallerine aittir. Biz, sosyalistlerin partisi, Marksist bir partiyiz ve partimizin de eylem kılavuzu Kemalizm değil, bilimsel sosyalizmdir! Ve bu parti, milli cephenin ve halk ordusunun komutanı olduğu an, işçi sınıfının hegemonyası fiilen gerçekleşmiş olacaktır. İşçi sınıfının ideolojik-politik-örgütsel ve askeri (nedense Mao'nun bu deyişinden yeni oportünizm pek hoşlanmıyor!) hegemonyası işte budur!"
- 7 - İbrahim Kaypakkaya, Seçme Yazılar, Umut Yayıncılık 2004, s. 244-45
- 8 - age, s. 246
- 9 - age, s. 248
- 10 - age, s. 248
- 11 - age, s.242

12 - age, s.258
13 - age, s. 259
14 - age, s. 260
15 - age, s. 266
16 - age, s. 268
17 - age, s. 270271
18 - age, s. 271
19 - age, s. 272
20 - age, s. 273

21 - age, s. 280
22 - age, s. 280
23 - age, s. 282-283
24 - age, s. 283-284
25 - age, s. 285
26 - age, s. 285
27 - age, s. 285
28 - age, s. 284-285

Şen Ola Dünya! Mutlu Ol Amerika!

44. "İmparator" Barack Hüseyin Obama

'American idol' popstar yarışmasının dünyasal formatında kurgulanıp yürütülen ve dünyayı da sarıp sarmalayan ABD başkanlık seçimi Demokratların başkan adayı Obama'nın zaferiyle sonuçlandı. Şenlikli, renkli, eğlenceli ve tadına doyum olmaz 'küresel siyasal şov' bittiğinde, ABD dünyaya ve Amerika'ya yeni bir burjuva siyaset yıldızı armağan ediyordu: Barack Hussein Obama!

Bu 'tarihi bir olay' ve müthiş bir siyasal şovdu. Amerika 'siyah güzeldir' diyordu ve dünya çılgınca alkışlıyordu. Siyah güzeldir, sloganı '60'lı yıllarda siyahların ve ilericilerin ırk ayrımcılığına karşı yürüttüğü mücadelenin parolasıydı. Ve ABD, ilk kez, bir Afro-Amerikalı melezi, bir kara tenliyi ABD Başkanı seçiyordu. Bu dünyasal olay ve şova şurasından burasından dahil olanlar, star favorisi yarışmayı kazanmış taraftar kitlesinin zafer coşkusu, gönül ferahlığı ve aynı zamanda 'iyi olur inşallah' tekinsiz memnuniyetleriyle tatmin oldu. Köşesine çekilip "Umudun Cüreti" gibi albenili isimle kitap yazmış adamdan, 'kötü zamanlar'a inat umut beklemeye koyuldu. Kötü adam Bush gitti, iyi adam Obama geldi! ABD egemenlerinin dünyasal olay haline getirdikleri seçim şovu, Amerika ve dünyaya tam da bu duygu ve düşüncüyü 'kötü zamanlar'ın ehven-i şer iyimserliğini pazarladı. ABD, küresel siyasal şovuyla, bir umut ve

beklenti satıyor ve karşılığında ise siyah bir başkan yıldızını kitlelere armağan ediyordu. İyi satış! Denize düşenin yılana sarılması misali, dünya ABD'nin Obama seçeneğine bir iyimserlik ve umut beklentisiyle sarılıyordu. Bu bir ABD pazarlama tekniğidir ve kendini içeride ve dışarıda kitlelere bu denli iyi pazarlayan bir başka emperyalist ülke örneği daha yoktur.

Şüphesiz, ABD başkanlık seçimlerinin uluslararası politik olay haline gelmesi/getirilmesi ABD'nin dünya kapitalizminde tuttuğu liderlik konumunun da bir ürünüdür. ABD dünya kapitalizminin serdümeni ve neo-liberal emperyalist küreselleşme paradigmasının lokomotifidir. Emperyalist rekabet, çatışma ve paylaşımların başrol oyuncusudur. Savaşta ve barışta en çok söz sahibi olan emperyalist devlettir. ABD seçimleri, ABD'nin dünyadaki emperyalist konumu ve pratiği nedeniyle, her zaman dünyanın geri kalanı için de politik önem taşımaktadır. ABD işbirlikçisi rejimler için ise temel bir politik parametredir. Dünyanın değişik devletlerinin yeni ABD başkanlığına göre pozisyon alma ve politika belirleme, durumlarını revize etme arayışları ve yönelimleri bu olgunun dolaysız tanıtlanmasıdır. Uluslar arası sermayenin durumu da hakeza öyledir. ABD liderdir ve liderin durumu her zaman çok önemlidir.

Öte yandan ABD başkanlık seçimlerinin ulusal ve dünyasal parametreleri ABD'nin iki programında ifadesini bulur. Her emperyalist hegemon devlet gibi iki programı var ABD'nin. Bunlardan biri iç/ulusal ve diğeri emperyal/dış programdır. Bu programlar, ABD'nin emperyalist egemenlik sistemindeki konumu nedeniyle birbirine sınıksız bağlıdır ve iç içe geçmiştir. ABD'de 'iç politika' aynı zamanda 'dış politika'dır. ABD'nin iç politikası 'dünyanın iç politikası' haline gelmektedir. Bu nedenle ABD başkanlık seçimleri tüm dünyayı ırgalıyor ve bu konumu sürdüğü müddetçe ırgalamaya devam edecektir.

ABD neyi, kimi, nasıl seçiyor?

Amerikalılar 44. başkanını seçti. Amerikalılar neyi, kimi, nasıl seçiyor? ABD seçimlerini doğru kavramak için ABD siyasal sistemini tarihsel arka planıyla hatırlamak ve kavramak gerekiyor. Zira Amerika demokrasisi dünyadaki diğer burjuva demokrasilerine benzememektedir. Liberal kapitalizm temelleri üzerine şekillenmiş ayrı ve özgün bir modeli temsil eder.

Amerikan siyasal sistemi nevi şahsına münhasırdır. Amerikan Kongresi; Temsilciler Meclisi ve Senato olarak iki kanattan oluşur. Amerikan Kongresinin alt kanadı olan Temsilciler Meclisi'ne, eyaletlerin nüfusları oranında milletvekili, üst kanadı Senato'ya ise eyaletlerin eşitli sayıda temsilci/senatör göndermesi kabul edilir. Amerikan seçim sistemi Temsilciler Meclisi için "demografik seçim" senato için "coğrafik seçim" ilkeleri üzerine kurulur.

ABD Başkanı, yürütmenin başıdır. Elinde olağanüstü kararlar alma yetkilerini toplamıştır. İmparator kadar kudretli bir yürütme başkanıdır. ABD başkanı şu yetkileri elinde bulundurur: Kongrenin çıkardığı yasaları veto etmek, kongreye bir kongre üyesi (partisinden bir üye) vasıtasıyla yasa önermek, yürütme organlarına atamalar yapmak, federal yargıçları atamak, diplomatları atamak, başka ülkelerle anlaşmalar imzalamak. Bunlara ek olarak ordu ve donanmanın başkomutanıdır. Af yetkisine sahiptir. Tüm bu güçlü yetkilerle donatılmış bir başkan, yürütmeye, yasamaya, yargıya müdahil olabilmektedir.

ABD anayasal siyasal sisteminde iktidar paylaşımı diğer deyişle güçler ayrılığı; Başkanlık, Kongre ve Yüce Mahkeme'de cisimleşir. Kongre, güçler ayrılığı/iktidar paylaşımı kurumlaşmasında Başkan'ın yetkilerini dengeleme ve frenleme yetkisine sahiptir. Kongre'nin yetkileri şöyle sıralanabilir: Başkanın atamalarını reddetmek, başkanın görevden azledilmesi sürecini başlatmak, başkanın veto ettiği yasaları yeniden çıkarmak, imzaladığı uluslararası anlaşmaları iptal etmek. Amerikan Kongresi'nin iki kanadı eşit güçlerle donatılmıştır. Yasama görevlerinin bir kısmı senatoya, bir kısmı ise Temsilciler Meclisi'ne verilmiştir.

Kongre federal yasaları yapar, ulusal güvenlikle ilgili düzenlemeleri yapar, dış borçları düzenler, para basma ve savaş kararları ilan eder; uluslar arası anlaşmaları imzalar. Posta hizmeti sunma ve alt düzeyde federal mahkemeler kurma gibi yetkileri de bulunmaktadır. Kongre'nin yargı üzerindeki yetkileri ise; Federal Mahkeme yargıçlarını görevden alma sürecini başlatma, Başkan tarafından atanan federal yargıçları onaylama ve Yüce Mahkeme'de görev yapacak yargıçların sayısını belirlemede somutlaşmaktadır.

Başkan, Kongre ve Yüce Mahkeme arasında dağıtılan iktidar, birbirini dengeleme ve frenlemeye dayalı geçişli yetki paylaşımında Başkanlığın iktidar yetkileri gücü ve konumu en önde gelmektedir. Yürütme en güçlü iktidar kurumudur.

Amerikan siyasal sisteminde Yüce Mahkeme'nin tüm kararları ülkede bağlayıcıdır. Federal Mahkemeler dahil tüm mahkemelerin, yürütmenin, eyalet mahkemelerinin üzerinde yer alan, en yüksek yargı organıdır. Yasama ve yürütmenin kararlarını, alt mahkemelerin kararlarını iptal etme, anayasaya uygunluk ve denetleme çerçevesinde bu kararları durdurma yetkilerine sahiptir. ABD'nin siyasal sistemin kuruluşundan bugüne gelinen süreçte çeşitli ihtilaf ve ihtiyaçlar nedeniyle anayasal revizyonlar yapılmıştır. Bu revizyonlarda Yüce Mahkeme'nin konumu daha geliştirilmiş ve sistemdeki yeri etkinleştirilmiştir.

ABD siyasal sisteminde partiler ve seçim sistemi

Burjuva siyasal partiler, Amerikan siyasal sisteminde kurulu düzeni meşrulaştırmakta ve esasen başkanın seçilme sürecini etkilemede siyasal bir rol oynamaktadır. Liberal kapitalizm ve burjuva demokrasiyi savunan iki düzen partisi egemen sınıfların çıkarlarını merkeze almakta ve realize etmektedir. Amerikan siyasal sisteminde ‘iki partili sistem’ oturmuştur. Diğer partilerin sistemdeki yeri ve rolleri çok az ve sınırlıdır. İki tekeli parti dışında kalan ve orta halli sosyal sınıflara hitap eden küçük partilerin sosyal, siyasal, kültürel hakların mücadelesi, alınması ve genişletilmesinde önemli rolleri olmaktadır. Örneğin emekçi sınıfının kazanımlarında sosyalist, komünist, devrimci ilerici partiler, ırk ayrımcılığına karşı siyah ‘Kara Panterler’ partisinin rolleri vurgulanmalıdır. Amerikan tarihi boyunca kurulmuş küçük partilerin sayısı 900 civarındadır. Komünist, sosyalist, devrimci, siyah, yeşil vb. partiler bunların içinde en kayda değer olanlarıdır ve siyasal-sosyal hayata etkileri vardır.

ABD’de düzen partilerinin temel işlevi ve amacı başkanlık seçimleri sürecine katılmak ve etkilemektir. Partiler seçime bir yıl veya daha fazla süre kala başkan aday adaylarını belirleme sürecini başlatır. Bu süreçte başkan aday aday olacak kişiler, seçim kampanyası yürütmek için kendilerini finansal, parasal olarak destekleyecek kişi ve kurumlara gider ve kendilerini tanıtır. Kuşkusuz önce kendi partilerinden destek almaları gerekir. Bu nedenle mensubu oldukları partide eyalet bazında ön seçime katılırlar. Ön seçimler iki biçimde yapılır. “Açık ön seçim” eyalet bazında ve tüm halkın katılımına açık gerçekleşir. İkincisi “kapalı ön seçim” yöntemidir. Kapalı ön seçim sadece partiye kayıtlı üyelerle yapılır. Ön seçimlerde belirlenen aday adayları partilerin ulusal kurultaylarında yarışa katılırlar. Kurultay bir başkan aday ve başkan yardımcısı seçer, belirler. Ulusal kurultaya her eyalet nüfusuna oranlı belirli sayıda delege gönderir. Başkan aday ve yardımcısını seçen ulusal kurultay aynı zamanda Seçim Kurulu/Konseyi üyelerini de seçer. Başkan seçecek delegelerin yani ikinci seçmenlerin seçimidir bu.

Her seçim yılında Kasım ayının ilk pazartesi günü kayıtlı seçmenler tüm eyaletlerde sandık başına gider, kendi partisinin hazırladığı Seçim Konseyi üyeleri listesi için oy kullanır.

Seçim Konseyi toplam 538 ‘ikinci seçmen’den oluşur. Bunlardan 435’i eyaletlerden ‘demografik’ temsil esasına göre seçilmiş 100 senatörle birlikte seçim konseyi 535 kişilik ikinci seçmen sayısına ulaşır. 23. Anayasa değişikliğiyle Washington D.C’ye üç üye hakkı tanındığı için Seçim Konseyi’nin toplam sayısı 538’e ulaşmaktadır. Başkanı bu 538 kişilik ikinci seçmen kurulu seçer. Başkan seçilmek için seçim konseyinden en az 270 oy almak şarttır.

Öte yandan Temsilciler Meclisi seçimleri 2 yılda bir yenilenir. Senato’nun ise her 2 (iki) yılda üçte biri ve 6 yılda tamamı yenilenir.

ABD seçim sisteminde temsil adaleti yoktur. Örneğin Temsilciler Meclisi’ne sadece bir temsilci gönderebilen en küçük 7 eyalet başkanı seçecek seçim konseyi’ne 3 delege göndermektedir. Biri milletvekili diğer ikisi senatör olan bu ikinci seçmenlerle temsil gücü artmaktadır. Öte yandan bir eyalette oyların çoğunu alan parti tüm ikinci seçmenleri kazanmaktadır. Diğer partilerin güçleri oranında temsil edilmesi siyasal yaşama kongrede katılması otomatikman önlenmektedir. Böylece Amerikan Kongresi iki büyük parti dışındaki tüm partileri meclis kapısının dışında tutmaktadır. Küçük partilerin Amerikan Kongresine sadece senatör adaylarıyla girme yolu ve imkanı açıktır. Fakat bu da neredeyse imkansızdır.

ABD’nin evlere şenlik seçim sisteminin son seçimlerdeki tablosu Amerikan demokrasisinin ne menem bir demokrasi olduğunu gözler önüne sermektedir. ABD’de seçmen yaşına gelmiş nüfus 220 milyon civarındadır. 2008 başkanlık seçiminde seçmen sayısı 213 milyon olarak kaydedilmiştir. Seçimlere kaydını yaptıran seçmen sayısı ise 180 milyondur. 2008 başkanlık seçimi İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yapılan katılım oranı en yüksek başkanlık seçimi olmuştur. Seçimlere katılım oranı 180 milyon kayıtlı seçmene göre %66’tır. Kayıtlı seçmenlerden yaklaşık 45 milyonu seçimlere katılmamıştır.

ABD seçimlerinin ve siyasetinin altın anahtarı: Para

ABD seçim sistemi sermayenin siyasal egemenliğinin açık ve doğrudan belirlediği bir sistemdir. ABD seçimlerinde ‘parayı veren düdüğü çal’maktadır. Siyaset ve iktidar düpedüz satın alınmaktadır. Siyasette de kapitalist pazarın mantığı ve kuralları işlemektedir. Siyasete para üzerinden yarışa girişmek, en fazla parayı toplamak ve parayla seçim, siyasal makam, iktidar kazanmak tamamen Amerika’ya özgü bir biçimdir. Diğer burjuva demokrasilerinde de paranın gücü konuşuyor. Fakat hiçbiri ABD modeli kadar açık değildir.

ABD’de valilik, milletvekili, senatör vs. tüm seçimlerde adaylar önce para (kaynak) toplamak için yarışır.

Başka bir deyişle parası olanlar yarışa katılabilirler. Adaylar ne kadar para toplayabilirse o denli başarılı seçim kampanyası yürütebilir ve siyasal amaçlarını yaklaştırmış olurlar. Paranın gücünü elde etmek Amerikan hür teşebbüsçülüğünü ve pratikçiliğini kanıtlamak, ABD seçimlerinin amentüsü ve bir nevi sınavı olmaktadır. Para seçimlerin ve siyasetin altın anahtarı rolünü oynamaktadır. Bu altın anahtarı ele geçiren siyasal iktidar makamlarının kapılarını açmaktadır.

ABD siyasal sistemi ve seçim modeli daha başından itibaren zenginler sınıfına, sermayenin ve liberal kapitalizmin egemenliğine göre tesis edilmiştir. Kuruluşunun ilk dönemlerinde seçimler tümüyle zenginler, egemen sınıf elitleri arasında bir iktidar yarışı ve siyasal iktidar oyunu konusu olmuştur. ABD kurucu muktedirleri para, güç ve mevkiyle siyasal iktidarı çok kolayca satın almışlardır. Bu oyunda parası, gücü ve mevki olmamanın izleyicilik dışında bir yeri olmamıştır.

ABD seçim finansman sistemi adayların kendilerini destekleyecek kesimlerden aldıkları para üzerine kurulmuştur. Bu sistem 220 yıllık seçim tarihine sahip ABD’de belli bir evrim geçirmiş olsa da özde ve temelde aynı kalmıştır. İlk dönemlerde sermaye sınıfının, zenginlerin kendi seçkinlerini seçim yarışına sokma, bunun için para yatırma seçim finansmanının başat

tarzıdır. Amerikan iç savaşına değin partiler sistemi yeterince gelişip kurumsallaşmadığı için seçim kampanyaları esasen zengin sınıflardan seçkin başkan adaylarının ve zenginlerinin para yatırmasıyla yürütülmüştür. İç savaş sonrası tarihte ulusal/federal çapta burjuva büyük kitle partilerinin kurumsallaşmasıyla seçim finansmanı konusu da geniş sosyal sınıf tabanına ve genel nüfusa doğru yayılmıştır. Sermayenin, şirketlerin seçimleri finanse etmelerinin yanı sıra partiler hitap ettikleri kitlelerden bağış toplamayı bir fon kurumu haline getirmeyi başarmıştır.

Böylece Amerikan seçim finansman sistemi, hem sermaye sınıfının para yatırmasıyla hem de sıradan yurttaşlardan para bağışlarının toplanıp sermayenin siyasal egemenliği için kullanılmasıyla karakterize olmaktadır.

İç savaştan sonra köleliğin kaldırılması, birinci dalga sosyal, siyasal, kültürel hakların genişlemesi, siyahlara (1870) ve kadınlara (1945) oy hakkının verilmesi, 1955-70 arası ikinci dalga siyasal, sosyal, kültürel haklarda ilerleme; yasal ırk ayrımcılığının son bulması vb. vs. Amerikan seçim sisteminde yapılan cüzi kimi değişiklikler ise, seçimlerin parayla satın alınması ve siyasal kurumların ‘seçkinlere açık, halka kapalı tutulması’ gerçeğini değiştirmemiştir.

Federal Seçim Kampanyası Yasası (FECA) seçim finansmanını üç fon üzerine kurumsallaştırmıştır. Şirketlerin dolaylı bağışları, kişilerin bağışları ve belli şartları yerine getiren (belli miktarda bağış toplayabilen) adayların kamu finansmanından yararlanması olarak belirlenmiştir. Bağış temelli seçim finansman sisteminde, bağışlar “değerli para” ve “değersiz para” olarak iki ad ve fon altında toplanmaktadır. ‘Değerli para’ olarak işlev gören fon kişilerin doğrudan bağışlarından oluşmaktadır. Kişilerin bağış miktarı 4000 dolarla sınırlanmıştır. Değersiz para geniş yelpazeli bir bağış fonudur. Kurumlar, siyasal kulüpler ve etkinlikler vasıtasıyla toplanan bağışlar değersiz para fonunu temsil etmektedir. Şirketler de değersiz para fonu üzerinden seçim finansmanına katılmaktadır. Bağış toplamanın en etkili biçimlerinden biri seçimler döneminde çeşitli ad ve konular etrafında kurulan siyasal etkinlik kulüpleridir. PAC’ların (Siyasal etkinlik

kulüpleri) para bağışları önemli bir fon oluşturmaktadır.

2008 başkanlık seçimlerinin finansmanı tablosu ABD’de ‘parayı verenin düdüğü çaldığı’ gerçeğini bir kez daha kanıtlamıştır.

“Obama seçim kampanyasında 650 milyon dolar harcama yaptı. Obama kampının internet üzerinden çok başarılı bir bağış kampanyası gerçekleştirdiği sürekli vurgulandı. Ancak yakından bakınca iki olgu dikkat çekiyor.

Birincisi, büyük şirketlerin kampanyaya yaptıkları mali katkılar, bireylerin bağışını çok aşıyor. İkincisi, parası önceden ödenerek satın alınan kredi kartlarıyla yapılan (kaynağı belirsiz) bağışlar tartışma yaratacak boyutlara ulaşıyor.

Financial Rewiew’un temmuz ayında aktardığına göre ilk kez bu seçimlerde Wall Street bankerleri Hedge fonların müdürleri, Cumhuriyetçilerden daha çok Demokratlara bağış yapıyorlarmış. Hedge fon müdürlerinin Obama kampanyasına yaptıkları bağış, daha o tarihte 822.375 dolara ulaşmış. Ağustos ayında bu konuya ‘satılık adaylar’ başlığıyla değinen Rolling Stone dergisi, Obama kampanyasına Goldman Sachs’ın 627.000, J.P Morgan Chase’in 398.021, Lehman Brothers’ın 353.922, Morgan Stanley’in 291.388 dolar bağış yaptığını bildiriyordu. Hedge fonlarının Obama’ya yaptıkları toplam bağış, McCain kampanyasına yaptıklarından 500.000 dolar daha fazlamış. Rolling Stone yorumunda ‘Obama sürekli ‘Yeni Washington’ diyor. Ama bu seçimlerin gerçek mirası siyasi sistemimizin hiç değişmeyen oligarşik doğasını, bir kez daha sergilemek gibi bir trajedi olabilir’ sözleriyle bitiriyordu.”(Ergin Yıldızoğlu, “Obamania neyin semptomu”, Cumhuriyet Gazetesi)

ABD yönetiminde paranın rolü elbette sadece seçim süreçleriyle ilgili değildir. Dünyada en büyük ilk 100 tekelin yaklaşık yüzde 60’ı ABD sahiplidir. ABD’nin her iki partisi bu süper devletin çıkarlarına göre saflaşır. Örneğin, Clinton’un finans ve bankacılık tekelleriyle; Bush-Cheney çetesinin enerji tekelleriyle bağları sıradır. Kaldı ki birçok hükümet yetkilisi için bu bağlar organikdir. Bu şirketlerin üst düzey yöneticileri devletin en kilit görevlerine atanmaktadır. ABD Başkanı’nın hükümet

görevlilerini tek başına atama yetkisine sahip olması onu kontrol eden tekelci gruplar için devleti doğrudan kontrol etmek için bulunmaz bir fırsat yaratmaktadır. Birçok yasa şirket yöneticileri, yani moda deyimiyle CEO’lar tarafından tasarlanmaktadır.

Amerika Sesleniyor: Hey Adamım! Obama!

Ya da Obama Kimin adamı ‘Kara oğlan Obama’ Amerikan halkından 66 milyon seçmenin oyunu alarak 44. ABD başkanı seçildi. ABD tarihinde ilk kez bir kara tenli başkan oldu. Kaba ve görünen gerçek; Amerikan halkının siyah bir başkan seçtiği biçimindedir. Görünen gerçeğe salt sonuç üzerinden bakıp yorumlayanlar, “ABD’de siyah devrim”, “ABD halkı tercihini başka bir Amerika için kullandı” gibi yanlış ve abartılı tespitler yapıyordu. “ABD’de siyah devrim”, “öteki Amerika kazandı” analiz ve sunumları gerçeklikten uzak ve yüzeysel tespitleridir. Bu yorum, analiz ve sunumların ABD’nin dünyada yaratmak isteği ideopolitik mesajı ve imaj düzeltme faaliyetine hizmet etmekten öte bir anlam ve işlevi bulunmuyor.

ABD’de ‘Kara oğlan Obama’nın başkan seçilmesiyle “siyah devrim”, “Öteki Amerika’nın kazan”ması vs. olmadı. Olan şey belli ve ortadadır. ABD ilk kez kara tenli bir burjuva başkan seçmiştir. Kuşkusuz Obama’nın başkan seçilmesi derisinin rengi bağlamı üzerinden ele alındığında önemlidir. İdeo-politik simgesel değer ve işlevi bulunmaktadır. Bu siyah, burjuva dahi olsa. ABD Başkanı seçilmesi en başta Amerika’daki siyah halkı etkilemiş ve sevindirmiştir. Geçmiş kapkara Amerikan tarihinde, siyahların ırk ayrımcılığından, kölelikten, linçten, sömürülmekten, aşağılanıp dışlanmaktan vs. çektikleri inanılmaz ve katlanılmaz “acılar tarihi” hatırlandığında, siyah halkın “mutluluk gözyaşları”nda simgelenen memnuniyeti anlamlı ve anlaşılardır. Hele sosyal pratikte ayrımcılığın varlığını hala sürdürdüğü, siyahların ikinci sınıf yurttaş konumunun ve algısının devam ettiği koşullarda ABD’de siyah tenli birinin başkan seçilmesinin politik-simgesel değerinin yanı sıra, pratik hayatta da bir değer ve işlevi olacağı öngörülmelidir. Özetle siyasal konjonktüre “cuk oturan” başkanlık seçiminin en

başta ABD için ideolojik simgesel değer ve emperyal imaj bakımından kullanışlılık işlevi ve değeri yüksektir. Amerika'nın ulusal kimliğinin kendini tahkim etmesine de hizmet edeceği kesindir.

Eğer ABD'de bir "siyah devrim"den söz edilecekse bu Obama'nın başkan seçilmesi değil, siyah halkın ve ilericidevrimsi muhalefetin 1960'lı yıllardaki toplumsal-siyasal mücadelesi ve kazanımları için söylenebilir. 1960'lı yılların ortalarında doruğuna ulaşan, ABD'yi toplumsal bakımdan sarsan, dönüştü

ren; siyasal bakımdan çözüp yeniden yapılandıran; ırk ayrımcılığına son veren, anayasayı renkkörü haline getiren, eşit yurttaşlık haklarını kazanan mücadeleye belki "devrim" denilebilir. Bu büyük toplumsal reform ve değişim mücadelesinin siyah önderleri ABD tarafından imha ve baskı yoluyla birer birer tasfiye edildi. Rahip Martin Luther King, Malcolm X, Kara Panterler Partisi, Afro-Amerika Bağımsız Partisi vb. kişi ve siyasal hareketlerin mücadele ve önderliğiyle kazanılan haklardan 40-50 yıl sonra, hiçbir toplumsal ilerleme anlamı taşımayan, bir olağan seçimin 'siyah devrim' olarak anlamlandırılmaya çalışılması abesle iştigaldir. ABD'nin ideo-politik ihtiyaçlarına uygun bir söylemden başka bir şey değildir.

Öte yandan ABD yönetiminin en üst yönetim kademelerine gelmiş başka kara tenli ama beyaz kişilikli burjuva yöneticiler de gözden kaçırılmamalıdır. Baba Bush döneminde ve Körfez Savaşı sırasında ABD Genelkurmay Başkanı Colin Powell'dır. Oğul Bush döneminin ilk Dışişleri Bakanıdır aynı zamanda. Colin Powell'ın istifasından sonra yerine gelen Condeleeza Rice da dünyanın tanıdığı bir burjuva siyah yöneticidir. ABD siyasal sistemi burjuvazinin siyahlarıyla halkın siyahlarını çok net ve etkin biçimde ayırmaktadır. Amerikan siyasal tarihi boyunca Temsilciler Meclisi'ne 118 siyah milletvekili seçilebilmiştir. Senato'ya seçilen siyah sayısı ise sadece 5'tir. ABD siyasal sistemi burjuva ve seçkin olmayan siyahlara kapalıdır. Afro-Amerikalı siyahların ilk başkan adaylığı girişimi 1960'da oldu. Bağımsız Afro-Amerikan Parti'den Clennon Washington King Jr.

başkanlık yarışına katıldı; bu yarışta 7. oldu. 1964'te Sosyalist İşçi Partisi'nden yine bir siyah Clifton De Bernie başkan adayı oldu. 70 milyonluk seçmenden sadece 32 bin oy alabildi. 1968'de New York eyaletinde Shirley Chirsholm adlı siyah kadın siyasetçi ilk kez kongreye seçildi. Chirsholm Demokrat Parti'den ön seçime katılan ilk siyasetçi oldu. Seçimde 152 delegenin oyunu aldı. %5 gibi bir desteğe ulaştı. 1984'te Rahip Jesse Jackson Demokrat Parti ön seçimlerine katıldı. % 21 oy alan Jackson, ulusal kurultay delegelerinin ancak % 8'inin oyunu alabildi. Jesse Jackson'un başaramadığını Barack Obama başardı.

Obama'nın başkan seçilmesini kavramak için önce Obama'nın öyküsüne ve özgünlüğüne bakmak gerekir. Obama kimdir? Gerçek bir siyah halk kahramanı mı? Siyah halkın temsilcisi mi? Hangi sınıfı, kimi, neyi temsil ediyor?

Amerikan seçmeni Obama'yı sandıkta seçmeden önce, Amerikan burjuvazisi onu seçmiştir. O seçilmiş bir adamdır. Burjuva sistemin sınıfsal-siyasal kalburundan elenmiş ve kalburüstü kalmış bir figürdür. Obama, Amerikan burjuvazisinin halka sunduğu bir siyasi lider ve kişiliktir. Ve halk kendisine sunulan bu 'seçilmiş adam'a onay vermiş, seçilmiş seçmiştir. Obama halkın karşısına halkın temsilcisi olarak değil, burjuvazinin bir temsilcisi olarak çıkmıştır.

Obama, ABD seçkinler oligarşisinin saflarına katılmayı başarmış kara tenli bir siyasetçidir. O en iyi Amerika okullarında eğitim görmüş, kelimenin gerçek anlamıyla 'Amerikan rüyası'nı gerçekleştirmiş biridir. ABD'nin en prestijli üniversitelerinden birinde akademisyenlik koltuğu elde etmiş, iyi bir hukuk şirketinde iş sahibi olmuş ve ardından siyasal mevki-kariyer için yola koyulmuştur. Senatörlük hedefine ulaşmıştır. Obama burjuva siyaset sınıfı saflarına dahil olurken rüştünü fazlasıyla ispatlamış ve "yırtmış" biridir.

Öte yandan, hem sınıfsal hem de kültürel-kimlikli olarak sisteme emilmiş ve dönüştürülmüş bir devşirmedir. Gerçek anlamda bir siyah değildir. Bir melezdır. Siyasal anlamda mezlek Amerikan kimliğinin siyasal karakterinde pozitif bir öge olarak kabul edilir.

Melezleşme, dil, din, ırk vb. kimliklerin büyük Amerikan liberal değerleri, siyasal kimliği ve egemen-kurucu WASP (Beyaz-Amerikalı-Anglosakson-Protestan) ideolojisiyle eklenmesini ifade eder. ABD siyasal sistemi ve kurucu ideolojisi melezleştirmeyi hedefler. ABD kurucu ideolojisine eklenen, Huntington'un deyişiyle "ergime potası"nda eriyen her kimlik ve kişilik, ortaya çıkan melezlik makbuldür. ABD muktedirleri ve seçkinleri, bu tip melezliği canı gönülden ister. Zira bu bir çeşit asimilasyondur ve politik ulus yaratma projesinin hedefidir. Melezlik kimliklerin aşılmasını ve Amerikan politik ulus kimliğine (WASP değerleriyle sentezlenerek) eklenmeyi vurgular. Obama tam da bunu başarmıştır.

'Umudun Cüreti' adlı kitabında Obama, Amerikan sisteminin adamı olmayı ve Amerikan kimliğini içselleştirmeyi çarpıcı bir biçimde ifade etmektedir. "İrkların kaynaşması noktası, Hawaii'de siyah bir adamın ve beyaz bir kadının oğlu olarak doğmuş, yarı Endonezyalı bir kızkardeşi, Çinli bir üvey kardeşi ve yeğeni olan, Margaret Thatcher'a da (Amerikalı stand-up komedyeni) Bernie Mac'e de benzeyen akrabalara sahip olan, ailesinin Noel buluşmaları, görünüm itibarı ile BM Genel Kurulu toplantılarını andıran biri olarak, aidiyetimi ırk temelinde sınırlamak ya da kendimi ait olduğum sınıfla anlamlandırmak gibi bir seçeneğe hiç sahip olmadım."

Obama ne Martin Luther King, ne Malcom X, ne Jesse Jackson ve ne de Kunta-Kinte'nin torunu gerçek siyah bir adamdır. O hepsine karşı başka bir şeydir: Melezdir. Ve melez olarak aslında hepsinin üstünde ve hepsini temsil etme çağrışımlarını yayan bir kimliktir. Burjuva Amerikan kimliğidir bu. Obama'da simgelenen melezlik figürü tüm kimliklerin kesişmesinin ve kaynaşmasını temsil etmektedir. Amerika ve dünyayı kesen bir kimliktir. Müslümanlar onun Müslüman babasıyla, Hüseyin ismiyle bir irtibat ve yakınlaşma kurabilir. Afro-Amerikalılar (siyahlar) anavatanları ve ırkları üzerinden bir aidiyet bulabilir. Beyaz ve Hristiyanlar annesi ve Obama'nın Hristiyan oluşu üzerinden kimlik ve aidiyet bağı kurabilir. Amerika'nın ve dünyanın geri kalan kimlikleri de onun "nötr-melez kimliği" üzerinden empati ve sempati ilişkisi

kurabilir. Dolayısıyla bu postmodern ve kozmopolit kimliğin ABD'nin 'küresel kamuoyu diplomasisi' siyaseti bakımından çok kullanışlı olacağı kesindir. Amerika'ya ve dünyaya mevcut siyasal konjonktüre mükemmel uyan ve hitap eden bir siyasetçi karakteri/portresi seçtiği vurgulanmalıdır. Ve bunun bir tesadüf olmadığının altı çizilmelidir.

Amerikan tekellerinin çıkarı kadar 'değişim'

Obama, seçimleri 'değişim' sloganını kullanarak ve değişim vaat ederek kazandı. Değişim sloganı aynı zamanda seçimleri analiz etmenin ve kavramanın anahtar kavramıdır. Değişim derken burada iki değişim fayının ve tablosunun kesişmesinden söz etmek gerekir. Birincisi, ABD egemen sınıflarının içeride ihtiyaç duyduğu değişimdir. Ve ikincisi Amerikan halkının değişim isteğidir. Egemen sınıflarla emekçi sınıfları ortak bir sloganda buluşturan ise, hiç kuşkusuz Amerikan sisteminin krizi ve bunun kötü sonuçları, ağır faturalarıdır. Tarihte de hep böyle olmuştur. Kriz, çöküş ve tıkanmaların olduğu koşullarda değişim sloganları ve çağrıları arş-ı ala'ya yükselir. Değişim kötü durumun, krizin aşılmasının adı ve çaresi olarak çağrılır.

Obama ABD'nin krizine, dünya kapitalizminin bunalımına, çöken, gerileyen, kötüleyen koşullara karşı Amerika'nın bir cevap arayışını temsil etmektedir. Obama ABD'nin hem içeride ve hem de dışarıda (emperyal) duyduğu değişim ihtiyacının bir ürünüdür.

ABD, adım adım yaklaşan dünya kapitalizminin büyük bunalımını önlemek ve çözmek için emperyalist işgal savaşları dahil her politikaya başvurdu. Emperyalist küreselleşmenin önünü açmak, dünya kapitalizminin genel bunalımını önlemek için ülkeleri işgal etti. Savaş ekonomisini vs. her şeyi devreye soktu. Yıktı ama kendisi de "yıkıldı", geriledi. Krizden kaçamadı, kurtulamadı. Ne emperyalist büyüme ve dünya imparatorluğu programında bir başarı sağlayabildi ne Amerika'nın konumunun gerilemesini ve ekonomik krize yuvarlanmasını önleyebildi. 2008 başkanlık seçimlerine gelindiğinde ABD emperyal politikada bir başarısızlık, tıkanma ve ilerleyememe ve ulusal programda ekonomik kriz

ve gerilemeyle baş başaydı.

Oğul Bush ortalığı (ve Ortadoğu'yu) kırıp dağıttı. İçeride ve dışarıda deyim yerindeyse 'enkazlar yığını' yarattı. 2008 başkanlık seçimi adayları bu mevcut enkaz ve gerileme tablosunu toparlama, Amerika'yı düze çıkarma ve yolunda yürütme iddiası üzerinde yarıştı. Değişim sloganı ABD'nin iç/ulusal ve dış/emperyal programlarında durumu değiştirmeyi, iyileştirmeyi, tamir etmeyi içeriyordu. Obama'nın değişim programının iki ana başlığı bulunuyordu. Dünyada ABD'nin hegemonik imajını düzeltmek, emperyal politikanın devamlılığını sağlamak; Amerika'da ise ekonomik krize çare bulmak, ABD'yi düze çıkarmak. ABD başkanlık seçimleri bu iki ana başlık üzerinden şekillendiler. Dış politika-güvenlik ve ekonomik kriz Amerikalı seçmenlerin gündemlerini belirledi. Obama bu iki konuda mevcut yönetimin (Bush hükümeti) politikalarından farklı bir programatik siyaset izleyeceğini ilan etti. Dış politikada imaj düzeltme/tamir etme ve diyalog esaslı "çok yönlü dış politika" izleyeceğini vaat etti. Simgesel değeri yüksek Guantanamo'nun kapatılacağını ilan etti. İran'la diyalogdan söz etti vb.

Fakat asıl değişim vurgusunu Amerika'nın içine, ekonomik kriz konusuna yaptı. ABD'de mortgage kriziyle başlayan finansal krizle devam eden süreçte, Amerikan orta sınıflarının beli kırıldı, sınıfsal mevzileri çöktü, kazanımları gitti. Emekçi sınıfların durumu daha da kötüleşti. Yoksullar en kötü ve insanlık dışı yaşam koşullarına daha fazla gömüldü. Bu 'Amerikan Rüyası'nın çöküşüydü. Özellikle orta sınıfların liberal konformist ve rahat koşullar içinde yaşayıp tatlı Amerikan rüyasının keyfini çıkardığı sistem sapır sapır döküldü. Mortgage krizi orta sınıfların renkli rüyalarını süsleyen başlıca güzelliklerden biri olarak yer tutan "Amerikan evi"nin elinden gitmesine neden oldu. Güzel bir rüyadan kötü bir kabusu uyanan Amerikan halkının yeniden 'Amerikan rüyası' talep etmesi, kötü durumun değişimini istemesi kadar doğal bir şey olamazdı. Cengiz Candar'ın deyişiyle Amerikalıların 'rüyadan kesilmemesi' gerekiyordu. İşte Obama'nın değişim sloganı tam da bu Amerikan rüyasını yeniden canlı kılmak, Amerikalıların rüyadan kesilmemesini ve en önemlisi başka bir

dünya düşünme meyletmemesini, vaaz ediyordu.

Elbette Amerikalıların Amerikan rüyasına talim etmesini sağlamak ve değişimi inandırıcı kılmak için 'ağza bir parmak bal' çalmak gerekiyordu. Eğitim, sağlık, vergi ve asgari ücret konularında iyileştirici vaatlerde bulunan Obama, Denver'daki Demokrat Parti Seçim Kurultayı'ndaki konuşmasında bunu nasıl yapacağına da işaret ediyordu: "Devlet elbette ki bütün sorunlarımıza çözüm bulamaz, ancak bizim gücümüzün yetmediği şeyleri yapması gerekir. Bizi zarar görmekten korumalı, her çocuğa düzgün bir eğitim sağlamalı; içtiğimiz suyun temiz olmasını ve oyuncaklarımızın güvenli olmasını gözetmeli; yeni okullar ve yeni yollar için, bilim ve teknoloji için yatırım yapmalıdır." Devletin sosyal yükümlülüklerine vurgu yapan Obama, bu nedenle rakibi McCain tarafından sosyalistlikle itham edildi. Tekellerin parasıyla seçilen Obama tekellerin krizini çözmede yine devleti devreye sokmayı öngörüyordu. Hem tekellerin krizini çözmek, hem de ekonomik krizin asıl yükünü çeken Amerikan halkının desteğini kazanmak için devletin düzenleyici rolünü vurguluyordu. Amerikan halkının desteğini arkalamak bakımından bazı sınırlı devletçi-halkçı politikaların sözünü veriyordu. Asgari ücretin yükseltilmesi, işçilerin sendikalarda rahat örgütlenmesi, eğitim olanakların genişletilmesi, sağlığın iyileştirilmesi vb. vaatler ve planlar Amerika halkının Obama'ya desteğini sağladı. Aynı biçimde daha başından Irak savaşına karşı çıkmış olması, Amerikan birliklerinin Irak'tan çekilmesi için askeri ve diplomatik plan sunması, 'bir çıkış yolu göstermesi', seçimi kazanmasının diğer parametresi oldu.

Obama'yla Amerikan halkının sola kaydığı analizleri de bu bağlamda ele alınmalıdır. Demokrat Parti içinde 'en sol'da duran başkan adayı olması ve seçimi kazanması önemli bir göstergedir. Obama krizin ağır sonuçlarını yaşayan Amerikan halkının hoşnutsuzluğunu ve beklentisini siyasal ranta tahvil etmeyi başardı. Durumu düzeltme, iyileştirme, Amerikan rüyasını canlı tutma merkezli politika, 'değişim solculuğuna' yaradı. Amerika'nın Obama'yla sola kayışı, düzen solculuğu karakterinde ve geleneksel Demokrat Parti solculuğunun ufkuyla

sınırlıdır. Bu anlamda gerçek bir sola kayıştan söz edilemez. Ancak kriz, hoşnutsuzluk, ezilen sınıf ve katmanlarda alttan alta kaynama sürmektedir. Kriz ve yıkım koşullarında başka ve gerçek sol seçeneklere doğru kayışın olacağı açıktır ve öngörülmalıdır.

Obama, ABD emperyalizminin başkanı ve dünya kapitalizminin adamıdır. ABD'nin ve dünya kapitalizminin iç içe geçen ve giderek büyüyen krizi koşullarında, sınıfının adamı olarak uluslararası sermayenin politikalarını uygulayacaktır. Obama'ya başka kerametler ve iyilikler atfetmek büyük yanlış ve yanlıştır. Obama, dünyayı kurtaracak adam değildir. Olağanüstü güçleri ve mucizeleri yoktur. Onun kuvveti, kerameti, ABD emperyalizminin kudreti ve programıyla mahduttur. 44. başkan Obama da oluşturacağı program/doktrin ve ekiple diğer ABD başkanlarının yaptığı gibi ABD emperyalizmini yönetecektir. ABD tarihinde Demokrat başkanların geleneksel çizgisinden yürüyecektir. Emperyalist politikada diplomasi ve savaşı, sert ve yumuşak gücü birlikte kullanacaktır.

Obama'nın "uzlaşma", "çok taraflı dış politika" söylemlerinin geri planında, 21. yüzyılın büyük emperyalist rekabetinin iki tarafının ABD ve Rusya olacağını çözümlenmesi durmaktadır. Obama, ABD Dış Politikasının Rusya'yla emperyalist rekabete göre konumlandırılması, aynı anlama gelmek üzere Avrupalı 'müttefiklerle' ilişkilerin düzeltilmesi, çatışmanın yerine işbirliğinin öne çıkarılması demektir.

Obama'nın G-20 Zirvesinde görüldüğü üzere, dünya ekonomik krizine bir çözümü, çaresi, reçetesi yoktur. ABD ekonomisi ağır yaralıdır ve ABD'nin dünya ekonomisinin krizden çıkışını örgütleyecek gücü yoktur. Obama bu koşullarda diğer emperyalist ülkelerle ortak bir irade

geliştirme çabasını göstermektedir.

Obama kaç kere "barış" derse desin, "barışçı" değildir. Emperyalist savaş siyasetini yeniden dizayn etmektedir. Obama, seçildiği ama göreve başlamadığı dönemde yaşanan Gazze katliamında İsrail Siyonizmini suskunluğuyla cesaretlendirmiştir. Seçim kampanyası döneminde verdiği "Kudüs'ün İsrail'in ebedi ve bölünmez başkenti olarak kalması için çalışacağı" sözü hala hatırlardadır. Obama'nın emriyle Pakistan'ın bombalanması ve 14 sivilin katledilmesi onun ilk icraatlarından. Obama, Irak'tan askerlerinin bir kısmını çekmeyi, ama bir kısmını da kalıcılaştırmayı öngören bir planı "Irak'tan çekiliş planı" olarak açıklamıştır. Aynı Obama, Afganistan'daki NATO işgalini derinleştirmeyi ve işgalci asker sayısını artırmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda asker istenecek ülkelere birisi de Türkiye'dir.

"Pasifist" (!) Obama, 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük "Savunma" bütçesini Meclis'e sunmuştur. Obama, 533.7 milyar dolarlık ana bütçe ve Irak ve Afganistan'daki askeri operasyonlar ve levazım desteği için 130 milyar dolarlık ilave tahsisatla toplam 663.7 milyar dolarlık savunma bütçesi tasarısını onay için Kongre'ye gönderdi. Yani Pentagon bütçesi bakımından Obama, Bush'u geçmiştir. Obama'nın istediği Pentagon bütçesi, Türkiye'nin milli hasılasından daha büyüktür.

Amerikan militarizminin Obama'yla inişe geçeceğini sananlara herhalde bu en açık yanıtı oluşturur. Amerikan emperyalizmi, Obama'yla yeni yüzyılın emperyalist rekabetine göre konumlanmakta, militarist hazırlığı kapsamlı biçimde yürütmektedir, yürütecektir. Obama'nın "diyalog"cu siyaset tarzı, bu rekabette Amerikan emperyalizminin ittifaklarını güçlendirme, yıpranan ilişkilerini onarma arayışıdır.

Nakba'dan Gazze'ye: Umuda 'Kurşun' İşlemez

İsrail kurulduğu günden bu yana kadim Filistin halkının çektiği acılar hiç değişmedi. Emperyalistlerin ve işbirlikçilerinin takındığı ikiyüzlü tutum da öyle. İsrail, dünyanın gözleri önünde insanlığı kurşuna dizerken, ABD hep İsrail'i destekledi, Avrupa Birliği kof ateşkes çağrılarını yaptı, işbirlikçiler ise yaygara kopardı, ama kalıcı ya da geçici hiçbir yaptırım uygulanmadı. Tam bir insansızlık hali... Ağır çekim soykırımı sadece dünya işçi sınıfı ve ezilenleri ses çıkarttı. İnsanlık onurunun ayaklar altına alınmasına izin vermedi.

Büyük Felaket 61. yılında sürüyor Gazze katliamı da bu tabloyu değiştirmede. İsrail, Nakba'nın (Büyük Felaket) 60. yılını, Filistin'i kana boğarak tamamladı. İsrail savaş uçakları, yılın son günlerinden başlayarak, Gazze Açık Hava Hapishanesi'ne gökten ölüm 'döktü.' Yasaklı beyaz fosfor bombası, dumanlarla kaplı Gazze göğü üzerinde bir salkım gibi açılıp düştüğü okul ve hastanelerde cehennem ateşleri tutuşturdu, binlerce Filistinliyi diri diri yaktı. Katliam, yeni yılda kara saldırısıyla sürdü. Siyonist saldırganlık, Büyük Felaket'in 61. yılında, Gazze'de yeni bir Sabra ve Şatilla katliamına imza attı.

Hanuka (Işıklar) Bayramı'nın son gününde başlatılan ve bayramdan esinlenerek 'Dökme Kurşun' ırkçılık kılıfı giydirilen katliam, 22 gün sürdü. Emperyalistler ve siyonistler, direnişi kıramayınca, katlettikleri çocukların cesetlerine

basa basa bir kez daha sahneye çıktı, insanlık enkazın üstüne 'barış' masası kurdu. Zira İsrail, 18 Ocak'ta tek taraflı ateşkes ilan ettiğinde, ardında bin 400 ölü, 5 bin 300'den fazla yaralı bırakmıştı. Ölenlerin 450'ye yakını çocuk ve kadındı. Bombardımanlarda 5 bin ev yerle bir edilmiş, 20 bin ev maddi hasar görmüştü. 400 bin kişi susuz, kentin üçte ikisi elektriksizdi. Gazze, tam bir hayalet kenti andırıyordu. İsrail tanklarının çekildiği bölgelerde, enkaz altından hala cesetler çıkarılıyordu.

60. yılı, Gazze katliamı ile tamamlanan Büyük Felaket, şimdi Gazze'de ateşkes adıyla sürdürülüyor. Gazze şimdi aç, susuz. Gazze şimdi evsiz, barksız... Ama umutlar dimdik ayakta! Çünkü siyonist İsrail devleti, Gazze direnişine ve dünya halklarının vicdanın ayaklanmasına çarptı; tek taraflı ateşkes ilan etmek, işgale son vermek zorunda kaldı. Gazze, taş oldu, Gazze, ev yapımı roketler oldu, kanaya kanaya siyonist işgale ve vahşete direndi. Direniş, dünya çapında bir dayanışma hareketi tetikledi. 'Şer eksenini' iradesi kırılmak bir yana, daha güçlendi. Gazze işgali ve katliamı, Irak işgali ve katliamı gibi 'şer eksenini' dünyasallaştırdı.

Bir 'kurşun'la birkaç kuş vurma hevesi

Siyonistlerin katliam için bahanesi hazır: "Dökme Kurşun Operasyonu, İsrail'in varlığını tehdit eden roket saldırılarını durdurmaya yönelik

bir savunma hareketi.” Amaç; “Silah girişinin sağlandığı Mısır bağlantılı tünelleri ortadan kaldırmak.”

Oysa, ateşkesin bozulduğu 2004 yılında Gazze’den siyonist yerleşim bölgelerine topu topu 281 roket atılmıştı.

2005 yılında bu sayı 179’a düşmüş, ateşkesin son bulduğu Eylül 2005’ten Ocak 2006’ya kadar ise İsrail’e sadece 40 roket isabet etmişti.[1] 2008 başında da, Hamas ve İsrail arasında Mısır’ın da yardımıyla yeni bir ‘ateşkes’ sağlanmış, füzeler büyük ölçüde susmuş, ama İsrail’in Gazze’ye uyguladığı abluka yine son bulmamış, İsrail sık sık Gazze’ye girmeyi sürdürmüştü.

Komik görünüyor değil mi? Büyük çoğunluğu ev yapımı, yani, düşük menzili ve tesir gücü düşük yüzlerce roketle sınırlı direniş, ABD emperyalizminin bölge jandarması nükleer güç İsrail’in varlığını tehdit ediyor! Roketlere döneceğiz, ama önce saldırının gayri resmi nedenlerine de bakalım: İlki, 2006 Lübnan Savaşı’nda Hizbullah’a yenilen İsrail ordusunun prestijini onarmak. İkincisi, İsrail Şubat seçimleri. Yine, onu izleyecek Filistin seçimleri. Yani; bir taşla birkaç kuş vurmak. Kendi iktidarlarını sağlamlaştırırken, Gazze Şeridi’nde direnişi zayıflatmak ve direnişin en büyük politik temsilcisi Hamas’ı hükümetten düşürmek. Dolayısıyla, işbirlikçi Filistin burjuvazisinin has temsilcisi Mahmut Abbas’a görev süresi biterken bir can simidi atmak.

Peki zamanlama? Nakba’nın 60. yılının son günleri, suç dosyası zaten kabarık George W. Bush’a yeni bir suç eklemek ve Barack Obama’ya, emperyalizmin imaj tazeleme operasyonuna uygun bir ortam hazırlamak için biçilmiş bir kaftan. Nasıl olsa 30 Ocak’ta yeni başkan görevi devralacak. Zamanlama aynı zamanda, 60 yıllık ağır çekim soykırım ve soysürümün sürekliliğini ifade eden bir ideolojik saldırı aracı.

İsrail gibi tepeden tırnağa militarist bir devlette kahramanlık edebiyatı her daim oy yapar. Hatta, pekala şöyle bir denklem kurulabilir: Her bir ölü Filistinli bin oy eder! Zaten, İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak’ın kişisel planı buydu. Ama, Ehud Barak 2000’de (2. intifada) yanılmıştı,

2008’de de yanıldı. Tıpkı, İsrail’in daha önce 2006’da Lübnan Savaşı’nda yenilmesi gibi. Görüleceği üzere, İsrail, durumu hala idrak etmiş değil. Siyonizm, hala yeni 6 Gün Savaşları’nın hayalini kuruyor.

Ehud Barak, Eylül 2000’de İsrail Başbakanı olarak katıldığı Camp David görüşmelerinden istediği sonucu alamayınca, üstüne bir de sandıktan kasap Ariel Sharon çıkınca, El Aksa Cami provokasyonunun devamında yeni canlanmaya başlayan İkinci İntifada’yı Apache helikopterleri ile bastıracağını düşünmüştü. Görüşmelerde Filistin Lideri Yaser Arafat’ı ödün vermeye zorlayabileceğine ve böylece önündeki seçimden zaferle çıkabileceğine inanmıştı. Evdeki hesap çarşıya uymamış, tersi olmuştu, intifadanın gücü artmıştı. Ehud Barak ve İşçi Partisi, İsrail siyasetinde kaybolup gitmişti.

Şimdi, şubat seçimleri de bu durumu değiştiremedi. Ehud Barak, Gazze’de ‘kurşun dökse’ de, partisi, İsrail siyasetinde dördüncülüğe kadar geriledi.

Umutsuzluk Dökme Operasyonu

İsrail’in seçim hesapları yaptığına şüphe yok. Kadima’nın çiçeği burnundaki MOSSAD ajanı lideri Tzipi Livni’nin en önemli seçim vaadi ve yatırımı idi Gazze Katliamı. İşçi Partisi Lideri Ehud Barak için de öyle. İsrail’in, ordusunun prestijini düzeltmek hevesinde olduğu da aşikardı. Gazze’den gelen roket saldırılarının seçime giden bir İsrail hükümeti için iç baskı yarattığı da sır değildi. Ancak, Gazze’de olup bitenleri sadece bunlarla açıklamak bir yanılgı olacaktır. Zira, İsraili siyasetçiler ve generaller aylardır, belki de yıllardır bu saldırıya hazırlanıyordu.

Kurşun Dökme katliamı, anlık bir operasyon kararı değildi. Operasyon, başlangıç zamanı da dahil olmak üzere her şey, tüm boyutlarıyla planlanmıştı. Hedef, 2. İntifada’nın yeşerttiği savaş azmi ve özgürlük umuduydu. Temel amaç, direnişi, sadece fiziksel olarak değil manevi olarak da, sadece örgütsel olarak değil ideolojik olarak da ezmek, teslim almaktı. Roketler bu yüzden önemliydi. Çünkü semboldüler. Yeni koşullar altında süren Filistin direnişinin, yani İkinci İntifada’nın feda eylemcileriyle birlikte

sembolleriydiler. Hatırlanacaktır, Birinci İntifada'nın sembolü taş ve taş generallerdi. Filistinli çocuklar hala elde taş savaşıyor, ama intifadaya rengini veren şey artık onlardan ziyade silahlı militanlar ve ev yapımı roketleri.

Filistin Halk Kurtuluş Cephesi sözcüsünün, ateşkesten bir gün önce Ma'an Haber Ajansı'na verdiği röportajda ifade ettiği gibi:

“Füzeler, işgalciye karşı direnişimizin hem pratik hem de sembolik bir göstergesi. Füzeler aynı zamanda, işgalcinin işgalci olduğu gerçeğini bir kez daha hatırlatıyor ve hangi katliamları düzenlerlerse düzenlesin, ne çeşit ablukalar ve kuşatmalar dayatırlarsa dayatsınlar direnişe devam edeceğimizin, temel haklarımızı geri almak konusunda ısrarlı olacağımızın ve bizi yok etmelerine izin vermeyeceğimizin göstergesi. İşgalciye bir tek roket bile fırlatabiliyorsak, bu; halkımızın, direnişimizin ve mücadelemizin yaşadığı anlamına gelir. Onlar bu nedenle füzeleri hedef alıyorlar. Füzeler işgalciyi güvensizliğe sürüklüyor, çünkü her bir roket bizim işgali, saldırıları ve halkımıza yönelik devam etmekte olan katliamları fiziksel ve sembolik olarak reddedişimizi temsil ediyor. Her bir füze, haklarımızın tasfiye edilmesine ve reddedilmesine dayanan sözde ‘çözüm’ önerilerine izin vermeyeceğimizi bir kez daha gösteriyor.”[2]

İsrail, varlığı ile roketler arasında ideolojik bir ilişki kurup, ABD'nin 11 Eylül hezimetinden düğmeye bastığı ‘Şok ve Dehşet Operasyonları’nın izinden yürüdü. Siyonist devlet, aynen efendisi gibi direnişin yaydığı umutsuzluğa ‘şok’ tedavisi ile aşmaya, yenilmezlik mitinde oluşan çatlakları ‘dehşet’le sıvamaya çalıştı. Sivil ölümler, bu şov ve dehşet operasyonun özel hedefleri idi. Okul ve hastanelerin vurulması, iddialarının aksine kaza değil tercihti. Amaç, ‘kurşun’ değil ‘korku’ dökmektir. Fosfor bombası ile direniş umudu ve özgürlük hayalini yakıp kül etmekte. Köleleştirmektir. Yani, umutsuzluk içinde debelenen korku imparatorluğuna Filistinlilerin mezar taşlarından yeni duvarlar örmektir.

Saldırının bir diğer amacı, 60 yıllık ağır çekim soykırımının her anında olduğu gibi Filistinlileri mültecileştirmektir. Katliam, bu yüzden aynı

zamanda bir soysürüm operasyonuydu. Hedef, 1.5 milyon Gazzeliyi kaçtırmak, dünyanın dört bir yanına dağılmış 5 milyonluk dev Filistinli mülteci ordusuna yenilerini katmaktır. Ya da bunun bir biçimi olarak, Gazzelileri Mısır mandasına razı etmektir. Sivil katliamın üçüncü nedeni ise, direnişi tecrit etmek, direnişçilerle halkı karşı karşıya getirmektir. Yani, direnişi içten fethetmektir. Bu, içten fetih operasyonunun ilk perdesi, darbe girişimi ve El Fetih-Hamas çatışmasıydı.

Gazze, Filistin'in kalbi ve vicdanı

Kurşun Dökme Operasyonu'nun odağında Hamas'ın ve Gazze'nin bulunması doğaldı...

Çünkü Gazze, sadece Gazze değildi. Hala da öyle değil. Gazze, Filistin direnişinin ve ulusal kurtuluş hareketinin kalbi ve vicdanı. Tıpkı, Varşova Gettosu Ayaklanması patlak verdiğinde, Avrupa'da anti-faşist mücadelenin bir süre kalbi ve vicdanı olması gibi. Naziler, 19 Nisan 1943'te Varşova Gettosu'nda Yahudilere büyük bir saldırı düzenlemiş, ama komünistlerin önderliğinde hiç beklemedikleri bir direnişle karşılaşmışlardı. Direniş, Nazilerle birlikte işbirlikçi Yahudilere de yönelmiş, direnişçiler kanları ve ellerindeki çok sınırlı sayıdaki silahla bir kahramanlık destanı yazmışlardı. Varşova direnişi, Filistinlilere hep esin kaynağı olmuştu. FKÖ, en parlak döneminde, Yahudi kahramanları selamlamış, Varşova'daki anıtlara çiçek bırakmıştı.

Kurşun Dökme Operasyonu'nun odağında, Hamas'ın ve Gazze'nin bulunması doğaldı...

Çünkü Hamas, sadece Hamas değildir. Hamas, Filistin direnişinin kalbinin attığı Gazze'nin en büyük siyasi otoritesi. Filistin direnişinin en güçlü siyasi ve askeri kuvveti olduğu kadar, İkinci İntifada'nın da lideri. Dolayısıyla, Nakba'nın 60. yılında Filistin direnişini yenilgiye uğratmanın yolu, İkinci İntifada'nın direniş ruhunu yenilgiye uğratmaktır. İkinci İntifada'nın direniş ruhunu yenilgiye uğratmanın yolu ise, Gazze'yi yenilgiye uğratmaktır. Gazze'yi yenilgiye uğratmanın yolu ise, Hamas'ı yenilgiye uğratmak.... Tıpkı, Birinci İntifada'nın lideri FKÖ'nün (El Fetih, FHKC, FDKC) -FHKC ve FDKC anlaşmayı imzalamayı reddetse de Oslo'da yenilmesi ile intifadanın sona

ermesi gibi.

Siyonist saldırganlığın hedefinde, 2000'den sonra zaten hep İkinci İntifada'nın yeşerttiği özgürlük umudu ve savaşıma azmi vardı. Çünkü İkinci İntifada, tam kazandığını düşündüğü anda İsrail'i 'şok' ve 'dehşet'e sürüklemişti. İntifada, Oslo Barış Anlaşması ve iktidarsız iktidar organı Filistin Özerk Yönetimi'nin sonunun ilanıydı. Bu kez İsrail umutsuzluğa kapılmıştı. Tanka karşı taşın savaşında Filistin halkının bir kez daha cüreti kuşanmıştı. Öyle bir cüret ki bu, rüzgar eken fırtına biçme başlamıştı. Taşa roketler ve feda eylemleri eşlik ediyordu. İsrail, artık sık sık kendi evinde vuruluyordu. Filistin halkı, barışçıl çözüm beklentilerinin tükendiği noktada, genç yaşlı, kadın erkek, 7'den 70'e savaş yorgunluğunu bir kenara atıp El Aksa'dan başlayarak Ortadoğu'da yeni isyan ateşleri yakmıştı. Ortadoğu'dan bir kez daha özellikle de tarihin sonunun ilan edildiği bir anda yeniden Kızılderili dumanları yükselmişti.

2006 seçimleri, sokağın sandığa yansımaları oldu sadece. İkinci İntifada'nın önderi Hamas, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün çürüyen, yozlaşan en büyük siyasi gücü El Fetih'e ağır bir siyasi yenilgi yaşattı. Oysa, seçimlerden Hamas'ın galip çıkarması için her türlü kirliliği oyun oynanmıştı. Emperyalistler ve siyonistler, El-Fetih'in ve Mahmut Abbas'ın zaferi için ellerinden geleni yapmışlardı. ABD, Hamas'ın seçimleri kazanması durumunda ülkeyi yönetmesine izin verilmeyeceği açık tehdidini savurmuştu. Yeni bir cadı avı başlatılmıştı. El-Fetih'in seçim kampanyası için emperyalist fonların ağzı sonuna kadar açılmıştı. Dahası, 2005 yazında yapılması planlanan seçimler, işbirlikçi Filistin Özerk Yönetimi Başkanı Mahmut Abbas'a, Gazze'de belli bir üstünlük sağlaması için zaman tanınması amacıyla Ocak 2006'ya ertelenmişti. Mısır istihbaratı, işbirlikçi ve teslimiyetçi Filistin burjuvazisinin rüşvet ve yolsuzluk sabıkalı temsilcilerini kollamayı amaç edinen ertelemeyi şöyle itiraf ediyordu: "Kamuoyu o vakit Hamas'a karşı yönetimi destekleyecek."

Batı Şeria'da darbeyle, Gazze'de işgalle

Ancak siyonistlerin ve işbirlikçilerinin hevesleri

bir kez daha kursaklarında kaldı. Mazlum Filistin halkı, bu uluslararası tertibe ve kirliliğe oy verdi. Bu yüzden kolektif bir cezalandırmaya tabi tutuldu. Önce ambargo uygulamaya sokuldu. Özellikle Gazze, açık hava hapisanesine dönüştürüldü. Gazzeliler açlık, susuzluk, elektriksizlikle terbiye edilmek istendi. Ambargoya suikastlar eşlik etti. Sonra, Annapolis Zirvesi tertiplendi. Annapolis'i iç çatışma ve darbe tezgahı izledi. Gazze saldırısı ve işgali, işte bu teslim alma hareketinin en son halkası idi. Hedef çok netti, Hamas'ı ehliyelemek, Oslo teslimiyet çizgisine getirmek ya da hükümetten uzaklaştırmak. Filistin'de hüküm süren ikili iktidara son vererek, Batı Şeria'da darbeyle uygulamaya sokulan planı, Gazze'de işgal ve katliamla hayata geçirmek. İsrail'in, ABD'nin, AB'nin Hamas'a karşı kını, Hamas'ın dini kimliğinden kaynaklı değil, El Fetih kukla hükümetinden farklı olarak teslimiyeti reddetmesi, Oslo Anlaşmalarının kapitülasyonlarını kabul etmemesi, Gazze'nin bir direniş ocağı olmasının önüne geçmemesiydi.

Siyonist emperyalist plan hazırды:

"2006'dan bu yana, Ramallah'taki işbirlikçi Filistin Yönetimi kadar Arap rejimleri ve neoliberal Arap entelektüelleri de, onları Hamas ve Hizbullah'tan yalnız ve yalnız İsrail'in kurtarabileceğini anlamış bulunuyorlar. Hamas ve Hizbullah'ın her ikisi de, bölgede İran'a ve tüm ilerici güçlere karşı oluşturulacak ABD ve İsrail ittifaklarının en büyük tehdidi konumunda bulunmaktadır. Bunlar gizli ümitler de değil üstelik, tartışmaları kamuoyuna da yansıtılan özel toplantılarda tartışılan stratejiler. Gazze'de bir buçuk milyon Filistinlinin soykırıma uğratılması üzerine Arap medyasında yürütülen tartışmalar ve İsraili yetkililerin deklarasyonları çok az etki bırakmışa benziyor. İşbirlikçi Filistin Yönetimi, Arap rejimleri ve İsrail arasında neoliberal Arap entelektüellerinin de desteği ile gerçek bir açık ittifak kurulmuş durumda ve bu ittifak, İsrail'in tüm Arap dünyasında demokratik olarak seçilmiş tek hükümet olan Hamas'ın yok edilmesinde taşeron olarak kullanılmasını öngörüyor." [3]

Her olanak ve fırsat kullanıldı: "Amerika ve İsrail, fırsatçı ve zayıf Arap liderlerin yarıdakılığı

olmadan bölgedeki hedeflerine ulaşamazdı. Gazze’de son 48 saate ait şok edici korkunç görüntüler, Filistin Başkanı Mahmut Abbas hariç, pek çok çevreyi harekete geçirmeye yeterdi. Hamas’ın 2006’daki seçim zaferinden bu yana Abbas, Gazze’de kendi insanlarını hor görecektir hiçbir fırsatı kaçırmadı. Hamas’ın geçen yıl Rafah sınır duvarını yıkmasından, Gazzeliler’in tedarik bulmak ve İsrail kuşatmasından bir süreliğine kurtulmak için yakınlardaki Mısır kasabalarına akın etmelerinden sonra Abbas, bundan Sina’da ‘Filistin işgali’ olarak söz etmişti. İsrail’in Şerit’teki ablukayı ağırlaştırmasına rağmen, Abbas, Hamas’la görüşmeyi ya reddetti ya da sürekli erteleyip kendi temsilcilerinin yaptığı görüşmeleri ciddiye almadı. Özgür Gazze Hareketi’nin gemilerinin İsrail kuşatmasını aşmaya çalışmasından ‘saçma bir oyun’ diye bahsetti. İsrail’in Gazze’yi tekrar vurması üzerine Abbas, yurt dışı gezilerine ara vermedi ve vahşetten ötürü Hamas’ı suçladı.” [4]

Yeni Ortadoğu'nun yolu Gazze'den geçiyor

Gazze katliamının kısa vadeli hedefleri bunlardı. Uzun vadeli hedefi ise şuydu: ‘Yeni Ortadoğu’. Hatırlanacaktır, ABD eski Dışişleri Bakanı Condolezza Rice, İsrail Başbakanı Ehud Olmert’le 25 Temmuz 2006’da Kudüs’te yaptığı dostane bir görüşmede, gazetecilere İsrail’in Lübnan saldırısının temelinde yatan politik amacı açıklarken şöyle konuşmuştu: “Mevcut durumları ele alırken, bunların bilincinde olmalı ve nasıl bir Ortadoğu inşa etmeye çalıştığımıza dikkat etmeliyiz. Yeni bir Ortadoğu zamanı.” Olmert, Rice’yi başıyla onaylamıştı...

Kuşkusuz, ‘Yeni Ortadoğu’nun bir yolu Lübnan’dan geçiyorsa, diğeri de Filistin’den, özel olarak da Gazze’den geçecekti. Emperyalistler, siyonistler artık Filistin sorununu öyle ya da böyle “çözmek” istiyorlardı. Şabra ve Şatilla kasabası İsrail eski Başbakanı Ariel Şaron’un Gazze’den çekilmesinin en temel sebebi de buydu. Yani; Filistin sorununun, kukla bir devlet ya da Filistin’in Mısır ve Ürdün arasında paylaşılması ile ‘çözülmesi.’ Yani aslında, Filistin direnişinin ‘çözülmesi’. Siyonist yetkililerin son yıllarda sık sık iki devletli çözümden bahsetmelerinin altında yatan sebep buydu. İlk planın tutma ihtimaline

karşılık, ikinci plan da hazırды: Gazze Şeridi’nin Mısır’a, Batı Şeria’nın Ürdün’e bağlanması. Böylece, demografik yapının hızla Araplar lehine değişmesinin yarattığı “büyük tehdidin” önüne geçilmesi. Filistinli araştırmacı Ghassan Khatib, İsrail’in sadece Mısır sınırından yardımların geçiş izni verdiğine dikkat çekerek, şöyle diyordu: “Gazze’yi Mısır’ın sorumluluğuna bırakarak başka bir stratejik amacı gerçekleştiriyor.”

Sonuçta, 18 Ocak, Kurşun Dökme Operasyonu’nun uzun vadeli amaçları bakımından da bir başarısızlık ilanıydı. Emperyalizm ve onun bölgemizdeki aleti siyonizm yine başaramamıştı. Gazze katliamının külleri arasında yeni bir Ortadoğu’nun silüeti belirmiş, ama bu, emperyalizmin Yeni Ortadoğu’sunun silüeti değildi. Varşova Ayaklanması nasıl yeni bir Avrupa’nın müjdecisi olduysa, Gazze de yeni bir Ortadoğu’nun habercisi olmuştu. Filistinli aydın Ramzy Baroud’un El Cezire’nin askeri uzmanından aktardığı gibi; “Gazze’nin direnişi mucizevi bir şey değil. Dünyadaki milyonlarca Arap böyle düşünüyor. Temmuz-Ağustos 2006’da Lübnan’da tanımlanan Yeni Ortadoğu, Aralık-Ocak 2008-2009’da Filistin’de doğrulandı. Gazze’deki molozların ve küllerin içinden yeni terminolojisi olan yeni bir dil ve yeni bir kültür doğuyor. Araplar kendilerini yeniden tanımlayıp yenilgiyi ve yenilgiyi kabul ettikleri yılları aydınlatmaya isteklidir. Gerçekten, bu yeni bir Ortadoğu.” [5]

Kazanan, direniş ve vicdan ayaklanması Gazze’de kazanan, direniş ve dünya halklarının vicdan ayaklanmasıdır. Kaybeden ise, İsrail siyonizmi ve başta ABD olmak üzere dünyanın tüm emperyalist efendileridir.

Öncelikle, emperyalizmin imaj tazeleme operasyonu önemli bir yara almıştır. Amerikan rüyası yine, yeniden ezilen halkların kabusuna dönüşürken, ‘siyah’ ‘beyaz’ karışmış, Barack Hüseyin Obama’nın teninin siyah, bilincinin beyaz olduğu ortaya çıkmıştır. Siyah Barack Obama, aslında beyaz Sam Amca’nın ta kendisidir. Nitekim, Gazze’de katliam devam ederken, o iki gün boyunca golf oynamıştır. Artan tepkiler üzerine Bush yönetimi devam

ettiği için nezaketten sustuğu yalanına sarılmıştır.

Beyaz Saray'da, 'beyaz' koltuğuna oturduktan sonra ise daha açık konuşmuş, "İsrail'in kendisini tehditlere karşı savunması meşru hakkını daima destekleyeceğiz" demiştir. Bu kadar olsa iyi! Obama, daha önce bir seçim gezisinde, İsrail devletinin bir 'mucize' olduğunu söylemiş, "Kudüs, İsrail'in bölünmemiş başkenti olacaktır" vaadinde bulunmuştur. Oysa siyonist İsrail bile, 'bölünmemiş başkent Kudüs' tezini uluslararası arenada bu kadar aleni bir şekilde dile getirememiştir.

Barack Obama, zaten ta başından beri 'Hussein' değil, 'Israel'di. Beyaz Saray Personel Müdürlüğü'ne Rahm Israel Emanuel'in getirilmesi, zaten hayallerin sonunun başlangıcı idi. Nasıl olmasın? Emanuel, İsrail'in eski başbakanı Menachem Begin'in yönettiği siyonist terör çetesi Irgun'a 1940'larda kaçak silah gönderen Benjamin Emanuel'in oğlu. Irgun, 1946 yılında Kral David oteline düzenlenen bombalı saldırı da dahil olmak üzere Filistinli sivillere yönelik pek çok bombalı terörist saldırı gerçekleştirmişti. Emanuel, Amerikan Kongresine seçildiği 2002 yılından sonra İsrail yanlısı lobinin en sarsılmaz ve güçlü seslerinden biri olmuş, hatta kimi zaman eski baş haydut Geore W. Bush'tan bile daha sert çıkışlar yapmıştı.

Avrupa Birliği de, ABD gibi Gazze'den yenilgiyle çıkmıştır. Gazze'de kaybedenlerden biri de AB emperyalizmidir. Çünkü, hem planlarına ulaşamamış, hem de teşhir olmuştur. Gazze'nin okul ve hastaneleri de dahil olmak üzere her yanı AB'nin "demokrasi" ve "refah" bombaları ile doludur. Dile kolay, Avrupa tekellerinin birliği, Gazze'ye uluslararası yasalarca yasaklı fosfor bombası yağarken bile ABD ile aynı telden çalmıştır. Avrupa halkları, Filistinle dayanışmak için sokaklara çıktıklarında bu yüzden "İsrail katil, Avrupa işbirlikçi" diye haykırmıştır. Gazze, akıllara Cezayir'i getirmiştir. Frantz Fanon'un ve Jean Paul Sartre'ın şu ölümsüz sözlerini de: "Avrupa her bulduğu yerde, her köşe başında, dünyanın bütün köşe başlarında insanlığı katlederken, insanlıktan söz etmekten asla vazgeçmeyecektir." [6] "Biz Avrupalılar da, biz de sömürgesizleştiriliyoruz. Yani, her birimizin içinde var olan sömürgeci kanlı bir operasyonla çıkartılıyor. Cesaretimiz varsa

kendimize iyice bir bakalım ve ne hale geldiğimizi görelim." [7]

Gazze işbirlikçiliğın yenilgisidir

İsrail ile birlikte gerici Arap rejimleri de, Gazze'de, yenilenlerin safında yer almışlardır. Hatta Gazze'de en çok kaybeden onlardır. Siyonistler, en azından seçim sürecinde içeride militarist duyguları kışkırtmış ve işgali oya dönüştürmüştür. İşbirlikçi Arap egemenleri ise sadece avuçlarını yalamış, üstüne üstlük bir de halkların büyük tepkisini çekmişlerdir. Gazze, işbirlikçi Arap rejimlerinin sahte İsrail düşmanlıklarını tuzla buz etmiştir. Öyle ki, Ortadoğu'da, uzun zamandan sonra ilk kez sol rüzgarlar esmiştir. Sol, İsrail büyükelçisini kovan Venezuela ve Bolivya şahsında, Gazze'den büyük bir sempati biriktirerek çıkmıştır. Venezuela'nın halkçı devlet başkanı Hugo Chavez'in posterleri ellerde bayraklaşırken, Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek posterleri, protestolarda yerden yere vurulmuştur. Kuveytli bir milletvekilinin Arap Birliği genel merkezinin Mısır'ın başkenti Kahire'den Venezuela'nın başkenti Karakas'a taşınmasını önermesi de tarihe geçen başka bir ilginç anektodur.

Sol, Umutsuzluk Dökme Operasyonu süresince sadece dayanışma ile değil, Filistin'de bizzat dış silahlı mücadele ile de önemli bir prestij kazanmıştır. Nitekim, Hamas ilk saldırıda ağır bir yara alırken, başta FHKC ve FDKC olmak üzere bir dizi ilerici sol kuvvet, Gazze direnişinde öne çıkmıştır. İslami Cihad, Halk Direniş Komiteleri, El Aksa Şehitleri Tugayı, Gazze direnişinin öne çıkan diğer kuvvetleridir. Yani, aslında Hamas Gazze'de direnişin değil, saldırının odağıdır. Bu konuda değişik tartışmalar mevcuttur. Örneğin, Hamas'ta '67 sınırları tartışması ile bir ideolojik kanamanın başladığı, Gazze katliamının bu kanamayı derinleştirdiği gibi. Robert Fisk gibi bazı diğer uzmanlara göre ise, "Hamas, İsrail'i Gazze'nin dar sokaklarına çekerek Hizbullah gibi 'ilahi' bir zafer kazanmak istiyor"du. Bu, Filistin direnişinin geleceği bakımından önemli bir tartışma, ama bu, her halükarda, tek tek örgütlerden bağımsız olarak silahlı direniş fikrinin güçlendiği, prestij kazandığı gerçeğini değiştiriyor. Gazze, 2006 Güney Lübnan zaferi

gibi tüm Arap halklarına ilham kaynağı olmuştur.

Her şey karıştına dönüşüyor

Silahlı direniş fikrinin güçlenmesi, işbirlikçiliğin siyasi ve ideolojik yenilgisidir. Bu bile sadece, Gazze'nin başlı başına bir kazanımıdır. Çünkü Filistin sorunu, aynı zamanda bir Arap sorunudur. Filistin halkının kurtuluşu, artık hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak şekilde, Arap halkının kurtuluşuna bağlıdır. Filistin halkının bilgisi (El Hakim) Dr. George Habaş'ın 2000'de dikkat çektiği gibi, her şeyin karıştına dönüşmesi kazanılmazdı: "Arap toplumu ağır hastadır. Hâkim güçler, ilişkiler ve fikirler eskimiştir, devrimin alternatif güçleri ise doğmayı başaramamıştır. Bu bir iktidarsızlık ve yenilgi evresidir. Ama toplumun hasta olması ölçüsünde, siyasi, ekonomik, toplumsal ve kültürel çelişkileri keskinleşmiş ve çıkış yolunu çizecek toplumsal kurtarıcı talepleri daha ısrarlı olmuştur. (...) Arap Ulusu'nun yaşamakta olduğu gerileme, kapsamlı bir halk uyanışının yolunu hazırlıyor. Her şey karıştını doğurur." [8]

Bir yanda, Lübnan ve Gazze direnişleri... Bir yanda, işbirlikçi Arap rejimleri... Bu keskin çelişkiler içinde, Arap ulusunun yeni bir aydınlanma süreci yaşamaması mümkün müdür?!

Sadece birkaç örnek;

Mısır... Mısır, Gazze'deki kuşatmada sadece suç ortağı olmakla kalmamış, 1.5 milyon Filistinlinin açlığından da çıkar elde etmiştir. Düşük kaliteli Mısır malları, kaçak yollardan Gazze'ye getirilmiş ve güney Rafah'taki tüneller ağı aracılığıyla yoksul Filistinlilere fahiş fiyatlardan satılmıştır.

Birleşik Arap Emirlikleri... ABD Başkanı George Bush, daha önce Gazze kuşatma altındayken, Amerikan birliklerinin Irak'ta karşılanmasını umduğu gibi, Birleşik Arap Emirlikleri'nde çiçeklerle karşılanmıştır.

İşbirlikçi Filistin Özerk Yönetimi... Filistin Özerk Yönetimi lideri Mahmud Abbas, elde silah Ramallah'ı savunun Yaser Arafat'tan farklı olarak, Gazze katliamında halkının yanında olmamış, Suudi Arabistan'da kalmış ve oradan ' Hamas'ı ateşkesi devam ettirmemekle'

eleştirerek, üstü kapalı bir şekilde İsrail'e destek vermiştir. İsmi açıklanmayan bir Filistin Özerk Yönetimi yöneticisi de, The Jerusalem Post'a Gazze katliamı ile ilgili şöyle bir açıklamada bulunmuştur: "Umuyoruz ki, Gazze halkı şimdi Hamas'ın onlara yalnızca felaket getireceğini anlamıştır." Zaten İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni, El-Cezire sunucusu kendisine İsrail'in Arap rejimleri ile Gazze katliamı konusunda bir anlaşması olup olmadığı sorusunu yanıtlarken, Arap dünyasında Hamas'ın İsrail'in olduğu kadar kendilerinin de düşmanı olduğunu düşünenlerin varlığını onaylamaktan geri kalamamıştır.

Erdoğan sadece günü kurtardı

Gazze'de kaybedenlerden biri de Türkiye egemenleri. Kazananlardan biri ise Türkiye halkları. Nitekim Türk ve Kürt halkları, siyonist katliam başladığı andan, bitene kadar sokaktaydı. Değişik ulus, inanç ve mezheplerden halklar, üç hafta boyunca onlarca il ve ilçede sokakları terk etmemiştir. Filistinle dayanışma dalga dalga her yere yayılmıştır. Halk, Filistin'i atkılarında, camlarında ve arabalarında, yani, her yerde bayraklaştırmıştır.

Türkiye emekçi halklarının, mangalda kül bırakmayan işbirlikçi AKP Hükümetine, "Chavez kadar ol, büyükelçiyi kov" diye seslenmesi boşuna değildir. Çünkü Başbakan, katliam süresi zarfında sadece konuşmuştur. Zulüm demiştir, ama ne anlaşmaları feshetmiş, ne siyonist konsolosluğu kapatmış, ne de büyükelçisini geri çekmiştir. Tam ABD-Türkiye-İsrail stratejik işbirliği anlaşmasına uygun davranmıştır.

Ama sonuçta, Başbakan o kadar bunalmıştır ki, Davos'ta kontrolünü yitirip İsrail Cumhurbaşkanı'na çıkmıştır. Başbakan, yerel seçimler öncesinde günü kurtarmıştır, ama bu çıkışın Türkiye egemenlerine bedeli ağır olacaktır. Nitekim, bizzat İsrail askerleri tarafından kısa bir zamanda Türkiye'ye, Kürtlere ve Ermenilere karşı işlediği insanlık suçları hatırlatılmıştır. İlk kriz şimdilik çözülmüştür, ama sadece şimdilik!

Siyonizmin diyeti antisemitizm

İsrail seçimlerinden Şubat'ta katiller koalisyonu

çıktı. 120 kişilik parlamentoda Kadima 28, Likud 27, Evimiz İsrail 14, İşçi Partisi 13 milletvekili elde etti. Faşist Likud lideri Benjamin Netanyahu ve kafatasçı faşist Evimiz İsrail Partisi lideri Avigdor Lieberman, koalisyon kurmaya hazırlanıyor. Kafatasçı Avigdor Lieberman'ın, İçişleri Bakanlığı koltuğuna oturması bekleniyor. Anahtar parti konumuna gelen Lieberman'ın Evimiz İsrail Partisi, İsrail'in sınırlarının yeniden çizilmesini savunuyor. Lieberman'ın vaatlerinden biri, İsrail işgali altındaki topraklarda yaşayan Araplardan 'kurtulmak'. Diğer, Oslo Anlaşması'ndan sonra Batı Şeria'da kurulan yerleşimlerin ilhak edilmesi. Lieberman, seçim kampanyasında "sadakat olmadan vatandaşlık olmaz" sloganı kullandı, İsrail'de yaşayan Araplara siyonist devlete bağlılık yemini etmelerini şart koşacağı mesajını verdi. "Liebermanizasyon" İsrail devletinin 48 Araplarına karşı kafatasçı faşist bir saldırganlığa girişeceğinin sinyali olarak görülüyor.

İsrail'de sandıktan çıkan sonuç bölge için tehlikeli. Ama sandıktan çıkan sonuç, Filistinliler için aslında hiçbir değişiklik ifade etmiyor. Çünkü Filistinliler, İsraili siyasetçiler arasında üslup dışında herhangi bir fark olmadığını, özellikle Oslo'dan sonra iyi biliyor. Sonuçlar, diğer ülkelerle birlikte asıl olarak Yahudileri ilgilendiriyor. Çünkü; militarizm zehirliyor. Çünkü; sömürgecilik soysuzlaştırıyor. Çünkü; katliam insansızlaştırıyor. Kirli savaş dönüp dolaşıp en fazla ezen ulusun işçi ve emekçilerini vuruyor. Yahudiler, siyonist katliamlara karşı etkin bir karşı duruş sergilemedikçe, ne yazık ki dünyada, özellikle de Arap ve İslam dünyasında giderek daha fazla kendilerini katleden Nazilerle özdeşleştiriliyorlar. Siyonizmin Yahudilere diyeti, antisemitizm oluyor. Zaten, siyonistlerin son seçimlerden sora tırmandırması beklenen saldırganlık, dönüp yine İsrail'de yaşayan Yahudileri vuracak. Belki bir füze, belki bir feda eylemi olup yakınlarını, sevdiklerini onlardan alacak.

Filistin'de 3. intifada mayalanıyor

Hamas'ın sürgündeki lideri Halid Meşal, Gazze katliamı başladığında, Filistinlilere Üçüncü İntifada'yı başlatma çağrısı yaptı. Meşal,

"Siyonist düşman İsrail'e karşı sizleri askeri intifadaya çağırıyorum. Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'a karşı içeride de barışçıl intifadaya çağırıyorum" dedi. Ama bu çağrının karşılık bulabildiğini söylemek mümkün değil. Zaten bu, tek başına Hamas'ın çağrılarına bağlı değil. Kuşkusuz Filistin'de bir süredir Üçüncü İntifada mayalanıyor. Ancak, bu intifadanın nerede ve nasıl patlak vereceği belirsiz. Sadece bazı tahminler ileri sürülebilir:

Filistinliler, zaten İkinci İntifada'dan beri, özellikle de Gazze'de sürekli direnişte. Hatta Gazze için her gün bir intifada günü. Dolayısıyla, yeni bir intifada patlak verecekse, bu, alışlageldik biçimlerden farklı olarak, Batı Şeria'yı dışlamadan, asıl olarak işgal altındaki topraklarda olması beklenebilir. Keza, İsrail'in 48 sınırlarında yaşayan, İsrail vatandaşı Araplarda da güçlü bir ulusal mayalanma yaşandığı düşünüldüğünde, 48 sınırlarını da kapsayan topyekün bir intifadaya doğru gidildiği öngörülebilir.

Sürekli direniş hali ve ulusal parçalanmışlık düşünüldüğünde, yeni bir intifadanın aynı zamanda 1. İntifada'dakine benzer birleşik bir önderliğe ihtiyaç duyması da kuvvetle muhtemel bir seçenek. Batı Şeria'nın özellikle altını çizdik. Çünkü, Filistin direnişini bekleyen en önemli tehlike; Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde süren mekansal ve idari ayrılığın ulusal birliği zedelemesi, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin birbirine yabancılaşmasıdır. Batı Şeria'daki halkın, Gazze katliamı ve direnişi sürecinde Şeride güçlü bir şekilde dayanışma elini uzatmaması bu ihtimali tartışılır kıyor.

Üçüncü İntifada'nın nerede, nasıl, kimin önderliğinde ve ne zaman patlak vereceği belirsiz. Ama Üçüncü İntifada'nın niçini açık. George Habaş'ın İkinci İntifada'nın öngününde 'Ne Yapmalı?' sorusuna verdiği şu yanıt hala güncel, Filistin halkının ve Arap ulusunun önünü aydınlatıyor:

"İsrail, özümsemeyi reddeden bir varlıktır. İrkçi ve şovendir; 'öteki'yi dışlamaktadır ama buna rağmen Yahudi sorununu bile çözememiştir. Çünkü, Yahudileri dört savaşa sürüklemiştir. Bizzat İsrail haritası, yabancı, bölgenin tarihine ve dokusuna uzak doğasını ele veriyor. Egemenliği,

kendi içerisinde saldırganlık ve kibir eğilimlerini tutuşturmaktadır.

İsraille mücadele şunları gerektiriyor:

a) Çelişkilerin kapsamlı bir incelemesinin yapılarak faydalanılması. Buradaki en önemli sonuç, içerideki sınıf farklılıklarına ve düşük yoğunluklu sınıfsal çelişki görüşlerine rağmen,

mücadelede tayin edici faktörün sınıfsal değil, ulusal çelişki olduğudur. Aynı şey, yine ikincil olan diğer çelişkiler için de söylenebilir (Doğulu ve Batılı Yahudiler, köktenciler ve laikler arasındaki gibi).

b) Arap ulusumuzun mücadelenin bir yönüne hapsolmeden, yerel yurtseverliği Arap ulusçuluğuyla, ulusal kurtuluşu toplumsal kurtuluşla, siyasal meseleleri kültürel meselelerle, teorik konuları entelektüel ve bilimsel uğraşlarla, aydınları kitlelerle birleştirebilecek öncülere ihtiyacı. Ve her koşulda, tarihsel düzeyi yakalamış bir önderlik şart.

c) Taktikler ve strateji arasında sağlam bir bağlantı bulunmalıdır, çünkü oportünizm ve gaflet, stratejik ve programatik olan karşısında taktiğe ve kısa vadeli faydaya öncelik vermekten kaynaklanır.

d) Halkımızın genel ve özgül hedeflerle tek bir mücadele ve tek bir yumruk oluşturabilmesi için, genel ve özgül hedeflere sahip tek bir halk akımı halinde Filistinli grupları birleştirme mücadelesi.

Tarihsel Filistin’de, ulusal, etnik, dinsel veya cins ayrımcılığı olmaksızın, geniş bir Arap çerçevesi içerisinde demokratik bir devlet... Bu, halkımızın en büyük ortak hedefi ve Filistin ve Yahudi sorununun, dolayısıyla da nefret ve savaş etkinliklerini ortadan kaldırmanın radikal

çözümüdür.”[9]

Dipnotlar:

- 1 - İsrail Terörizm ve İstihbarat Merkezi, Gazze Şeridi’nden roket tehdidi, 2000-2007, Aralık 2007, sayfa 38 ve 41.
- 2 - Ma’an Haber Ajansı’nın 17 Ocak’ta Filistin Halk Kurtuluş Cephesi sözcüsü ile yaptığı röportaj. Röportaj maannews.net/english/ten atilim.org tarafından Türkçe’ye çevrildi: www.atilim.org/haberler/2009/01/18/Fuzeler_direnisin_sem_bolleri.html
- 3 - Joseph Massad, Gazze Gettosu Ayaklanması. Massad, New York Colombiya Üniversite’sinde Arap Politikaları bölümünde yardımcı profesördür. Makale, www.electronicintifa.net adresinden alıntılanarak atilim.org tarafından Türkçe’ye çevrildi: www.atilim.org/haberler/2009/01/26/Gazze_Gettosu_Ayagl_anmasi.html
- 4 - Osamah Khalil, Savaş Köpekleri. Khalil, Berkeley’de Kaliforniya Üniversitesinde Amerika ve Ortadoğu Tarihi bölümünde doktor adaydır. Makale, www.electronicintifa.net adresinden alıntılanarak atilim.org tarafından Türkçe’ye çevrildi: www.atilim.org/haberler/2009/01/04/Savas_kopekleri.html
- 5- Ramzy Baroud, Gazze: Gerçekten yeni bir Orta Doğu. Baroud, PalestineChronicle.com un editörü ve yazarı. “İkinci Filistin İntifadası: Bir Halk Mücadelesinin Günlüğü” adlı kitabın yazarı Baroud’un makalesi atilim.org tarafından Türkçe’ye çevrildi: www.atilim.org/haberler/2009/01/21/Gazze_Gercekten_yeni_bir_Orta_Dogu.html
- 6 - Frantz Fanon, Yeryüzünün Lanetlileri, Versus Yayınları
- 7 - Jean Paul Sarter, Yeryüzünün Lanetlileri kitabının önsözü, Versus Yayınları
- 8 - George Habaş, Filistin: Düşle Gerçek Arasında, Ceylan Yayınları
- 9 - George Habaş, Filistin: Düşle Gerçek Arasında, Ceylan Yayınları

Burası Ortadoğu!..

Zafer Efeoğlu

Bu yılki Davos Zirvesi-Dünya Ekonomik Forumu, kapitalizmin küresel krizini ana gündemi olarak belirlemişti. Ve ekonomi konuşmak, politika konuşmak demektir; ki uluslararası tekellerin liderliğinde düzenlenen Davos için bu mutlak geçerli bir kuraldır. Mesele, bunun, düzenleyicilerinin ‘Davos ruhu’ dedikleri ‘medeni kurallar’ çerçevesinde tezahür etmesidir. Yani uluslararası tekellerin dünya hegemonyası için rekabet ve kavga halinde olan farklı çıkar ve güç odaklarının ‘dışarıda’ geçerli olan birbirlerini yeme kurallarına bir süreliğine ara verip küresel düzenlerini tehdit eden ortak sorun ve düşmanlara karşı ‘kolektif akıl’larını tazelemek ve ortak çıkarlarını belirlemek için bir araya gelmeleri.

Haliyle, kendi kendilerine oldukları için de bu ortak çıkarları belirlemek için yalnızca ‘fikirlerini dövüştürmeleri’ yeterli görölmektedir. Siyaset elbette yapılacaktır, ama bunun için zora ve silaha ihtiyaç yoktur, sözün gücüyle ve diplomasinin nezaketine uygun olarak halledilecektir sorunlar!

Daha önceleri böyle olmuştu ve yine böyle olması bekleniyordu, ama öyle olmadı bu kez... Davos’ta ‘kriz’ konuşulacaktı. Erdoğan-Peres vakasıyla birlikte “Davos’ta kriz” konuşulur hale geldi! ‘Davos ruhu’na aykırı olsa da, ‘eşyanın tabiatına uygun’ bir durum olduğu açık bunun; krizin ruhu kendi kurallarını her yere dayatıyor bir şekilde.

Dolayısıyla, Gazze krizinin tartışıldığı panelde yaşananlara her şeyden önce bu genel nesnellik penceresinden bakmak gerekiyor. İsrail

siyonizminin Gazze saldırısı ve katliamı, emperyalizmin süregiden uluslararası düzen krizinin Ortadoğu bağlamındaki ateşini daha da alevlendirmekten başka bir şey olmadığına göre, Davos’un gündeminin de epey ısınacağı baştan belli sayılırdı. Son tahlilde, Gazze/Filistin krizini tartışmak demek petrolün, doların ve silahın Ortadoğu’da birikmiş devasa rezervlerinin kimler tarafından, nasıl paylaşılacağını ve kontrol altında tutulacağını tartışmak demek. Ve bu, dünya ekonomisi ve politikası düzeninde söz söylemek demek zaten. Haliyle Davos’un, Gazze meselesini gündemine alışı, Forum’un amaçları bakımından bir zorunluluğu işaret etmektedir.

Eğer kapitalizmin küresel krizine uluslararası tekeller adına bir ‘çare’ aranacaksa Davos’ta, bu, emperyalizmin uluslararası düzen/ilişkiler krizine de ‘çare’ aramak demektir. Emperyalizmin uluslararası düzen krizinin üzerine binen küresel ekonomik krizin oluşturduğu koşullar bütünü altında bu özellikle böyledir ve başka türlü anlaşılamaz. Dolayısıyla, krizin bu somut birleşimi çerçevesinde emperyalizmin küresel dünyasının yeniden yapılandırılması, dengelerin yeniden biçimlendirilmesi arayışlarının olduğu yerde, bu değişim ve dönüşümün ekonomik-mali/finans temelli öğeleri kadar siyasal ve ideolojik üst yapı öğeleri de kurgulanmak zorundadır. Zaten Dünya Ekonomik Forumu denen kurumlaşma; çapı, derinliği ve kapsamı, konjonktürel olarak değişmekle birlikte bu türden değişim ve dönüşümlerin uluslararası tekeller

adına stratejilerini kurmaya, koordinasyonunu örgütlemeye ve ideolojisini biçimlendirmeye hizmet etmek için var. Yoksa uluslar üstü şirketlerin CEO'ları, dünya medyasını yönlendiren patronlar, sermayenin paralı uşağı akademisyenler, politikacı takımının en kodamanları ve yıldız parlayanları vb. binlercesi günlerce niye bir araya geliyorlar ki?!

Peres-Erdoğan krizinin özgün anlamına gelince... Açıktır ki, Davos, İsrail'in 'babasının evi' sayılır bir nevi.

Forum'un liderliğini yapanlarla İsrail'in sahip olduğu stratejik ilişkilerin derinliği ve bu güçler nezdinde özellikle Ortadoğu'da taşıdığı özel misyon nedeniyle ailenin öz evlatları arasında yerini almıştır. Yani, 'Davos'un ruhu' tarafından sarıp sarmalanmıştır. Zaten Gazze saldırısı-katliamı süreci boyunca ve sonrasında bu ruh'un gücünü arkasına aldığı ayan beyan ortaya da çıkmıştır. Haliyle İsrail için Davos, aile içindeki yerinin ve öneminin bütün dünyanın gözü önünde yeniden teyit edilmesi ve güvence altında olduğunun ilan edilmesi protokolünden başka bir şey değildi özünde. Peres'in, Gazze panelinde siyonizme yakışan bir küstahlıkla bağıra çağıra ilan ettiği ve anlayan anlar anlamayana haddini de bildiririz, demeye getirdiği tutumunun altında yatan da buydu.

Fakat yine açıktır ki, Davos, Türkiye için 'baba evi' olmaktan öte birkaç göbek uzaktan bir akrabalık konumunu temsil etmektedir. Davos ruhu tarafından sarıp sarmalanmasının objektif koşulları bulunmamaktadır. Nitekim bu gerçek de, Gazze krizi vesilesiyle de görülmüştür. Tayyip Erdoğan'ın Filistin sorununda karar verici inisiyatif içinde yer almak için gösterdiği kendi sınırlarını zorlayan bütün diplomatik girişimlere rağmen devre dışı bırakılmıştır. Başka bir deyişle, sınırları esasta Hamas'ın hamiliğine soyunmak üzerinden zorladığı için de başta İsrail olmak üzere ABD ve AB tarafından düpedüz cezalandırılmıştır. Davos'ta, Peres'in Erdoğan'a karşı özel tutumu bu cezalandırmanın bir de dünya kamuoyunun önünde ilan edilmesi demektir aynı zamanda. Unutulmamalı ki, Peres, sadece İsrail adına değil, Davos'un ev sahipleri adına da konuşuyordu. Yani, sahne daha önceden dikkat

çekmiş olduğumuz gibi krizin nesnel gereklerine göre yeniden düzenlemişti.

Erdoğan'ın, Davos'un bu yılki içeriğinin özgün anlamının ve buradan hareketle de kendisini bekleyen zorlukların farkında olmadığını düşünmek gerçekçi değildir. Aksine, panel vesilesiyle Peres'e karşı yaptığı çıkış, genel olarak durumun farkındalığının ve dolayısıyla da bir hazırlık politikasının kesin varlığına işaret etmektedir. Panelin yaşanarak oluşan objektif içeriği, Erdoğan'ın hazırlık politikasına somut bir biçim kazandırmasına vesile olmuştur, hepsi bu. Erdoğan'ın Davos'a, hem küresel ekonomik krizin Türkiye için IMF dayatmaları biçimi alan özgün baskısının, hem de Gazze krizindeki sözünü ettiğimiz yaklaşımı nedeniyle emperyalist ve siyonist güç merkezlerinin uyguladığı politik baskının ikili gerilimi altında geldiği bir olgudur. Bu kuşkusuz ki, bir güç yitimi durumudur.

Fakat bunlar, son zamanda Erdoğan bakımından da verili somut şeylerdi ki, onun Davos'ta sergilediği 'en iyi savunma saldırıdır' taktik yaklaşımının gerekçelerini de oluşturmuşlardır. Kendi politik amaçları açısından yapabileceği en iyi şeyi yapmıştır Erdoğan; uluslararası ilişkilerin ve dengelerin düzenlenmesinde temel unsurlar olan katı ekonomik ve politik güç kurallarının simgelendiği Davos'a süngüsü yarı düşük halde gelmiş, ama Müslüman aleminin halklarının gönlünde taht kuran 'Filistin kahramanı' olarak geri dönmüştür! Az şey değil! Erdoğan'ın, stratejik mimarlığını baş danışmanı Ahmet Davutoğlu'nun yaptığı bölgesel güç yaklaşımına dayalı 'Yeni Osmanlıcılık' politikası için hayli yüklü bir ideolojik-moral gıda depoladığı kesindir. Kesin olan bir başka şey de, ulusal içi politika dengeleri çerçevesinde de mevzilerini güçlendiren ideolojik ve toplumsal sonuçlar elde etmiştir. Bunun ilk elden siyasi getirisinin ne düzeyde somutlaşacağına ölçüsü, yerel seçim sonuçları olacaktır.

Tüm bu sonuçlar Erdoğan tarafından Davos'ta sürdürülen politikanın mantığında olası ana eğilimler olarak aşağı yukarı öngörülmüş şeylerdir. Ve kabul edilmelidir ki, burjuva politikacılığın sınıf zihniyeti normları ölçeğinde özgün çıkarları bakımından elde edebileceklerinin

en azamisini elde etmeyi hedefleyen bir 'gerçek'lik algısına dayanmaktadır, bu politik hamleler. Ve kuşkusuz ki, bu politik hamleler özsel olarak ne Filistin halkının siyonizme ve emperyalizme karşı direnişinin gerçek çıkarlarına ve yapısal amaçlarına hizmet etmek gibi bir -en azından demokratiktutarlı bir bilinç kırıntısı vardır, ne de halklarımızın siyonist katliamcılığa karşı duyduğu gerçek öfkelerin ve dile getirdiği ilerici taleplerin (İsrail'le diplomatik ilişkilerin kesilmesi, askeri ve ekonomik anlaşmaların feshedilmesi vb.) gereklerini yerine getirmek gibi bir niyeti ve iradesi... Erdoğan'ın oynadığı 'yüksek siyaset' oyununun kuralları içerisinde bunlara yer yoktur. Çünkü, bu türden amaçlar ve hedefler, politik varlıklarını, sömürülen kitlelerin ve ezilen halkların gerçek çıkarlarına, mücadelelerine ve kurtuluş davalarına bağlamış sosyalist, devrimci ve demokratik güçlerin sonuçlarını göze alabileceği şeylerdir. Diğer bir anlatımla, bu türden amaç ve hedeflere sahip olmak tutarlılığı, Erdoğan (AKP) gibi sermaye gericiliğinin has burjuva sınıf temsilcilerinin halkları aldatmaya dönük ikiyüzlü politikalarının ve demagojik söylemlerinin sınırının bittiği yerden başlar, çünkü orada gerçeklerin devrimci gücü ve hükmü başlamaktadır.

Buradan bakıldığında, Erdoğan'ın Davos'ta izlediği politikanın ve sergilediği tutumun gerçek anlam içeriği tam karşılığını bulmaktadır. Örneğin O, Peres'e, "Siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" diye aklınca onu 'katliamcılık' teşhiriyle sıkıştırmaya çalışırken, bu, suç bakımından sicili kabarık olan bir devletin başbakanı olduğunu unutuvermektedir! Bırakalım yüz binlerce Ermeni'nin soykırımı uğradığını kabul etmeyi, "Ermeni katliamı yapılmıştır" bile diyebilecek dürüstlük ve cesareten yoksundur Erdoğan. Biz O'nun, Sivas'ta katledilen Alevi aydınları için herhangi birine kafa tutma erdemliliği gösterdiğine tanık olmadık. Kürt halkı söz konusu olduğunda uygulanan imhacı ve inkarcı kirli savaş politikalarının bizatihi sürdürücülerinden biri olarak tarihe çoktan kaydı düşürülmüş

durumdadır Erdoğan'ın. O, Hamas'ı, emperyalistlerin ve siyonistlerin 'terörist' ilan etmesine aldırmadan baş tacı yapıp temsilcilerini Ankara'da ağırlar ve uluslararası platformlarda hamiliklerine soyunurken, Kürt halkının meşru kabul ettiği ve sahiplendiği PKK'ye 'terörist' demeyeni yurttaş kabul etmemekte, Kürt halkının oylarıyla yasal temsilcisi ilan ettiği DTP milletvekillerinin ellerini bile sıkımayıp reddetmekte, her kürsüye çıktığında aşağılayıcı sözler söylemektedir. Uzatmak gereksiz... Erdoğan'ın İsrail'in Peres'i karşısında Filistin'in Hamas'ı rolünü oynaması, yaşamın gerçek ilişkileri ölçüğünde ne kadar özden uzak, sahte ve ikiyüzlü bir tutumsa, Kürtlerin DTP'si karşısında devletin Peres'i rolünü fiilen icra ettiği gerçeği de o kadar açık bir olgudur.

Bu gerçekleri, halklarımıza ve Filistin başta olmak üzere bütün dünya halklarına bıkmadan, ısrarla anlatmak ve göstermeye çalışmak, devrimci siyasetin vazgeçilmezlerinden biri olmak zorundadır. Önümüzdeki siyasal sürecin bu teşhiri kolaylaştıracak ve zenginleştirecek pek çok maddi öge sağlayacağından da kuşku duymamak gerek. İsrail ve Türkiye egemen sınıfları arasındaki stratejik çıkar ilişkileri, şimdi yaşanmakta olduğu gibi geçici/taktik çıkar çelişkilerinden çok daha derin ve kıymetlidir. Sular durulduğunda daha berrak şekilde görülecektir ki, Hamas, Erdoğan için ehlileştirildikten sonra sırtına binip Ortadoğu pazarında rahatça gezmeyi düşündüğü 'yabani' bir 'Arap atı'dır şimdilik. Bu zor ve riskli işe kalkışması, göze alması 'Yeni Osmanlılık' hayalini süsleyen siyasal İslamcı 'büyük politika' hırsının bir gereği olduğu gibi, büyük abi ABD'nin (ve tabii onun öz evladı İsrail'in) güvenini kazanmanın bedellerinden biri olduğu içindir de. 'Yabani Arap atları'ndan birinin ehlileştirilmesine katkıda bulunup ABD'nin 'ılımlı İslam harası'na zamanı geldiğinde sokmak, az iş değil! Ama tabii, Filistin direnişinin çiftesini yemek de var!

Burası Ortadoğu!..

Kriz Günlerinde 'Marks'ist Olmak Ve Grundrisse

Bedrettin Kılıç

1848 Avrupa Devrimleri'nin geri çekilmesinin (1850) ardından bir süre Marks'ın yayınlanmış, yayına hazırlanmış eseri yoktur. 1848 öncesi ve devrimler sürecini kapsayan beş yıllık zaman diliminde; Alman ideolojisi (1845-46), Felsefenin Sefaleti (1847), Komünist Manifesto (1848), Fransa'da Sınıf Savaşmaları (1850) gibi bir dizi eser veren Marks, devrimlerin geri çekilmesinden sonra ürün verme anlamında adeta durur! New York Tribune ile New American Cyclopedia'da çıkan yazılarını bir yana bırakırsak 1857'ye kadar olan uzun aralıkta mesaisinin çoğu 'British Museum' kütüphanesinde yapılan yoğun araştırmalarla geçer. Bu süre içinde burjuva iktisatçıları eleştirdiği çalışmalar ise kaybolur.

1856 sonlarında dünyayı saracak ekonomik krizin belirtileri görünmeye başlar. Fransa ekonomisinin temel şirketlerinden biri olan Credit Mobiller'in aşırı spekülasyonlarının (2008 krizinin fitilleyicisi mortgage olayıyla benzerliği dikkat çekicidir!) tetiklediği Avrupa merkezli ekonomik kriz, 1857'de de tüm dünyayı pençesine alır. İleri kapitalist ülkelerin ekonomileri felç olur. İngiltere merkez bankası ve Amerikan maliyesi 1857 güzünde iflas eder; Fransa'da yatırımlar aşırı derecede düşerken, altın fiyatları yükselir; Alman ekonomisi gecikmeden krizden nasibini alır.

Ekonomik krizle eşzamanlı olarak dünya ölçeğinde toplumsal siyasal düzenler de krize

girer; karşılıklı olarak birbirlerini etkileyip sarsılmaktadırlar. Britanya İmparatorluğu öncülüğünde büyük Avrupa devletlerinin hepsinin içinde yer aldığı koalisyonun Rusya'ya karşı Osmanlı'yı kurtarmaya yönelik yaptığı Kırım Savaşı biteli bir yıl olmuştur. Kriz yılı olan 1857 içinde ise, İran, Çin savaşları ve Hint ayaklanması, dönemin en büyük emperyal gücü olan İngiltere'nin sömürgecilik sistemini darbelerken; Britanya İmparatorluğu'nun dünya üzerindeki hegomonik etkisi de zayıflamaya başlar.

1848 Devrimleri sonrası gerileyen sınıf mücadelesi, krizin getirdiği yıkımla birlikte kıta çapında canlanır; kitlelerin örgütlenme ve savaşma isteği artar. Marks, 27 Temmuz 1857 tarihinde NewYork Daily Tribune'da yayımlanan makalesinde genel panoramayı şöyle resmeder; "Kırım Savaşının bitiminden beri, Avrupa'nın dış görünüşünü karakterize eden uyuşukluk hali, yerini hızla canlı, hatta hummalı bir görünüme bırakmaktadır. Büyük Britanya geleceğini karartan reform hareketiyle ve Hindistan'daki zorluklarla karşı karşıyadır. (...) Fransız imparatorluğu nun mali sıkıntıları politik sıkıntılara yol açmışsa, bunların da yeni baştan mali sıkıntıları etkileyeceği kesindir. İspanya ve İtalya'daki patlamalar ve keza İskandinavya'da yakın bir gelecekte beklenen komplikasyonlar ise

asıl önemlerini Fransız imparatorluğunun bu durumundan kazanmaktadır.”

1857 ekonomik kriziyle birlikte Marks yeniden sahneye çıkar! Kriz döneminin yarattığı coşku teorik-siyasi çalışmalarında patlamaya neden olur. Yıllardır yaptığı çalışmaların birikimiyle, temelleriyle birlikte ekonomik kriz gerçeğini açıklayacağı Grundrisse’yi yazmaya yönelir. 1857 Ağustos’uyla 1858 Mart’ı arasındaki altı aylık süre içinde ekleriyle birlikte yaklaşık bin sayfadan oluşan Grundrisse ortaya çıkar. İlerde daha ayrıntılı değinmeye çalışacağımız bu yapıtın muazzam içeriği, kapsamı ve derinliği bir yana, böylesine hacimli bir eserin çıkış sürecine, gerçeğine yakından bakmak gerekir. Hele içinden geçtiğimiz tarihsel dönemde bunun özel bir ilgiyi hak ettiğini; okuru da sıkmayacağını düşünerek ustaların kriz günlerindeki mektuplaşmalarından uzunca sayılabilecek aşağıdaki alıntılarını yapmanın faydalı olacağı düşüncesindeyiz.

Marks 1857 Temmuz’unda; “Devrim son sürat yaklaşıyor. Credit Mobillier’in ve genel olarak Bonaparte maliyesinin son sürat gidişatından anlaşılacağı üzere.” 20 Ekim’de, “Amerika’daki kriz bir harika”, 13 Kasım’da; kendim de mali sıkıntı içinde olmama rağmen, 1849’dan (Avrupa’yı saran devrimler döneminin doruk yılı) beri hiç bu bunalımdaki kadar keyifli olmamıştım.” diye yazar Engels’e. 15 Kasım’da Engels’in cevabı; “Geçen yedi yılın burjuva boku, belli bir ölçüde bana da bulaşmıştı, şimdi o temizlendi, bambaşka biri oldum. Kriz bana bedenen en az deniz havası kadar iyi geldi. Şimdi bizim vaktimiz geliyor.” Marks, 8 Aralık’ta yanıt verir; “Geceleri deli gibi ekonomik araştırmalarımı toparlamaya çalışıyorum ki, tufandan önce hiç olmazsa işin ana hatları (die Grundrisse) açığa çıksın.” 11 Aralık’ta Engels’in buna yanıtı; “Bu krizde aşırı üretim şimdiye kadar hiç olmadık ölçüde, o kadar genelleşti ki, bu sefer ne sömürge sistemi bunun dışında kaldı, ne de tahıl. İşin muazzam tarafı da bu ve dev sonuçlar doğurmak zorunda.”

Mektuplaşmalardaki, ekonomik krizin konjonktürel ve genel özelliklerine dair söylenenleri bir kenara bırakırsak, kısaltarak yaptığımız alıntılarda ne görüyorsunuz? Esasen

bu düşüncelerin cevheri, ‘töz’ü çıkıyor ortaya; en yalın biçimiyle bir devrimcinin coşkusunun, iradesinin sınırsızca bilimsel temelde nasıl bir kararlaşıma dönüştüğünü görüyoruz! İşçi sınıfının sosyalizm davasına bağlılığının, ahlaki sorumluluğunun gereği olarak yeni bir devrimcilik hali yarattığını görüyoruz! Bu günlerde, ‘Marks’ist olmanın, devrimciliğin her düzeyde yeniden ‘yeniden üretimi’yle mümkün olduğunu görüyoruz! Olağanüstü koşullarda olağan devrimciliğin olanaksızlaştığını, zorunlulukların başka bir düzlemde kavranması gerektiğini görüyoruz! Sınıf düşmanları onu bir ‘analist’ olarak gösterirken; biz Marks’ın bilimsel analizlerinin bağlandığı tek gerçeğin ‘devrim ve devrimin imkanları’ olduğunu görüyoruz.

Kitaba dönecek olursak, 1857 ekonomik krizinin içine/içinde doğan Grundrisse, yazarının bundan sonra gelecek çalışmalarına uzanan devrimsel bir köprü rolü oynamıştır! Kriz günlerinin, Marks’ın sadece temposu ve üretkenliğini de değil, düşünsel dünyasında da bir sıçrama yarattığı rahatlıkla söylenebilir. Kapitalizmin her yönüyle çözümlenmesi düşüncesi, ekonomik krizle birlikte aklına gelmemiştir. Aslında bunun hazırlığını, ön çalışmasını yıllardır yapmaktadır. Buna karşın o AN’ın kriz’e denk gelmesi tesadüf değildir. Kapitalizmin sancılarının şiddetlenmesi ‘erken doğuma’ neden olmuştur.

Grundrisse’nin içeriği de dönemin dayattığı ihtiyaçlara göre şekillenmiştir. Bu konuda Marks, 15 Aralık’ta Engels’e yazar; “Muazzam çalışıyorum, genellikle sabah dörde kadar; çalışmalarım aslında ikili: 1. Ekonominin ana hatlarının (die Grundzüge) işlenip ortaya çıkarılması (halkın işin temelini anlaması ve benim şahsen bu kabustan mutlak suretle kurtulmam gerekli); 2. Şimdiki kriz.” Marks’ın genel hatlarıyla verdiği plana uygun olarak çalışma tamamlanır. Fazla ayrıntılandırmadan kitabın ana başlıklarının şunlar olduğu söylenebilir;

-Sermayenin üretim süreci (Bu başlıkta Para ve Meta bölümleri)

-Sermayenin dolaşım süreci

-Genel olarak sermaye

-Ekonomik kriz.

Grundrisse'yi, böyle alt alta sıralanmış başlıklar biçiminde 'sade' bir eser olarak düşünmek yanıltıcı olur. Kapital'deki yöntem ve biçim yalınlığına henüz ulaşılammıştır. Marks'ın bunu yakalama uğraşı, dikkatli okurların gözünden kaçmayacak kadar barizdir. Bu durumun bir dizi nedenini, Grundrisse'ye ve yazım koşullarına bakarak anlayabiliriz.

Grundrisse'nin ana merkezini, 'ekonominin ana hatları ve kriz' oluştursa da, aynı zamanda burjuva iktisatçılarıyla, ütöpik sosyalistlerle hesaplaşır. Birbirine paralel hatlar biçiminde uzanan bu çeşitlilik karmaşık bir zenginlik yaratır. Biçimdeki bu grift durum eserin genel yapısında ve içeriğinde bozulmaya neden olmasa da, okurdan daha fazla emek, sabır ve dikkat ister. Çünkü, kitabın akıcılığı yer yer bozulur. Dolayısıyla, okuru zorlar. Bu sorunla ilgili olarak Engels'e yazar; "Meselenin berbat tarafı o ki, her şey karmakarışık, birbirine geçmiş durumda; malzeme önümde hazır, sorun sadece biçiminde."

Bu durum aslında anlaşılırdır. Daha önce, kısmen kendisinin uğraştığı devasa bir soruna kimse el atma cesaretini gösterememiştir; "Halka" ve "Partiye karşı sorumluyum" dediği bu görevi yerine getirmek için zamanla yarışmaktadır. Kişisel koşullarının ve sağlık durumunun elverişsizliği çabasıdır. Tüm bu olumsuzluklar silsilesine rağmen 'iradenin iyimserliği' galip gelir. Grundrisse tamamlandıktan sonra Marks, sürmenaj (aşırı çalışma hastalığı) olup yatağa düşer. Devrimci önder olmanın, Marks olmanın ne anlama geldiğini öğrenmek isteyenler, öncelikle O'nun mayasını anlamalıdır!

Grundrisse'nin kaderi biraz Marks'ın eseri tamamlandıktan sonraki haline benzer. Grundrisse gibi bir yapıt maalesef yazıldıktan ancak seksen yıl sonra ilk basımını yapabilir. 1939'da Moskova'da, Marks-Engels-Lenin Enstitüsü tarafından yayına hazırlanır. 1953'te Almancaya, 1968'te Fransızcaya, 1973'te ise İngilizceye çevrilir. Türkçeye tam metin olarak çevrilişi ise daha sonra mümkün olmuştur. Okurlarıyla buluşmak için onlarca yıl beklemek talihsizliğine uğrasa da Grundrisse günümüzde de güncelliğini muhafaza eden bir başyapıttır. O olmadan, onu

dikkate almadan Marksist teoriyi bütünlüklü anlamak, tartışmak imkansızdır.

Grundrisse yazıldığı dönem yayımlanamamıştır. Bu duruma sebep olarak özel gerekçelerin yanında genel durumun etkisinin kitabın basılmasında engel teşkil ettiği söylenebilir. 1858'in sonlarına doğru kapitalizmin krizinin etkisi zayıflamaya başlamıştır, beklenen devrim gerçekleşmemiştir! Buna karşın, krizin en şiddetli yaşandığı günlerden başlamak üzere toplumsal mücadelelerdeki canlılık süregelenmiştir. Monarşik-otoriter rejimler gerilemeye başlamış, demokratik kazanımlar büyük gelişimler kaydetmiştir. İngiltere'deki reform hareketi, özellikle 1855-'59 yıllarında İngiliz siyasal sistemini derinden sarsmış, bunun devamındaki mücadelenin sonucu İngiliz işçi sınıfı 1867'de oy kullanma hakkını elde etmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinde de durum bundan farklı değildir; Fransa'da Bonaparte gericiliğine karşı yükselen siyasi mücadele Paris Komünü'ne giden yolu döşemiştir. Uluslararası komünist hareket de yine aynı dönemde toparlanmaya başlamış, Marks ve Engels'in önderliğinde Birinci Enternasyonal kuruluşunu tamamlamıştır. Bütün bunların sonucunda şunu rahatlıkla söyleyebiliriz; Komünist önderlerin kriz günlerinde gelmekte olanı, süreci devrimci biçimde kavrayıp, ona göre konumlanmaları sınıf hareketinin salt 'şimdiki zaman'ını değil geleceğini de güvencelemiştir!

1857-'58'de yazılan Grundrisse'yi hemen takip eden dönemde Marks'ın teorik üretimi de olağanüstü boyutta hızlanmıştır; "Ekonomi Politığın Eleştirisine Katkı" (1859), Kapital I-III. Ciltler (1864-'66), Kapital II. Cilt (1867-'70, 1877-'78 yılları) gibi, Marksizm külliyyatının temel taşı olan yapıtlar çıkar ortaya. Bu yapıtların hepsi Grundrisse'nin devamcısıdır. Marks geriye kalan 25 yıllık ömrünü 'yarım kalan' işini tamamlamaya adanmıştır. Yazılış tarihleriyle sıraladığımız kitaplar, Grundrisse'yle birlikte okunduğunda bu durum daha net anlaşılır. Sonraki eserlerinde Marks Grundrisse'yi pek çok bakımdan geliştirip, aşmıştır. Kapitalizmi düğüm düğüm çözmenin yanında yöntem ve biçim sorununu da özellikle Kapital'de parlak şekilde çözmüştür.

Aşılması, Grundrisse'nin özgünlüğünü gölgelemez. Bu özgünlük 'ilk' olma, 'yol açıcı' olma özelliğinden kaynaklanmaz sadece. Felsefi soyutlamalarının diyalektik geçişlerinin zenginliği, çok katmanlı yapısı Grundrisse'nin en özgün, göz alıcı yanlarını oluşturur. Okuru bu yönleriyle devamlı şaşırtan kitap, diyalektik-materyalist ders kitabı gibidir adeta. İçine girildiğinde okyanusların dip maviliğini ve dağ zirvelerinin güzelliğini birlikte yaşatır okuruna! Devamcısı olarak belirttiğimiz kitaplarda bazı konu başlıkları ise ya hiç işlenmemiş ya da onda olduğu kadar kapsamlı olarak ele alınmamıştır. Mesela, Kapitalizm Öncesi Üretim Biçimleri bölümü daha sonra hiç işlenmemiştir; 'Paranın Sermayeye Dönüşmesi', 'Sermayenin Yeniden-Üretimi' ve 'Sermayenin İlkel Birikimi' gibi konular Kapital'e ekte yer almıştır, fakat Grundrisse'deki kadar ayrıntılı değildir.

Grundrisse'nin yazılışında itici bir rolü olan; ekonomik kriz de genel başlık olarak, 'Sermayenin Yeniden Dolaşıma Girmesi ve Sermayeye Dayalı Üretimin Sınırları' denilebilecek uzunca bir bölümde, Grundrisse'nin öncesi ve sonrası hiçbir yerde olmayan biçimde yoğun ve detaylı bir biçimde incelenmemektedir. Grundrisse'nin özgün yanları olarak belirttiğimiz özellikler bu bölümde en billurlaşmış haliyle karşımıza çıkmaktadır. Bu bölüm, güncelliğini tüm canlılığıyla hala korumaktadır: Öyle ki, kitabı bilmeyen birisi kesinlikle 150 yıl önce yazıldığına inanmayacaktır.

"Dünya piyasası yaratma eğilimi doğrudan doğruya sermaye kavramında verilidir" diyerek, o günden sermayenin küreselleşmesini haber vermektedir. Güncelliği bakımından Grundrisse'den bir alıntı daha yapalım; "Sermayenin mutlak artı-değer yaratmasının koşulu, dolaşım çerçevesinin genişlemesidir. Bir noktada yaratılan artı-değer, karşılığında mübadele edilmek üzere bir başka noktada da artı-değerin yaratılmasını gerektirir, öyle ki, artı-değer yeniden doğrudan doğruya sermaye haline gelmese bile, yeni sermaye potansiyeli olarak, para şeklinde, varlığını sürdürürebilsin.

Sermayeye dayalı üretimin koşullarından biri, o

halde, sürekli genişleyen bir dolaşım çerçevesinin üretilmesi olmaktadır; bu, ya doğrudan doğruya çerçevenin genişletilmesi, ya da aynı çerçeve içinde daha çok üretim odağının yaratılması yoluyla olabilir." Bugünkü krizde kapitalist sistem her ikisini de gerçekleştirme yeteneğini gösteremiyor. Buna karşın normal dönemlerde halkı tasarrufa çağırıyor; yoksulluğun, sefaletin olağanüstü arttığı bir dönemde, yukarıdaki nedenlerden dolayı kitleleri tüketime teşvik ediyorlar. Üretim-tüketim ilişkisi de kitapta geniş biçimde işleniyor. Burada daha fazla alıntı yapmaya gerek yok, buradaki asıl muradımız; Marks'ın teorik hazinesinin güncelliğini göstermek ve O'nu 'tüketime' teşviktir!

Ekonomik krizle ilgili bölümde, Marks teorik soyutlamanın doruklarında dolaşmaktadır ama bu bölüm aynı zamanda kitabın en 'anlaşılır' kısmını oluşturmaktadır. "Halkın anlayabileceği biçimde" kaleme alındığını belirten yazının amacı, hiç kuşkusuz burjuvaziye karşı işçi sınıfını ve onun öncülerini silahlandırmaktı. Bunu hakkıyla gerçekleştirdiği düşünüldüğünde öncülerin Grundrisse'ye göstereceği ilgi, bugün her zamankinden daha fazla önem taşımaktadır. Bundan da önemlisi Grundrisse'nin yazılış amacını bilince çıkarmak gerekir ki, içinde bulunduğumuz tarihsel kesitler, bu devrimci bir hayatiyet taşımaktadır.

Kriz kahinlerinin sosyal patlamalarla, büyük "dışsal" değişimler beklediği ve bunun için burjuvaziye sürekli uyandırdığı kriz günlerinde, 'Marks'ist olduğu iddiasında olanlarda 'içsel' sınırlarının saldırıp parçalama sorumluluğuyla karşı karşıyadır; kimseden Marks'ın dehası beklenemez ama her devrimciden devrimciliğini her düzeyde aşması beklenir.

Bugün; burjuvazinin bile medet umar hale geldiği Marks'ın, bütünsel mirasını öğrenmek ve anlamak en devrimci görevlerden biridir. Yazının başından beri vurgulamaya çalıştığımız gibi; O'nun iç dünyası devrimciliği anlaşılmasın düşünsel dünyası da anlaşılmasın. Bu ikisinin diyalektik birliğini ise sadece komünist devrimciler kurabilir!

Partizan'ın Kördüğüm Hali-II: Ulusal Sorun, Pazar Sorunu Mu?

Bugün; burjuvazinin bile medet umar hale geldiği Marks'ın bütünsel mirasını öğrenmek ve anlamak en devrimci görevlerden biridir. Yazının başından beri vurgulamaya çalıştığımız gibi; O'nun iç dünyası devrimciliği anlaşılmasın düşünsel dünyası da anlaşılmasın. Bu ikisinin diyalektik birliğini ise sadece komünist devrimciler kurabilir.

Partizan ulusal sorun bağlamında gerek ideolojik mücadele düzleminde ve gerekse de pratik politika geliştirme bağlamında kendi durumundan memnun değil. Hatta rahatsız. Bu devrimci ve anlamlı bir duyarlılık. Partizanın kendi durumunu çözümlerken Atılım ve Yürüyüş'ün durumu ile kıyaslamalar yapınca biraz şaşırıldığını görüyoruz. Eleştiri ve tartışma konusu yaptığımız yazı şu değerlendirmelerle sonuçlanıyor:

"Gücümüzün yetmezliği doğru fikirlerden uzaklaşmaya, bunların savunulmazlığına (savunulmamasına olmalı-TD) neden olmamalıdır. Aksine görülmektedir ki, doğru fikirler nesnel süreç tarafından doğrulanmaktadır. Ancak doğru fikirlerin örgütlenmeye dönüştürülemediği gerçeği orta yerde durmaktadır. Bu da hem darlıklardan, hem de propaganda edememekten ileri gelmektedir. Önümüzde iki örnek var: Atılım ve Yürüyüş. Savunduklarımızın yanlışlığı ve hatta Atılım'da göze çarpan pragmatizm ve orta yolculuğu ortadayken

hala mücadelede çekingen davranmamız gerçekliğimizi görmememizden kaynaklıdır.

Kendi gerçekliğimizi görmemiz pek mümkündür. Ve ancak gerçekliğimizi gördüğümüz durumda, temel politikaların doğruluğunu kavradığımız durumda atak davranmaya, cüret etmeye hazır olacağız." (s.24)

Partizan, Atılım ve Yürüyüş "yanlışı" savundukları halde, kendi görüşlerini savunmada bu kadar "atak", "cüret"kar davranabiliyorlar, ama biz doğrulan savunduğumuz halde ideolojik-teorik mücadelede "atak" ve "cüret"kar davranamıyoruz diyor! Biraz hayret ediyor! Nasıl olur bu, normalde doğruları savunanların daha "atak" ve "cüret"kar davranması gerekmez mi? İşte böyle düşünüyor, böyle akıl yürütüyor. Kendi görüşlerini savunmada ideolojik-teorik mücadelede "çekingen davranma"dan kurtulmak için kendini motive etmeye çalışıyor, kendi kendine propaganda yapıyor.

Fakat bir şey daha var:

"Orta yerde" durduğu saplanan, "doğru fikirlerin örgütlenmeye dönüştürülmediği gerçeği", devrimci bir pratik politik hattın geliştirilemediği anlamına geliyor.

Bu çok önemli ve çok hayati.

Devrimci bir yapı bakımından bunun önem

derecesi ile ideolojik-teorik mücadeledeki "çekingenlik", "atak" ve "cüret"kar olamamayı kıyaslamak bile doğru olmaz. Dışarıdan bakıldığında Partizan'ın Kürt ulusal sorunuyla devrimci pratik politika bağlamındaki ilişkilenişini, duruşunu ve durumunu "seyircilik" ve "kaydedicilik" olarak tanımlamak yanlış olmaz. Partizan'dan aldığımız pasajdaki çözümlenmelerde bunu kabullenmek ve değiştirmek istek ve çabası göstermek anlamında devrimci bir tavır takınma yönelimi anlamlıdır. Fakat Partizan, görüşlerimizin doğruluğunu anlama, bu anlamda gerçekliğimizi görme ve onları savunmada - bunlara göre "yanlış" olan görüşlere karşı mücadelede, "atak" ve "cüret"kar davranmanın, hoşnut olmadığı durumun değiştirilmesinin anahtarı gibi sunarken vurguyu yanlış yere yöneltmektedir. "Orta yerde" durduğu saptanan, "doğru fikirlerin örgütlenmeye dönüştürülmediği gerçeği", çok daha önemli, çok daha acil ve çok daha derin ve büyük bir sorun değil mi? Devrimci teori devrimci pratiğin hizmetindedir, onun önünü aydınlatır, enerji taşıyarak devrimci pratiğe güç ve itilim kazandırır.

"Doğru fikirlerin örgütlenmeye dönüştürülemediği gerçeğini" vurgulayan Partizan, bunun iki nedenine değiniyor:

İlki, "darlıklar" olarak belirtiliyor.

İkincisini ise "doğru fikirleri şartlara uygun olarak savunamamak", "propaganda edememek" olarak saptıyor.

Burada söz konusu edilen "darlıkları'm neler olduğu açıklanmadığı, devrimci eleştiriye konu olmadığı için bu saptamanın bir kavrayış "genişlemesi"ne yol açtığım, değiştirici, dönüştürücü devrimci bir işlev yaptığımız göremiyoruz. Böyle olduğu içindir ki, bu saptama somut ve anlamlı görünmüyor. Keza "doğru fikirleri şartlara uygun olarak savunma'nın ne anlama geldiği de belirsizdir, açıklık ve somutluktan yoksundur. Ancak burada yine de var olan görüşlerin propagandasından başka, farklı bir şeyin kastedildiğini-anlatılmaya çalışıldığını anlıyoruz: Eğer burada, örneğin, fikirlerin değişen koşullara uyarlanması kastediliyorsa, böyle bir çabaya da tanık olmadığımızı belirtmeliyiz. Şu soru bize devrimci

bakımdan oldukça anlamlı görünüyor. "Ezen ulus milliyetçiliğinin panzehiri ezilen ulus milliyetçiliği değildir" başlıklı teorikideolojik çalışma-yazı, bahse konu "darlıkları" aşmak ve keza "doğru" olduğu vurgulanan "fikirleri şartlara uygun olarak savunmak" bakımından bir gelişmeyi ifade etmekte midir? Bu soruya maalesef olumlu bir yanıt veremiyoruz. Bu analizler Partizan'ın bahse konu gerçekliğini dönüştürebilecek derinlik, genişlik, güç ve yönelimden yoksundur.

"Doğru fikirler" var, bunların "doğruluğu" "nesnel süreçler" tarafından da kanıtlanıyor; ama her nasıl oluyor ise bu doğru fikirler örgütlenmeye dönüştürülemiyor. Ve keza, bu doğru fikirlerin propagandası ve ideolojik mücadelesinde "çekingendik oluşuyor, etkin biçimde savunulamıyor!

Hayır, hayır, burada çok ciddi bir durum, çok ciddi bir sorun var.

Herhangi bir devrimci yapı yüz bin kez "fikirleri'nin doğru olduğunu söylese de bu onun "fikirleri"nin doğruluğunu kanıtlayamayacağı gibi, "fikirleri"ni doğru da yapmaz, yapamaz. Partizan Kürt ulusal sorunu ve ulusal demokratik mücadeleye ilişkin olarak, kendi pratiğine ve bu pratiği yöneten düşüncelere doğru sorular, zor sorular, devrimci sorular ve yeni sorular sormak zorundadır:

Bunlar nasıl doğrulardır ki, "nesnel süreçler" tarafından doğrulandığı iddia edilmekte ve fakat orta yere dikkate değer, olumlu bir politik sonuç çıkartmamaktadır?

Bunlar nasıl "doğru fikirler'dir ki, "örgütlenmeye dönüştürüle"memektedir?

Bunlar nasıl "doğru fikirlerdir ki, herhangi bir devrimci sonuç üretememiş, devrimci bir pratiğin sürükleyici gücü olamamışlardır?

Hem sonra sahi bu "doğru fikirler"nin, "doğruluğu"nu hangi devrimci pratik teyit etmiştir, hangi devrimci pratikle doğrulanmışlardır?

Partizan'ın ulusal sorun bağlamındaki seyircilik, kaydedicilik gerçekliği, yeni ortaya çıkmış bir durum da değildir. Özel koşullar nedeniyle 80-90

dönemini bir yana bırakırsak, '90'lardan günümüze süregelenmiş bir durumdur. Bu seyredicilik, kaydedicilik, diğer bir ifadeyle devrimci bir müdahale, pratik devrimci politika geliştirememeyi bir tesadüf olarak kabul etmek, politik körlük olur. Devrimci tavır bu duruma neşteri vurmayı, yeni ve devrimci sorular sorarak yüzleşmeyi, köklü biçimde hesaplaşmayı gerektirir. "Zor" dediğimiz sorular, bu gerçek durumun politik önderlik anlayış ve tarzı ile ulusal sorundaki teorik görüşlerle, keza devrim anlayışı ve stratejisi ile bağıntılarının olup olmadığının veya nasıl ve ne kadar ilişkili olduğunun incelenmesi ve açığa çıkartılmasıdır. "Cüret" gerektiren yer tam da burasıdır.

Partizan'ın Kürt ulusal sorunu ve ulusal demokratik hareket-mücadele karşısında, devrimci pratik politik bir hat geliştirmesini önleyen, önünü tıkayan sorunlar, sebepler her şeyden önce onun teorisinde aranmalıdır. Eleştiri ve tartışma konusu yaptığımız yazı bağlamında biz bunu yapmayı devrimci sorumluluğumuz saydık. Partizan diyor ki, "Atılım bu çok önemli konuyu burjuvalar arasındaki mücadelede mazlum olanın tarafını tutmakla sınırlamıştır." (s.17)... Eğer Partizan, Atılım'm ulusal soruna dair, programatik, teorik, stratejik ve taktik (bir bütün olarak) ulusal soruna dair görüşlerini kastederek "sınırlamıştır" diyorsa bu çok yüzeysel, siyasal bakımdan çok hafif, sorumlu olmayan bir tavır olur. Ama eğer yalnızca Yürüyüş'ü eleştiren, "Yürüyüş Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkını gerçekten savunuyor mu?" başlıklı yazı için "sınırlamıştır" diyorsa yine de gerçek dışıdır, yanlıştır. Dahası, Partizan'ın ulusal sorunu, ezen ve ezilen ulusların burjuvaları arasındaki "pazara hakim olma" mücadelesine indirgeyen, bildik-tanidik yaklaşımının görüş açısından bakınca bile, bu "sınırlamıştır" eleştirisi haklı, doğru ve gerçek değildir. Gerçekçi olmak, eleştiride devrimci adalet ve sorumluluğu göstermek, devrimcilerin birbirinden bekleyecekleri değerlerdir... Her neyse, burada daha çok Partizan'ın, ulusal sorunu "burjuvalar arasındaki mücadele'ye indirgeyen mekanik ve kaba materyalist yaklaşımıyla ilgilimiz. Partizan - bu paragrafın girişinde verdiğimiz satırlardan sonra, devamlı şunları yazıyor:

"İlkin ulusal sorunun ne olduğunu, neye dayandığını ve esasta ulusun hangi sınıflarını ilgilendirdiğini veya hangi sınıfların çatışmasını içerdiğini anlamamız olumlu olacaktır." (s. 18) Partizanın sorunu kovuşunun daha iyi anlaşılması bakımından bu bir cümlelik paragrafı bileşenlerine ayırarak daha yakından bakalım.

"İlkin ulusal sorunun ne olduğunu... anlamamız olumlu olacaktır", deniyor. Böylece bizeokura cümlenin girişinde herhangi bir daraltmaya, sınırlandırmaya, indirgemeye gerek duymaksızın dosdoğru ulusal sorunun "ne olduğunun açıklanacağı söyleniyor!

Sonra, ikinci basamakta, "... ulusal sorunun... neye dayandığını... anlamamız olumlu olacaktır" denerek, bir başka şey, farklı bir şey söyleniyor. Ulusal sorunun "ne olduğu" ile "neye dayandığının" bir ve aynı şey olduğu söylenemez. Burada önemli olan önce konu "ulusal sorun nedir" diye konulurken, bunun cümlenin ikinci basamağında bir daraltma işlemine maruz bırakılarak, "ulusal sorun neye dayanır indirgeniyor.

Cümle ilerledikçe daraltma, sınırlandırma da ilerler. Üçüncü basamakta "...ulusal sorunun... esasta ulusun hangi sınıflarını ilgilendirdiğini .... anlamamız olumlu olacaktır" denilir. Burada "ulusal sorun... esasta ulusun hangi sınıflarını ilgilendirir" denilirken, ulusal sorunun "esasta" ulusun bazı sınıflarını ilgilendirmedığı önsel olarak kabul edilmektedir. Partizan'a göre ulusal sorun, ulusun burjuvazi dışındaki sınıflarını "esasta" ilgilendirmemektedir!... Birbirini izleyen daraltma-budama operasyonları, "ulusal sorun nedir'den, "ulusal sorun neye dayanır'a, oradan da "ulusal sorun... esasta ulusun hangi sınıflarını ilgilendirme indirgenmektedir. Üç basamağın her birinde farklı biçimde konmakta, ama her basamakta sistematik biçimde daraltılarak sınırlandırılmaktadır.

Dördüncü adımda "... ulusal sorunun... veya hangi sınıfların çatışmasını içerdiğini anlamamız olumlu olacaktır." denilmektedir. Cümlenin üçüncü ve dördüncü adımları aynı şeyin farklı ifadeleridir. Böylece ulusal sorunun konuluşunu daraltıp sınırlandırarak indirgemede nihai, artık daha fazla indirgenemez noktaya, sonuca ulaşılmaktadır.

Konu girişte ulusal sorunun ne olduğu biçimde konurken, sonra ulusal sorunun düpedüz yani bir nesnel gerçeklik olarak "olduğu gibi", kendi aslına uygun biçimde ele alınması, kavranması ve çözümlenmesi yadsınmakta, reddedilmektedir. Devam edelim:

"Burjuvazinin 'pazardaki hakimiyet' kavgasının ürünü olan milli birlik siyaseti günümüzdeki ulusal sorunların da özüdür... Dolayısıyla sözünü ettiğimiz ulusal sorun halen çoğu siyasetin belirttiği gibi salt ("salt"! Neden "salt"!?) demokratikleşme, hatta ezilen halkın kurtuluş mücadelesi değildir, bunu içermekle beraber esas/öz olarak pazar sorunudur. Hangi güce dayanırsa dayansın, amacını ne şekilde belirlese belirlensin ulusal sorunun özünde pazar sorunu olduğu gerçeğini hiçbir hareketin varlığı değiştiremez." (s. 18)

İndirgemecilik (burada ekonomik indirgemecilik olmaktadır), mekanizm ve kaba materyalizm, bunların toplamını, örneğimizde, "kör teoracılık" olarak tanımlayabiliriz. Bu kör teoracılık, Partizan'ı bir ulusal kurtuluş mücadelesinde "pazar sorununu" görmenin "ezilen halkın kurtuluş mücadelesi"ni görmekten daha önemli sonucuna götürüyor. Devrimci eylem, ancak ve ancak, devrimci imkanlar üzerine kurulabileceği içindir ki, böyle bir sonuç devrimci bakımdan kabul edilemezdir.

Devrimcileri böyle bir sonuca götüren, "ezilen halkın kurtuluş mücadelesini" ikinci plana atan, önemsizleştiren bir "teori", ağızyla kuş değil balık tutsa bile, devrimci bakımdan doğru olamaz... Hemen belirtelim ki, daha ilk bakışta Partizanın teorisi "sorunun özü"nü sorunun kendisinden daha önemli görmek, sorunun kendisini "sorunun özüne" indirgemek gibi bir tuhaflıkla maluldür. Apaçık söyleyelim, mekanik ve indirgemeci kaba materyalist teori üretim tarzı ile Partizan, ulusal sorunun, "özü", "esası" diyerek bir teori değil bir "teorik" maymuncuk geliştiriyor/ üretiyor! Sonra bu maymunculukla ulusal sorunun bütün kilitlerini açıyor! Fakat ne yazık ki, bu maymuncuk Parti- zan'ın kördüğüm halini çözemiyor, derdine derman olamıyor.

Filistin ulusal kurtuluş mücadelesi, Kürt ulusal kurtuluş mücadelesi vb. Partizan'm, Atılım'm

"dışındaki" gerçeklerdir. Bizim onlar hakkında ne düşündüğümüzden ayrı olarak "nesnel gerçeklikler" olarak vardır. Partizan'm "kör teorisi" bu gerçeklere bakarak bize şunu söylüyor:

Filistin ulusal kurtuluş mücadelesine mi bakıyorsunuz, "ezilen Filistin halkının kurtuluş mücadelesinden önce Filistin burjuvazisi ile İsrail burjuvazisi arasındaki "pazar sorunu"nu, "pazarahaki- miyet" sorununu görmelisiniz! Daha önemli olan budur. Çünkü bu, ulusal sorunun "özü"dür, "esa- sı"dır! Zaten ne de olsa "sorunun özü" de sorunun kendisinden daha önemlidir!..

Keza Kürt ulusal kurtuluş mücadelesine mi bakıyorsunuz, "ezilen Kürt halkının kurtuluş mücadelesinden önce Kürt burjuvazisi ile Türk burjuvazisi arasındaki "pazar sorununu", "pazara hakim" olma mücadelesini görmelisiniz!...

Her görme bir teorik gözlük sorunudur. Teorik gözlüğünüz ya gerçeği aslına-orijinaline uygun, sadık, bağlı biçimde anlamamanızı, kavramanızı sağlar ya da gerçeğin aslım bozar, çarpık, eksik, tek yanlı vb. algılamana yol açar. Örneğimizde kör teoracılık Filistin ya da Kürt ulusal kurtuluş mücadelesine baktığında, "ezilen halkın kurtuluş mücadelesini önemsizleştirerek gerçeği çarpıtmakta, gerçeğin aslına uygun biçimde görülmesini ve kavranmasını önlemektedir. Tarihsel materyalizm bu mudur? Bu nasıl bir tarihsel materyalizmdir ki, ulusal sorunlar ve ulusal kurtuluş mücadelesi söz konusu olduğunda, "pazar sorunu"nu "ezilen halkın kurtuluş mücadelesinden daha önemli görebilmektedir?!

Partizan'ın işi gerçekten zordur. Kürdistan, Filistin vb. önümüzde sürüp giden ulusal kurtuluş mücadelesini, "ulusal sorunun özünün", "pazar sorunu" olduğu ve keza "esasen" ezen ve ezilen ulus burjuvazilerini "ilgilendirdiği", bunların "ezilen halkın kurtuluş mücadelesi"nden daha önemli olduğu; hem zaten ulusal sorunun "özü"nden ve "esasi"ndan geriye kalan kısmının ezilen ulusun burjuvazisi dışındaki diğer sınıfları - işçi sınıfı, emekçiler vb."ilgilendirdiği" vb. gerçeklere meydan okuyan bu görüşlerle, öyle "atak", "cüret"kar vb. bir ideolojik mücadele yürütmek çok da kolay değildir. Bütün bu görüşler, tespit ve teoriler, dikkatini devrimci

olanaklara yöneltmiş, kilitlemiş de değildir. Dahası bu anlayışlar, ulusal sorun ve ulusal demokratik hareket, ulusal kurtuluş mücadelesi söz konusu olduğunda Partizanın dikkatini devrimci olanaklara yöneltmesini, odaklamasını da önlemektedir... Bütün bunların "ezilen halkın kurtuluş mücadelesine karşı mesafe ve yabancılaşma yaratması kaçınılmaz değil midir?.. Eleştirmekte olduğumuz görüşlerinden bakıldığında, Partizanın ulusal demokratik hareketle ilişkilenişinde bir türlü kurtulamadığı seyircilik, kaydedicilik tavrı-duruşu ne şaşırtıcı oluyor, ne de tesadüf! Teorinin hazırladığı pratik (yoksa pratiksizlik mi demeli) bu oluyor, bir bütünlük görülüyor.

Milyonlarca Kürt köylüsünü, yoksulunu, işçi ve emekçisini, küçük burjuvasını, aydınını, gencini, kadını on yıllarca ve on binlerce şehit pahasına harekete geçiren nedir? Pazar sorunu mu? Yoksa ulusal baskıdan, horlanma ve aşağılanmadan, ulusal boyunduruktan kurtulma, diğer uluslarla eşit olma ve ulusal özgürlük özlemi mi? Hadi diyelim ki, Kürt burjuvazini "salt" "kendi ulusal pazarına" "hakim olma" sınıfsal istek ve yönelimi harekete geçiriyor. Peki ya diğerlerini? "İşçi ve emekçilerin pazar kaygısı mı vardır ya da kapitalizmin nimetlerinden faydalanma olanağı mı vardır?" (s. 19) Bu vurgularınızı da dikkate aldığımızda, sahi bu iş nasıl olmaktadır? Nasıl oluyor da ezilen ulusun işçi ve emekçileri, köylülüğü, kır ve kent yoksulları böylesine güçlü biçimde harekete geçiyor?! Bunaltıcı ulusal zulümden, ulusal horgörü ve aşağılamadan, ulusal boyunduruktan kurtulmak ve kendi kendini yönetmek biçimindeki ulusal demokratik istekleri değilse ne?

Sahi bu nasıl bir tarihsel materyalizmdir ki, milyonlarca köylünün, işçinin, emekçinin, kır ve kent yoksulunun, esnafın-küçük burjuvanın, kadının, gencin, çocuğun harekete geçmesini, tarihi yapmasını "esas/öz" olarak "tali" görüyor!

Uluslar kapitalist gelişmenin şafağında tarih sahnesinde belirmişlerdir. Ulusların ve ulusal sorunların tarihi, kapitalizmin gelişimiyle ve, demek ki, kapitalist gelişmenin tarihiyle bağlıdır. Tarihsel gelişmenin bu eşiğinde nesnel ekonomik, toplumsal ve ideolojik-kültürel bir eğilim olarak

var olan uluslaşmanın önündeki başlıca engel feodal düzendir. Ulusal pazarın oluşumu ve gelişimi için her şeyden önce feodal parçalanmışlığın aşılması gerekir. Eski düzenin egemen sınıfı feodal aristokrasi ve onun sınıf egemenliği olarak monarşi, kapitalist üretici güçlerin ayağındaki prangadır. Uluslaşmanın motoru kapitalizm ve burjuvazi ise onun gelişimini önündeki duvar da feodal aristokrasi ve feodal parçalanmışlıktır. Kendi nesnel ekonomik toplumsal durumunun bilinci/sınıf bilinci veya sınıf çıkarlarının bilinci geliştikçe burjuvazi kendi gelişiminin önündeki engelleri kaldırmaya, gelişiminin elverişli-uygun koşullarını bilinçli ve iradi olarak hazırlamaya-oluşturmaya yönelir. Feodal aristokrasiye ve monarşiye karşı mücadelede öne çıkar, kendi çıkarlarının genelleştirilmiş ifadesi olarak "Eşitlik, kardeşlik, hürriyet" bayrağını, "Adalet" bayrağını açar, tüm ulusun çıkarları olarak sunduğu kendi bayrağı altında halkı birleştirmeye çalışır... Burjuva devrimlerin hikayesidir bu. Burjuva devrimler ulusların siyasal oluşumunun tepe noktalarıdır. Ulusal devletlerin kuruluşu, ulusların siyasal kuruluşları anlamına da gelir. Bütün bunların da gösterdiği gibi "ulusal sorun" hiç kuşkusuz burjuva bir sorundur.

"Ulus'un, "ulusal sorunun tarihi açısından bakıldığında, emperyalizm öncesi dönemde ulusal sorunlar feodal imparatorlukların iç sorunlarıdır. Kapitalist gelişme ve ulusal pazar, "olayın" ekonomik; ulus devlet ve ulusun kuruluşu da siyasal veçhesini yansıtır. Ulus tanımından hareketle ekonomik, toplumsal-sosyal, ideolojik-kültürel, tarihsel, politik ve coğrafi olmak üzere "ulusal sorun'un belli başlı boyutlarının varlığı kuşku götürmez. Çok boyutlu, çok katmanlı bir gerçekliktir bu. Fakat yine de şu vurgulanmalıdır ki, "ulusal sorun" dendiğinde anlatılan ve anlaşılan da ekonomik vb. değil politik düzeydir, politik sorundur.

Stalin, emperyalizm öncesi dönem söz konusu olduğunda, analizlerinde yer yer ulusal sorunun özünün pazar sorunu olduğuna dair tanımlar yapmıştır. Bunu uluslaşma-ulusun oluşum sürecinde, var olan nesnel uluslaşma eğiliminin potası olarak pazarın rolüne ve tabii, ulusun oluşumunda burjuvazinin rolüne yapılan bir

gönderme, bir vurgu olarak okumak gerekir. Birbiriyle karşılıklı ilişki içerisinde, belli başlı boyutlan-düzeyleri veya katmanları olan bir gerçeklik olarak, ulusal sorunun "özü pazar sorunu"dur tanımına Marksistler hiçbir zaman Partizan gibi aşırı abartılmış, her derdin devası haline getirilmiş bir anlam, önem ve rol atfetmemişlerdir. Çok boyutlu, çok katmanlı bir gerçeklik olduğu içindir ki, ulusal sorunu "özü pazar sorunudur" diyerek ekonomik düzeyi veya bağlamıyla tanımlamak, sorunun diğer düzeylerini önemsizleştirmek, ihmal ederek bir yana koymak olduğu kadar düpedüz ekonomik indirgemeciliktir de. Böyle olduğu içindir ki, ulusal sorunun kendisi de, eğer gerekiyor ise "özü" de politik düzlemde çözümlenmeli ve tanımlanmalıdır. Zaten Marksistler de böyle yapmışlardır.

Kapitalist gelişmenin 19.yy. sonunda tekelci aşamaya geçmesi, dünyanın emperyalist devletler arasında paylaşımının tamamlanması, dünya pazarının bütünleşerek emperyalist-kapitalist dünya sisteminin oluşmasıyla, ulusal sorunlar ile sömürgeler sorunu birleşerek genelleşmiş, devletlerin iç sorunu olmaktan çıkmış, emperyalist dünya düzenini oluşturan ilişkiler sisteminin bir parçası haline gelmiştir. Görüldüğü gibi bu koşullar altında ulusal sorunlar bakımından da yeni bir durum oluşmuştur. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı ve onu takip eden Ekim Devrimi'yle yeni tarihi koşullar bütünüyle olgunlaşmıştır. Ekim Devrimi ve sosyalizm 20.yy'a damgasını vurmuştur. Bununla birlikte 20. yy. sömürgelerin ve ulusal boyunduruk altındaki ulusların başkaldırılarına, emperyalizmin sömürge sisteminin tasfiyesine, onlarca yeni ulus devletin kurulmasına tanıklık etmiştir. Bu gerçekliklerin öngörüsü olarak kabul edilmesi gereken 3. Enternasyonalin "Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halkları birleşiniz" sloganı, ulusal sorunları, sömürgelerin ve boyunduruk altındaki ulusların kurtuluş sorunu olarak emperyalizme karşı mücadele ve yabancı egemenliğinin-boyunduruğunun kırılması ve tasfiyesi sorunu olarak, ulusların ve sömürgelerin özgürlüğü, eşitliği, bağımsızlığı ve kendi kendilerini yönetme sorunu olarak koymaktadır. Eğer ille de ulusal sorunların özünden söz etmek gerekiyorsa bu,

ulusların kaderlerini tayin etmeleri sorunundan başka bir şey olamaz.

İbrahim Kaypakkaya, ulusal sorunun özünün pazar sorunu olduğunu savunmuştur. Kuşkusuz emperyalizm ve proletarya devrimleri çağında bu görüş doğru değildir. Fakat 1970'lerin girişi koşulları altında -her şeyden önce Marksist kaynaklar, Marksist birikim, deneyim vb. sınırlılığı böyle bir yanılığa anlaşılabilir ve hatta Kaypakkaya'mn ulusal soruna ilişkin teorik yaklaşımlarının bütünü ve politik duyarlılığı dikkate alınarak bir ölçüde tolere de edilebilir. Ancak bunun Partizan için geçerli olması düşünülemez.

1970'lerde İbrahim Kaypakkaya Kürt ulusal sorununda devrimci harekette en ileri düzeyi temsil ediyordu. 30-40 yıl sonra günümüzde onun mirasına dayanan Partizan, teorik ve politik olarak nereden nereye gelmiştir!... Karşımızdaki adeta bir miras yedi hazırcılığı değil midir?... Evet, İbrahim Kaypakkaya, 1970'lerde ulusal sorunda en ilen düzeyi temsil ediyorken, onun mirasına dayanan yapılardan Partizanın bugün devrimci hareketin geri düzeyini temsil eden yapılar içinde yer alması hem ironik ve hem de trajik değil midir?

Burada önce geniş bir parantez açma ihtiyacı duyuyoruz. Atılım "Ezilen ulusun hangi sınıf ve tabakalarına mensup olduğu tayin edici değildir (ulusal baskıya maruz kalmak için) Kürt olmak yeterlidir" diyor. Bunu aktaran Partizan devamla, "Bu açıklama ulusal sorunun nedeni hakkında bir şey söylememektedir ve gerçeği gizlemektedir" (s. 19) diye, "eleştiriyor."

Partizan'ın bir tuhafılığı daha! Atılım ulusal baskının genel olduğunu, bir bütün olarak, bir tüm olarak ulusu hedef aldığını, ulusa uygulandığını vurguluyor. Partizan'ın buna ulusal baskının "nedeni hakkında bir şey söylemiyor, gerçekleri gizliyor" diye itiraz etmesi, "eleştirmesi" gerçekten garip, tuhaf bir durumdur. Kaldı ki, Atılmadan yapılan alıntı "ulusal sorunun" nedeni hakkında yine de bir şey söylemiş oluyor. Ulusal "baskı", ulusu ezmeyi, bastırmayı, çökerterek boyunduruk altına almayı hedefliyor. Peki, "ezen ulus" bunu niçin yapmaktadır! Neden ulusal baskıya, zorbalığı başvurmaktadır? Ulusal

ayrıcalıklarının korumak veya ulusal ayrıcalıklar elde etmek; boyunduruğa vurduğu ulusun ülkesini, yer altı ve yer üstü kaynaklarını sömürmek, beyin gücü ve iş gücü olarak insan kaynaklarını, tarihini, kültürünü yağmalamak, talan etmek, sömürmek, kendi gücüne katmak, öteki devletlerle, rakipleriyle ilişkilerinde stratejik avantajlar sağlamak vb. için. Hal böyle olduğu içindir ki, ekonomik düzlemler "pazara hakim olma" analizi biraz naif kalmaktadır! Partizan'ı okuyalım:

"Atılım Yürüyüş dergisini haklı olarak olumsuzlarken, ulusal baskının esas olarak hangi kesimlere uygulandığı konusunda ondan daha büyük bir hata yapmaktadır. Yürüyüş dergisi ulusal baskının esas olarak ezilen ulus işçi ve emekçileri için geçerli olduğunu iddia ederken Atılım 'hayır' diyor, 'ulusal baskı ezilen ulusun tüm kesimlerine yönelik' diyor." (s. 18) Gerçekten de Atılım'ın hatası "daha büyük"! "Daha büyük'un de lafı mı olur, vahim ki vahim! "Ulusal baskı ezilen ulusun tüm kesimlerine yönelik"miş! Sen misin bunu diyen, vay ki vay!... Partizan'ın buna itiraz etmesine şaşırıyoruz. Fakat onun çok yerleşik ve geleneksel, artık "klasikleşmiş" bu "esas"lı tartışmasının "esas"lı maymuncuğunun tam da burada ulusal baskının kime uygulandığı bahsinde tarihteki meleklerin cinsiyeti üzerine tartışmayı çağırıştırır hale gelerek kabak tadı vermeye başladığını hatırlatmak zorundayız.

Partizan bir toplumsal-politik gerçeklik olarak karşımızda duran Kürt ulusu üzerindeki baskı, Kürt ulusal sorunu ve Kürt ulusal demokratik hareketi gerçekliğini çözümlenmeye dayalı biçimde tartışmak yerine "esas", "özünde" vb. ifadeler eksenli bıktırıcı, gına getirici, ifrata varan tartışmalar yapıyor. Teorik tartışma ve devrimci teori üretimi olarak kabul edilebilir mi bu?.. Okura sabır dileyeceğiz. Çünkü Partizana kendi durumunu göstermek gibi devrimci bir sorumluluğu yerine getirme yükümlülüğünü duyuyoruz.

Partizan; Atılım, Yürüyüş'ü çarpıtıyor, çünkü diyor, Yürüyüş, ulusal baskının "esas olarak" ezilen ulusun işçi ve emekçilerine yöneldiğini söylüyor. "Esas olarak" ifadesi Partizan için yeterince açıklayıcı olabilir. Ancak gerçekler

ifadelerden daha önemlidir. Yürüyüş, "ulusal baskı esas olarak ezilen ulus işçi ve emekçileri için söz konusudur" (sayı 133, 2 Aralık 2007, s.27) dedikten sonra, bu tespitten nasıl bir sonuç çıkarttığı önemli değil mi?

"Ve bu noktada da UKKTH, bu ülkelerde ezilen ulus işçi ve emekçilerinin kendi kaderini tayin hakkı içeriğini kazanmıştır." (s.27, agy.) Yürüyüş bir sayfa sonra ezen ve ezilen ulus işçilerinin birlikte örgütlenmesi birlikte mücadelesini tartışırken de aynı görüşü "esas", "tali" ayrımı yapma gereksinimi duymaksızın tekrarlıyor:

"Ezilen ulusun kendi kaderini tayin etmesinin ezilen ulus emekçilerinin kendi kaderini tayin etmesi muhtevası kazanmış olması..." (s.29) çok açık değil mi, Yürüyüş, ulusal sorun, ulusal sorun olmaktan, Marksist gelenekte yerleşik anlamıyla ulusların kendi kaderlerini tayin etmeleri hakkı ve sorunu olmaktan çıkmıştır, değişmiştir diyor. Bunu da ulusal baskının "esas olarak ezilen ulus işçi ve emekçileri için söz konusu" olduğu saptamasına, diğer bir şekilde de "ezilen ulusun egemen sınıfları(nm), ezen ulusun egemen sınıflarıyla kaynaşarak, oligarşinin içinde yer almışlar'dır (s.27, agy) tespitine dayandırıyor. Burada Yürüyüş için, Partizan'ın tercümesi ile esas olanı "dışlama"dığı "esas olmayanYn devrimci program, strateji ve taktik bakımından ihmal edilebilir, dikkate değer anlamı olmayan bir unsur, bir etken olduğunu görüyoruz. Gerisi sözcüklerle oynamak olur. Demek ki, Atılım'm eleştirisi doğrudur, Yürüyüş un gerçeklerine dayanmaktadır. Partizanın Yürüyüş lehine tanıklığı ise geçersizdir. Yürüyüşün ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını, "ezilen ulus emekçilerinin kendi kaderlerini tayin etmesfne indirgemesine Partizanın herhangi bir itirazının olmaması da dikkat çekicidir!... Marksizm adına ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı günümüzde artık ezilen ulus işçi ve emekçilerinin kendi kaderlerini tayin hakkı ("içeriği kazanmıştır") anlamına gelir demek, hem ulusal sorun ve ulusal demokratik hareket gerçekliğinin ve hem de Marksizmin çarpıtılmasıdır. Burada karşı karşıya kaldığımız durum emperyalist ekonomizmdir; yani sosyal şovenizmin teorik temelleridir. Partizan'ın Yürüyüş'ün az çok sistematik biçimde yansıyan sosyal şovenizmini,

ezen ulus milliyetçiliğinin etkilerini görememesi dikkat çekicidir ve nedensiz değildir. Bunlar bir yana, tanıklığı ile hayırlı bir iş yapmıyor, Yürüyüş'te yansıyan ezen ulus milliyetçiliğinin etkilerini, yani oportünizmi, sosyal şovenizmi besliyor, tolere ediyor. Partizan'ın bu zararlı tanıklığına eleştiri ve itirazımızı, bir parantez içi parantezle noktalayalım:

Yürüyüş un tavrına binaen, ulusal sorunun özü pazar sorunudur, ezen ve ezilen ulus burjuvazilerinin mücadelesine dayanır, ulusal baskı esas olarak ezilen ulus burjuvazisine yönelir diyen Partizan, bunlardan, ulusun kendi kaderini tayini hakkı "esas olarak" ezilen ulus burjuvazisinin kendi kaderini tayin hakkı anlamına gelir, sonucuna ulaşıyor mu?

Devam edelim; Atılım diyor ki, eğer "ulusal sorun ezilen ulusun işçi ve emekçilerinin sorunu haline gelmiştir dersiniz, esasında ulusal sorunun ulusal sorun olmaktan çıkmış olduğunu söylemiş olursunuz." Partizan buna, "sorunun özgünlüğü hakkında hiçbir şey" söylemiyorsunuz diye itiraz ediyor ve diyor ki, "ulusal baskı, tüm ulusa aynı amaçlar ile uygulanıyorsa bu baskının özgünlüğü nedir?" (s.20)

Sahi ulusal baskının özgünlüğü nedir? Bu çok açık sorun niçin karmaşıklaştırılıyor, adeta anlaşılmaz hale getiriliyor? "Ulusal baskı" kavramı, tanımı gereği zaten öteki/ diğer "baskı" biçimlerinden farklı olarak "ulusal" baskının özgün niteliğini vurguluyor.

Boyunduruk altında tutulan, ezilen bir ulusta - kendi kaderini belirlemiş, ulusal devletini kurmuş, "ulusal sorunu" çözmüş uluslardan, örneğin Türk ulusundan farklı olarak bu ulusun başlıca sınıflarının birbiriyle ilişkilerinde her birinin kendi sınıfsal çıkarlarından -Kürt burjuvazisi Kürt proletaryasının sömürür öyle değil mi! ayır ve farklı olarak, ortak sorunları vardır. Kürt ulusunun ulusal boyunduruk altında tutulması, kolektif ulusal varlığının reddedilmesi, diline kelepçe vurulması, örgütlenme, ulusal kuramlarını oluşturma, diğer uluslarla eşit, saygın, onurlu ilişkiler kurmasının vb. özcesi kendi kendisini yönetmesi, kendi ülke ve ulusal imkanları hakkında karar vermesi baskı, zulüm ve katliamlarla önlenmektedir. Ulusal baskının

özgünlüğünün de ta kendisidir bunlar.

Kadın cinsi üzerinde egemen erkek emsin yerleşik ataerkil toplumsal düzen biçimini almış cinsel baskısı değildir bu!

Ya da örneğin Alevi ya da Hristiyan halklarımıza dinsel-inançsal baskı da değildir bu!

Veya işçi sınıfının sınırsız grev hakkını, sendikal örgütlenme hakkını, emekçi memurların toplu sözleşme ve grev haklarını, kendi sınıf partilerini kurma, sermayenin boyunduruğunu devirme ve kendi iktidarlarını kurma, sömürüyü ortadan kaldırma mücadelesini vb. önleme, bastırma gibi sınıfsal baskı da değildir bu!

Ulusal baskı bir ülkeyi, bir ulusu hedefler, konusu da, içeriği de, biçimi de ulusaldır. Bu özgünlüğü bir de şöyle anlatalım. "Bugün" artık Türk işçi ve emekçileriyle Türk burjuvazisinin temel herhangi bir "ortak sorunu" ve çıkar birliği yoktur. Oysa bütün ezilen uluslarda olduğu gibi "ulusal boyunduruktan kurtulmak", Kürdistan işçi sınıfı ile Kürdistan burjuvazisinin temel ortak sorunudur. Evet, sorun "ortaktır", her iki sınıfın da sorunudur; fakat "ezilen ulus" burjuvazisi ve "ezilen ulus" proletaryası olmaları onları nesnel ekonomik ve toplumsal durumları farklı, tabii temelden farklı sınıflar olmaktan çıkartmaz. Hal böyle olunca her birini "ortak soruna" çözüm perspektifinin farklı olmasından da bir terslik, şaşacak bir şey veya açıklanmasında bir güçlük yoktur. Partizanın ulusal baskının "özgün" olabilmesi için, ezilen ulusun burjuvazisine yönelmesi gerekir demeye getirmesi tamamen zorlamadır.

"Ulusal soran... esas/öz olarak pazar" sorunudur diyen Partizan, "ulusal baskı"nın kime yöneldiği bahsinin açıklanmasına geçiyor:

"Yürüyüş, ulusal baskının esas olarak ezilen ulusun işçi ve emekçilerine uygulandığını ya da Atılım ulusal baskının ezilen ulusun bütününe eşit ("esas olarak" ayrımını reddettiği için böyle ediyoruz) olarak uygulandığını iddia ederken neye dayanıyorlar? Bunun bir yanıtı yok." (s. 18)

Zorlama tartışmalara başvurmak pek hayra alamet sayılamaz. Atılım, ulusal baskı, adı üstünde ulusal baskı olduğu için ulusal/ ulusun bütününe, bütün sınıflarına yönelir diyor. Fakat bunu anlaşılır

bulmayan Partizan, madem ki, Atılım "esas olarak" ayrımını reddediyor, o halde, Atılım'a ulusal baskının ezilen ulusun bütün sınıflarına "eşit olarak uygulandığını iddia ediyor"/savunuyor dedirtiriyor diyor ve dedirtiyor! Partizan bu noktada tam bir karikatürizasyon operasyonu gerçekleştiriyor. Sonra mı, bu defa da karşısına geçip kendi imali bu karikatürü "eleştiriyor." Hayra alamet değil, çünkü aslını eleştiremeyince karikatürüyle mücadele etmeye tevessül etmesi Partizan'ın zayıflığını gösteriyor. Fakat bu noktada her şeyin farkında olarak, bilerek, isteyerek yapılması bir entelektüel etik ve düzey sorunu da yaratmaktadır. Atılım, ulusal baskının ezilen ulusun hangi sınıfına ve ne kadar yöneldiğini "esas", "tali" vb. kategorik bir ayrıma tabii tutmayı ve bunun üzerine bir politika inşa etmeyi gerçeklere aykırı ve zorlama buluyor Tabii ki, bunu eleştirebilirsiniz. Fakat Atılım'ın ezilen ulusun bütün sınıflarına ulusal baskının "eşit olarak uygulandığını" savunduğunu iddia edemezsiniz!

"Ulusal baskının özü pazar sorunu ise, bu sorun burjuvazinin gelişimine koşut ortaya çıkıp gelişmişse, kapitalizm dönemine ait bir sorunsal onun esas olarak işçi ve emekçilere uygulandığını nasıl iddia edebiliriz?... Kuşkusuz pazara kimin hakim olacağı kavgasından çıkan ulusal baskı ulusun tümüne uygulanır ama esas olarak belirttiğimiz nedenlerle ezilen ulusun burjuvazisine dayanır. (Uygulanır denilmek isteniyor-TD) Amaç onu pazar mücadelesinde saf dışı etmektir." (s. 19)

İşte Partizanın ulusal sorundaki mekanizminin, kaba materyalizminin ve ekonomik indirgemeciliğinin çarpıcı bir klasiği! Kör teoriklik de kendini üretiyor. Çünkü o yalnızca bir "teori" değil, dahası aynı zamanda bir teori üretim tarzıdır. Ulusal sorunun "özünün pazar sorunu" olması düşüncesi Partizan'ın teorik maymuncuğudur demiştik ya!... Haksız mıyız? İşte adeta bizi doğrulamak için yazılmış mükemmel bir örnek! Ulusal sorunun "özü pazar sorunudur" tespitinden kalkış yapan "teori" üretme çabası, birkaç basamaklık mekanik mantık yürütmeleriyle ulusal baskının "esas olarak" ezilen ulus burjuvazisine uygulandığı sonucuna ulaşarak, karaya oturuyor!. Burada da şunu

eklemek zorundayız ki, Partizan burada da işin kendisini değil de yine "esas"ını aydınlatıyor.

Ulusal baskının amacının "esas olarak" "ezilen ulus burjuvazisini" "pazar mücadelesinde saf dışı etmek" olduğu formülü kaba bir hatadır. Ulusal baskı, ona hedef olan ulusu ve ülkeyi boyunduruk altına almayı amaçlar. Devam edelim. Partizan, özetle "ezilen ulus burjuvazisi baskının esasını görür" diyor. Ama aynı zamanda dönüp şunu da vurgulayarak ekleme ihtiyacı duyuyor:

"Bunu iddia ederken bizler, ulusal baskının işçi ve emekçilere daha az uygulandığını söylemiş olmuyoruz." (s. 19)

Ya, öyle mi? Yok yok, buna ikna olamayız, inananlayız! Bu bahisle yapacağımız bu türden açıklamalar, vereceğiniz bu türden güvenceler ikna edici ve inandırıcı olamaz. Partizan bir sayfa önce Yürüyüş'ü aklayıcı tanıklığı esnasında Atılım'ı eleştirirken, "esas olarak ifadesi(nin) esas olmayanın varlığını da içerdiğini (s. 18) hatırlatıyordu! Yani ulusal baskının "esas olarak" ezilen ulusun burjuvazisine uygulandığını, ulusal baskının "esas olmayan" kısmının da ulusun diğer sınıflarının payına düştüğünü savunuyor. Hatta ulusal baskı bir bütün olarak ulusa, ulusun bütün sınıflarına yönelir diyen Atılım'ı, "ulusal baskının ezilen ulusun bütününe eşit (...) olarak" uygulandığını savunmakla itham eden de Partizan'dır. Sahi, eğer ulusal baskının "esas" ezilen ulusun burjuvazisine uygulanıyorsa ve eğer, bu esas ifadesinin bir de ulusal baskının "esas olmayan" kısmına maruz kalan sınıfların var olduğunu yansıtıyor ise o zaman "ulusal baskının işçi ve emekçilere -kategorik olarak daha az uygulandığını söylemiş olmuyor"sanız, ne yapıyorsunuz? Kaderini "esas" ifadesine bağlamış bunca fırtına da ne oluyor! Ulusal baskının "esas olarak" ezilen ulusun burjuvazisine yöneldiğini söylüyor ve fakat bununla yine de "ulusal baskının işçi ve emekçilere daha az uygulandığını söylemiş olmuyorsanız ... o zaman ulusal baskının "esas" hangi sınıfa uygulanıyor gibi, zorlama kategorik bir ayrıma ne gerek var!? "Oysa halk üzerindeki baskı esas olarak sınıfsal baskıdır." (s. 19) derken de ulusal baskının "esas olmayan" kısmının halka uygulandığından başka bir şey söylemiş, ima etmiş olmuyorsunuz! Yine ezilen

ulus işçi ve emekçilerinin katmerli bir baskıya maruz kaldıklarını izah ederken, "bunun nedeni ulusal baskının esasen onlara uygulanması değil, aynı zamanda sınıfsal baskıya da maruz kalmalarıdır." (s. 19) derken de bir kez daha onların ulusal baskının "esas olmayan" kısmına hedef olduklarını tekrar ediyorsunuz.

Tartışmakta olduğumuz "ulusal baskı kime uygulanır" örneğinde açıkça görülüyor ki, Partizan, "teori"den nesnel gerçekliğin -örneğimizde "ulusal baskı" gerçekliğiaslına uygun biçimde açıklanarak genelleştirilmesini, soyutlanmasını anlamıyor. Gerçeklerin gözüne bakarak-çıplak bir gözle, ulusal baskının kimlere yönlediği gerçekliğini incelemek yerine, kendince çok sağlam olduğunu düşündüğü bir noktadan tutarak, ona bağlı ve mekanik biçimde mantık yürütmeyi tercih ediyor. Gerçekleri inceleyerek değil mantık yürüterek, gerçeklerin teorisinin kurulabileceğini sanıyor. Tabii ki, derin bir yanılıdır bu. Partizan burada hem bir devrimci akıl tutulması yaşıyor hem de onulmaz çelişkiler içerisinde kıvrıyor. Böyle olduğu içindir ki, şunları yazma gereksinimi duyuyoruz:

Yapmayın arkadaşlar. Halep oradaysa arşın burada! Partizan'ın, Aılı'm'ın veya bir başkasının ulusal sorun teorisi "oradaysa", Kürt ulusal sorunu, Kürt ulusal demokratik hareketi, Kürt ulusunun maruz kaldığı bunaltıcı ulusal baskı da burada, gözlerimizin önünde! Bütün bunlar nesnel gerçekliklerdir. Kendinizi de bizi de bu "esas"lı, "özünde"li kısır, mekanik ve kör tartışmalar içerisinde helak etmenize gerek yoktur. Kürt ulusuna uygulanan ulusal baskı çırılçıplak ortadadır. Filistin ve diğerleri de öyle... Buyurun ulusal baskının Kürt burjuvazini hedefleyen "kıyımlarını", örneklerini vb. ve keza Kürdistan proletaryası ve emekçilerini hedefleyen "kıyımlarını", örneklerini vb... her birinin payına düşen ulusal baskının çapını/yaygınlığını, keza sıklığını/yoğunluğunu ve de sertliğini/şiddetini ortaya koyup çözümleyin bakalım, ulusal baskıdan sınıfların payına düşeni kategorize etme k/kategorik ayrıma tabi tutmak mümkün mü, değil mi? Ama eğer ille de bir ayırım yapmamızı istiyorsanız kategorize etmeksizin ulusal baskının günümüzde Kürt burjuvazisinden çok, ulusal ve sömürgeci boyunduruğa baş kaldırmış olan Kürt

emekçi halkını hedeflediğinden kuşku duyulamaz.

Yürüyüş ulusal baskı "esas olarak" ezilen ulusun işçi ve emekçilerine yönelir diyor, ama milyonları kucaklayan, harekete geçiren ulusal demokratik mücadeleyi milliyetçilikle mahkum ederek, sosyal şovenizmle malul bir tavır alarak mesafeli duruyor.

Partizan ise ulusal baskının "esas olarak" Kürt burjuvazisine yöneldiğini, önümüzde duran gerçekliği, "esas olarak" ezen ve ezilen ulus burjuvazileri arasındaki çatışma olarak değerlendirerek, milyonları harekete geçiren ulusal demokratik mücadeleye mesafeli davranarak sosyal şovenizmle malul bir tavır alıyor.

Teorik bakışları, analizlerini temellendirdikleri başlangıç verileri ve keza analizleri ve çıkarsamaları farklı, hatta sanki farklı kutuplarda duruyorlar gibi ve fakat ulusal demokratik harekete -PKK değil, ulusal demokratik hareket, yüzbinleri ve milyonları girdabına çeken siyasal halk hareketi!çok benzer biçimde mesafeli davranıyorlar!!

Bu gerçekten ilginç bir durum. Peki neden? Ortak nokta tam şurada. Her iki yapı da Kürt ulusal sorununun devrimci imkanlarını ve keza ulusal demokratik hareketin oynamakta olduğu demokratik devrimci rolü ve keza taşıdığı muazzam demokratik devrimci potansiyeli küçümsüyorlar. Sosyal şovenizm eğilimin beslediği kökler buralara kadar derinlere iniyor.

Atılım, Yürüyüşe şu eleştiriyi yapıyor:

"Devrimciler ne zamandan beri ezilen uluslara kendine güvensizlik örgütlemeye başladılar? Devrimcilerin ulusal sorunda görevi başaramazsınız, kazanamazsınız propagandası yürütmek midir?" (s.21)

Partizan bunu "ezen ulus milliyetçiliğinin karşısına ezilen ulus milliyetçiliğini çıkarmaktır" şeklinde yorumluyor. Şunu da ekliyor: "Bu soru cümleleri kendi içinde, 'ulusal sorunun çözümü mevcut ulusal harekete aittir ve ona güvenmek ve her kararını desteklemek' devrimcilerin görevidir anlayışını taşımaktadır. Devrimcilerin ezilen ulusa yönelik, ezilen ulusun işçi ve diğer emekçilerinin çıkarlarının esas olarak kendi

kaderlerini tayin etmek yönünde tavır almamalarında olduğunun propagandasını yapmaları, bunun kurtuluş olmayacağını açıklamaları ne zamandan beri bu şekilde eleştirilir oldu?" (s.21)

Partizan bu noktada Atılım ile Yürüyüş arasındaki tartışmayı, daha doğrusu Atılım'ın Yürüyüşe yönelttiği eleştiriyi en hafif deyişle anlayamıyor. Fakat bu bile Partizan'ın kötü tanıklık ve tercümanlığının vahametini ortadan kaldırmıyor. Yürüyüş, savunduğunun, yazdığının ve ne amaçla-kasıtlı yazdığının ayırında ve bilincindedir:

"Devrimcilerin çeşitli vesilelerle net olarak ortaya koydukları gibi; İki ulusun emekçi sınıfları aynı ekonomik sosyal yapıda, aynı formasyona sahiplerse, sınıfsal ve ulusal baskının sosyal temeli, aynı egemen sınıf bloğuyorsa, bu ülkede ezilen ulusun kendi kaderini tayin etmesinin ayrı bir devrim olarak gerçekleşmesinin nesnel temeli yok demektir.' ... "Bundan, sınıfsal kurtuluşun, ulusal kurtuluşu da sağlayacağı sonucu çıkar." (2 Aralık 2007, sayı: 133, s.27)

Atılım, Yürüyüşe şu eleştiriyi yapıyor:

"Yürüyüşçü arkadaşlar ulusal kurtuluşçu bir devrimin nesnel temeli yoktur derken ezilen ulusun kendi kaderini tayin için bir devrime kalkışmasına karşı çıkıyorlar." (Parantez açıp Partizan'a soruyoruz, "öyle değil mi", Yürüyüş "karşı çıkmış" olmuyor mu?) "Ezilen ulusun devrimci potansiyelini küçümsüyor, ulusal mücadelelere güvenmiyorlar" (Tekrar parantez açalım, Yürüyüş "ezilen ulusun devrimci potansiyelini küçümse"miyor mu?) "Kürtlerin kendi gücüne ve dinamiklerine dayanarak kendi kaderini tayin edebileceklerine inanmıyorlar. Devrimciler ne zamandan beri ezilen uluslara kendine güvensizlik örgütlemeğe başladı. Devrimcilerin ulusal sorunda görevi başaramazsınız, kazanamazsınız propagandası yürümeğ midir?" (Atılım, 5 Ocak 2008)

Evet, Atılım Yürüyüş'ü "ulusal kurtuluşçu bir devrimin nesnel temeli yoktur" tespitinden dolayı eleştiriyor. Yürüyüş un yazdığı apaçık. "Bu ülkede ezilen ulusun kendi kaderini tayin etmesinin ayrı bir devrim olarak gerçekleşmesinin nesnel temeli yoktur" diyor. Bu başka bir anlama

mı geliyor?... Yürüyüş'ün yazdığı, savunduğu sarih, fakat tartışmanın bu en hayati noktasına da müdahil olan Partizan ne savunduğunu, kendi görüşünü yazmıyor?! Sahi Partizan ne diyor, Kürdistan'da ulusal kurtuluşçu bir devrim olanaklı mıydı, olanaklı mı?

Yürüyüşün ifadeleriyle de soralım, Partizan'a göre Kürt ulusunun "kendi kaderini tayin etmesinin ayrı bir devrim olarak gerçekleşmesinin nesnel temeli" var mı, yok mu?...

(Partizan. "Her şeyden önce şunu kabul etmeliyiz, ulusal sorun kendi özgün sürecini de yaşamaktadır. Dolayısıyla 'devrimciler devrimi ilerle- temedikleri halde ulusal sorunun çözümü yolunda gelişmeler olması mümkündür. Devrimciler bu gelişmeler olduğunda bunları görmezden gelerek hareket edemezler" diyor, (s. 23) Okurun Partizanın görüşlerini bütünlüklü görebilmesi bakımından bu satırları yazıya alma gereksinimi duyduk. Burada yer alan görüşlerin tartışılan bağlamda bizim eleştirilerimizi geçersiz kılmadığını vurgulamamız. Çünkü bu satırlarda Panizan, Kürt ulusunun "kendi kaderini tayin etmesinin ayrı bir devrim olarak gerçekleşmesinin nesnel temeli" var mı yok mu, sorununa açıklık getirmiyor.)

Bize göre dün de bugün de ulusal kurtuluşçu bir devrimin "nesnel" temelleri vardır; zayıf bir olasılık olsa da, ulusal sorunun çözümünün, ulusal kurtuluşun "ayrı bir devrim olarak" gerçekleşmesi yolundan gerçekleşmesi mümkündür. Bu olasılığı reddetmek emperyalist ekonomizm, sosyal şovenizmdir. Lenin ve Stalin'in muhataplarımızın da bildiği görüşlerini buraya alalım-hatırlayalım:

"Ezen ülkelerin işçilerinin enternasyonalist eğitimi, zorunlu olarak, her şeyden önce, ezilen ülkelerin özgürlüğü ve ayrılması ilkesinin savunulmasını içermelidir. Yoksa, ortada enternasyonalizm diye bir şey kalmaz. Bu propagandayı yapmayan ezen bir ulusun sosyal-demokratı, emperyalist ve alçak saymak hakkımız ve görevimizdir. Sosyalizmin gerçekleşmesinden önce ayrılma olasılığının binde bir olması durumunda bile, bu istem, mutlak bir istemdir." (Aktaran J. V. Stalin, Leninizmin Sorunları s.69)

Vurgulamak gerekirse biz, böyle bir olasılık

vardır, "nesnel" temelleri de vardır, diyoruz. Yürüyüş ise hayır böyle bir olasılığın "nesnel temeli" yoktur diyor. Partizan ise en hafifinden böyle bir tartışma yok gibi davranıyor, burayı atlıyor.

Atılım'm Yürüyüş eleştirilerini kendi üzerine de alarak müdahil olan Partizan, "ayrı bir devrim" olanaklı mıdır, "nesnel temeli" var mıdır; olanaklı olduğunu reddetmenin anlamı üzerine tartışmayı, Atılım'm Yürüyüş'ün birlikte örgütlenme ve birlikte mücadeleyi savunmasının eleştirisi gibi, sanki tartışılan buymuş gibi sunuyor. Sonra da, buradan olarak Atılım'ı "ezen ulus milliyetçiliğinin karşısına ezilen ulus milliyetçiliğini çıkartmak"la "eleştiriyor"!.. Evet ezilen Kürt ulusunun ulusal kurtuluşçu bir devrimle ulusal boyunduruktan kurtulması mümkündür; ama Partizan'ın bu sorunu geçiştirmesi, başka bir sorun gibi sunarak yokmuş gibi davranarak tavrını açıklamaktan kaçınması, işte bu mümkün değildir.

Evet, ezilen Kürt ulusunun ulusal kurtuluşçu bir devrimle ulusal boyunduruktan kurtulması mümkündür. Fakat bu tek olanak ve olasılık değildir. Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devrimi, Kürt ulusunun ulusal boyunduruktan kurtulmasının diğer bir olanak ve olasılığıdır. Türkiye ve Kuzey Kürdistan'ın son 40-50 yıllık siyasi tarihi devrimci gelişmenin eşitsizliğine tanıklık eder. 60'lı, 70'li yıllarda Batı'daki devrimci gelişme ön plandaydı. ABD emperyalizmi ve işbirlikçi egemen sınıflar 12 Mart ve 12 Eylül darbeleriyle Batı'daki devrimci hareketi, işçi sınıfı ve emekçilerin mücadelesini bastırdı, ezdi... Kuzey Kürdistan'da 1984'te başlayan gerilla savaşı, önce Kürdistan dağlarına tutunmayı başardı, sonra da '88-'89'da köylülük başta olmak üzere, Kürt halkıyla buluştu. Serhildan ve gerilla savaşının birleşimiyle bir ulusal kurtuluşçu devrimci patlama halini aldı, başlamış bir ulusal kurtuluşçu devrim düzeyine yükseldi. Böylece devrimci gelişmenin eşitsizliği çarpıcı şekilde kendini gösterdi. Kürdistan ulusal kurtuluşçu devrimi ön plana çıktı. Biz bunları, anti-emperyalist demokratik devrimin Kürdistan'dan ulusal kurtuluşçu bir devrim olarak başladığı biçiminde tanımladık. Batı'da ikinci devrimci cephenin geliştirilmesini, devrimci

politikanın, strateji ve taktiğin ana sorunu kabul ve ilan ettik. Bütün bunları anlayamayan Türkiye devrimci hareketini "Devrimi anlayamayan devrimcilikle eleştirdik.

Bugün hala Kuzey Kürdistan'daki devrimci gelişme ön planda bulunuyor. 70'lerden günümüze Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devriminin gelişiminde meydana gelen gelişmeleri düşününce, Partizan'ın teorik ve politik temel pozisyonlarını aynı şekilde sürdürüyor olması gerçeklere meydan okumaktan başka bir anlama gelmiyor. Örneğin Kuzey Kürdistan'da ona göre 70'lerde de ulusal çelişki "baş çelişki" değildi, '88-'89'lardan –durum tamamen değiştikten sonra günümüze kadar da "baş çelişki" değil!

Partizan'ı özenli davranmaya çağırma hakkımız var. Yürüyüş, Kürdistan'da ve günümüzde Türkiye benzeri ülkelerde, ezilen uluslar için ulusal kurtuluşçu devrimin "nesnel temeli" yoktur diyor ve ezilen ulusun/ Kürt ulusunun işçi ve emekçilerini bunu kabul etmeye, gerçekçi olmaya çağırıyor!... Böylece Yürüyüş için birlikte örgütlenme ve mücadele, Kürt işçi ve emekçilerine ulusal kurtuluşçu bir devrimin "nesnel temeli"nin olmadığını propagandasına dönüştürüyor. Böylelikle ezilen ulus işçi ve emekçilerinin kendi ülke ve ulus gerçekliklerinden başlayarak, bölge ve dünya devrimine katılımları hakkı; yani diğer ülkelerin-ulusların işçi ve emekçileri ile eşitliği reddediliyor. Ezilen ülkenin işçi sınıfı ve emekçileri ezen ülkenin işçi sınıfı ve emekçilerine tabi oluyor, bir nevi onlar tarafından kurtarılması gerekiyor. Partizan şöyle diyor:

"Ulusal hareketlerden bağımsız olarak sınıf mücadelesine dayanan hareketler bu konuda (ayrılıp kendi devletini kurma) kendi görüşlerini oluşturmaktadır. Çünkü ezilen ulusun işçi ve emekçiler için neyin yararlı olmadığına ulusal hareketler değil, esas olarak sınıf hareketleri karar vermelidir. Bunu reddetmek, başından beri belirttiğimiz gibi ulusal sorunu çözümünü ulusal burjuvaziye bırakmaktadır." (s.20)

Burada Partizan'ın önemsemediği temel bir "sorun", daha doğrusu gerçek var: "Esas olarak sınıf hareketleri karar vermelidir" derken Partizan,

ezen ulusun sınıf hareketlerini mi ezilen ulusun sınıf hareketlerini mi kastediyor? Yani burada Partizan, karar vermesi gerekenin sosyalist devriminin öncüleri dahil Kürdistan işçi sınıfı ve emekçileri olması gerektiğini mi savunuyor?... Ya da ne?

Ezilen ulusların ulusal kurtuluşçu devrimlerle, ulusal boyunduruktan kurtulmaları olanaklıdır. Bunun "nesnel temeli" vardır. Bu nedendir ki komünistler, ezilen ulusları ulusal boyunduruğa karşı, ulusal özgürlük ve eşitlik için başkaldırmaya çağırmışlar, onlara ezen ülkelerin proletaryası ve halklarının gelip kendilerini kurtarmasını beklemelerini propaganda etmemişlerdir.

Marksist Leninist komünistler, işte bu yaklaşımla Kürt ulusunun ulusal boyunduruğa başkaldırmasını bütün gücüyle destekliyor. Yalnızca ulusal demokratik hareketi desteklemiyor, aynı zamanda ulusal demokratik hareket içinde sosyalist proletaryanın önderliğinin hazırlanması ve geliştirilmesi için çalışıyor.

Türkiye ve Kuzey Kürdistan birleşik devrimini olanaklı gördüğümüz için stratejimizi de bu olanak üzerine kuruyoruz. Ancak Partizan ve Yürüyüş "Türkiye ve Kürdistan birleşik devriminden" değil, "Türkiye devriminden" söz ediyorlar. Partizan ve Yürüyüş'ün çizgisinde yansıyan sosyal şoven eğilimin kökleri devrim anlayışlarına kadar uzanır, buradan su alır. Kökleri çok derindir, dönüşüme uğraması da bir o kadar zordur. Ve burası siyasal çizginin devrimciliğini kemiren, deyim uygunsuzsa yiyen bir erozyon, bir zaaf kaynağıdır.

Bu bahiste Partizan ve Yürüyüş'ün çizgisini devrimci biçimde eleştirmeyi, yanlışlarını, neden ve kaynaklarını göstermeyi devrimci bir görev ve sorumluluk kabul ediyoruz. Bunun muhataplarımızın üzerinde etkisi ne olacaktır, bu alanda onların devrimci yenilenmesine yardımcı olacak mıdır? Bunu bilemiyoruz, ama devrimci bir yenilenme, devrimci bir dönüşüm ihtiyacı ortaya koyulmuştur. Devamını "bekleyip" göreceğiz!

Alternatif Tarih Okumaları X: Babailer Ve Anadolu'da İsyan Ateşi

Giriş

13. yy. Anadolu'su etkileri yüzyıllarca sürecek siyasi ve düşünsel gelişmelere tanık olur. Siyasi alanda Babai Ayaklanması Selçuk aristokrasisine yıkıcı darbeler indirir (1240). Anadolu, feodal aristokrasinin gelişimine karşı anti feodal köylü ve halk hareketlerine öncülük eder. İzleyen yüzyıllarda ezilenlerin hemen her isyanı Babailer ile arasında aidiyet bağı kurar.

Anadolu Müslümanlığının Babai Hareketi ile bağına sürdüren kolları yoksulların, mazlumların, horlananların, eziyet görenlerin sesi sözü olur, temsilciliğini yapar. Anlaşılacağı gibi Babai Ayaklanması ve yenilgi sonrası mistik düşünsel bir akım halini alan tasavvufi Baba-

i Hareketi siyasi-sınıfsal ayrışma ve kopuşmanın felsefi-ideolojik boyutunu temsil eder. Karşı cepheyi ise Selçuklu aristokrasisini desteklemek ile Moğol işbirlikçiliği oluşturur. 13. yy. Anadolu Müslümanlığı tasavvuf akımının gerici, karşı devrimci kanadının en has temsilcisi Mevlana Celaleddin-i Rum! ile Şems-i Tebrizi'dir.

O Şems-i Tebrizi ki, Kayseri Ahi teşkilatı ile kent halkı Moğol kuşatmasına direnirken istilacıların safında yer alır (1243). Hizmetleri karşılığında elde ettiği servet ve ayrıcalıkların sefasını sürerken Konya'da Ahiler ve Moğol karşıtlarınca suikastla öldürülür (1247).

O Mevlana ki, İslamın koyu taassupçusu imam Gazali ekolüne dahil olur, Şems-i Tebrizi suikastine karışmış olabileceği şüphesiyle ve aynı zamanda Babai Hareketine mensup olması nedeniyle oğlu Alaaddin Çelebiyi Kırşehir valisine öldürtür, cenaze namazını kıldırmayı da reddeder (1261).

Siyasal ideolojik ayrışma derindir. Yukarıdaki örneklerin etkileri ve sonuçları dönemleri ile sınırlı kalmaz. Anadolu sınıf mücadeleleri ile siyasal-kültürel düşünce tarihinde ana akımlara köken oluştururlar. Bu tarihi süreci daha bütünlüklü kavrayabilmek için başlangıç noktasına gidilmeli ve 13. yy Anadolu'sunun en önemli olayı Babai Ayaklanması ve Babai Hareketi incelenmelidir.

Anadolu'ya Göç

Türklerin Anadolu'ya geliş tarihleri Bizans ordusu ile Selçuklu ordusunun 1071'de Malazgirt ovasında yaptıkları savaşla başlatılır. Oysa Malazgirt'te Bizans'ı yenen Türklerin Anadolu'ya göçlerinin tarihi 800'lü yıllara kadar götürülebilir.

Türklerin Ortaasya'dan ilk çıkışları trajiktir. Göçebe, yarı göçebe aşiret ve aşiret birlikleri halinde topluluklar fetihçi Arap orduları karşısında ciddi bir direniş gösteremez. Arapların İslami cihad siyaseti ve ideolojisi de Türk aşiret boylarının direnişini çözücü bir rol oynar. Kalabalık topluluklar biçiminde köleleştirilirler,

sağlam erkekler Arap ordularının saflarında savaşçı yapılırlar, kadın ve çocuklar köle pazarlarında satılırlar.

Büyük Selçuklu Devletinin kurucusu Selçuki aşiretlerinin önde gelenleri devlet yönetimini Sasanı bürokrasisi içinde öğrenmişlerdir. Aşiret konfederasyonundan Selçuklu devletine geçiş bu bakımdan kolay olmuş, Sasanı devletinin Araplar tarafından yıkılmasıyla Araplarla ittifak halindeki Selçukluların önü açılır.

Abbasi devleti ile Selçuklu devleti arasında ilişkiler her zaman iyi olmuş, Selçuklular Arap-İslam çizgisine ve dini ideolojisine bağlı kalmışlardır. Arap-İslam etkisi Selçukluları kadim gelenekleri, dinleri ve Türklük bilincinden uzaklaştırılmış Sasanı mirası üzerine kurulmuş olması ise Büyük Selçuklu Devletinin İran-Fars kültürü ile şekillenmesini koştullamıştır.

Türk boyları ile göçebe Türk aşiretleri arasındaki kavga ve savaşlar bu zemin üzerine oturur ve anlam kazanır. Küçük Asya-Anadolu'ya ilk Türk göçünün yolu da böyle açılır.

Selçukluların devletleşmesi diğer Türk boylarının baskı altına alınması, sömürülmesi, vergiye bağlanması demektir. Göçebe aşiretlerin hareket serbestliği kısıtlanır, otlak ve yaylaklar için vergi yükümlülüğü dayatılır, civar bölgelere yaptıkları talancı-soyguncu akınlar yasaklanır. Aşiretler arası ilişkilerde eşitlik-denklik kalkar, saraya-sultana biat etmeleri istenir. Göçebe aşiret kuralları ile devlet yasaları çatışır, irili ufaklı isyanlara savaşlara yok açar. (Bunların en önemlisi 1153 Oğuz İsyanıdır. Oğuz boy ve aşiretleri Selçuklu yasalarına uymak istemezler. Sultanla görüşme ve sorunları yüz yüze çözmeye talebinde bulunurlar. Selçuklu ordusu Oğuzları silahsızlandırmak ister, beklenmeyen bir anda savaş patlak verir. Oğuzlar Selçuklu ordusunu dağıtır, Sultan Sancar'ı da esir alırlar... Bu isyan Büyük Selçuklu devletinin yıkılış sürecini başlatır.)

Anadolu'ya göç hareketlerinin bir nedeni, göçebe aşiretlerin bölgede istenmemeleridir. Türk aşiretlerin yerleşik yaşama geçişleri çok ağır ilerlemektedir. Göçebe yaşam ve konar-göçer üretim Selçuklu yerleşik yaşamını, toplumsal yapısını ve üretim tarzını olumsuz etkilemektedir.

Selçuklu, bu aşiretlerin sınırları ötesine akınlar yapmalarına ve göç etmelerine bu nedenle göz yumar. Kuşkusuz sınırları içinde bu tür faaliyeti yasaklar. Bu akımlara Selçuklu devletinden kaçan suçlular, kanun kaçakları, serseri ve soyguncu kesimler de katılırlar.

Selçuklu hükümrancılığı altında yerleşik yaşama yanaşmayan göçebe Türk boy ve aşiretleri yeni yurtluk edinmek üzere büyük kalabalıklar halinde Anadolu topraklarına gelmeye başlarlar.

Anadolu'nun yerli halkları ve Hristiyanlar akıncı saldırılardan rahatsız olurken göçebe olarak gelen Türklere daha hoşgörülü yaklaşır. Yerli Hristiyan halklar kentlerde zanaatçılık ve ticaretle, köylerde, kırsal bölgelerde yerleşik tarımla ilgileniyor oldukları için göçebe Türkleri aralarına alırlar. Hatta hayvancılık ve hayvansal üretim yapan Türklerle ticareti geliştirerek kaynaşır. Aynı dönemde Bizans ile Anadolu halkları arasındaki bağlar gevşemiş, halk Bizans'tan memnuniyetsizliğini her vesile ile göstermektedir. Nitekim 1071'e gelindiğinde Malazgirt ovasındaki savaşta Bizans'ın yenilmesi Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasına bir daha kapanmamak üzere kapı açarken Hristiyan halk ve Bizans tebasından itiraz gelmez.

Büyük Selçuklu Devleti'nin desteği ve onayı ile Selçukluların bir kolu Bizans'ın gerileyip boşalttığı topraklarda Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurarlar (1078). Bizans toprak mülkiyetinde iktâ* sistemini uyguladığı için geri çekilirken bu topraklar boş kalır. Anadolu'ya yerleşen Selçuklu devleti bu toprakları olduğu gibi devralır ve miri toprak* halinde mülkiyetine geçirir.

Göçebe Türk Aşiretlerin Dini-Sosyal Fotoğrafı

Maveraünnehir ve Horasan bölgelerinde yurtluk tutan göçebe Türk aşiretleri dönemlerinin hemen her dini-ideolojik inanç ve akımdan etkilenirler. Geleneksel şaman inancı senkrelik (bağdaştırmacı) özelliği nedeniyle Budizm başta olmak üzere Zerdüştlük, Manicilik, Mazdekçilik ile kaynaşır. Göçebe aşiretlerin ortaklaşmacı yaşamları da bu inanç sistemlerini kısmen ya da bütünüyle içerecek sentezler geliştirmeye elverişlidir. İran-Fars üzerinden Sasaniler

aracılığıyla Ortaasya'da barınma imkanı bulan Nasturi Hristiyanlığı ile de tanıştılar.

İslam cihadı Orta Asya'ya yayılırken yalnız kentlerde ve yerleşik köylerde değil, göçebeler arasında da dinsel-kültürel zenginlik söz konusuydu. İslam dini fetih yoluyla yani kılıç zoruyla Orta Asya halklarına boyun eğdirirken bu zenginlikten eser kalmayacak, dini hoşgörüyü ortadan kalkacak, İslam hegemonyası kendisinden başka dinlere ve inançlara yaşam hakkı tanımayacaktır. Bu hegemon zihniyet, İslam'ın diğer mezhep ve bölüntüleri için de geçerli olacak, egemen Ortodoks Sünni İslam dışında tüm mezhepler Batınî, sapkın, zındık ilan edileceklerdir.

Ortodoks Sünni İslama karşı çıkan farklı mezhepler ve diğer dinlere mensup halklar siyasi, sosyal, ekonomik temelli her türlü muhalefette, sınıfsallaşmanın geri oluşu nedeniyle din ve mezhep taraftarları biçiminde ayrışır ve saflaşır. Göçebe Türk aşiretleri de Horasan ve Maverâünnehir bölgesinde, Azerbaycan ve İran'da Mazdekçi sosyal eşitlikçi hareketten Ebu Müslim Horasani'ye, Babek yandaşlığından Haşan Sabbah hareketine değin arada kısa süreli anlık isyan ve başkaldırıları dahil olmak üzere din ve mezhep örutülü eşitlikçi ortakçı radikal ve/veya sosyal reformcu siyasi hareketlere katılmışlardır.

Horasan'dan Batı'ya göçerken Küçük Asya Anadolu'ya gelinceye kadar bir kaç yüzyılı bulan bu göç hareketi esnasından çok dinli çok kültürlü topraklarda konaklamışlar, etkilemiş ve etkilenmişler, uğradıkları her yurtlukta rastladıkları her halktan bir şeyler almışlar, sosyal ve kültürel, dinsel ve inançsal açılarından değişerek, dönüşerek Anadolu'ya varmışlardır. Orta Asya'dan çıkıp birkaç kuşak boyu süren göçlerle yeni topraklara yerleşmeye gelen Türklerin geçirdikleri dönüşüm dini inanç ve ritüellerinde bariz biçimde yansır. Ortodoks Sünni İslam üzerinden Müslümanlığı kabul eden Türkler, Anadolu'ya yepyeni bir İslam inancıyla varırlar. Dönüşüm Anadolu'daki yaşamları boyunca da devam eder, Alevilik, Bektaşılık tarzında kendine özgü bir dinsel sentez yaratırlar.

11. yüzyılda Moğolların Asya'yı kasıp kavuran akınları büyük nüfus göçlerine neden olur.

Anadolu'ya sel gibi akan Türklerin Moğol istila ve yağmasından kaçan grupları yalnızca göçebe aşiretler değildir. Yerleşik hayata geçmiş, tarımla uğraşan topluluklar da bu yığınsal göçe dahildirler. Aşiretlerin ileri gelenleri, sözü geçen yaşlılar, dini önderler, zanaatçılar vb. de halk yığınları ile birlikte göç ederler. Moğolların önünden sürülüp gelenler için Anadolu son sığınaktır. Daha ötesi yoktur. Bu topraklarda tutunmak zorundadırlar. Anadolu'ya dayanan Moğol saldırılarına karşı koymada ısrarlı olmalarının nedenini de burada aramak gerekir.

Anadolu Selçuklularının İktisadi Sistemi

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulduğu Küçük Asya coğrafyasında miri mülkiyetinin esas olması sultanın otoritesini artırıyor ve merkezîyetçiliği güçlendiriyordu. Bizans Sarayı, Batı Roma İmparatorluğunun uyguladığı sisteminin aksine geniş arazilerin büyük toprakların mülkiyeti ile bağımsız davranma imkânına sahip olacakları, tahta geçmeye cüret edecekleri için topraklı aristokrasinin, feodalitenin gelişip güçlenmesini engelleyici tedbirler alıyordu. Anadolu Selçukluları Bizans'ın mülkiyet sistemini devraldıkları gibi toprağın kullanım hakkının devri biçiminde iktisadi sistemini de aynen uyguladılar.

Bu sistem İslam'ın öngördüğü, yeryüzünün bizzat yaratıcısına ait olduğu, sahiplenmeye kalkmanın Tanrı buyruklarına karşı çıkmak anlamına geleceği, yeryüzüne ait tüm varlıkların onun elçisi aracılığıyla korunacağı-gözetileceği, halifeler ve en yüksek dini otoritenin (siyasi karşılığı devlet/sultan) bu görevi Tanrı adına üstleneceği, Tanrının kendilerine bahsettiği bu nimetten kullarının ancak biat ve iman etmelerine karşılık olarak yararlanmaya izinli oldukları biçiminde merkezi feodal toprak mülkiyetini meşrulaştırmak için üretilen dinsel talimat ve ilahi kararlarla da uyumlu idi.

Göçebe, yarı göçebe Türk aşiretlerinin üzerinde yaşadıkları Anadolu toprakları miri arazilerdi. Mülkiyeti Sultana aitti, toprak üstünün kullanım hakkı kendilerine. Göçebe aşiretlerin ortaklaşmam yaşam ve üretim biçimleri ile de uyumlu bir mülkiyet sistemi idi.

Selçuklular devletleşmenin bir gereği olarak ıskan politikası uyguluyorlardı. Tarımsal üretimin sürekliliği ve gelişimi, kentlerde ticaret ve zanaatın gelişmesi, siyasal düzen, istikrar ve asayişin sağlanması, düzenli vergi ve savaş zamanı askere alma gibi unsurlar feodal devletin zorunlu asgari gerekliliklerindendi. Nüfusun büyük kısmını oluşturan göçebe Türk aşiretlerin bir kısmı ıskan politikasına uyum sağlayıp yerleşik yaşama geçerken, bir kısmı buna direnme yolunu seçmiştir.

İskan politikası miri araziler ve ikta sistemine göre uygulanıyordu. Toprak rejimine bağlı iskana zorlama Sünni-Hanefi İslam kültürü baskısı ile birlikte göçebe aşiretlerin kandaş bağlarını çözüyordu. Yerleşik sınıflı toplum olgusuna uymada zorluk çeken göçebe, yan göçebe aşiretlerin kandaş yapılarını korumak ve sürdürmek isteyecekleri açıktı.

Diğer yandan Selçuklular bir başka zorluk ile karşı karşıya geliyorlardı.

İktalar biçiminde parçalara ayrılmış ve sipahilere dağıtılmış olsa da eyalet yöneticileri komutanlar, divan ricali, saray çevresinden aristokrat tabaka, diğer ayrıcalıklı kesimler vb. büyük toprak mülkiyetini ellerine geçirmenin yollarını buluyor, miri arazilerin 'kolektif mülkiyetini' bireysel mülkiyetlerine geçiriyorlardı. Bunlar özel ordular besliyorlar, sultanın ordusu ve ikta sahibi sipahilerin yanı sıra halk üzerinde baskı kuruyorlardı. Ticaret ve tefecilik yapıyorlar, devletin akçeli işlerini üstleniyorlardı. Sahip oldukları servet ve elde ettikleri ayrıcalıklarla sultanın otoritesini güçlendirmesine ve merkezîyetçi tedbirlere karşı çıkabiliyorlardı.

13. yy. Anadolu'sunda bu yollarla feodalleşme artmış, egemen sınıf kalabalıklaşmış ve kozmopolitleşmiş, lüks yaşamları pahalılaşmış, yönetim ve saray masrafları çoğalmış, devletin giderleri aşırı yükselmişti. Bunlara paralel olarak halkın, bağımlı köylülüğün, emekçi sınıfların üzerindeki vergilerde ağırlaştırılmıştı.

İktaların bireysel mülk ve vakıf aracılığıyla özel mülk haline getirilmesi müslim/ gayri müslim köylülerin kullandıkları kolektif arazilerin büyük oranda azalmasına yol açıyordu.

Göçebe aşiretlerin bir kısmı kasaba ve köylere yerleşmeye ve tarımsal üretime geçiş yapmaya başlasa da Anadolu'ya göç hareketi yoğunlukla devam ediyordu. Artan göçler mera, otlak ve yaylakları dolduruyordu. İktaların azalmasıyla özel mülk halinde yoğunlaşması, yerleşik halkı yoksullaştırıyor, huzursuzluğu arttırıyordu. Diğer yandan göçebe aşiretlerin kullandıkları miri arazilerin ikta ile yeniden dağıtımının bunların ihtiyacını karşılamaya yetmediği gibi -zira her ikta bir yolla büyük toprak sahiplerinin özel mülkü haline dönüşüyor- otlak ve yaylakları daralan konar-göçer aşiretlerde de hoşnutsuzluğa yol açıyordu.

Bu arada eski geleneklerini devam ettiren bazı aşiretler kent ve kasabalara, köylere yerleşik halka yağma seferleri yapıyorlardı. Göçebe Türk aşiretleri ile önceden gelip yerleşmiş ya da yerli halk arasında önemli geçimsizlik ve çatışma nedenlerinden bir tanesi de yağmanın engellenememesiydi.

Kasaba ve kent halkına yönelik bu yağmalar yerleşik düzeni bozduğu ve ekonomik yaşamı sarstığı için Sultanın göçerler üzerindeki baskıyı artırmasını getiriyordu.

İran-Fars kültürünün etkisi altındaki Anadolu Selçukluları devletin yönetiminde de İran-Fars kökenlileri tercih ediyorlardı. Bürokrasinin tepe noktalarında ve devletin önemli merkezlerinde İranlı yöneticiler ağırlıktaydı. Nüfusun ana gövdesini oluşturmalarına karşın Türkler yönetim işlerinden uzak tutuluyor, dışlanıyor, hatta hor görülüyorlardı. Sarayda ve devlet yönetiminde kullanılan resmi dil Farsça iken, halk Türkçe konuşuyor, Selçuklu devleti Sünni İslam'ı esas alan bir dini formasyona sahip iken halk göçler boyunca ve zaman içinde dönüşüme uğrayan İslam'ın tasavvufi yorumu ile yerleşmiş bir tür halk İslamı kültürü geliştirmişti.

Üretimin geriliği, ekonomik faaliyetin dağınıklığı, toplumsal yaşamın düzenlenmesinde dinin etkileri, kültür ve sanatta, felsefede din referansı Ortaçağ feodalitesinde olduğu gibi Selçuklularda da toplumsal çatışmanın dini-İslami örtü altında yaşanmasını getiriyor, siyasal ve sınıfsal çelişki ve çatışmalar din ve mezhep farklılıkları biçiminde yansıyor. Fialk kendi içinden

çıkardığı öz örgütlülükleri etrafında toplanarak sözünü söylüyor, eyleme kalkıyordu.

Halk Dayanışma Örgütleri

Horasan ve Maveräünnehir'den, Türkistan ve Harezm'den gelen göçebe halkın ekonomik dayanışma ve savunma örgütlerine ihtiyacı vardı. Kandaş bağlar ve aidiyet duygusu veriyor ama birkaç kuşak süren göç yolculuğu, yeni yurtluklarda yaşama tutunmak daha sıkı dayanışmacılık ve örgütlülük gerektiriyordu. Halkın geniş anlamda yolunu tuttuğu örgütler tarikatlardı, sözünü dinlediği kişiler de dervişlerdi. Diğer örgütlenmeler tarikat esasına göre ve bu çatı altında toplanırdı. Anadolu'ya göç esnasında ve neredeyse tüm Anadolu'ya yayıldıklarında yarı yerleşik duruma gelirken, yani göçebe yaşamın sınırlandığı, göçebelik alanlarının daraldığı yaşam tarzına geçerken Anadolu tam olarak fethedilmiş değildi ve Gazilik* ve Alp* geleneklerini sürdürüyorlardı. Yerleşik hayata geçiş, köylüleşme süreci bu geleneğin içinden tipik halk dayanışma örgütleri biçiminde Fütüvvet örgütlerini, dini ve mesleki birlikleri, esnaf teşkilatlarını doğurdu.

Fütüvvet ilkelerinin kaynağı göçebe-kandaş ilişkilere dayanıyordu. Bu ilişkiler süreç içinde aşılırken ve aşınırken yeni örgütler yaratarak varlığını daha sıkı ilkeler etrafında yeni formlarda üretme yeteneği gösterdi. Siyasal-ekonomik, toplumsalkültürel yaşam ve ilişkiler içinden doğan ve aynı zamanda yeniden şekillenmesinde rol oynayan örgütsel formların belirgin olanları Ahıyan-1-Rum, Bacıyan-1 Rum, Gaziyan-1 Rum ve Abdalan-1 Rum örgütlenmeleridir.

Roma-Bizans toprakları olduğu içm Anadolu'ya Farsların ve Türklerin Rum diyarı dedikleri biliniyor. Dolayısıyla bu örgütlenmelerin isim kökenindeki "Rum", Anadolu coğrafyasını anlatır.

Ahıyan-1 Rum (Anadolu Ahileri), göçle gelen Türk zanaatkarların tarikat esasına göre ve ahlak ilkelerine dayalı örgütlendikleri esnaf birlikleridir. Kurucusu Kırşehir'e yerleşen Ahi Evren'dir. Ahi Baba bu teşkilatın inanç önderidir. Ahilik teşkilatı Batını etkilerle dönüşüme uğramış İslam tasavvufunu benimsemiş ve kandaş bağları bu inanç sistemi etrafında canlı tutmaya çalışır.

Ahilik ve ahiler eski Anadolu'nun teşkilatlarına değil, İslam aleminin az çok her alanda oluşturulan esnaf teşkilat esaslarına bağlıydılar. Horasan, İran, Irak, Suriye ve Mısır gibi bölgelerin 'sanayi merkezlerinde' örgütlenen "esnaf toplulukları" İsmailiBatını propagandaları ile yakından ilgilenirler, hoşnutsuzluk ve isyan dönemlerinde çok önemli siyasi roller oynarlardı. (Osmanlı döneminde yalnızca esnaf teşkilatı niteliğinde kalırlar.

Göçebe aşiretler kandaş ailelerden oluşur ve kan bağına göre örgütlenirler. Anaerkil toplumun kimi özelliklerini sürdürürler. Kadının topluluk içindeki ağırlığı halen devam etmekte, önemli kararlarda görüşlerine başvurulmakta, saygı görmekte, kadına zarar verecek davranışlar yasaklanmış olup ağır cezalar verilmektedir. Erkeklerle birlikte ibadet etmekte, dini ritüelleri ve dansları birlikte yapmaktadırlar. Savaş zamanı kadınlar da kılıç kuşanıp savaşa katılırlar.

Kökeni anaerkil geleneklere dayanan, göçebe aşiretlerde kadının siyasal ve toplumsal yaşama katılımını düzenleyen, din görevlileri ve dini topluluk örtüsü biçiminde kadın örgütü, incelediğimiz dönem itibariyle Bacıyan-1 Rum adını alır.

Bacıyan-1 Rum (Anadolu Bacıları), adı üzerinde Kadınlar Örgütüdür. Hacı Bektaş Veli'nin sadık müridi Kadıncık Anaya bağlı Bacıyan-1 Rum, göçebelikte kadına verilen değer, kadının toplumsal yaşamdaki ağırlığının yerleşik yaşama geçildikten sonra kazandığı örgütsel formu ifade eder. Bacıyan-1 Rum üzerine kaynaklarda tatmin edici bilgilere rastlamak pek mümkün olamıyor. Hatta kimi yazarlar bu kaynak yetersizliğini bilinçli bir yok sayma sonucuna bağlamak yerine bilgi yoksa Bacıyan-1 Rum da yoktur diyebilmektedirler. Halbuki daha Memlükler zamanında Mısır'da kadınlara özgü tekkelerin bulunduğu, Selçuklu Konya'sında kadınların şeyhlere intisap ettikleri (bağlandıkları) biliniyor. XV. yy'da Dulkadiroğlu beyliğinin otuzbin erkek ve otuz bin kadından oluşan bir orduya sahip olduğu kaydedilir. Keza Osmanlı devletinde ve diğer uç beyliklerde Türk kabilelere mensup silahlı ve savaşçı kadınların varlıkları genel kabul görür.*

(Türk göçebelerinden çok önceleri de, örneğin ilk Troya savaşında Mysia kralı Telephos'un eşi Hicranın Mysia kadınlarından birlikler oluşturup Greklere karşı savaşa sürdüğü Yunan mitolojisinde geçer. Yine Yunan tragedyalarında "kadın cemaatlerinden", yalnızca kadın toplulukları tarafından kutlanan bir "büyük bayranv'dan söz edilir.)

Moğollar, kendilerine karşı koyan Ahıyan-ı Rum ile onun kadın kolları olarak düşünülen Bacıyan-ı Rum örgütlerini ezerler. Dağılmış halde bulunan örgütün üyeleri tek tek "bacılar" olarak Bektaşî dergâhlarında ve sufi cemaatlerinde ağırlıklı olarak sosyal işlerde faaliyetlerine devam ederler.

Anadolu Müslümanlığının iki koldan geliştiğini biliyoruz. Arap-Islam hegemonyası altında ve tranFars kültürü ile biçimlenmiş devletin ve egemen sınıfların resmi İslâmî, Sünni-Hanefî İslam ile; bunun tamamen dışında, zamanla heterodoks karakter kazanan halk islâmı.

Türk aşiretler şaman, Müslüman, yarı Müslüman önderleri, tarikat ehli denişleri ile birlikte Anadolu'ya gelmişlerdi. Göçebe toplulukların danışma meclisleri töre, ahlak, yasa koyucular, topluluğun vicdanı denişlerdi. Dini ve sosyal yaşamı düzenleyen, duygu ve düşünce üretimi ile topluluğun kültürel şekillenmesini sağlayan bu denişlerin genel ve ortak adı abdal, bunların örgütü de Abdalan-ı Rum'dır.

Anadolu Abdalları düşünsel temelini göçebe Türk aşiretlerini bağlı oldukları tarikatlardan alırlar. Ancak Anadolu değişik bölgelerden ve halklardan zengin düşüncelerle harmanlanmış, Sünni-Hanefî İslama muhalif mezhep ve inançlarla yoğrulmuş bir coğrafyadır. "Horasan Erenleri" olarak da isimlendirilen bu dervişler örgütünün "Horasan" adı oradan geldiklerini anlatmak için kullanılmaz. Horasan'da doğan ilahi aşkı, sufiliği esas alan tasavvuf akımına bağlılığı, yol ortaklığını anlatır. İlginç ritüellerinden birisi tahta kılıç taşımalarıdır. "Biz de fetihçiyiz. Fetih silahı keskin kılıçtır. Bizim işimiz yüreklerin fethidir. O nedenle tahta kılıç taşırız" derler.

Torlakların ve denişlerin, Abdal ya da Baba lakapları Abdalan-ı Rum'dan olduklarına işarettir.

Göçebe aşiretler, İslam'ı kabul ettikten sonra

gayrimüslimlere yönelik savaşları cihad verme ile meşrulaştırırlar. Küçük çaplı yağma saldırılarından büyük çaplı savaşlara kadar işi yalnızca savaşmak olan küçük birlikler halinde askeri örgütler oluşturulur. Savaşta veya verdikleri baskınlarda elde ettikleri ganimeti aralarında bölüşürler. Alp geleneğinin devamı niteliğinde Gaziler örgütüdür sözü edilen. Gazıyan-ı Rum yani Anadolu Gazileri birbirlerine sadakatle bağlı, reisleri ile ilişkileri eşitliğe dayalı, çekirdek yapıyı kandaş bağların oluşturduğu örgütlenmedir. Anadolu'nun fethinde çok özel rol oynamışlardır. Savaş zamanı bir devlet ya da beylik yanında yer alarak savaşsalar da, bir ordu düzeni ve disiplini altına girmezler. Anadolu'nun siyasi coğrafyası değiştikçe Gazıyan-ı Rum iki biçimde de tasfiye olur: Ya bağlı olduğu aşirete yabancılaşarak yozlaşır, kandaş ilişkilerin dışına düşer, başıbozuk soygunculara dönüşürler ya da aşiretler konfederasyonu ile birlikte devletleşen yapıya bağlı olarak ordunun ve devlet bürokrasisinin çekirdek kadrosunu oluştururlar. Osmanlı devletinin kumcuları Osman Gazi ve oğlu Orhan Gazi, Gazıyan-ı Rum geleneği içinden çıkmışlardır.

Türk aşiretlerin yerleşik, göçebe, yarı göçebe süreçleri iktisadi koşulları, dini-siyasi-kültürel yaşamları, felsefi-düşünsel yapıları ve genel örgütlenme düzey ve biçimleri özetle böyledir. Şimdi XIII. yy'a damgasını vuran ve Anadolu halklarının bundan sonraki felsefi-ideolojik, siyasal-toplumsal yaşamını şekillendiren Babailer Ayaklanmasını ve sonrasında Babailer Hareketini inceleyebiliriz.

Babai Ayaklanması -Baba İlyas

Baba İlyas Horasan Türklerinden bir Türkmen babasıdır. Harzemşahlar devletinin Moğol saldırıları ile yıkılması ve Moğol akımlarının tüm Orta Asya'yı etkisi altına alması sonucu göç etmek zorunda kalan Türk aşiretler arasında, aynı zamanda aşiretinin de önde gelenlerindedir. Vefai tarikatına bağlı, şeyhi Dede Garkının halifesi olarak büyük göçle Anadolu'ya gelir. Anadolu Selçuklularına sığınır. Amasya yakınlarında (bugünkü adıyla İlyas köyü) Çat köyüne yerleşir. Burada kendi tekkesini kurarak dini-sosyal faaliyetlerine girişir. Ünü ve etkisi

yayılr, müritleri çoğalılr.

Yeni Müslümanlaşan ve İslam'ı yüzeysel olarak kabullenmiş olan Türklerde şaman gelenekleri alttan alta etkisini sürdürür. Baba İlyas'm da İslami kimliğinin altında şaman kültürünü halen korumakta olduğu söylenebilir. Şaman din adamlarının dini törenleri yönetmeleri, kadın erkek toplu-birarada ibadet, duaların dans eşliğinde ve beden diliyle yapılması, kimi sihribazlık bilgileri Baba İlyas tarafından da uygulanır. Bu özellikleri ile taraftarları arasında mistik gücüne atıf yapılarak gözlerinde yücelirken, düşmanlarının karalama ve iftiralarına maruz kalır.

Anadolu'ya gelmeden önceki yaşamı hakkında başka bilgiye rastlanmaz.

-Baba İshak

İsyana adını veren liderlerden Baba İshak, Samsat'a bağlı (Adıyaman) Kefersud bölgesindedir. Baba İlyas'm baş halifesi ve isyanın fiili önderidir. Örgütçü yetenekler ile Kuzey Suriyeli Türkmenleri, bazı Kürt aşiretlerini, yerleşik köylüleri, Hıristiyanları ikna eder, ayaklanma saflarına kazanır. Hacı Bektaş Velinin kardeşi Mentuş de Baba İshak'm sağ kolu, başyardımcısı ve Babailer Ayaklanmasının önderleri arasındadır.

Baba İlyas ve Babailer arasında Haşan Sabbah'm bazı fedailerinin de yer aldıkları rivayet edilir. İsmaili mezhebinin özellikle Kuzey Suriye bölgesinde faaliyet yürüttüğü, oldukça etkili olduğu, hatta İsmaili kalelerin varlığı tarihi bilgilerdir. Babailerin İsmaililerle ilişkileri Baba İshak üzerinden kurulur. Ayaklanma patlak verdiğinde radikal bir hareket olarak İsmaililer de ayaklanmaya katılarak destek verirler.

Baba İlyas'm propaganda yürüttüğü ve etkili olduğu bölgelerin Hıristiyan heretik akımı Pavlikanların nüfuz alanı olması dikkat çekicidir. Babailerle Pavlikanlar arasında doğrudan bir bağ kurmak tarihi bakımdan da mümkün değil. Ancak Hıristiyan ve İslam heretizminin mayalandığı tarihsel süreç, dini-felsefi-düşünsel kökenler, dayandıkları toplumsal-sınıfsal zemin, sosyo-ekonomik koşulların benzerliği, savaşlar, göçler, sürgünler vb. biçiminde siyasi-sosyal çalkantılar

nedeniyle halklar arası yakınlaşma ve kaynaşmalar organik bağ olmasa da bir tarihsel süreklilik ve kendi özgünlüğünü katmış haliyle bir çizgi ortaklığından söz etmek mümkün ve gereklidir.

Ayaklanmanın Sosyal Tabanı-Coğrafyası

Anadolu'nun içinde bulunduğu siyasi, sosyal ve ekonomik düzensizlik ve adaletsizlik Babai propagandasının odak noktasını oluşturur. Baba İlyas bu düzensizlikleri yoluna koymak ve memlekette adaleti sağlamak üzere bizzat tanrı tarafından görevlendirildiğini anlatıyordu. Hedefinde Selçuklu idaresi ve onun başındaki Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev bulunuyordu. Sultan'ın sefih ve zalim olduğu, zamanını devlet işleri yerine içki meclislerinde geçirdiği, devlet görevlilerinin de kendisine uyduğu ve halka zulmettikleri, peygamber ve halifelerin yolundan uzaklaştıkları propagandaları yapıyordu. Taraftarlarının kendisinden Baba Resul olarak söz etmeleri peygamber veya ilahı bir kurtarıcı olarak ortaya çıkmış olduğunu gösteriyor.

Halka ayaklanma çağrıları yapıyor, elde edilecek ganimetin isyana katılanlar arasında ortaklaşa pay edileceğini, katılmayanların mutlaka öldürüleceğini özellikle vurguluyor ve bunun da herkes tarafından duyulmasını sağlıyordu.

Halifelerini ve müridlerini Anadolu'nun her kesimine gönderiyordu. Müslim-gayrimüslimler, yerleşik-göçebe-yarı göçebeler, köylüler ve kentliler, zanaatkarlar ve çiftçiler, Türkler, Kürtler, Araplar, Rumlar, Ermeniler, Baba Resul'un toplumsal adaleti sağlayıcı öğretilerini dinleyenler, davaya inanıyor ve bağlanıyorlardı. Babai propagandaları arasında Moğol istilasına karşı savaşmak da yer alır. Selçukluların savaşmaya niyeti yoktur. Zaman kazanarak Moğollarla uzlaşma siyaseti izler. Babailer ise, Moğollara karşı direnme çağrısı nedeniyle fetih ve istila karşıtı bir hareket niteliği de taşır bağrında.

Kalenden, Yesevi ve Haydarı tarikatından şeyhler ve dervişler bu tarikata bağlı Türkmen Babaları, Vefai tarikatından Baba İlyas'ın öne sürdüğü dini fikirler ve bu doğrultuda siyasi eyleme yabana değillerdi. Tarikat şeyhleri, dervişleri ve

Babaların aynı zamanda Türk boy ve aşiretlerin reisleri ve önde gelenleri olmaları nedeniyle, kandaş ilişkiler içindeki halkı seferber etmeleri kolaydı.

Baba İlyas'm müridlerinin faaliyet merkezi Amasya, Tokat, Çorum, Sivas ve Yozgat (Bozok) bölgesiydi. Bu bölge Türkmen göçünün ilk yığıldığı bölgeydi. Zamanla yerleşik yaşama geçilmiş olsa da konar-göçer tarzda yarı göçebelik devam ediyordu. En kalabalık Türkmen nüfus buradaydı. Kentler belli ölçüde gelişmiş, ticari yaşam ileriye. Ancak arkası kesilmeyen göçler nedeniyle arazi daralmış, ekonomik ve sosyal çelişkiler sonucu refah düzeyi gerilemişti. Bu bölgenin Ladik, Divriği ve Niksar'ı içine alan Yukarı Kızılırmak havzası VIII. ve IX. yy'larda Pavlikanların etkinlik alanıydı. Manicilik, Mazdekçilik ve Hıristiyanlık karışımı düalist Hıristiyan heretik akımı Pavlikancılık ile Babailik öğretisi arasındaki yakınlık nedeniyle Babai propaganda Hıristiyan halkı kolaylıkla ikna ediyordu.

İkinci faaliyet alanı Hısn-ı Mansur (Adıyaman), Maraş, Kefersud, Malatya ve Elbistan bölgesi ile Kuzey Suriye idi.

Bu bölgede göçebe yaşam baskındı, Selçuklular ile Eyyubiler arasında bir aşıra yakın zamandır süren savaş nedeniyle toplumsal-iktisadi yaşam istikrarsızdı. Bölge İran ile Orta Anadolu arasında göç güzergahı ve bir tür köprü vazifesi gördüğü için farklı düşünce ve kültürlere açıktı. Göçebe aşiretler yazın sürülen ile birlikte Orta Anadolu yaylalarına göç ettikleri için buradaki Türkmen boylarıyla da sürekli ilişki içindeydiler.

IX. yy'da Ermeniyye'de bir başka heretik akım Tondrakilik (Ermenice adı Tondrak olan bugünkü Tendürek dağına atfen) yaygındı. Maniheist düalistik bu Hıristiyan heretizmi sönmüldikten sonra özellikle Malatya ve Kilikya sınır boylarında yaşayan Ermeniler, Babailikte pek yerinde olarak Tondraki izler buldular ve ayaklanmaya destek verdiler.

Şam, Halep, Musul, Lazkiye ile yakın temas haÜndeki Türkmen aşiretlerin yoğun İsmaili propagandası nedeniyle radikal akımlara sempati beslediklerini de vurgulamak gerekir.

Erken Başlayan Ayaklanma

Geniş bir bölgeye yayılan, açıkça ayaklanma çağrıları ile (hatta bir rivayete göre ayaklanma gününün dahi belli olduğu) iktidarı devirme hazırlıklarından Selçuklu devletinin haberdar olmaması düşünülemez. Yine de ayaklanmanın çapı ve derinliği, hareketin radikal karakteri ve siyasal kararlılığı Selçuklu egemenlerinin tahminlerinin ötesindedir. Fitnenin merkezi Çat köyüdür diyerek Baba İlyas'm üzerine asker gönderirler. Baba İlyas, baskını önceden haber alır ve tekkesindeki müridleriyle birlikte köyü terk eder, Amasya Kalesine çekilir. Ayaklanma hazırlıkları tamamlanmadan eldeki hazır kuvvetlerle erken bir savaşa girmenin hata olacağını kestirir. Kendisi Amasya kalesinde Selçukluları oyalarken Baba İshak'm kuşetlerini toparlayarak direk başkente, Konya üzerine yürümesi talimatı verir. Ancak ya bu talimat Baba İshak'a ulaşmamıştır ya da Baba Resul'un dara düştüğünü öğrenen taraftarları önce onun canını kurtarmak için talimata uymamışlardır.

Baba İlyas'm Amasya kalesinde kuşatıldığı haberini alınca Baba İshak bir Selçuklu vergi memurunun kendisine haksızlık yaptığı, hakarete bulunduğu gerekçesiyle ayaklanır. Türkmen ağırlıklı göçebe, yarı göçebe aşiretlerden savaşçılar toplanır ordulaşır. Önce Kefersud'u ele geçirirler, ardından Hısn-ı mansur (Adıyaman)'ı, Gerger ve Kahta'yı. Geçtikleri kasaba ve kentlerde halka kendilerine katılmaları çağrıları yaparlar, katılmayanları öldürüp mallarına el koyarlar. Giderek büyüyen ayaklanma ordusu ile Malatya üzerine yürürler.

Malatya valisi elindeki askerler ve Hıristiyan halktan oluşturduğu ordu ile Baba İshak'ı kent dışında karşılar. Çok şiddetli bir savaş olur, vali Muzaffereddin Alishir'in birlikleri yenilir, teçhizatlarını savaş meydanında bırakıp kaçarlar. Vali kente dönerek Kürtlerden ve Germiyanlılardan yeni bir ordu hazırlar. İkinci çarpışmada da yenilir. Zaferler kazanarak ilerleyen Baba İshak'a yeni taraftarlar katılmakta, Babailer kartopu misali çoğalmakta, büyümektedir.

Baba Resul'u, peygamber gördükleri Baba İlyas'ı kurtarabilmek için kıyasıya savaşıyor, önlerine

çıkan Selçuklu birliklerinin üzerine hırsla öfkeyle atılıyorlardı. Baba İshak Amasya üzerine yürürken, bir öncü kolu Sivas'a gönderir. Direnmeye çalışsa da Sivas da düşer. Kentin soyluları ve önde gelenleri savaş meydanında kaybederler hayatlarını. Bu zaferlerle birlikte ayaklanmayı desteklemede tereddüt gösteren kesimler de Babailere katılırlar. Durumlarından hoşnutsuz gayri-müslimler, yoksul halk ve köylüler, geride kalan Türkmen boyları, (Çepniler, Karamanlılar, Avşar boyu bölgenin en kalabalık topluluklarıdır) bu arada ganimetten pay kapmak isteyen serseriler, aylaklar, çapulcular vb. de ayaklanmaya dahil olurlar. Amasya'ya yaklaştıkça Babailerin sayısı oldukça artmıştır. Tokat'ı geçerler ve Amasya bölgesine girerler.

Ayaklanma Önderini Yitirir: Baba İlyas Katledilir

Üst üste kazandıkları zaferler ve ayaklanmanın giderek büyümesi 11. Gıyaseddin Keyhüssevi korkutur. Konya'dan kaçır, Kubadabad'a sığınır. Bir yandan da büyük bir ordu hazırlayıp Amasya üzerine gönderir. Selçuklu ordusu Amasya kalesini kuşatıp Baba İlyas'a saldırırken, kentin yerlileri ve soyluları Baba İshak ve kuvvetlerine karşı şehri savunmak üzere hazırlık yaparlar.

Baba İlyas kuşatıldığı kalede Selçuklu ordusuna uzun süre dayanır. Zaman zaman göğüs göğüse çarpışmalara girerler. Kuvvetler eşitsizdir, üç bin civarında olduğu tahmin edilen taraftarları ile sonuna kadar direnirler. Baba İlyas yaralı yakalanır, birkaç gün kale zindanında tutulduktan sonra katledilir, ölü bedeni kale duvarına asılarak halka teşhir edilir.

Müridleri Baba İlyas'm ölümsüz olduğuna inanırlar. İlahi bir güç, kutsanmış bir insandır, Tanrının resulüdür. Bu dünyadaki görevini tamamlamış ve boz atma binerek göğe yükselmiştir.

Baba İlyas'm göğe çekilişi ile şamanların Gök Tanrı ile buluşmak üzere al üstünde göğe çıkışları hemen hemen aynıdır. (Yine bir Hıristiyan menkıbesine göre Amasya bölgesinde yaşadıkları kabul edilen Aziz Theodor ve Aziz George, biri putperest Amasya hükümdarı diğeri Roma İmparatorluğu valisi Dacius tarafından

öldürüldükten sonra Hz. İsa kendilerine görünmüş, tekrar dirilip göğe çıkmışlar.)

Göge yükselme anlatımlarının bir benzeri de Hacı Bektaş-ı Veliye aittir. Rivayete göre Hacı Bektaş öldüğü gün boz bir atın üstünde kaybolur. Bu inancı destekleyen örneklerin çokluğu Şamanist geleneklerin Türkmenler arasında ne kadar güçlü biçimde yerleşmiş olduğunu gösteriyor.

Babailer de mistik gücüne inandıkları Baba İlyas'm öldüğüne cesedim görmeden inanmayacaklardır. Selçuklu komutanı Hacı Mübarizeddin Armağanşah etten kemikten kendileri gibi bir insan olduğunu görsünler diye Baba İlyas'm cansız bedenini kale duvarına asar. Bu olay Babailerini daha da öfkeliendirir, bir gece karanlığında Baba İlyas'ı duvardan indirip Amasya yakınlarında bir yere, daha sonra da oradan alıp Ambarlı Evliya Türbesi olarak bilinen mezarına defnedeler.

Baba İshak komutasındaki Babailer Amasya'ya vardıklarında Baba Resul'un öldürülmüş olduğunu öğrenirler. Bir yandan onun ölümsüz olduğuna inanırlar ama bir yandan da onu yitirmiş olmanın derin acısıyla sarsılırlar. Selçuklu komutam ayaklanmanın başsız kaldığını, bu moral yıkımı ile daha ileriye gidemeyeceklerini hesap ederek Babailere teslim olmalarını teklif eder. Ayaklanmayı bastırmış olmanın sevincine kapılmak üzere neredeyse. Tarihte hep öyle olmuştur ne de olsa, bir zındık, bir kendini bilmez asi, etrafına toplayabildiği baldırı çıplak ile koca koca devletlere meydan okumaya kalkar, ama devletin ağır tokadını yiyince, asi elebaşı kellesini kaybedince yandaşları çil yavrusu gibi dağılıverir! O sefihler, o guruh kalabalık o başı bozuk serseriler topluluğu nedamet getirir, af dilemek için diz çöker, el-etek öper... Egemenlerin tarihi böyle yazar, ezilenler ise kendi tarihlerini yaparlar.

Babailer önce baba Resul'un intikamını almak, ardından esas hedefe yönelip iktidarı devirmek üzere harekete geçerler. Hacı Mübarizeddin Armağanşah komutasındaki Selçuklu ordusu ile savaşa tutuşurlar. Kadın-erkek bütün topluluk Baba Resul'un katilini kendi elleriyle cezalandırmak için atılır. Babailer ölümüne savaşırlar, "Baba Resulullah" çığılıklarıyla inler

savaş meydanı. Selçuklu devletinin büyük ordusu dayanamaz Babailerin hücumuna, yenilir. Baba İlyas'm katili Hacı Mübarizeddin Armağanşah da öldürülür. Zafer sarhoşluğu içinde Konya'ya yönelirler.

Ordusunun başına gelenleri öğrenen Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev sınırları korumakla görevli Erzurum Garnizonunu yardıma çağırır. Selçuklu kuvvetleri sıkı bir yürüyüşle Sivas üzerinden Kayseri'ye ulaşırlar. Bu sırada Babailer de Kayseri önlerine gelmişlerdi. Ziyaret adı verilen mıntıkada iki ordu savaşa tutuşur. Babailer bu taze Selçuklu kuvvetlerini de yenerler. Artık önlerinde bir engel kalmamıştır, Konya'yı ele geçirmek ve Selçuklu yönetimine son vermek üzere Kırşehir istikametinde ilerlemeye devam ederler.

Malya Ovası Kader Savaşı

Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, hasta ve yaralılar, sürüleri ve bütün ağırlıklarıyla birlikte adeta göç halinde hareket eden Babailer kuvvetlerini savaş nizamını sokmak ve son hazırlıklarını yapmak için Malya ovasında toplanırlar. Tahtını tacını yitirme korkusuna kapılan Gıyaseddin Keyhüsrev yeni bir ordu hazırlar, başta Türkler ve Kürtler olmak üzere Müslüman birliklerin yanında parayla Gürcü ve Frank Hıristiyan askerleri, Emir Necmeddin komutasında Babailerin üzerine sürer.

1240 yılı Kasım'mda iki ordu Kırşehir'in Malya ovasında karşı karşıya gelir. Babailer buraya gelinceye kadar hiç savaş kaybetmemiş, karşılarına çıkan Selçuklu ordularını her defasında yenmişler, bilinen 12 çarpışmadan galip çıkmışlardır. Selçuklu zayıf ve moralsizdir, Babailerin savaş kararlılığı ve gözüpek savaşçılığı karşısında yenilgi psikolojisi içindedir. Babailer ise feodalizme karşı eşitlikçi ortakçı bir sosyal düzene kavuşmak üzere olduklarının coşkusu ve Baba İlyas'ın katline duydukları öfke ile yerlerinde duramaz haldedirler. Nihai savaştır bu onlar için; yenilgi durumunda geriye dönüp eskisi gibi yaşamlarını sürdürmelerinin imkansız olduğunun farkındadırlar, ölümüne savaşır her defasında bunun için. Malya Ovası ya mezarları olacak ya da özledikleri düzenin kuruluş şenliklerini yaptıkları toprak parçası... Bu yüzden

bir şenlik havasında, coşku ile heyecan dolu çığılıklar ve naralar eşliğinde kadınları çocukları yaşlıları hep beraber atılırlar Selçuklu ordusunun üzerine.

Türk askerleri Baba İshak'm kudreti ve Babailerin savaşçı yetenekleri nedeniyle çekingen dururlar. Baba Resul hakkında yayılan efsanelerin de etkisi altındadırlar. Ordunun ön safına paralı profesyonel Frank askerleri geçirilir. Babailerin kılıç, ok ve mızraklı hafif silahlı hücumu tepeden tırnağı zırhlı Frank askerlerinin demir engeline çarpar. Savaş çok şiddetli olur, kuvvetler eşitsizdir, Babailerin altı bin savaşçısı karşısında paralı askerlerle takviye edilmiş Selçuklu ordusu 60 bin civarındadır. Malya ovası, esası Türklerden oluşan Kürt, Arap, Ermeni, Rum halkların da desteklediği farklı din ve mezheplerden yoksulların, ezilenlerin katliam sahasına dönüşür. Baba İshak savaş meydanında kaybeder yaşamını Geri çekilmez, teslim olmayı da kabul etmezler. Babai savaşçıları ve beraberlerindeki silahsız topluluk, kadın, çocuk, yaşlı kılıçtan geçirilir . Babailer yenilir...

Yenilginin Nedenleri

Bu yenilgide rol oynayan etmenlerin önde geleni, Babailerin zanaatkarlar sınıfı ve yerleşik köylülerle kurdukları bağın zayıflığıdır. Ahilik teşkilatının geneli Selçuklu ile muhalif çizgisine rağmen sınıfsal çıkarları nedeniyle ayaklanmaya katılmaz, tarafsız kalmayı tercih eder. İsyana sadece, Baba İshak'm ve göçebe aşiretlerin doğrudan ilişkili oldukları Kayseri Ahilerinden tabakhane sahiplerideri işleyicileri etkin biçimde katılırlar. Nedenleri konusunda kaynaklarda bilgiye rastlanmamakla beraber Hacı Bektaş Veli'nin ve Ahilik Ocağı erenlerinin Baba İlyas ve Baba İshak'm hareketine olumlu bakmadıkları anlaşılıyor. Dolayısıyla Ahiyan-ı Rum ve Abdalan-ı Rum teşkilatlarında fiili bir bölünmüşlük durumundan söz etmek gerekli ve yerinde olacaktır.

Yerleşik köylülerin katılımı da sınırlıdır, Babai ler içinde tali ağırlıkta kalırlar. Bunun nedenini ise Gazıyan-ı Rum teşkilatının yerleşik halka verdiği kimi zararlara bağlamak mümkün.

Babai Ayaklanmasının siyasi karakteri devlet/

halk çelişkesine dayanır, ancak yukarıda belirtilen sınıf ve tabakaların harekete katılımındaki sınırlılık bu çelişkinin halk ayağını zayıflatıyor. İçindeki köylü tabakaların varlığı da ayaklanmaya bir köylü isyanı ismi vermemizi zorlaştırır. Bunların her birini içeren biçimde ayaklanmaya damgasını vuran ana unsur göçebe, yarı-göçebe Türkmen aşiretleri yerleşik yaşama geçmeye zorlayan siyasi-ekonomik düzene karşı anti-feodal halkçı karakterdir. Siyasisosyal bir hareket olarak Babailerin amacı Selçuklu yönetimini ele geçirmek değil, onu devirmektir.

Devlet iktidarı amaç değil, eşitlikçi-ortakçı düzenlerini hayata geçirmenin aracıydı Babailer için.

Siyasi hedeflerine ulaşamadılar, ayaklanma yenilgiye uğradı. Baba İlyas'ın halifeleri, müridleri, çevresindeki Türkmen Babaları ideallerini gerçekleştirme yöntemlerini esastan değiştirdiler. Anadolu'nun her bir köşesine dağıldılar, tekkelerini kurdular ve Baba İlyas'ın öğretilerini yaymaya başladılar. Siyasi-sosyal Babai Ayaklanmasının içinden sosyal-kültürel Babai Hareketi doğdu. Babailik ile sonraki dönem Babaların faaliyetleri arasındaki organik ve tarihi bağ Abdalan-ı Rum üzerinden sürer.

Anadolu'da kurulan Türk ve İslam devletleri döneminde ve yüzyıllar boyu Anadolu siyasi-toplumsal yaşamında ortaya çıkan sosyal-siyasal karakterli muhalif mezhep ve inanç sistemleri

Abdalan-ı Rum geleneği içinden doğmuştur. Bektaşilik ve Alevilik Abdalan-ı Rum üzerinden Baba İlyas ve Baba İshak'a, Babai Hareketine bağlanır, Anadolu topraklarındaki bu halkçı inanç sistemleri ve sosyal akımlar Baba İlyas pınarından doğarlar.

Sözlük

Ikta: Sipahilere devlete hizmetleri karşılığında verilen toprak. Ikta sahibi ölür ya da devlet hizmetinden çıkarsa elindeki toprak tekrar devlet hâzinesine geçer.

Miri Toprak: Devlet hâzinesine ait toprak.

Divan Ricali: En yüksek devlet kademesi yöneticileri, yüksek konye üyeleri.

Gazi: Gayri-müslimlere karşı savaşan müslüman savaşçı. Cihad savaşçılarından farkı fetih ve istila amacı gülmemektir. İslâmî yaymak İslam propagandası yapmak için savaşmazlar.

Alp: Türkmen savaşçıların genel adı.

Fütüvvet: Dini ve mesleki birlik

Kaynaklar

-Babailer İsyanı, A.Yaşar Ocak -Tarih Heterodoksi ve Babailer, Reha Çamuroğlu -Türk Halk Düşüncesi ve Hareketlerinin İdeolojik Kökenleri I-II-III, Burhan Oğuz - Oğuz Türkleri, Mehmet Öztürk -Türkiye Tarihi-Osmanlı Devletine Kadar Türkler1, Halil BerktaşÜmit Hassan-Ayla Ödekan -Anadolu'da Kızılca Halvet, Askeri Öner - Anadolu'nun Gizli Kültürü: Alevilik, Nejat Birdoğan

-Hacı Bektaş Güvercin, Duralı Yılmaz -Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik, İlhan Selçuk, Gencay Şayian, Şenay Kalkan - Kültür Halleri, Sibel Özbudun